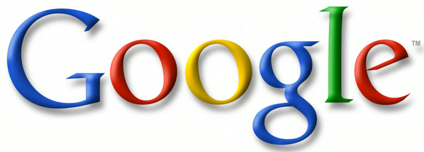
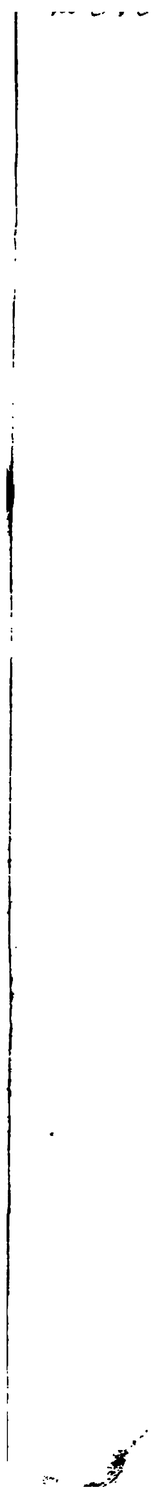

HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

'S CHRISTENS GELOOF

VOLGENS

DE SCHRIFT.

GRONDSLAG,

WEZEN EN OPENBARING

VAN HET

GODSDIENSTIG GELOOF,

VOLGENS DE HEILIGE SCHRIFT.

Vervolg van de „STUDIËN EN BEELDEN" over „HET GELOOF DES HARTEN VOLGENS HET EVANGELIE."

DOOR

Dr. S. HOEKSTRA, Bz.,
HOOGLEERAAR TE AMSTERDAM.

TE ROTTERDAM, BIJ
ALTMANN & ROOSENBURG.

1861.

SNELPERSDRUK — VAN MEURS & STUFKENS.

VOORREDE.

Deze Studiën strekken tot aanvulling van eene vroegere Reeks, uitgegeven onder den titel: Het geloof des harten volgens het evangelie. Studiën en beelden. (Tweede, herziene en vermeerderde uitgave; te Rotterdam, bij H. ALTMANN, 1858.) *Hare voornaamste bedoeling is, den bijbelschen grondslag te doen kennen, waarop datgene rust, wat in de eerste Reeks van Studiën over den grond en het wezen van het christelijke geloof gezegd is. Zooveel mij immer mogelijk was, heb ik de leer der Schrift getrouw en onveranderd zoeken voor te stellen, terwijl ik mij in deze Studiën tot de hoofdzaken bepaald heb. Vooral de tweede rubriek: Het eeuwige wezen der godsdienst en de christelijke heilsorde, of de weg des behouds; beveel ik aan de aandacht der belangstellenden aan. Moge het eene proeve zijn van den rijkdom en de diepte der Schriftleer. Hoe men toch over het Schriftgezag oordeele, hierover kan wel moeijelijk verschil van gevoelen bestaan bij hen, die den Bijbel kennen, dat dit boek, als voornaamste en onmisbare kenbron der gods-*

dienstige waarheid, met geen ander boek of geschrift, van welken naam ook, vergeleken worden kan. De Bijbel is het boek van het ware leven, dat uit God is. Hoe meer men zich vertrouwd maakt met den godsdienstigen inhoud der Schriften, te meer gevoelt en ondervindt men, dat zij den Geest van God ademen, en dat zij het zijn, die ons wijs maken tot zaligheid door het geloof in Jezus Christus.

Nog moet ik er bijvoegen, dat sommige dezer studiën nieuwe bewerkingen zijn van opstellen, vroeger in tijdschriften geplaatst.

I N H O U D.

DE LAATSTE GROND VAN HET GELOOF VOLGENS DE UITSPRAKEN DER HEILIGE SCHRIFT.

Bladz.

I. Belang der kennis van de gronden, waarop, volgens de Schrift, ons geloof moet rusten................ 3.

II. De hoogste getuigenis, waarop Jezus zich beroept.. 12.

III. De inhoud der prediking van Jezus en de Apostelen eene getuigenis voor den goddelijken oorsprong van het evangelie.................................. 27.

IV. Het gemoedsbestaan en leven van Christus als grond om in hem te gelooven......................... 42.

V. De kracht des evangelies........................ 58.

VI. De getuigenis des Heiligen Geestes............... 68.

VII. De betrekkelijke bewijskracht, aan de wonderen toegekend.. 86.

VIII. Het schriftgezag als grond des geloofs............ 97.

IX. De getuigenis van God vergeleken met die van menschen... 109.

X. Waarom spreekt de getuigenis van God niet in het hart van alle menschen?........................ 120.

HET EEUWIGE WEZEN DER GODSDIENST EN DE CHRISTELIJKE HEILSORDE, VOORAL VOLGENS DE LEER VAN PAULUS.

XI. Het voorbijgaande en het blijvende in het christendom, volgens Paulus.......................... 131.

Bladz.

XII. Het christendom als godsdienst, of volgens zijn eeuwig blijvend karakter.............................. 145.

I. Ware godsdienst een Gode leven door den Heiligen Geest.. 145.
II. De werking van Gods Geest gebonden aan onze gemeenschap met den Heer en zijne gemeente........ 149.
III. De werking des Geestes in ons eene regtstreeksche werking van God........................... 155.
IV. De Heilige Geest als Geest der openbaring in de kennis van God en Gods roeping................. 164.
V. De Heilige Geest als Geest van eenheid en broederlijke gemeenschap............................. 169.
VI. De Heilige Geest en de vruchten des Geestes... ... 177.
VII. De natuurlijke mensch en de geestelijke mensch..... 182.

XIII. Het christendom als heilsorde, of volgens zijn voorbijgaand karakter.............................. 199.

I. De orthodoxe en de liberale opvatting van de Paulinische verlossingsleer............................ 201.
II. Christus zonde en vloek......................... 212.
III. Jezus Christus zonde en vloek voor ons........... 224.
IV. De in den dood van Christus geopenbaarde geregtigheid, die uit God is, alleen door geloof............... 232.

XIV. Zamenhang van het eeuwige wezen der godsdienst en van de christelijke heilsorde.................. 245.

DE GEEST VAN CHRISTUS EN DE GEEST DEZER WERELD TEGENOVER ELKANDER.

XV. De Geest, waarin Jezus werkzaam was.......... 269.
XIV. De Geest, die tot de waarheid leidt. Paulus en Petrus. 289.
XVII. De zonde tegen den Heiligen Geest............... 306.
XVIII. De Geest, die de wereld overwint................ 328.

De laatste grond van het geloof, volgens de uitspraken der Heilige Schrift.

I.

BELANG DER KENNIS VAN DE GRONDEN, WAAROP, VOLGENS DE SCHRIFT, ONS GELOOF MOET RUSTEN.

Wij zijn geene kunstig verdichte fabelen nagevolgd, als wij u bekend gemaakt hebben de kracht en toekomst van onzen Heer Jezus Christus.

2 Petr. I: 16.

„Een ieder die gelooft, dat Jezus is de Christus, die „is uit God geboren;" zegt Johannes; en Paulus verklaart, dat niemand uit volle overtuiging Jezus „den „Heer" kan noemen „tenzij door den Heiligen Geest."

Zoo hoog is, volgens de Heilige Schrift, de waarde van het geloof. Het evangelie weet van geenen anderen weg tot behoud dan geloof, geloof in God, geloof in Jezus Christus. Vraagt gij den Heer zelven, wat gij moet doen, om de werken Gods te werken: hij verklaart, dat geloof in hem het werk Gods bij uitnemendheid is. Ja, waar gij het Nieuwe Testament openslaat met de vraag, wat gij moet doen om behouden te worden, altijd ontvangt gij één en hetzelfde antwoord: Geloof.

Maar welk een geloof? Zie, velen beleden, dat zij in den Heer geloofden, als in den Profeet of den Christus: toch ontving alleen Petrus de lofspraak van Jezus: „Zalig

„zijt gij, Simon Bar-Jona! want vleesch en bloed heeft „u dat niet geopenbaard, maar mijn Vader, die in de „hemelen is." 't Is alzoo niet alleen de vraag, wat wij gelooven. Hierin kan, wat de hoofdzaak betreft, tusschen belijders van Christus wel geen groot verschil bestaan. Allen gelooven in hem als in hunnen Heiland; allen erkennen hem als den éénigen naam onder den hemel, door welken zij behouden worden; allen belijden hem als den Christus, den Zoon des levenden Gods, die woorden heeft van eeuwig leven. Maar al ware aller belijdenis van Christus tot in bijzonderheden dezelfde, toch zou de vraag nog overblijven: op welken grond ons geloof rust, of hoe wij weten dat Jezus onze Zaligmaker is? Heeft vleesch en bloed ons dat geopenbaard? Gelooven wij het, omdat het ons door menschen geleerd is? Of is het ook aan ons geopenbaard door den Vader, die in de hemelen is?

Waarom gelooven wij, dat Jezus de Christus, onze Verlosser is?

„Dat," zullen welligt sommigen zeggen, „gelooven wij „op zijn eigen woord. Hij zelf heeft getuigd, dat de Vader „hem in de wereld heeft gezonden, en zijne getuigenis „is waarachtig."

Ik keur het niet af, dat gij den Heer op zijn woord gelooft. Hij is de waarheid. Hij spreekt de woorden Gods. In zijnen mond is geen bedrog gevonden. Maar gij moet nog een dieperen grond voor uw geloof hebben dan dezen. Anders zou Jezus op u dat: „Zalig gij!" dat hij tot Petrus sprak, zeker niet toepassen. Hebt gij wel

ooit nagedacht over het woord van Jezus: „Indien ik „van mij zelven getuig, mijne getuigenis is niet waar- „achtig.”

Doch gij zult welligt antwoorden: „'t Is niet alleen „op de getuigenis van Jezus, dat wij in hem gelooven, „maar ook omdat de Profeten van hem getuigen. Zijne „Apostelen — mannen door hem zelven uitverkoren — „zijn zij niet gestorven voor den naam van hem, wien „zij verkondigden?”

Ook deze grondslag van geloof is niet te verwerpen of gering te schatten, hij is integendeel zeer hoog te waarderen. Want in alles, wat de Profeten gesproken hebben aangaande het Nieuwe Verbond, hebben zij der waarheid getuigenis gegeven. En wat de Apostelen betreft, van hen heeft Jezus gezegd: „Wie u hoort, die hoort mij; „en wie u verwerpt, die verwerpt mij; en wie mij ver- „werpt, die verwerpt dengene, die mij gezonden heeft. — „Zoo ik iemand zende, wie dien ontvangt, die ontvangt „mij, en wie mij ontvangt, die ontvangt hem, die mij ge- „zonden heeft.” Maar volgens de getuigenis van Jezus was Johannes de Dooper de grootste van alle profeten (Luk. VII: 28); en toch zegt Jezus tot de Joden: „Gij „hebt tot Johannes gezonden; en hij heeft der waarheid „getuigenis gegeven; doch ik neem geene getuigenis van „eenen mensch.” (Joh. V: 33, 34)

Het kan zijn, dat het geloof bij ons uit zuivere bronnen gevloeid is, en dat wij zelven toch niet in staat zijn, ons daarvan rekenschap te geven. Alleen het eerste, niet het laatste is noodig. Maar onbekendheid met de

grondslagen des geloofs is alleen onschadelijk op een laag standpunt van verstandelijke ontwikkeling. Zoo spoedig wij beginnen na te denken, verlangen wij ook te weten, op welken grond overtuigingen rusten, die de heiligste belangen des levens betreffen. Niet alleen het verstand treedt dan op, om voldoening aan zijne eischen te vragen; maar ook ons hart heeft te meer behoefte aan deze kennis, naarmate wij beter inzien, dat de innerlijke waarde van het geloof afhangt van de gronden, waarop het steunt, en van de bronnen, waaruit het gevloeid is. Terwijl het verstand onderzoek doet naar de hechtheid dier gronden of de zuiverheid dier bronnen, zoo heeft het hart bovendien nog het hoogste belang bij deze vraag: „Op wel-„ken grond moet, naar de leer der Heilige Schrift, ons „geloof in Jezus rusten?"

Deze vraag heeft vooral in onze dagen eene zeer gewigtige beteekenis. Bestond in vroegeren tijd het onderscheid van de godsdienstige partijen of rigtingen in de Protestantsche Kerk vooral in de verschillende opvatting van meer of minder gewigtige leerstukken des evangelies: de vragen, die thans de gemoederen het meest bewegen, zijn van wijderen omvang. Zij raken de gronden zelve, waarop het christendom gebouwd is, en waarop het geloof van iederen christen rusten moet. Nu hangt natuurlijk iedere bijzondere beschouwing van die gronden innig zamen met eene bijzondere opvatting van het wezen der christelijke godsdienst zelve. Wie het christendom vooral beschouwt, als zulk eene goddelijke orde, volgens welke de verlossing en het behoud van zondaars afhankelijk is van de groote feiten, die in de volheid des tijds aan of door Jezus

Christus geschied zijn, voor hem zal het christendom zelf met de waarheid of onwaarheid dier feiten staan of vallen; voor hem is alzoo het gezag der heilige geschiedenis de wezenlijke grondslag van het geloof. Wie het daarvoor houdt, dat het behoud van den zondaar onafscheidelijk zamenhangt, niet alleen of het meest met het volmaakt en heilig menschelijk leven van den Heer, maar vooral ook met de hoogere natuur, die Christus in menschelijk vleesch geopenbaard heeft, voor hem moet dat alles, waarin het bovenmenschelijke en bovennatuurlijke van den persoon of het werk des Heeren tot aanschouwing komt, de gewigtigste beteekenis hebben; zijn geloof zelf zal wel geenszins een wondergeloof zijn, maar toch zal zijn geloof niet af te scheiden wezen van het geloof in wonderen, of goddelijke almagts-werken, die door Christus, of aan hem, of bij de stichting der christelijke gemeente geschied zijn. Ziet men daarentegen in de verschijning van Christus niets anders dan de volmaakte openbaring dier godsdienst, waarvan God de kiemen in ieder menschenhart gelegd heeft, dan verkrijgt zoowel het historisch gezag, als het wondergeloof eene zeer ondergeschikte beteekenis; want de laatste grond van het geloof in Christus is dan geen andere, dan wat ook de laatste grond van het geloof bij Christus zelven was. Op dit standpunt heeft de vraag: „of al die groote feiten juist zóó „geschied zijn, als de evangelieberigten ze verhalen? „en of men aan de wonderverhalen geloof kan schenken als aan getrouwe en naauwkeurige berigten van „feiten?" niet meer eene godsdienstige, maar alleen eene zuiver historische beteekenis. Dan toch is de Chris-

tus, zooals hij door zijnen Geest in de gemeente en in het hart der zijnen voortleeft, de wezenlijke grond des geloofs in dien Christus, van wien deze Geest uitgegaan is.

Bij eene vroegere gelegenheid (1) hebben wij de beantwoording van deze vraag in het algemeen beproefd. Met deze studiën stel ik mij iets anders voor. Ik wil, zoo veel mogelijk, afzien van mijne eigene meeningen of voorstellingen aangaande den grond des geloofs en de betrekkelijke waarde, die aan de onderscheidene geloofsgronden toekomt. Ik wensch nu aan de Schrift alleen het woord te geven. Het zijn de profeten en de Apostelen, maar het allermeest Jezus Christus, zooals wij zijne uitspraken in de Schrift vinden, wier getuigenissen over dit onderwerp ik wensch te hooren. Nu zal ik de laatste zijn om te ontkennen, dat de eigene meeningen van ons, die de Schrift onderzoeken, onbewust en tegen onze bedoeling, invloed hebben op onze opvatting van hetgeen de Schriften leeren. Maar ik durf vrijmoedig, met de hand op het hart, aan mijne lezers deze verzekering geven, dat ik naar mijn best geweten zal streven, om de Schriften eenvoudig datgene, en wel onvermengd, onvervalscht, te laten zeggen, wat zij wezenlijk bedoelen. Ook dan als ik, ter wille van de levendigheid der voorstelling menigmaal de aanhalingsteekens of uitdrukkingen als: „de Schrift leert;" en dergelijke, weglaten zal, als ik schijnbaar in eigen naam en op eigen gezag zal spreken, zal het niet

(1) Het geloof des harten volgens het Evangelie. Studiën en Beelden, Tweede Uitgave. Rott. 1858, bl. 311, vgg.

mijn eigen gevoelen, maar mijne opvatting van de Schriftleer zijn, waaraan de lezer te denken heeft. Mijn eigen gevoelen heb ik, naar ik meen, met de vereischte uitvoerigheid en duidelijkheid, in het zoo even aangehaalde Werk ontwikkeld, en wat ik hier zal mededeelen, wensch ik als eene aanvulling beschouwd te zien van hetgeen ik daar geschreven heb. Waar ik enkele malen mijne eigene beschouwingen mededeel, zal ik dat op zulk eene wijze doen, dat mijne Lezers nooit behoeven te vragen, of het mijn eigen gevoelen, dan of het de leer der Schrift is, waarmede zij te doen hebben.

Hoewel ik mijn onderwerp zal putten uit de geheele Schrift, omdat de denkbeelden van het Nieuwe Testament met die van het Oude zamenhangen en alleen in dezen zamenhang begrepen worden, zoo heb ik toch natuurlijk regtstreeks het meest met het Nieuwe Testament te doen, en, onder de Schriften des Nieuwen Testaments, behalve met enkele brieven van Paulus, vooral met het Evangelie van Johannes. De redenen van den Heer, die ons in dat Evangelie medegedeeld worden, dragen een bepaald apologetisch (1) karakter. Ja, er komt in dat Evangelie geen enkel uitvoerig gesprek, geene enkele

(1) Wij mogen bijna alle redenen en gesprekken van Jezus in Johannes' Evangelie wel apologetisch noemen, omdat zij vooral de strekking hebben om zijne goddelijke zending tegenover het ongeloof der Joden in het licht te stellen. Apologie is verdediging. Zij bestaat zoowel in het aanwijzen van de gronden zelven, als ook in dat van de hechtheid en stevigheid der gronden, waarop het christendom in het algemeen rust, of waarop in het bijzonder het geloof van ieder onzer aan het evangelie rusten moet.

uitvoerige rede voor, waarin Jezus niet regtstreeks of zijdelings aanwijst, welke de grond is, waarop hij geloof in hem kan en mag vorderen. Ook als hij de oorzaken in het licht stelt, waarom de Joden hem geloof weigeren, dan is dit eene zijdelingsche aanwijzing, welke de ware en diepste grond van het geloof is.

Uitvoerig en duidelijk spreekt de Heer zijne denkbeelden over dit onderwerp uit in het vijfde hoofdstuk van dit Evangelie. De gedachtengang in de belangrijke rede van Jezus, ons in dit hoofdstuk megedeeld, moge strekken tot een voortreffelijken leiddraad, om tot het ons voorgestelde doel te geraken, en om alle wenken op te nemen, die zoowel in de andere redenen van Jezus in dit Evangelie als in de overige Schriften voorkomen, over den grond, waarop ons geloof moet rusten.

Welke de hoogste getuigenis is, waarop Jezus zich in de genoemde rede beroept, zal de inhoud van de eerstvolgende (II) studie zijn.

Daarna zullen wij ontwikkelen, waarin die getuigenis, namelijk de getuigenis des Vaders bestaat, en daartoe achtereenvolgens handelen (III) over de voortreffelijkheid der leer, door Jezus verkondigd, (IV) over het heerlijke van zijn eigen gemoedsbestaan en levenswandel, (V) over het nieuwe, goddelijke leven, hetwelk hij als de bron des levens, aan de wereld geeft, en (VI) over de getuigenis des Heiligen Geestes. Dit een en ander zullen wij voorstellen als onderscheiden zijden van ééne en dezelfde getuigenis van God aangaande den persoon en het werk van Jezus Christus.

Ten einde de hooge beteekenis, die de Schrift aan deze

getuigenis toekent, in een nog helderder licht te plaatsen, en aan te toonen, dat hare waarde veel grooter is dan die van eenige andere grond des geloofs, zullen wij in de beide volgende studiën de leer der Schrift over de betrekkelijke waarde van het geloof (VII) op grond van bovennatuurlijke gebeurtenissen, wonderen en voorzeggingen, en (VIII) op grond van het gezag der Heilige Schriften, ontwikkelen.

Zoo is ons de weg gebaand, om (IX) te onderzoeken, waarom de getuigenis van God zoo hoog boven iedere andere getuigenis, van welken aard die ook zijn moge, gesteld wordt; terwijl wij ten laatste (X) in de Schrift antwoord zullen zoeken op de vraag, waarom de getuigenis van God niet spreekt in het hart van alle menschen, en waarom zij ook niet voor alle menschen dezelfde bewijskracht bezit.

Hoewel deze studiën één geheel vormen, zoo heb ik toch daarvoor zorg gedragen, dat zij ieder afzonderlijk begrepen kunnen worden, om aan het geheugen mijner lezers geene onbillijke eischen te doen. Deskundigen zullen mij niet op mijn woord behoeven te gelooven, als ik verzeker, dat ik hier in populairen vorm de uitkomsten van meer gestreng wetenschappelijke onderzoekingen mededeel.

II.

DE HOOGSTE GETUIGENIS, WAAROP JEZUS ZICH BEROEPT.

> **Ik neem geen getuigenis van eenen mensch.**
> **Ik heb een meerdere getuigenis dan die van Johannes.**
> **De werken die ik doe, getuigen van mij, dat mij de Vader gezonden heeft.**
> **En de Vader heeft zelf van mij getuigd.**
> **Joh. V: 34, 36, 37.**

Het vijfde hoofdstuk van Johannes' Evangelie begint met het verhaal der genezing van den kranke bij het badwater Beth-esda op een sabbat (vs. 1—9). Aan dit laatste — in het oog der joden sabbatschennis (vs. 16, 18) — ergerden zij zich zoo, dat zij Jezus vervolgden en hem zochten te dooden (vs. 16).

Jezus verdedigt zijn gedrag tegenover hunne veroordeeling. Hij wijst niet op de grootheid van het wonder zelf. Aan een geloof alleen op grond van wonderen of teekenen hechtte hij niet veel waarde. Dit blijkt uit eene menigte van uitspraken. Denkt maar aan zijn antwoord aan Nikodemus (III: 2, 3). Deze bouwde zijn geloof in Jezus als „een leeraar van God gekomen," op de teekenen, die hij hem had zien doen. Maar Jezus hechtte aan de belijdenis van zulk een geloof zoo weinig waarde,

dat hij, zonder daarop te antwoorden, terstond den eisch der wedergeboorte tot hem rigtte, om hem te doen gevoelen, hoe ver hij nog was van het koningrijk Gods. Ja een geloof, dat alleen op wonderen en teekenen rustte, was in het oog van Jezus zoo weinig geschikt, om iemand tot zijnen discipel te maken, dat hij veeleer allen wantrouwde, die geloofden, omdat zij de teekenen zagen die hij deed (II: 23, 24). Daarom verdedigt Jezus zich hier tegenover zijne vijanden, niet door zich op het wonder te beroepen, maar door aan te toonen, dat hij zoo handelde in navolging van den Vader. Zulk eene daad, als het genezen van eenen kranke op den sabbat, was niet alleen geene overtreding van Gods wet, zij was integendeel ware en volkomene vervulling van den wil des Vaders. Daarom zegt hij: „Mijn Vader werkt tot nu toe „en ik werk ook." (V: 17) Even als de Vader op den sabbat zijne zon deed opgaan, en zegeningen uitstortte over zijne schepselen, zoo wilde ook de Zoon, in navolging van den Vader, op den sabbat goeddoen. Ook later op het loofhuttenfeest (Joh. VII: 19—24) verdedigt Jezus zich over deze zelfde daad, en zoekt hij de Joden door een bewijs, aan hun eigen gedrag ontleend, te overtuigen, dat wij den sabbat niet breken, als wij iets doen, wat met den wil van God overeenstemt. „Gij," zegt hij, „besnijdt eenen mensch op den sabbat. Indien een mensch „op den sabbat de besnijdenis ontvangt, opdat de wet „van Mozes niet gebroken worde: zijt gij toornig op mij, „dat ik een geheelen mensch gezond gemaakt heb op den „sabbat?" (Joh. VII: 22, 23)

Deze zelfverdediging van Jezus (V: 17) was duidelijk,

maar werd nogtans door de Joden niet begrepen, of maakte althans op hen geen indruk. Immers zij „zochten „te meer hem te dooden, omdat hij niet alleen den sabbat „brak, maar ook zeide, dat God zijn eigen Vader was, „zich zelven Gode even gelijk makende.” (V: 18) Dit laatste spreekt Jezus niet tegen; veeleer bouwt hij in zijne volgende diepzinnige redenering op deze verheven waarheid voort. Al wat hij spreekt, het getuigt, dat hij zich volkomen bewust is van zijne gemeenschap met den Vader, en van de grootsche taak, hem ter vervulling opgedragen. In geen enkel opzigt toch — dit is de inhoud zijner rede — handelde hij eigendunkelijk of op eigen gezag. Altijd was zijn oog geslagen op den Vader. Het was hem onmogelijk ook maar iets te doen, wat hij den Vader niet had zien doen. Hij sprak, wat hij van den Vader gehoord, hij deed, wat hij bij den Vader gezien had; zijn leven was een afschaduwing van het leven des Vaders. „Voorwaar, voorwaar, ik zeg u,” zoo antwoordt hij de Joden, „de Zoon kan niets van zich zelven doen, „ten zij hij den Vader dat ziet doen: want zoo wat die „doet, dat doet ook de Zoon desgelijks.” (V: 19)

Toonde Jezus nu door zijne werken, dat hij gelijkvormig was aan God, hij verlangde dan ook met regt, dat men die werken zou erkennen als getuigenissen van God aan de wereld. Als dan de Joden bij hem aandringen, en zeggen: „Hoe lang houdt gij onze ziel op? „indien gij de Christus zijt, zeg het ons vrij uit;” geeft Jezus hun ten antwoord: „Ik heb het u gezegd, „en gij gelooft het niet.” Namelijk hij had het hun gezegd, niet met zoovele woorden, maar in en door zijn

leven, door zijne werken: „de werken die ik doe in „den naam mijns Vaders, die getuigen van mij.” (X: 24, 25) En wat getuigden zij van hem? Wat anders, dan „dat hij en de Vader één” waren? (vs. 30) „Die „in mij gelooft,” zegt hij (XII: 44, 45), „gelooft in mij „niet, maar in dengene, die mij gezonden heeft; en die mij „ziet, die ziet dengene, die mij gezonden heeft.” Als Filippus tot hem zegt: „Heere! toon ons den Vader, „en het is ons genoeg;” geeft hij ten antwoord: „Ben „ik zoo langen tijd met u, en hebt gij mij niet ge-„kend, Filippus? Die mij gezien heeft, die heeft den „Vader gezien; en hoe zegt gij: Toon ons den Vader! „Gelooft gij niet, dat ik in den Vader ben en de Vader in „mij is?” Zijne woorden en werken zelve strekken daarvan ten bewijze: want, zegt hij, „de woorden, die ik tot u „spreek, spreek ik van mij zelven niet; maar de Vader „die in mij blijft, deze doet de werken.” (XIV: 8—10)

Uit dit alles blijkt, dat het gezag, waarop Jezus zich beriep, geen ander was dan dat van God zelven. Zoowel het woord Gods, dat hij sprak, als zijn goddelijk leven en zijne werken, of de volmaakte overeenstemming van hetgeen hij deed met hetgeen de Vader deed — ziedaar de getuigenis van den Vader aan de wereld, dat hij waarlijk de Zoon van God was.

Intusschen, wat hij tot dus ver gedaan had, was nog maar een klein gedeelte van hetgeen hij eens doen zou, als hij, na het volbrengen van zijn werk op aarde, verheerlijkt zijn zou. Dan zou hij luisterrijk openbaren wie hij was. Dat bedoelt hij, als hij zegt: (V: 20) „De Vader heeft den Zoon lief, en toont hem alles wat

„hij doet; en hij zal hem grooter werken toonen dan „deze, opdat gij u verwondert." Immers met de grootere werken kan hij onmogelijk aan iets anders denken dan aan die werken, die hij zou doen door zijnen Geest en zijne kracht, als hij heêngegaan zou zijn tot den Vader (XIV: 12): want „de Geest zou hem verheer„lijken" voor het oog der wereld (XVI: 8—14). Welke zijn nu die grootere werken, die hij in navolging van den Vader zou volbrengen? — Ik zeg: zou volbrengen; maar men zie niet voorbij, dat hij ze eigenlijk nu reeds (V: 25) volbragt, al waren zij voor het oog der menschen nog niet openbaar, en al zouden zij zich eerst later als grootere werken vertoonen, waarover de wereld „zich zou verwonderen" (V: 20). Die „grootere werken" zijn deze, dat hij, even als de Vader, „de geestelijk „dooden zou opwekken en levend maken;" dat hij daardoor „scheiding" maken zou tusschen boozen en goeden, zoodat „allen, die den Vader eerden, ook hem, den „Zoon, zouden eeren." (vs. 21—23) Dit een en ander spreekt Jezus vs. 24—30 uitvoeriger en in sterker bewoordingen uit.

Hoewel de rede van Jezus (V: 31) onafgebroken schijnt voort te gaan, zoo moeten wij ons toch voorstellen, dat de ergernis der Joden over deze getuigenissen van Jezus toenam, zoodat zij bij zich zelven dachten, wat zij bij eene andere gelegenheid (Joh. VIII: 13) met zoo vele woorden uitspraken: „Gij getuigt van u zelven, uwe „getuigenis is niet waarachtig." Jezus voorkomt die beschuldiging. Hij ontkent dat zijne getuigenis niets anders zou zijn dan eene getuigenis van hem aangaande

zich zelven. Ware zij dat alleen, dan zou hij het hun toegeven: „Indien ik van mij zelven getuig, mijne „getuigenis is niet waarachtig."

Men versta dit niet verkeerd. Bij eene andere gelegenheid (Joh. VIII: 14) verklaart Jezus: „Hoewel ik „van mij zelven getuig, zoo is nogtans mijne getuigenis „waarachtig." De schijnbare tegenspraak tusschen deze twee uitspraken valt weg, als wij maar letten op den zamenhang, waarin zij voorkomen. Het is duidelijk, dat Jezus bedoelt: „Indien alles, wat ik van mij zelven ver„klaar, alleen rust op de getuigenis, die ik van mij „zelven afleg, indien er niet eene andere en hoogere ge„tuigenis bestaat,. waarop ik mij beroepen kan, dan zou „ik geen regt hebben geloof te vorderen." Gelijk hij toch op de aangehaalde woorden de verzekering laat volgen, „dat hij niet alleen is, maar hij en de Vader, die hem „gezonden heeft," en dat alzoo nevens zijne eigene getuigenis, die van zijnen Zender aangaande hem staat (vs. 18): zoo ook verklaart hij hier: „Er is een ander, die van „mij getuigt, en ik weet dat de getuigenis, welke hij „van mij getuigt, waarachtig is." (V: 32) Hij zegt niet uitdrukkelijk, wiens getuigenis hij bedoelt. Maar uit het redebeleid blijkt overtuigend, dat hij bij dien ander aan den Vader denkt, niet aan Johannes den Dooper. Verg. vs. 34[a].

Op deze getuigenis van den Vader komt Jezus later (vs. 36) terug. Eerst gewaagt hij van eenen getuige, wiens getuigenis zij, de Joden, zelven hadden gevraagd.

„Gij," zoo gaat hij vs. 33 voort, „hebt tot Johannes „gezonden, en hij heeft der waarheid getuigenis gegeven." (Verg. Joh. I: 19—27) De Joden moesten echter niet

meenen, dat het de getuigenis van dezen grooten Profeet was, waarop Jezus zich beroepen wilde. Wel was diens getuigenis waarachtig: „doch ik," zegt Jezus, „neem „geene getuigenis van een' mensch;" namelijk daarom niet, omdat mij eene hoogere dan menschelijke getuigenis ten dienste staat; „ maar ik zeg dit alleen om u tot na„denken te brengen, opdat gij zoudt behouden worden." (V : 34)

Johannes de Dooper — zoo omschrijven wij het 35ste vers — Johannes de Dooper .... welk eene verschijning! en hoe is hij door u ontvangen! „Hij was een brandende „en lichtende fakkel," hij gaf de helderste en heerlijkste getuigenissen aangaande dengene, die komen zou. Maar gij — gij hebt van dat alles spel gemaakt! Toen het gerucht van zijn optreden als voorlooper van den Messias tot u kwam, — hoe stroomdet gij allen naar hem toe. Maar gij werdt alleen gedreven door het verlangen om van hem te hooren, wat met uwe wenschen en neigingen overeenkwam; „gij hebt u willen verheugen in zijn licht, „maar slechts voor een korten tijd." Want als Johannes, in plaats van te spreken naar uw hart, met gestrengen ernst bekeering vorderde, en sprak van vruchten der bekeering waardig, toen werdt gij met weêrzin tegen hem vervuld; gij hebt geen acht geslagen op het woord van hem, die der waarheid getuigenis heeft gegeven!

„Maar ik," zoo gaat Jezus (vs. 36) voort, „ik heb „eene getuigenis meerder dan die van Johannes: want de „werken, die mij de Vader gegeven heeft om die te vol„brengen; deze werken die ik doe, getuigen van mij, dat „mij de Vader gezonden heeft."

Welke zijn die „werken," die Jezus bedoelt?

't Zijn geenszins zijne wonderen, althans niet de wonderen op zich zelf. Jezus was niet gewoon zich uitsluitend te beroepen op wonderen; althans hij kan ze thans niet bedoelen, nu hij de hoogste getuigenis wil beschrijven.

Ik heb daarop reeds gewezen. Ik voeg er nog bij, wat Jezus aan Nathanaël antwoordde, toen deze geloofde wegens de wondervolle wetenschap van het verborgene, die Jezus openbaarde: „Gij zult grooter dingen zien dan „deze." Welke? „Van nu aan zult gij den hemel zien „geopend, en de engelen Gods opklimmende en neder-„dalende op den Zoon des menschen." Een treffend beeld, welligt aan Gen. XXVIII: 12 ontleend, waarin Jezus zijne voortdurende, wederkeerige gemeenschap met God, zijn omgang met den Vader teekent, en waardoor hij alzoo wijst op het feit, dat alles, wat hij spreekt en verrigt, in de volste overeenstemming is met den wil zijns Vaders. — Ook als de Joden hem vragen: „Welk „teeken doet gij, opdat wij u gelooven?" — welk teeken namelijk uit den hemel, zooals hunne vaderen hadden ontvangen, toen God hun het manna uit den hemel te eten gaf: antwoordt Jezus, dat hij zelf een teeken uit den hemel, hij zelf het brood Gods is, dat uit den hemel komt en leven aan de wereld geeft (VI: 30—33). Men denke voorts vooral aan Joh. XIV: 31: „Maar opdat de „wereld wete, dat ik den Vader liefheb en alzoo doe „gelijkerwijs mij de Vader geboden heeft, staat op, laat „ons van hier gaan." Zijne gehoorzaamheid aan God tot in den dood des kruises, ziedaar het teeken, waaraan de wereld erkennen moest, wie hij was!

Ook zou het beroep op „wonderen” Joh. V. niet ter plaatse zijn. Jezus had nog pas te voren een wonder verrigt; maar de Joden hadden daarin een zondig werk, misschien wel een werk van Beëlzebul gezien. Maar Jezus spreekt ook van werken, die hij „volbrengen” of juister „vol-„eindigen,” „tot den einde toe volbrengen” moet. Dit woord wordt uit den aard der zaak nooit van wonderen gebezigd; ’t is hetzelfde, dat hij ook gebruikt in het hoogepriesterlijk gebed: „Ik heb voleindigd het werk, „dat gij mij gegeven hebt om te doen” (XVII : 4). Jezus kan alzoo niets anders bedoelen, dan die werken, waarvan hij V: 20 en 21 gesproken had, namelijk dat hij, in navolging van den Vader, „geestelijk dooden „opwekt en hun eeuwig leven schenkt.” Die werken waren de heerlijke getuigenissen, dat de Vader hem gezonden had.

„En de Vader, die mij gezonden heeft,” zoo gaat hij voort, „die heeft zelf van mij getuigd.” Deze getuigenis omschrijft hij verder als „de stem des Vaders” en „de „gedaante des Vaders” en „het woord des Vaders” (vs. 37, 38). Wij zullen over de beteekenis dezer woorden later handelen; hier zij eene korte omschrijving genoeg. „Gij,” zegt Jezus, „hebt nooit gehoord de stem van „den Vader, die spreekt in het hart van allen, zoo velen „uit de waarheid zijn, en gij kunt daarom ook de stem „van God niet erkennen in hetgeen ik tot u spreke. En „gij hebt nooit de gedaante van den Vader, zijne heer-„lijkheid gezien, die openbaar is in alles wat hij doet; „want was uw oog voor goddelijke waarheid geopend, „gij zoudt dan in mij, in mijn leven en werken, de

„gedaante des Vaders aanschouwen. En zijn woord hebt „gij niet in u blijvende; het woord des Vaders of zijn „wil is niet geschreven in uw hart; gij zoekt niet waar-„lijk het welbehagen Gods, gij, die de eere Gods niet „liefhebt, maar alleen eer van menschen zoekt; anders „zoudt gij gelooven in hem, dien God gezonden heeft." Dat zij in hem niet gelooven, is wel een overtuigend bewijs, dat zij doof zijn voor des Vaders stem, blind voor zijne gedaante, en dat de wil van God niet woont in hun hart. „Want," zegt Jezus elders (VI: 45), „een „ieder, die van den Vader gehoord en geleerd heeft, die „komt tot mij."

De laatste en diepste grond alzoo, waarop Jezus geloof in zijnen naam vordert, en ongeloof als strafbare zonde veroordeelt, is deze: de getuigenis van den Vader aangaande hem.

Ook de eerste brief van Johannes beroept zich op deze getuigenis, die God aangaande zijnen Zoon getuigt. Ja het is alsof daar in korte trekken zamengevat en tevens nader toegepast wordt, wat Jezus in het Evangelie daarover gezegd had. Met korte omschrijving volge hier zijne belangrijke redenering, V: 6—12. ('t Is bekend dat van het 7de en 8ste vers de woorden: „in den hemel, de Vader, „het Woord en de Heilige Geest, en deze drie zijn één; „en drie zijn er, die getuigen op de aarde;" onecht zijn: wij gaan ze daarom met stilzwijgen voorbij, en lezen vs. 7 en 8 op deze wijze: „want drie zijn er, die getuigen, „de Geest, en het water, en het bloed, en die drie zijn „tot één.")

Wie is het, die de wereld overwint? *Hij is het, die gekomen is* als de Christus, die bewezen heeft de Christus te zijn *door water*, door den doop, *en door bloed*, door zijn sterven aan het kruis, namelijk Jezus Christus. — Hij is gekomen *niet door het water alleen*, gelijk de doceten beweren, volgens welken het Woord zich bij den doop met den mensch Jezus zou hebben vereenigd, terwijl hij dien mensch onmiddellijk vóór zijnen dood zou hebben verlaten; *maar* hij is gekomen *door het water en het bloed;* want ook zijn dood maakt hem als den Christus, den Zoon van God, openbaar; ook zijn sterven behoort tot het doel zijner komst. *En de* Heilige *Geest*, dien God aan de geloovigen gegeven heeft en die in de gemeente woont, deze Geest *is het, die getuigt; want de Geest is de waarheid. Want drie zijn het, die getuigen*, dat Jezus de Zoon van God is, *de Geest en* (door de kracht van den Geest, of in het hart der geloovigen) *het water* van den doop, *en het bloed* van Christus, dat ons reinigt, *en deze drie zijn tot één;* hunne getuigenis is op dit ééne gerigt, dat Jezus de Christus is. *Indien wij* in 't algemeen *de getuigenis der menschen aannemen, de getuigenis van God is meerder; want dit is* (of hierin bestaat) *de getuigenis van God, namelijk, dat hij getuigd heeft van zijnen Zoon. Die in den Zoon van God gelooft, heeft de getuigenis* van God aangaande zijnen Zoon *in zichzelven. Die God niet gelooft* in hetgeen hij van zijnen Zoon getuigt, *heeft God tot een leugenaar gemaakt, dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis, die God getuigd heeft van zijnen Zoon. En dit is* (of hierin bestaat) *de getuigenis van God* in den geloovige, *dat God ons eeuwig leven gegeven heeft, en dit leven is* het

leven, hetwelk woont *in zijnen Zoon*, zoodat het leven van Christus de bron van ons leven is, ja ons leven zelf. *Die den Zoon heeft*, die in ware of levende gemeenschap met hem verkeert en ééne plant met hem is, *die heeft het leven; die den Zoon van God niet heeft, die heeft het leven niet.*

Wij willen nu onderzoeken, welke die getuigenis van God is, waarop Jezus zich beroept, of wilt gij liever: met welk regt Jezus haar eene getuigenis van zijnen Vader noemt.

Wie ook maar een weinig met den geest en inhoud van de Heilige Schriften bekend is, heeft zeker wel opgemerkt, dat, volgens de uitspraken van Jezus en de Apostelen het geloof aan het evangelie vooral moet rusten op de innerlijke waarheid en heerlijkheid van het evangelie zelf, hetwelk in zich zelf de getuigenis heeft van zijnen oorsprong uit God.

Zoo als deze stelling hier uitgesproken is, schijnt zij niet volkomen overeen te stemmen met de bedoelde uitspraken van Jezus over de getuigenis van God. Immers hij spreekt daar niet zoo zeer van de innerlijke waarheid van het evangelie, maar veel meer van zijn persoon, van zijn leven en van zijn werk; dat alles is het, wat hij de getuigenis zijns Vaders aangaande hem noemt. Doch dat is het juist, wat wij bedoelen met het woord: evangelie. Wij denken daarbij volstrekt niet aan een zamenstel van afgetrokken waarheden of leerstukken; neen, maar wij

denken aan die goede boodschap, waarvan het leven van Christus de inhoud is, dat leven, waardoor hij de bron van het leven voor de wereld is, en dat God ons geeft door de gemeenschap met hem.

Wanneer dat ware leven zich nu aan onzen geest openbaart als goddelijk, eeuwig leven, dan hooren wij daarin de getuigenis van God aangaande Jezus Christus.

't Is te betreuren, dat de strijd over meeningen, begrippen en bepalingen, die van de dagen der Apostelen af de belijders van Christus verdeeld heeft, in de voorstelling van het evangelie al te zeer de leer op den voorgrond heeft gezet. 't Is voor ons uiterst moeijelijk om ons geheel los te maken van het dwaalbegrip, alsof het evangelie vooral eene leer ware. Toch moeten wij dat denkbeeld geheel van ons zetten, om de ware beteekenis van den persoon, de verschijning en het werk van Christus goed te begrijpen. Maar al zijn wij tot de overtuiging gekomen, dat het evangelie iets anders, iets veel heerlijkers is dan alleen eene leer, daarmede zijn wij nog niet verlost van den onwillekeurigen invloed, dien dit verouderd dwaalbegrip, hetwelk in bijkans alle voorstellingen van het evangelie gevonden wordt, ook op onze eigene beschouwing van het evangelie oefent.

Het evangelie is de waarheid. Maar het is zulk eene waarheid, die niet losgemaakt of afgescheiden worden kan van het leven van Christus, of van alles wat in zamenhang met het leven van Christus ontstaat en bestaat. Scheiding van den persoon van Christus en van het evangelie is zoo geheel met het evangelie zelf in tegenspraak, dat zij, die de evangelische waarheid in 't

afgetrokken zoeken voor te stellen, die haar niet teekenen in den levenden Christus zelven en in het leven van Christus in zijne geloovigen, dat — zeg ik — zij geacht moeten worden alleen maar een karikatuur te teekenen van hetgeen Jezus zelf de waarheid noemt.

Wij daarom, als wij van de waarheid van het evangelie spreken, bedoelen daarmede niet alleen de door Jezus verkondigde leer, maar dit: dat zijn leven, dat hij zelf de waarheid is, of, wilt gij, dat hij zelf de groote inhoud is van zijne leer. Men keert in de voorstelling van het evangelie de ware orde om als men zegt: „Door „het licht, dat van Christus uitstraalt, is hij het leven „der zijnen." Daarmede bedoelt men toch, dat Jezus ons door kennis der waarheid tot heiligmaking brengt. Neen, de ware orde is deze: „In hem is het leven, en het leven, „dat in hem is, dat is het licht der menschen." 't Is niet: „Zij, die God zien, worden daardoor rein van „hart; maar 't is: „Zij, die rein van hart zijn, zullen God „zien."

Is nu de persoon, het leven en het werk van Christus de getuigenis van God aangaande hem, omdat zijn leven een goddelijk leven, een eeuwig leven is: dan kunnen wij die getuigenis uit meer dan één oogpunt beschouwen, hoewel zij waarlijk ééne en dezelfde is.

1. Wij kunnen afzonderlijk letten op den Geest van Christus, zoo als die zich in zijne prediking openbaart, en dan aantoonen, dat zulk eene prediking, als de zijne, hare aanbeveling in zichzelve heeft.

2. Wij kunnen ook het oog slaan op den persoon van Christus, op zijn gemoedsbestaan en zijnen wandel; wij

kunnen pogen, het leven Gods te aanschouwen, zoo als het in hem was, of zoo als hij het geopenbaard heeft in de werken, die God hem te doen gegeven, en die hij volbragt heeft.

3. Maar wij kunnen ook onzen blik rondom ons laten gaan, en letten op het leven van Christus in de gemeente, die hij op aarde gesticht heeft.

4. Eindelijk kunnen wij het oog naar binnen keeren. Dan zoeken wij ons tot bewustheid te brengen, wat dat leven is, dat wij zelven door Christus hebben ontvangen. Dit laatste kan alleen de geloovige; maar ook alleen deze heeft oog en hart om het leven van Christus in het vleesch, en zijn leven in de gemeente door den Geest, te zien en te verstaan. Deze vier getuigenissen zijn zoo geheel en al één, dat zij allen hare waarde verliezen, zoodra wij maar ééne daarvan wegdenken.

III.

DE INHOUD DER PREDIKING VAN JEZUS EN DE APOSTELEN EENE GETUIGENIS VOOR DEN GODDELIJKEN OORSPRONG VAN HET EVANGELIE.

Die mij verwerpt, en mijne woorden niet ontvangt, heeft die hem oordeelt; het woord, dat ik gesproken heb, dat zal hem oordeelen ten laatsten dage.

Jezus. Joh. XII: 48.

Persoon en verschijning en werk van Jezus Christus is een onafscheidelijk geheel. Eerst als zoodanig is het een en ander de getuigenis, die God van hem getuigt. Wij maken ons derhalve aan eenzijdigheid schuldig, wanneer wij òf het heilig leven van Jezus, òf zijne volmaakte leer, òf het door hem volbragte werk der verlossing, òf de stichting der gemeente, òf zijn leven door den Geest in het hart der geloovigen, afzonderlijk beschouwen, zonder daarop te letten dat deze dingen hare regte beteekenis alleen verkrijgen door den zamenhang, waarin zij met elkander staan. — Dit neemt niet weg, dat het zijne goede zijde heeft, ieder dezer zijden der Christus-verschijning afzonderlijk voor te stellen, natuurlijk onder voorwaarde, dat wij hare eenheid niet voorbijzien. Wanneer wij dan in deze studiën op het leven of de

leer van Jezus, enz., afzonderlijk zullen wijzen, als op getuigenissen van God aangaande hem, dan bedoelen wij altijd het evangelie in al zijnen omvang, met alles, wat daartoe behoort, maar dat evangelie, zooals het als kracht Gods openbaar wordt, òf in het leven van Jezus, òf in zijne prediking, enz. In de tegenwoordige studie wijzen wij op de laatste. Wij beginnen met vrijmoedig te beweren, dat de inhoud dier prediking, dié inderdaad het geheele evangelie omvat, het allerhoogste bewijs voor den goddelijken oorsprong des evangelies is. Die prediking namelijk draagt het merk der waarheid op het gelaat, en daardoor spreekt zij tot het hart en het geweten, zoodat het evangelie eene onwederstaanbare magt is, die eens bij allen ingang verkrijgen en over iederen tegenstand zegevieren moet. „Want wij vermogen niets tegen „de waarheid, maar voor de waarheid." (2 Kor. XIII: 8)

De goddelijke kracht, die de waarheid heeft, mag niet verward worden met de schoone gave der welsprekendheid, waardoor wij ook magt uitoefenen op hen, die ons hooren, en hen vaak overtuigen van dingen, die later blijken niet waar te zijn. De magt der welsprekendheid beheerscht alleen het oogenblik, maar gaat weldra voorbij; de waarheid daarentegen is eene eeuwige magt, waarvan de heerschappij niet voorbijgaan kan. Dit blijkt ons vooral uit den persoon en het werk van Paulus. Wij bewonderen zijne zeggingskracht in zijne brieven; maar als hij persoonlijk het woord voerde, dan miste hij de gave der uiterlijke welsprekendheid. Daardoor laadde hij zich de onregtvaardige beschuldiging op den hals, dat „zijne brieven wel krachtig en gewigtig waren,

„maar dat zijne persoonlijke tegenwoordigheid zwak, en „zijne rede verachtelijk was.” (2 Kor. X: 10) Die beschuldiging was in zoo ver onbillijk, als zijne vijanden daarmede bedoelden, dat hij zich zelven niet gelijk bleef; maar zij was in zoo ver waar, als Paulus de gave der uiterlijke welsprekendheid niet had. Hij zelf erkent gedurig, dat hem de gave van schoon en sierlijk te spreken, ontbrak, waardoor de wijzen der wereld invloed zochten. Hij sprak niet met uitnemendheid van woorden, niet met de overreding der menschelijke wijsheid, niet in vleeschelijke wijsheid, integendeel hij had den kostbaren schat des evangelies als in aarden vaten. (1 Kor. II: 1—4. 2 Kor. 1: 12. IV: 7) Daaraan denkt hij ook, als hij zoo gedurig verklaart, dat hij in de gemeenten verkeerd had en werkzaam geweest was in zwakheid, met vreeze en beven, in eenvoudigheid, niet krachtig, maar ongeoefend of slecht in woorden. (1 Kor. II: 3, 2 Kor. 1: 12. XI: 6) En toch kon hij getuigen, dat de vrucht zijner werkzaamheid bijna aan het wonderbare grensde; hij had overvloediger gearbeid dan alle andere Apostelen; (1 Kor. XV: 10) ja hij durfde bijna niet zeggen, hoeveel er door zijnen arbeid geschied was, om de heidenen tot gehoorzaamheid aan Jezus Christus te brengen; van Jeruzalem af en rondom tot Illyrië toe had hij de verkondiging des evangelies van Christus volbragt; (Rom. XV: 18, 19) zonder alle zelfverheffing mogt hij overvloedig roemen van de magt, die de Heer hem gegeven had tot stichting. (2 Kor. X: 8). De door hem gestichte gemeenten waren dan ook het zegel of het goddelijk bewijs, dat hij waarlijk een Apostel van Jezus

Christus was; zij waren als een geloofsbrief, door Christus hem gegeven, dien de geheele wereld lezen kon. (1Kor. IX: 1, 2. 2 Kor. III: 2.) Waaraan nu had hij zulk eene gezegende uitkomst zijner prediking te danken? Niet, gelijk wij zagen, aan zijne welsprekendheid; alleen aan de innerlijke magt der waarheid van het evangelie, die hij Efez. III: 8—12 zoo meesterlijk teekent. Het geloof der gemeente was alzoo niet in wijsheid der menschen, maar in de kracht Gods. (1 Kor. II: 5). Ja, juist het feit, dat hij, die zooveel had gedaan, dezen schat had in aarden vaten: was het niet een aanschouwelijk bewijs, dat de uitnemendheid der kracht was van God, en niet uit hemzelven? (2 Kor. IV: 7) Paulus had de kracht van het evangelie, zooals hij dit predikte, dan ook zoo volkomen aan zich zelven ondervonden, en in de overtuiging, dat het evangelie de waarheid Gods is, stond hij zoo onwrikbaar vast, dat hij zeggen durfde: „Doch „al ware het ook, dat wij, of een engel uit den hemel „u een evangelie verkondigde, buiten hetgeen wij u ver„kondigd hebben, die zij vervloekt." (Gal. I: 8)

Reeds in het Oude Testament wordt op den inhoud der prediking van de profeten gewezen, als op eenen toetssteen, waaraan men de ware profeten van de valsche onderkennen kan. Dat de laatsten uit hun eigen hart profeteren, blijkt vooral hieruit, dat zij „steeds tot degenen, „die Jehova lasteren, zeggen: Jehova heeft gesproken: „Gij zult vrede hebben! en tot dezulken, die wan„delen naar het goeddunken van hun hart, spreken zij: „U zal geen kwaad overkomen!" (Jerem. XXIII: 17, 27. XIV: 14. Ezech. XIII) — „Zij genezen de breuk

„van de dochter mijns volks, zegt Jehova, op het ligtst, „zeggende: Vrede, vrede! doch daar is geen vrede." (Jerem. VI : 14. VIII : 11. Ezech. XIII : 16.) Zij profeteren altijd zoo, als het volk het gaarne heeft, „en „pleisteren de bressen in den muur met loozen kalk, en „bouwen leemen wanden, die bij den plasregen omvallen, „en die door den stormwind gespleten worden." (Jerem. V : 31. Ezech. XIII : 1—10.) Overkomt eenen regtvaardige, die getrouw is in de dienst van Jehova, een ramp: de valsche profeten noemen dit eene smart, door Jehova hem aangedaan, en zoo bedroeven zij zijn hart door leugentaal, terwijl zij de handen van de goddeloozen sterken (Ezech. XIII : 22). Ja zij prediken somtijds afval van Jehova, (Jerem. XXVIII : 16) en vermanen tot Baäldienst. (Jer. XXIII : 26, 27). Hun woord heeft met het woord van God even veel te doen, als het stroo met het koren; want terwijl zij het volk in zijne boosheid vleijen en sterken, (Jer. XXIII : 22) zoo is daarentegen Jehova's woord als een vuur, en als een hamer, die eene steenrots te morzel slaat. (vs. 28, 29) Spreken nu de ware profeten altijd in den naam van Jehova, dan moet dit, naar hunne bedoeling, niet zoo opgevat worden, alsof al hunne bijzondere beloften en bedreigingen, of voorzeggingen van hetgeen Israël overkomen zou, hun met zoo vele woorden door Jehova in den mond gelegd waren; neen, alleen de algemeene geest, dien deze beloften en bedreigingen ademden, was de Geest van God, die in hen woonde en door hen sprak; uit zich zelven echter pasten zij dien algemeenen geest op de bijzondere gevallen toe. Of die toepassing altijd wel volmaakt is, daarop

komt het in het wezen der zaak niet aan; er zijn voorbeelden genoeg, dat zij in die toepassing niet juist hebben geoordeeld. Maar indien eenige profetie uit den Geest van Jehova voortkwam, dan was de gedachte, daarin neêrgelegd, volkomen waar, ook al kwam de belofte of bedreiging niet zóó uit, als de profeten haar deden. Valsche profetie daarentegen is en blijft valsche profetie, ook al komt zij uit, omdat zij eene verderfelijke strekking heeft. In het algemeen toch worden de beloften en bedreigingen der ware profeten, hetzij zóó als zij ze uitspraken, of op eenen anderen tijd en in andere vormen, ten laatste vervuld, omdat zij toepassingen zijn van eeuwige en onveranderlijke wetten in het groote Godsrijk. Wat bijv. Jeremia, zoowel XXII: 19 als XXXVI: 30, van Jojakim voorspelt, is volgens de geschiedenis (2 Kon. XXIV : 6 en 2 Chron. XXXVI : 8) geheel anders uitgekomen. Ook zijne profetie aan Zedekia (XXXIV : 5) is, volgens het berigt in 2 Kon. XXV : 5 en vgg., niet vervuld. Daarentegen weten wij, dat Salmanasser en Sanherib Jeruzalem niet hebben veroverd, zoodat niet de profetie van Micha: „Daarom, om uwentwil, zal Zion „als een akker geploegd worden, en Jeruzalem zal tot steen„hoopen worden, en de berg dezes huizes tot hoogten des „wouds;" vervuld is, maar wel die van de profeten, waarvan hij verklaart, dat zij voor geld hadden geprofeteerd, dat hun geen kwaad overkomen zou. (Micha III : 11, 12). Beschouwen wij echter de geschiedenis van Israël in haar geheel, dan blijkt het, dat die profetie, hoewel zij toevallig uitkwam, eene leugenprofetie was, terwijl daarentegen zij, die het volk voorspelden, dat Jehova hen om hunne zonden verlaten en in de handen hunner vijanden

overgeven zou, waarlijk spraken in den Geest des Heeren, aangezien hunne voorspellingen door de uitkomst bevestigd zijn.

Maar 't is niet alleen tegenover valsche profeten, neen, ook afgezien daarvan, wordt de leer der mozaïsche godsdienst in het Oude Testament hoog geroemd om hare innerlijke voortreffelijkheid, die haren goddelijken oorsprong bewijst. Wij lezen daar van de wonderen en van de voortreffelijkheden der wet van God (Ps. CXIX : 18. Hos. VIII : 12), die een eeuwig bestaan heeft. (Ps. XIX : 10 enz.) De wet heet daar groot en heerlijk (Jeza. XLII : 21), volmaakt, onfeilbaar en regtvaardig, rein en zuiver, waarachtig, ja de waarheid zelve, of het woord of de wet der waarheid, regtmatig, getrouw en goed. (Ps. XIX : 8—10. CXIX. Mal. II : 6. Nehem. IX : 13.) Zij is het, die de ziel bekeert en aan slechten wijsheid geeft, die het hart verblijdt en de oogen verlicht. Zij is eene lamp voor onzen voet en een licht op ons pad. Daarom is zij begeerlijker dan goud, en zoeter dan honig (Ps. XIX : 8—11. CXIX : 98, 105, 130). Ook stemt die wet Gods met de inspraken van ons binnenste volkomen overeen, zoodat Jehova haar schrijven zal op de tafelen van onze harten. (Jerem. XXXI : 33. verg. Deut. XXX : 11—14.) Ja, Mozes was van de innerlijke heerlijkheid der wet zoo doordrongen, dat volgens hem ook de heidenen, als zij haar maar kennen, zullen moeten belijden, dat deze wet nergens hare wedergade heeft. „Behoudt dan," zoo spreekt hij zijn volk (Deut. IV : 6—8) aan, „behoudt deze inzettingen en reg-„ten, en doet ze; want dat zal uwe wijsheid en uw ver-„stand zijn voor de oogen der volken, die al deze inzet-

„tingen hooren zullen, en zeggen: Dit groote volk alleen „is een wijs en verstandig volk! — Want wat groot volk „is er, dat zoo regtvaardige inzettingen en regten heeft, „als deze gansche wet is, die ik heden voor uw aan„gezigt geve?" De profeten zoeken de innerlijke heerlijkheid en voortreffelijkheid der Israëlietische godsdienst daarenboven nog aanschouwelijk te maken, door haar te vergelijken met de dwaasheden der afgoderij. Hoe bitter is, om maar dit ééne voorbeeld te noemen, de satire van Jezaja (XLIV : 14—17): „Als de mensch zich cederen, „of cipressen, of olmen afhouwt: dan is het voor hem, „om te verbranden. Dan neemt hij daarvan, en warmt „er zich bij. Ook steekt hij het aan, en bakt er brood „bij. Daarenboven maakt hij er eenen god van, en knielt „er voor neder. De helft verbrandt hij (om zich te war„men); bij een ander deel braadt hij een gebraad, en hij „wordt verzadigd, en hij zegt: Hei, ik ben warm ge„worden! Van het overige nu maakt hij eenen god, en „hij buigt zich, en bidt het aan, en zegt: Red mij, want „gij zijt mijn God!" Men leze verder Jeza. XL : 18, vgg., XLVI : 5—7, Jerem. X : 1—6, en uit de apokryphe boeken, Baruch VI en de Wijsheid van Salomo bijna geheel.

Niet minder rijk is het Nieuwe Testament in heerlijke uitspraken over de innerlijke voortreffelijkheid van de leer des evangelies, als het hoogste bewijs voor haren goddelijken oorsprong. Zoo wel Jezus als de Apostelen stellen daartoe het onderscheid van de christelijke leer en die van het Mozaïsme in het licht, terwijl vooral Paulus ook nog wijst op de dwaasheden van het heidendom.

Wie denkt hier niet het eerst aan de bergrede, waar Jezus telkens, tegenover hetgeen van de Ouden gezegd en in zijne dagen in Israël algemeen aangenomen was, met een plegtig: „Maar ik zeg u;" (Matth. V : 22, 28, 32, 34, 39, 44) zulk eene diepere opvatting van het zedelijk en godsdienstig leven uitspreekt, waarvan de waarheid geen bewijs behoeft, omdat zij getuigenis heeft in ieder niet geheel bedorven gemoed; waar hij aantoont, dat de drie zoogenaamd godsdienstige werken, aalmoes doen, bidden en vasten, niet op zich zelve, maar alleen door het beginsel, waaruit zij geschieden, waarde verkrijgen voor onzen Vader, die in het verborgene ziet. Ook vergelijkt de Heer den geest, waarin hij optrad, met het hoogste en heerlijkste, dat Israël had aan te wijzen, met den geest en de prediking van Johannes den Dooper, wien hij met eene brandende en lichtende kaars vergelijkt; (Joh. V : 35) en bij eene andere gelegenheid zet hij die vergelijking voort, door ook nog op andere verschijnselen van het godsdienstige leven in Israël te wijzen, terwijl hij haar besluit met het veelbeteekenend woord, dat de wijsheid geregtvaardigd is uit hare kinderen. Wat de Heer daar leert, is zoo belangrijk, om den geest zijner leer en werkzaamheid te leeren kennen, dat wij aan de voorstelling daarvan eene afzonderlijke studie zullen wijden. Voorts stelt de Heer tegenover de bekrompen begrippen van Joden en Samaritanen omtrent de ware plaats der aanbidding de gewigtige uitspraak: „God „is geest, en die hem aanbidden, moeten hem aanbidden „in geest en in waarheid." Tegenover hunne denkbeelden omtrent de waarde van ceremoniële werken, offeranden,

gaven aan Jehova, plaatst de Heer zijne prediking, dat God barmhartigheid en geene offerande wil, en dat de offerande ontwijd of ontheiligd wordt wanneer het gemoed van den offeraar eenigen haat of wrok tegen den broeder gevoelt. Vooral in de brieven van Paulus zijn de vergelijkingen van wet en evangelie overvloedig en krachtig, ja de groote gedachte, die Paulus in Christus verwezenlijkt ziet, is deze, dat de wet magteloos is om ons te behouden of levend te maken, en dat er geene andere regtvaardiging is dan door geloof in Christus, of uit de genade Gods door de verlossing, die in Jezus Christus is. Zoo stelt hij de wet en het evangelie tegenover elkander als dienstbaarheid onder zwakke en arme eerste beginselen der wereld, en zoonschap Gods in Jezus Christus, (Gal. IV : 1—9) als Geest, en vleesch, (Gal. III : 3) als letter, die doodt, en Geest, die levend maakt, (2 Kor. III: 6) als bediening des doods en der verdoemenis, en bediening des Geestes en der regtvaardiging, (2 Kor. III: 7—9) als oudheid der letter, en nieuwheid des Geestes, (Rom. VII: 6) als Geest der dienstbaarheid tot vreeze, en Geest der aanneming tot kinderen, door welken wij roepen: Abba, Vader! (Rom. VIII: 15. Gal. IV: 5) als onmondigheid en volwassenheid, (Gal. IV) als juk der dienstbaarheid, en als vrijheid, (Gal. V: 1) als het verbond, dat tot dienstbaarheid baart, of het aardsch Jeruzalem dat dienstbaar is met hare kinderen, en het hemelsch Jeruzalem, dat vrij is en dat ons aller moeder is, zoodat Israël vergeleken kan worden met de kinderen eener slavin, wij daarentegen met die eener vrijgeborene. (Gal. IV: 21—31) Ook de geheele brief aan de Hebreën is

niets anders dan eene vergelijking van het evangelie met de mozaïsche bedeeling, ten einde de onvergelijkelijke heerlijkheid van het eerste boven de laatste in het helderste licht te plaatsen. Dat het evangelie veel minder met de dwaasheden der afgoderij vergeleken wordt, is hoogst natuurlijk, omdat het wel onnoodig mogt heeten, daarop nog opzettelijk te wijzen. Paulus stelt intusschen wel in het licht, hoe de afgodendienst met de zonde zamenhangt, en hoe zij ook zelve de vruchtbare moeder van alle ongeregtigheid is, bijv. Rom. I: 18—32. Als een meesterstuk van apostolische welsprekendheid wijzen wij bovenal op de schoone rede van Paulus op den Areopagus. (Hand. XVII: 22—31) Terwijl hij daar met kracht van taal het dwaze in het licht stelt, dat de Schepper van hemel en aarde in tempelen, met handen gemaakt, wonen, of door menschenhanden gediend worden zou, of dat de Godheid afgebeeld zou kunnen worden door kunstig vervaardigde beelden van goud of zilver of steen: zoo spreekt hij daar tevens de groote waarheid uit, dat die God, dien hij in den naam van Jezus Christus verkondigt, dezelfde is, dien ook de heidenen, hoewel hem niet kennende, nogtans dienen, omdat die God ons met zulk eene natuur geschapen heeft, dat wij eenen onuitroeibaren drang van binnen gevoelen, om den Heere te zoeken, of wij hem immers tasten en vinden mogten, omdat wij Gods geslacht zijn en daarom in God leven, ons bewegen en bestaan, terwijl God niet verre is van een iegelijk onzer.

Wat Paulus hier zegt van den God, dien Christus ons predikt, dat geldt ook van het geheele evangelie, en daarom heeft het de getuigenis van zijne waarheid en

zijnen goddelijken oorsprong in zich zelf. Immers al wat waar is, dat is uit God; God is de waarheid, en de bron van alle waarheid. Reeds de indruk van Jezus' prediking op het volk geeft daarvan de treffendste getuigenis. De kracht der waarheid, waarmede Jezus zijne tegenstanders beschaamde en wederlegde, boezemde het diepste ontzag in; (Matth. XXII: 46) allen prezen zijne leer; (Luk. IV: 15) allen werden door zijne prediking in verbazing gezet; (Matth. XIII: 54) want hij sprak, niet als de Schriftgeleerden, maar als met magt en majesteit bekleed. (Matth. VII: 28, 29.) Het is dan ook deze heerlijkheid zijner prediking, die de Samaritanen tot geloof brengt, (Joh. IV: 42) die zelfs aan Schriftgeleerden de belijdenis afperst, dat hij wèl, en naar waarheid gesproken had, (Mark. XII: 32) en die de dienaars der overpriesters deed zeggen: „Nooit heeft een mensch alzoo gesproken, „gelijk deze mensch." (Joh. VII: 46). Juist wegens deze ongekunstelde waarheid zijner prediking kon Jezus zijne grootste en heerlijkste gedachten inkleeden in den aangenamen en sierlijken vorm van gelijkenissen, geschikt om het volk zoo wel van hare waarheid als van hare voortreffelijkheid te overtuigen, terwijl de Heer zich daarenboven gedurig beroept op het natuurlijk gevoel, de gezonde rede en het geweten zijner hoorders, bijv. Luk. VI: 9; XI: 17—22; XIII: 15—17, en meermalen uitdrukkingen als: „Wat dunkt u?" en dergelijke, gebruikt, bijv. Matth. XXI: 28. Hij kon dat doen, omdat hij sprak in de bewustheid, dat zijn woord de waarheid, dat het geest en leven was; (Joh. VI: 63) en daarom had hij regt om te verklaren, dat zij, die hem

geloof weigerden, zich daardoor bezondigden tegen God, ja dat het woord, door hem gesproken, hen oordeelen zou. (Joh. XII: 47, 48. XV: 22)

Maar hoe kan het waar zijn, wat Jezus in de laatstaangehaalde plaats zegt: „Zij — de wereld — zij kennen „hem niet, die mij gezonden heeft. Indien ik niet tot „hen gesproken had, zij hadden geene zonde; maar nu „hebben zij geen voorwendsel voor hunne zonde." Alleen onder deze ééne voorwaarde, dat het evangelie wezenlijk de vervulling is van het profetisch woord van Jeremia: „Dit is het verbond, dat ik met hen maken zal, zegt „de Heer; ik zal mijne wetten geven in hunne harten, „en ik zal die inschrijven in hun verstand." En dat het daarvan de vervulling is, wordt niet alleen Hebr. VIII: 10, 11. X: 16 uitdrukkelijk verzekerd, maar ligt ook opgesloten in de beschrijving van het evangelie als de volmaakte wet, de wet der vrijheid, (Jak. I: 25. II: 12) dat is, zulk eene wet, waaraan wij in volkomene vrijheid kunnen gehoorzamen, omdat zij overeenstemt met de inspraken van onzen inwendigen mensch. Om dezelfde reden heet het evangelie in de brieven aan Timotheüs en Titus gedurig de g e z o n d e leer, het g e z o n d e woord, de g e z o n d e woorden van onzen Heer Jezus Christus, die in zich zelven de kracht hebben, om de tegenstanders te beschamen, (Tit. II: 8) die alle zonden en ongeregtigheden bestrijden, (1 Tim. I: 9, 10), die buiten alle hoogmoedige twistvragen, en woordenstrijd omgaan. (1 Tim. VI: 3—5) De ware evangelieprediking overtuigt daarom den zondaar en oordeelt hem, omdat het de verborgenheden zijns harten openbaar maakt, en zoo bewijst die

prediking, dat het evangelie uit God is. (1 Kor. XIV: 24, 25) Het is de verkondiging van dat woord van God, dat levend en krachtig is, en scherper dan een tweesnijdend zwaard, en dat doordringt tot de verdeeling der ziel en des geestes, der zamenvoegselen en des mergs, en dat een oordeeler is der gedachten en der overleggingen des harten. (Hebr. IV: 12) Van dwaalleer onderscheidt het zich altijd hierdoor, dat het stichting werkt, terwijl de dwaalleer tot allerlei twistvragen voert, (1 Tim. I: 4. 2 Tim. II: 23) die de stichting bederven.

Zoo behoeft dan het evangelie het licht der wetenschap niet te vreezen, zoo weinig, dat integendeel zij, die het niet aannemen, daardoor bewijzen, dat zij geene liefde voor de waarheid, geenen waarheidszin hebben. (2 Thess. II: 10) Wel is er eene soort van wetenschap, waarmee het geloof in Jezus Christus onbestaanbaar is, maar die wetenschap is wezenlijk niets dan ijdel geschreeuw, valschelijk zoogenaamde wetenschap. (1 Tim. VI: 20, 21) Men kan dus met regt verklaren, dat het verwerpen van de gezonde leer des evangelies een bewijs is van een ziek en bedorven verstand, (1 Tim. VI: 5. 2 Tim. III: 8) van een verstand, dat door het zondig vleesch verontreinigd en verduisterd is en dat derhalve met een bevlekt geweten gepaard gaat. (Kol. II: 18. Efez. IV: 18. Tit. I: 15) Vrijmoedig beroepen de Apostelen zich daarom op het eigen oordeel van alle verstandigen, (1 Kor. X: 15) en vermanen zij hen, om zelven te onderzoeken en te beproeven, wat waar is. (1 Thess. V: 21) Ja, zij zijn zoo innig doordrongen van de overtuiging, dat het evangelie zich aan het verstand en geweten aanbeveelt, (2 Kor. IV: 2.

V: 11) dat zij aan de christenen vooral een helder verstand en verlichte oogen des harten toebidden, wel wetende, dat zij dan vaster zullen worden in het geloof. (1 Kor. XIV: 20. Efez. I : 18. 1 Petr. I: 13) Beantwoordt het evangelie nu waarlijk aan hetgeen Jezus en de Apostelen daarvan getuigen, dan ook is daarmede bewezen, dat het uit God is. Dat het er aan beantwoordt, weet allen hij, die het onderzoekt met een heilbegeerig hart, die waarlijk den wil van God wenscht te doen, gelijk onze Heer gezegd heeft (Joh. VII: 16, 17): „Mijne leer is mijne niet, maar desgenen, die mij ge-„zonden heeft. Zoo iemand wil deszelfs wil doen, die „zal van mijne leer bekennen, of zij uit God is, dan of „ik van mijzelven spreek."

IV.

HET GEMOEDSBESTAAN EN LEVEN VAN CHRISTUS ALS GROND OM IN HEM TE GELOOVEN.

Filippus zeide tot hem: Heer! toon ons den Vader, en het is ons genoeg. Jezus zeide tot hem: Ben ik zoo langen tijd met u, en hebt gij mij niet gekend, Filippus? Die mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien.

Hij heeft onder ons gewoond vol van genade en waarheid.

Joh. XIV: 8, 9. I: 14.

Een eerste eisch, dien wij doen aan allen, die als profeten, apostelen of gezanten van God optreden, is natuurlijk deze, dat hun gemoedsbestaan of hun leven niet in tegenspraak is met de waardigheid, die zij zich zelven toekennen. Jezus zelf wijst hierop, als op den besten maatstaf van beoordeeling: „Die van zich zelven „spreekt," zegt hij (Joh. VII: 18), „zoekt zijne eigene eer; „maar die de eer zoekt van dengene, die hem gezonden „heeft, die is waarachtig, en geene ongeregtigheid is „in hem." Hij leert (Matth. VII: 15, 16), dat men de valsche profeten, die schaapskleederen dragen, maar van binnen grijpende wolven zijn, aan hunne vruchten kent. Hij zegt tot de overpriesters, dat tollenaars en zondaressen hen zullen voorgaan in het koningrijk Gods, omdat dezen wel, zij niet aan Johannes geloofd hebben. En

waarom hadden zij aan hem moeten gelooven? „Omdat „Johannes tot hen gekomen was in den weg der gereg-„tigheid.” (Matth. XXI: 31, 32).

Reeds in het Oude Testament wordt deze maatstaf onbedriegelijk genoemd. Men kende de valsche profeten aan hunne werken, vooral aan hunne begeerlijkheid; (Jerem. VI: 13. VIII: 10) zij profeteerden voor geld, (Micha III: 5, 11) en maakten zich aan allerlei zonden schuldig, terwijl zij zich vijandig tegenover de ware profeten stelden. Deze laatsten kenmerkten zich door vromen wandel, door opregte droefheid over de zonden des volks, door heiligen ijver voor de dienst van Jehova, en door belangeloosheid in spreken en doen. (Jer. IV: 18—22. IX: 1—3. XX: 9. XXIII: 9—11. Ezech. II: 3—7.) — In het Nieuwe Testament is het vooral Paulus, die zich, tot handhaving van zijne apostolische roeping, op zijnen levenswandel beroept. Hij durft zich in alles, zegt hij, op het oordeel van den Alwetende beroepen (2 Kor. IV: 2; XII: 19; 1 Thess. II: 4, 10). Alleen liefde drong hem; menscheneer zocht hij niet; met vleitaal ging hij niet om; niet menschen te behagen, maar Gode en den Verlosser, dat was het doel zijns levens. (2 Kor. V: 13, 14; VII: 3; — IV: 5; Gal. I: 10; 1 Thess. II: 4—6) Vrijmoedig wijst hij op zijn heilig onberispelijk leven (1 Thess. II: 10), op zijne belangeloosheid en zelfverloochening; met eigen handen voorzag hij in zijnen nooddruft. Ook gewaagt hij van alle voorregten en titels, die hij ter wille van Christus prijs had gegeven (Filipp. III: 4—8), en van al het lijden, dat hij gewillig, ja met blijdschap voor den naam van Jezus verdroeg.

Passen wij nu dezen maatstaf der beoordeeling op onzen Heer zelven toe.

Het was eene grootsche en verhevene taak, die de Vader aan zijnen Zoon te volbrengen had gegeven; het was een werk, te vergelijken met eene nieuwe schepping. De wereld was dood door de misdaden en de zonden; (Efez. II: 1) allen waren wij onder de magt der ongeregtigheid; (Rom. III: 9) ja de geheele wereld was verdoemelijk voor God (vs. 19). In zulk eene wereld kwam Jezus om allen, die geestelijk dood waren, op te wekken en ze levend te maken. Door woord en werk, door leven en sterven moest hij scheiding maken tusschen boozen en goeden. In het midden van eene wereld van zonde moest hij het rijk van zijnen Vader stichten op grondslagen, zoo hecht en stevig, dat het de stormen der eeuwen zegevierend zou verduren. Wat daartoe noodig was, laat zich veel gemakkelijker in afgetrokken begrippen beschrijven, dan in zijne grootheid bevatten en in zijne diepte pijlen; wat behoort er dan niet toe, om het voor te stellen in het leven! Zou er van Jezus Christus zulk een nieuw leven voor de wereld uitgaan, dan was de eerste voorwaarde natuurlijk deze, dat hij zelf een vlekkeloos heilig, een eeuwig, een goddelijk leven in zich zelven had. Wij moeten daarom, gelijk hij zelf ook van ons verlangt, eerst en vooral onze aandacht vestigen op dat ware, hoogere leven, dat in hem was, en dat de verklaring bevatten moet van alle groote en heerlijke dingen, die hij op aarde gewerkt heeft en nog werkt tot op dezen dag.

Doch gij zult zeggen: „Hoe kunnen wij dat? Wij „zien toch het eigen leven van Jezus niet; wij hebben

„alleen de berigten van de Apostelen en wel van twee-„derlei aard: 1°. feiten uit het leven van Jezus, die zij „ons mededeelen; en 2°. eigen beschouwingen der Apos-„telen over het innerlijke leven van den Heer. Nu willen „wij op zich zelf de naauwkeurigheid daarvan niet in twij-„fel trekken; maar het innerlijke leven van Christus is „toch eene zaak, die zich alleen met het oog des gees-„tes aanschouwen liet. Hoe weten wij nu, dat die be-„schouwingen juist zijn, waar ons genoegzame feiten „ontbreken?"

Ik moet dat alles toestemmen, namelijk als gij bij beschouwingen denkt aan eene afgetrokken karakterteekening van den Heer. Maar zulk eene karakterbeschrijving vinden wij nergens in de apostolische schriften. De gewijde schrijvers geven ons, volgens hunne eigene getuigenis, eenvoudig berigt van hetgeen zij gehoord, en gezien hebben, en deelen dan somtijds den indruk mede, dien dit alles op hen of anderen maakte, en in de apostolische brieven, gelijk ook in enkele redevoeringen, die in de Handelingen der Apostelen voorkomen, alsmede in de Openbaring van Johannes, vinden wij een beeld van den Heer, hetwelk ons getuigt, welk eenen indruk zijne woorden en daden op zijne jongeren hadden gemaakt. Wij moeten alzoo eerst als door eigen aanschouwing uit deze feiten het innerlijk leven van Jezus zoeken te leeren kennen.

Om dan verder te beoordeelen of de beschouwingen der gewijde schrijvers ons een getrouw beeld van Jezus teekenen, zouden wij ze met het leven van Jezus zelf moeten vergelijken. Dit nu is onmogelijk, wannneer gij denkt aan alle gebeurtenissen, of aan bijzondere daden

van Jezus, waarvan sommigen ons al te kort zijn medegedeeld. Maar beschouwen wij het heilig en heerlijk leven van Christus in zijn geheel, dan hebben wij alleen dit te vragen: „Welken indruk maakte Christus, volgens „de Schrift, op de menschen, die hem waarlijk kenden?" Is deze vraag met juistheid beantwoord, dan ook is het punt van vergelijking gevonden. Indien namelijk de indruk, dien de Christus maakte op degenen, die hem kenden, overeenkomt met den indruk, dien het beeld van den Christus, dat in de Evangelieën geteekend is, maakt op ons, die ze lezen, dan ligt de gevolgtrekking voor de hand, dat hunne getuigenissen aangaande Jezus, hunne voorstellingen van zijnen persoon en zijn innerlijk leven, waarlijk een getrouwe afdruk van Jezus' leven zijn, en dan hebben wij regt, om ons op die getuigenissen ook daar te verlaten, waar wij niet in staat zijn feiten aan te wijzen, waaruit zij afgeleid of waardoor zij bewezen kunnen worden.

Nu maakte de aanschouwing van den Christus op de ooggetuigen zulk eenen indruk, dat zij verklaarden: „Wij „hebben zijne heerlijkheid aanschouwd, eene heerlijkheid, „als des Eeniggeborenen van den Vader, en hij heeft on„der ons gewoond vol van genade en waarheid." Denkt hierbij niet aan de wonderen van Jezus. De indruk van 's Heeren persoon en woorden was genoeg, om de Apostelen reeds in hem te doen gelooven, vóórdat zij nog eenig wonder hadden gezien. (Matth. IV: 18—22. Mark. I: 16—20) Zijn wandel was in alles Gode welbehagelijk, ja Gods wil te doen, was zijne spijze. Menscheneer zocht hij nooit; hij bedoelde alleen de eer van

God, zijnen Vader. (Joh. V: 41, 44. VII: 18. VIII: 49, 50, 54) Men behoefde hem maar te zien en te kennen, om in hem, als den gezondene des Vaders, te gelooven. (Joh. VI: 36. VIII: 19) Al wat hij deed in den naam des Vaders, getuigde, dat de Vader in hem was, en door hem werkte. (Joh. X: 18, 32, 37, 38. XIV: 10, 11) Ja, zijne heerlijkheid sprong zoo zeer in het oog, dat zelfs de kinderkens hem hulde bewezen (Matth. XXI: 16), en dat hij zelf mogt getuigen: „Ik zeg u, „dat, zoo mijne discipelen zwijgen, de steenen haast „roepen zullen.” (Luk. XIX: 40)

Ziedaar de indruk, dien de levende Christus maakte op allen, die hem kenden. Maar is het zoo niet? Het beeld van Jezus' leven in de Evangelieën geteekend, maakt nog dienzelfden indruk op ieder gemoed, dat openstaat voor de waarheid. Zoo mogen wij dan veilig aannemen, dat er eene volkomene harmonie is tusschen de beschouwingen der gewijde schrijvers over het leven van Jezus en tusschen hetgeen zij zelven, òf door aanschouwing, òf uit berigten van anderen, als feiten mededeelen. Bestond die harmonie niet, dan zouden wij over het eene en andere afzonderlijk moeten handelen. Maar nu slaan wij met gerustheid het oog op het beeld van Christus, hetwelk de Evangelieën beschrijven, en maken daarbij tevens vrijmoedig van de getuigenissen en beschouwingen van de Apostelen en Evangelisten gebruik.

Men versta ons hier intusschen niet verkeerd. Wij handelen in deze studiën alleen over hetgeen de Schriften ons leeren. De vraag naar de echtheid der Schriften, naar de geloofwaardigheid der schrijvers en naar de naauw-

keurigheid en de getrouwheid hunner berigten, hoe belangrijk op zich zelve, ligt thans geheel buiten den kring van ons onderzoek. Wij bedoelen hier niets anders dan dit, dat de getuigenissen, die de gewijde schrijvers afleggen aangaande den indruk, dien Christus op de Apostelen maakte, in de volste harmonie is met de feiten, die zij uit zijn leven mededeelen, zoodat wij, sprekende over het leven, dat in hem was, ons niet alleen tot die medegedeelde feiten behoeven te bepalen, maar regt hebben om ook gebruik te maken van hunne opvattingen daarvan. Menig historieschrijver, getrouw in het beschrijven van de feiten uit het leven van groote mannen, beoordeelt die feiten toch scheef en eenzijdig. De Apostelen en Evangelisten daarentegen hebben deze groote verdienste, dat hunne beschouwing van den Heer in de volste overeenstemming is met de door hen medegedeelde gebeurtenissen uit zijn leven, zijne woorden en werken.

Het leven van Christus was een heilig, zondeloos leven, in alles aan het leven van den Vader gelijk. Die zedelijke heerlijkheid van 's Heeren leven leidt hij zelf af uit zijne betrekking tot God, hij noemt het een leven van den Vader in hem, en door den Vader hem gegeven. Als zoodanig is het eene heerlijke getuigenis van den Vader aangaande zijnen Zoon.

Zondeloos leven, heilig leven.... maar hoe weten wij dat? Zeker niet alleen uit de verzekereringen, ons door de Apostelen gegeven, dat hij geene zonde gekend heeft. (2 Kor. V: 21; 1 Petri II: 22; 1 Joh. III: 5) Zondeloosheid toch is niet zulk eene zaak die wij door aanschouwing kunnen weten, omdat zij niet alleen op den

wandel, maar op de verborgenste bewegingen des gemoeds betrekking heeft. Wij zien alleen aan, wat voor oogen is, maar het hart doorgronden, dat vermogen wij niet. De Apostelen konden dus, als ooggetuigen van het leven van Jezus, alleen dit berigten, dat zij nooit iets zondigs in hem hadden opgemerkt. Maar wij weten dat van Jezus zelven. Ik denk hierbij niet zoo zeer aan enkele uitspraken van Jezus aangaande zich zelven, (Joh. VIII: 46, 29) die bovendien bij nadere beschouwing de volstrekte zondeloosheid in dien zin, als waarin wij dat bedoelen, niet bewijzen. Ik denk het meest aan den indruk, dien hij op ons maakt, door de wijze, waarop hij over en en tot zijnen Vader sprak. Hij noemde zich één met den Vader. Nooit heeft hij, die de zonde zoo volkomen begreep, dat hij zeide: „Ik zeg u, dat „zoo wie eene vrouw aanziet, om haar te begeeren, die „heeft alreede overspel in zijn hart met haar gedaan;" — nooit heeft hij zelf den Vader om vergeving gebeden. Zelfs in zijn laatste gebed, met den dood voor oogen, durfde hij vrijmoedig getuigen: „Ik heb u verheerlijkt „op de aarde; ik heb voleindigd het werk, dat gij mij „gegeven hebt om te doen;" en zijn laatste woord aan het kruis was het kort en zinvol woord: „Het is „volbragt." Wij hebben alzoo eene getuigenis van Jezus aangaande zichzelven. Daarop mogen wij volkomen ons vertrouwen stellen, omdat wij door eigen aanschouwing genoeg van Jezus kennen om ons overtuigd te houden, dat hij in zulk eene zaak evenmin zichzelven als anderen kon misleiden.

Ziet, lezers! wij spreken zoo menigmaal over de zonde-

loosheid van Jezus. Maar stellen wij ons altijd wel levendig voor, wat dat zegt, voor een mensch, uit eene vrouw geboren, levend in eene wereld van ongeregtigheid, om zich vrij te houden van alle besmetting des kwaads? Zondeloos, heilig leven: nooit zelfs één enkel onbewaakt oogenblik te kennen; nooit ééne enkele zondige begeerte in te willigen; nooit ééne enkele zondige gedachte te koesteren; nooit, zelfs niet bij de meest onverwachte ontmoetingen en verzoekingen, zich door ééne enkele zondige neiging te laten verrassen — ik vraag iederen onbevooroordeelde, of zulk een leven niet met regt een goddelijk leven mag heeten? Dat nu Jezus wezenlijk zulk een leven geleid heeft, blijkt mede hieruit, dat zijn leven niet alleen de zonden der menschen openbaar maakt, maar dat het ook in zijne geloovigen de kracht tot een nieuw en heilig leven wekt. Het leven van Jezus, zooals zijn heerlijk beeld in de Schriften geteekend is, was alzoo waarlijk leven Gods.

Wilt gij één bewijs uit velen, zulk een bewijs waarin het aanschouwelijk uitkomt, dat hij in zijn leven het volkomen evenbeeld zijns Vaders was? Wel nu, bedenkt dan dit. Het is volstrekt onmogelijk te gelooven, dat er een God is, en tegelijk onverschillig te zijn ten aanzien van God. Één van beiden: men moet God liefhebben, en hem zoeken; of men moet zich van hem afkeerig gevoelen en hem vreezen. Zelfs de démonen sidderen voor God. En wat zien wij nu gebeuren ten aanzien van Jezus? Volkomen hetzelfde. Niemand, die hem kent, is jegens hem onverschillig. Men gevoelt zich krachtig tot hem aangetrokken; of men gevoelt zich even

sterk van hem teruggestooten. Zulk eene verschijning, als die van hem, maakte op allen eenen onwederstaanbaren indruk, zoodat de gedachten uit de harten openbaar werden. (Luk. II: 35) Dat komt, omdat hij zelf de waarheid was en aan de waarheid getuigenis gaf. De waarheid, zoo, schreef ik elders, spreekt tot het hart, en aan haar geeft het geweten getuigenis. Men behoeft haar niet te bewijzen, maar men kan haar ook niet wederleggen, evenmin als men behoeft te bewijzen of wederleggen kan, dat wij een hart en geweten hebben. Deze waarheid, wier inhoud is de Naam van God, die vrijmaakt van het juk der zonde, en die het leven is van alle goedgezinden (Joh. XVIII: 37), zij is de eenige waarheid, waarover niet eens verschil van gevoelen bestaan kan, en ook nooit verschil van gevoelen bestaan heeft, de eenige waarheid, die alzoo niemand kan verwerpen. Verwondert gij u over dit woord? Zegt gij dat feiten daartegen getuigen? Immers Israël heeft Jezus verworpen, en hoe velen verwerpen hem nog tot op dezen dag! Wie zoo spreekt, verwart twee zaken, die hemelsbreed verschillen. Zich vijandig tegenover de waarheid stellen, hem die haar spreekt haten, dat is nog niet de waarheid zelve verwerpen. Men kan de waarheid, die in het geweten tot ons spreekt, door de zonde te onder houden, maar hare kracht te niet doen, dat vermag niemand. Of wat dunkt u? Toen de rijke jongeling, het woord van Jezus hoorende, bedroefd wegging, was het toen daarmede afgedaan? Was het nu voor hem hetzelfde, alsof hij Jezus niet ontmoet had? Ik meen van neen. Al onderwierp hij zich niet aan den Heer, wat gebeurd was, werd niet ongedaan ge-

maakt, en ik houd het daarvoor, dat hij later den naam van Jezus nooit meer gehoord heeft, of er heeft ook eene stem in zijn binnenste gesproken. — Schriftgeleerden en Farizeërs, regt booze menschen, kwamen eens tot Jezus, en spraken met hem. Met welk gevolg? „Zij," lezen wij, „zij, het woord van Jezus hoorende en door hun ge-„weten bestraft, gingen weg, de een na den ander." Dat weggaan — was het daarmede nu uit? Ja, indien zij de magt gehad hadden, om dat geweten, waardoor zij bestraft werden, bij Jezus achter te laten! Maar nu — of zij naar stad of land, naar hunne woning of naar het andere einde der aarde togen, dat bestraffende geweten volgde hen overal. Laat hen vijandig tegen Jezus blijven: wat baat het hun? De waarheid, die Jezus tot hen gesproken had, al noemden zij haar leugen, had eene getuigenis in hun eigen geweten en overtuigde hen van zonde. Alleen dit is het gevolg van verzet tegen de waarheid: hoe meer de booze overtuigd wordt, met te meer nijd zal hij het verderf zoeken van hem, die zijn geweten wakker maakt; maar is die nijd zelf niet eene getuigenis, door het geweten van den booze zijns ondanks aan de waarheid gegeven? Zoo nu is Christus het oordeel der wereld. Want ook nu nog komt overal, waar hij met ernst gepredikt wordt, scheiding tot stand tusschen kinderen Gods en kinderen der wereld. Zoo is dan het leven van Jezus hierin aan het leven van den Vader gelijk. Zulk een leven nu, is het niet in zich zelf de allerheerlijkste getuigenis van den Vader, dat Jezus, de Christus de Zoon van God, en dat hij door God gezonden was?

Verstaat mij wel. Ik bedoel hiermede niet, dat wij de heiligheid van Jezus als een wonder moeten beschouwen, of dat zij als wonder, even als de overige wonderen, door of aan hem verrigt, getuigenis geeft van zijne zending door God. Hoe gaarne ik toestem, dat men haar het grootste van alle wonderen (eigenlijk het eenige wonder dat dien naam verdient) zou kunnen noemen: zoo beweer ik toch, dat aan het heilig leven van Jezus in een geheel anderen zin en op veel uitnemender wijze bewijskracht toekomt dan aan alle wonderen te zamen, ook het grootste niet uitgezonderd. In het heilig leven van Jezus aanschouwen wij, dat er genade en waarheid in hem woonde. Zijne heiligheid is van zijnen persoon zelfs in de voorstelling niet af te scheiden, zij is de verhevenheid en heerlijkheid van zijnen geest. Men kan zijne geestelijke volmaaktheid niet beschouwen als eene kracht, hem verleend of gegeven, die hij willekeurig gebruiken kon of ongebruikt laten; neen, zij is zijne innerlijke en persoonlijke verwantschap met zijnen Vader zelve. Zijn eigen heilig leven is daarom nog op eene veel andere en hoogere wijze één met geheel zijn wezen en bestaan, dan de stralenkrans van wonderen, waarin zijne verschijning gehuld is. Tusschen een wonder en eene waarheid is geen dadelijke zamenhang. Beamen wij aan de eene zijde het woord van den blindgeborene (Joh. IX: 30—33): „Wij weten dat God de zondaars niet hoort;" — „van „alle eeuwen is het niet gehoord, dat iemand eens blind„geborenen oogen heeft geopend; indien deze van God „niet ware, hij zou niets kunnen doen;" — wij durven toch ook het woord van Jezus niet tegenspreken, dat

ook valsche profeten groote teekenen en wonderen hebben verrigt, (Mark. XIII: 22. Matth. XXIV: 24) terwijl Paulus aan den Satan het vermogen toeschrijft, om krachten, teekenen en wonderen te doen, (2 Thess. II: 9. Verg. Op. XIII: 13) en reeds Mozes waarschuwt tegen profeten, die wonderen doen, en toch afval prediken. (Deut. VIII: 1) Maar het heilig leven van Jezus is de waarheid zelve. Het is de feitelijke openbaring van zijne waarachtige en levendige gemeenschap met den heiligen Vader, ja van het leven Gods zelf. Als wij Jezus op aarde heilig en goddelijk zien leven, dan zien wij daarin als voor oogen, dat het de Vader is, die in hem leeft, gelijk hij in den Vader. Dat zelfde zien wij niet op eene zoo heerlijke wijze in zijne wonderen, ten zij — dit vergete men niet — ten zij voor zoo ver ook deze werken getuigen van zijne heiligheid en liefde, en alzoo zijne en zijns Vaders heerlijkheid openbaren. Het is belangrijk op te merken, dat Jezus altijd eenvoudig van zijne werken spreekt. Inderdaad openbaren zijne werken altijd zijne zedelijke grootheid. Ja het valt niet moeijelijk het volkomen zedelijk godsdienstig karakter van zijne wonderen aan te wijzen. Alleen zeer weinige wonderen zijn ons uit een zedelijk oogpunt onverklaarbaar, bijv. de vervloeking van den vijgeboom, de uitwerping van de démonen, die in de zwijnen varen, enz.

In verband nu met zijne persoonlijkheid en zijn heilig leven, maar ook alleen in dat verband, wijzen wij nogmaals op het woord zijner prediking. In waarheid, iedere poging om die prediking van Jezus naar waarde te prijzen laat ons onbevredigd; want zijne prediking is verheven

boven alle menschelijken lof. Maar wat hebben wij andere getuigenissen van noode, daar feiten spreken die niemand loochenen kan? Nu zoo vele eeuwen later, en in eenen tijd, die toch in verstandelijke ontwikkeling zoover staat boven den tijd, waarin hij leerde, nu bewonderen wij nog altijd met den diepsten eerbied de wijsheid van den grooten Meester, en zetten ons neêr aan zijne voeten, opdat hij ons het heerlijk evangelie verkondige. Al willen wij niet ontkennen, dat in geringere mate diezelfde lof ook toekomt aan andere wijze en groote mannen der oudheid, zoo is er toch tusschen die allen en tusschen Jezus een oneindig groot onderscheid.

Want wat is het, dat wij in de prediking van Jezus zoo zeer bewonderen? Zijn het alleen de verrassende waarheden, die hij verkondigt? Maar dan zou een soortgelijke lof nog altijd toekomen aan sommige der heidensche wijzen, aan een Plato of een Aristoteles. Want wat van het evangelie in ieder opzigt geldt, dat geldt ook in enkele opzigten van de leer dier wijzen, vooral van die van den laatste, dat zij niet verouderd is, en niet verouderen kan. Neen, maar het is de innige en volkomene harmonie van het woord, dat Jezus spreekt, met zijnen persoon en zijn leven, waardoor dat woord voor ons een woord van eeuwig leven wordt; het is die harmonie die ons trekt en boeit; zijn woord is altijd de tolk van zijn eigen bestaan; zijn woord is geest en leven, omdat hij het is, die het spreekt, en omdat de majesteit van zijn woord een natuurlijke weerklank van de innerlijke reinheid zijner ziel en heiligheid zijns levens is; van andere lippen, dan de zijne, gevloeid zou het vaak

waanzin en godslastering wezen. Dat heilig leven van Jezus nu, zooals het openbaar wordt in zijne prediking — is het niet de schoonste getuigenis, dat de Vader hem gezonden heeft?

Zal ik nog van bijzondere werken van Jezus gewagen? Zal ik zijne grootheid u teekenen, zooals wij die aanschouwen in zijn lijden en sterven? of u zijne wijsheid voor oogen schilderen, zooals die uitkomt in zijnen omgang met zijne jongeren, in zijn verkeer onder de schare, in zijne vele en velerlei ontmoetingen? Maar om dit naauwkeurig te doen, zou ik eene ruimte behoeven, die het bestek van dit opstel te buiten gaat. In plaats daarvan raadplege de lezer den arbeid van anderen, die deze bijzonderheden uitvoerig hebben ontwikkeld. Menig hoogst belangrijk opstel daarover kan hij vinden in het bekende tijdschrift: „Waarheid in liefde."

Denkt u nu het heerlijke leven en het omvangrijke werk van Christus als één geheel. Vergelijkt het dan met het werk van den voortreffelijksten mensch buiten hem. Maar kan er in ernst spraak zijn van vergelijking? In waarheid, hoe naauwkeuriger wij de geschiedenis van Jezus kennen, hoe meer wij ons verdiepen in zijn verborgen leven, hoe aandachtiger wij hooren naar zijn onderwijs, des te vaster worden wij in het geloof, dat één van beiden waar moet zijn: òf er heeft nooit een mensch op de aarde geleefd, zooals de Heilige Schriften ons Jezus teekenen — maar wie zal dat, met de geschiedenis der gemeente van Jezus voor zich, durven zeggen? is dan de kerk van Christus uit de lucht gevallen? — òf zulk een mensch moet de Zoon van den levenden God zijn,

en hij heeft woorden van eeuwig leven. Hem te aanschouwen en niet in hem te gelooven, getuigt van het diepste zondeverderf, van een hart, dat toegesloten is voor alle waarheid. Daarom kon Jezus met regt de Kapernaïten verwijten: „Maar ik heb u gezegd, dat gij mij ook ge-„zien hebt, en gij gelooft niet." (VI: 36)

V.

DE KRACHT DES EVANGELIES.

> Want de Vader heeft den Zoon lief, en toont hem alles wat hij doet; en hij zal hem grooter werken toonen dan deze, opdat gij u verwondert; want gelijk de Vader dooden opwekt en levend maakt, alzoo maakt ook de Zoon levend die hij wil; want ook de Vader oordeelt niemand, maar heeft al het oordeel den Zoon gegeven, opdat zij allen den Zoon eeren gelijk zij den Vader eeren.
>
> Joh. V: 20—23.

De getuigenis, die God ons geeft aangaande zijnen Zoon, wanneer wij letten op hetgeen het leven van Christus uitwerkt in de wereld, is nog heerlijker, dan wat het eigen leven van Jezus ons van zijne goddelijke zending getuigt. Meent niet, dat ik door deze stelling aan de eer van Christus te kort doe. Integendeel, ik bouw haar geheel op de eigen uitspraken van Jezus. Vooral in het Evangelie van Johannes verzekert hij ons menigmaal, dat eerst na zijne verhooging aan het kruis zijne verheerlijking op de aarde aanvangt.

Men denke aan uitspraken als deze: „Wanneer gij „den Zoon des menschen zult verhoogd hebben, dan zult

„gij verstaan dat ik (die) ben en dat ik van mij zelven „niets doe.” (VIII: 28) „De ure is gekomen, dat de „Zoon des menschen zal verheerlijkt worden. Voorwaar, „voorwaar zeg ik u: indien het tarwegraan in de aarde niet „valt, en sterft, zoo blijft het alleen; maar indien het sterft, „zoo brengt het veel vrucht voort.” (XII: 23, 24) „Nu is het oordeel der wereld; nu zal de overste dezer wereld „buitengeworpen worden. En ik, zoo wanneer ik van de „aarde zal verhoogd zijn, zal hen allen tot mij trekken.” „(vs. 31, 32) „Als Judas dan uitgegaan was, zeide Jezus: „Nu is de Zoon des menschen verheerlijkt en God is in „hem verheerlijkt. Indien God in hem verheerlijkt is, „zoo zal ook God hem verheerlijken in zich zelven, en „hij zal hem terstond verheerlijken.” (XIII: 31, 32) Voort vergelijke men nog Joh. XIV: 12; XIII: 35; XVII: 19—21 en de onderscheidene plaatsen waar Jezus spreekt over den Trooster, den Heiligen Geest. (XIV—XVI)

Vragen wij toch, welke de bij uitnemendheid „groote „werken” zijn, waarvan Jezus Joh. V: 20 zegt, dat zij de wereld in verbazing zullen zetten: dan, ja, vinden wij op die vraag het antwoord in vs. 21: „Gelijk de Vader „de dooden opwekt en levend maakt, zoo maakt ook de „Zoon levend die hij wil;” maar dan vragen wij verder: wanneer Jezus dat werk op eene zoo heerlijke en grootsche wijze verrigt heeft, dat hij daardoor zijne volle heerlijkheid voor het oog der verbaasde wereld openbaar heeft gemaakt? (vs. 20) Wie denkt hier niet aan dat werk van Jezus, hetwelk hij door zijne Apostelen verrigt heeft, namelijk aan de stichting der gemeente? En dat mag toch waarlijk zijn werk heeten, omdat de Geest, die de Apos-

telen daartoe drong en hen daarin leidde, zijn Geest was, die alles uit het zijne nam, en die daardoor hem verheerlijkte. (XVI: 14, 15) Bij de „grootere werken," waarvan Jezus spreekt, als van de hoogste bewijzen zijner zending door den Vader, moeten wij denken aan hetgeen hij Joh. XIV: 12 getuigt: „Voorwaar, voorwaar „zeg ik ulieden: die in mij gelooft, de werken die ik „doe, zal hij ook doen, en hij zal meer doen dan deze: „want ik ga heen tot mijnen Vader." Wanneer zou het aan de wereld blijken, dat hij de Christus was? Na zijne verhooging (VIII: 28). En waaruit? Waaruit anders dan uit het leven van hem zelf in zijne gemeente, die gesticht is op den grondslag, door geheel zijne komst op de aarde, door zijn leven, zijne prediking, zijne werken, zijn lijden en sterven gelegd? Dat leven, hetwelk hij aan de wereld schenkt door zijnen Geest, maakt hem openbaar als den Gezondene des Vaders, als het brood Gods, hetwelk uit den hemel komt. (VI: 32, 33) De geest van het ware leven, die van hem uitgaat, en in de gemeente der geloovigen woont, deze geest is eene getuigenis van den Vader aangaande hem.

Vraagt gij, welke bewijskracht voor den goddelijken oorsprong des evangelies toekomt aan dat nieuwe leven, dat door Christus gewekt is? Gij vindt het antwoord, als gij u een beeld voor oogen stelt van de verandering, die Christus in de zijnen tot stand brengt. Vergelijkt daartoe den mensch, die nog buiten Christus leeft, met den waren discipel van den Heer. Jezus zelf beschrijft die verandering als eene wedergeboorte, (Joh. III : 3, 7) of eene geboorte uit den Geest, (vs. 4, 6, 8) als den

overgang van de duisternis tot het licht (III: 19—21; XII: 46) of tot het licht des levens (VIII: 12), van het blind zijn tot het zien (IX: 39), van de dienstbaarheid onder de zonde tot de vrijheid der waarheid (VIII: 31—36), van den dood tot het leven (V: 24). En in der waarheid, die verandering is zoo groot, dat zij wel met regt eene nieuwe schepping mag heeten, gelijk vooral Paulus haar noemt (2 Kor. V: 17; Gal. VI: 15; Efez. II: 10, 15; IV: 24).

Oordeelt zelven!

Stelt in uwe verbeelding Johannes, dien onbezuisden Boanérges of zoon des donders, (Mark. III: 17) die niet weet van hoedanigen geest hij is, (Luk. IX: 54, 55) naast Johannes, zooals hij aan het laatste avondmaal aanzit in den schoot van Jezus en op de borst van Jezus valt, (Joh. XIII: 23, 24) of zoo als hij dat heerlijke vierde Evangelie schrijft. De Geest van Christus heeft den zoon des donders herschapen in den apostel der liefde. — Denkt aan dien Nikodémus, die des nachts tot Jezus komt, (Joh. III: 1, 2) omdat hij zich zijner schaamt, die later slechts van ter zijde een woord tot verdediging van Jezus durft spreken; (VII: 50) en vergelijkt hem met dien anderen Nikodémus die, juist toen de belijdenis van Jezus hem blootstellen moest aan verachting en smaad, er openlijk voor uitkomt een discipel des Heeren te zijn. (XIX: 39) — Plaatst Simon, dien zwakken en voorbarigen jonger, die uit menschenvrees zijnen Meester verloochent, en met zelfvervloeking en duren eed bezweert, dat hij Jezus niet kent, nevens dien Petrus, die op den pinksterdag door het donderend

woord der waarheid de harten schokt en beweegt, zoo dat zij die hem hooren, verslagen in 't hart tot hem spreken: „Wat zullen wij doen, mannen broeders?" (Hand. II: 37) Plaatst hem nevens dien Petrus, die voor zijne regters getuigen durft: „Jezus Christus de „Nazaréner, dien gij gekruisigd hebt, dien heeft God „opgewekt van de dooden;" (IV: 10) en wederom: „Oordeelt gij, of het regt is voor God, ulieden meer „te hooren dan God? Want wij kunnen niet laten te „spreken, hetgeen wij gehoord en gezien hebben." (vs. 19) — Vergelijkt die zondares te Kapernaüm, die dienares der ontucht, zooals zij algemeen bekend stond in de stad, met die boetvaardige, zoo innig dankbare vrouw, die door Jezus aan vergeving van zonden had leeren gelooven, en die nu, in het huis van Simon den Farizeër, zijne voeten natmaakt met hare tranen, en ze afdroogt met het haar van heur hoofd. (Luk. VII: 36—50) — Vergelijkt Maria Magdaléna, die vrouw door zeven duivelen bezeten — een beeld van hare zonde (verg. Matth. XII: 45) — met diezelfde, neen, met die geheel andere Magdaléna, zooals zij weenend staat bij het graf van Jezus, of zooals zij den Opgestane te voet valt met het aandoenlijk woord: „Rabbouni!" (Joh. XX: 11, 16) — Plaatst dien Saulus, die dreiging en moord blaast tegen de discipelen des Heeren, den schrik der gemeente, (Hand. IX: 26) nevens dien Paulus, het uitverkoren vat des Heeren, die zeggen kon: „Ik ben met Christus gekrui- „sigd, en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft „in mij." (Gal. II: 20)

Enkel wonderen! .... wonderen ja, maar feiten!

Doch ook nog heden doet Jezus zulke wonderen door zijnen Geest en zijne kracht. Stelt u maar het levensbeeld van den waren christen voor. Zie, zóó als een christen gevoelt, en denkt, en gezind is, en leeft in de wereld, dat is iets zoo geheel anders dan het gevoelen, en denken, en gezind zijn, en leven van gewone menschen, die geen ware christenen zijn, al kan men hun den naam van regtschapen niet ontzeggen, dat dezen het leven en streven des christens niet eens kunnen begrijpen. Ja als een waar christen zijn hart uitspreekt voor de wereld, dan kunnen de menschen niet gelooven, dat, hetgeen hij spreekt, de waarheid is. Nikodémus was een uitnemend braaf en regtschapen man. Toch moest Jezus tot hem zeggen, dat hij, zooals hij toen nog was, het nieuwe leven uit den Geest niet kon begrijpen. „De wind blaast waarheen „hij wil," zeide de Heer, „en gij hoort zijn geluid, „maar gij weet niet, van waar hij komt en waar hij heen„gaat; alzoo is een ieder die uit den Geest geboren is." (III: 8) Ieder waarachtig, levend christen dan — is hij niet eene sprekende getuigenis, als door God zelven afgelegd, dat hij, van wien dat nieuwe leven in den geloovige uitgegaan is, waarlijk is de Zoon van God en het leven zelf? Of is er een wonder, in grootheid en heerlijkheid te vergelijken met dit: dat God door het woord en den Geest van Jezus Christus zondige menschenharten herschept in tempelen voor den Heiligen Geest?

Nog wees ik maar op bijzondere personen. Onze bewondering stijgt, wanneer wij tevens eenen blik slaan op den invloed, dien Jezus geoefend heeft op de menschenwereld in haar geheel.

Vooraf ééne opmerking; zij is deze, dat het werk van Christus inderdaad niets is, dan de volmaking, en voltooijing van de godsdienst onder het Oude Verbond. Men stelt het Oude en Nieuwe verbond vaak tegenover elkander als wet en evangelie, verbond der werken en verbond der genade, en er is in deze onderscheiding buiten tegenspraak groote waarheid. Maar men moet daarbij niet vergeten, dat het groote denkbeeld der godsdienst van Abraham, van het Mozaïsme, in den profeten-tijd, geheel en al hetzelfde is als het groote denkbeeld der godsdienst onder het Nieuwe Verbond. Het is het denkeeld van een uitverkoren volk van God, van een rijk van God, waarin men tot leven komt door geregtigheid. Nu is er zeker een groot onderscheid in de toepassing van dit ééne denkbeeld onder het Oude en Nieuwe verbond. Dachten de Israëlieten bij het woord: „volk van God," uitsluitend aan Israël: het Nieuwe Testament breidt dit denkbeeld uit tot alle geslachten en volken, zoo velen God tot belijdenis van het evangelie roept; want het evangelie is voor de geheele wereld. Verklaarden de Joden het woord: „leven," vooral van de zegeningen in dit leven, die God hun beloofd had: het evangelie vat het leven hooger en dieper op, als het ware, geestelijke eeuwige leven. Ook de Israëlietische beschouwing der „geregtigheid" als wandelen overeenkomstig met de wet, is vooral door de diepzinnige leer van Paulus in hare onhoudbaarheid voorgesteld, en het evangelie wijst ons op eene andere en betere geregtigheid, dan die der wet, namelijk de geregtigheid, die uit God is, door het geloof in Jezus Christus. Intusschen lezen wij ook

reeds van Abraham, dat zijn geloof hem tot geregtigheid werd gerekend, en in Deuteronomium wordt het bewaren der inzettingen en geboden als eene toegerekende geregheid voorgesteld. Deut. VI: 25; XXIV: 13: „het zal „voor ons geregtigheid zijn”. Dit zijn zeker belangrijke veranderingen; maar wat het wezen der zaak betreft, zijn de godsdienstige voorstellingen dezelfde gebleven. Nu is Christus gekomen om deze groote gedachte, die de grondgedachte van alle ware godsdienst is, niet alleen te ontwikkelen en in hare ware beteekenis aan het licht te brengen, maar ook te verwezenlijken.

Hoe heeft Jezus deze taak vervuld? Hoe heeft hij door zijn leven en werk de gedachte verwezenlijkt, waarop reeds het Oude Testament rust, namelijk de gedachte van een uitverkoren volk van God, van een rijk van God, waarin men tot leven komt door geregtigheid?

In plaats van antwoord stelt zich als van zelf het liefelijk beeld der eerste gemeente te Jeruzalem voor onzen geest, hetwelk in zoo eenvoudige maar rijke trekken in de Hand. der App. geteekend is; en inderdaad wij moeten verbaasd staan, als wij het leven der eerste christenen vergelijken met dat der Joden van dien tijd. — Wij denken dan verder aan al de zegeningen die van Christus uitgegaan zijn, zoowel voor den maatschappelijken en burgerlijken, als voor den zedelijken en intellectuelen toestand van al die volken, die toegebragt zijn tot de belijdenis van zijnen naam. Wie zal ze tellen, al de verkeerdheden, die het christendom bestreden en overwonnen heeft? Wie het cijfer noemen van de gezegende

veranderingen, door het evangelie gewerkt, of van de heerlijkste instellingen, die alleen aan het christendom haren oorsprong danken?

En dit alles betreft nog maar den buitensten omtrek. Men moet den innigen en gemeenzamen omgang van hen, die de kern der gemeente van Christus vormen, van nabij hebben gezien, men moet zelf tot de kern dier gemeente behooren, om het geestelijk leven der ware christenen te waarderen, en om te begrijpen hoe Johannes dat leven in gemeenschap met elkander de „vervulling zijner blijdschap" kon noemen. (1 Joh. I: 1—4) Men moet er zich van overtuigen, hoe al dat heil niet afgescheiden worden kan van de levende gemeenschap met Christus, hoe integendeel de liefde terstond verkoelt, zoodra het geloof zwakker wordt, en hoe zij het hart verlaat, zoodra het geloof in Christus dood is. Wie dit éene woord: gemeente van Christus, goed begrijpt, wie de waarheid van dat woord in het leven gezien heeft, wie in de gebrekkige vormen, die de gemeente hier op aarde draagt, met het profetenoog des geloofs het ideaal der gemeente aanschouwt, deze heeft geene andere getuigenis van noode, dat hij, die zulk eene gemeente op aarde gesticht heeft, waarlijk door den Vader gezonden is. Midden door de dwalingen, twisten en verkeerdheden heên, die de gemeente bezoedelen, aanschouwt hij nog altijd in die gemeente het leven en werken van den Parakleet, (Joh. XVI: 16) den Geest der waarheid, (XIV: 17; XV: 26; XVI: 13) die in de volle waarheid leidt, (XVI: 13) die alle dingen leert, (XIV: 26) die van Jezus getuigt, (XV: 26) die de wereld overtuigt van zonde en gereg-

tigheid en oordeel, (XVI: 8—12) die de toekomende dingen verkondigt; (XVI: 13) ook overtuigt hij zich gemakkelijk, dat die Geest niet spreekt van zich zelven, maar dat hij het neemt uit hetgeen van Jezus is, en dat hij alzoo hem, den Zone Gods, verheerlijkt. (vs. 13, 14)

VI.

DE GETUIGENIS DES HEILIGEN GEESTES.

> En wij zijn van deze dingen getuigen en ook de Heilige Geest, welken God gegeven heeft dengenen, die hem gehoorzaam zijn. Petrus.
>
> Hand. VI : 32.

Het leven Gods, dat wij door Christus en in gemeenschap met hem hebben, is de hoogste getuigenis van den Vader aangaande zijnen Zoon. „En dit is de getuigenis „van God aangaande zijnen Zoon, dat ons God het eeuwige „leven gegeven heeft, en dit leven is in Jezus Christus; „het is het leven van Christus;" zegt Johannes (1 Br. V: 11). Dat ware leven nu, voor zoo ver het in zich zelf als eene getuigenis van God beschouwd worden kan, dat hij, van wien het uitgegaan is en door wien wij het bezitten, waarlijk de Zoon van God is, wordt gewoonlijk, met eenen naam, aan 1 Joh. V: 6—11 ontleend, de getuigenis des Heiligen Geestes genoemd. In de oudste protestantsche kerk bedoelde men daarmede echter iets anders. Men dacht daarbij aan eene bijzondere, bovennatuurlijke werking van God, die bij het lezen der Heilige Schriften de harten der geloovigen met het licht van dien zelfden Heiligen Geest bestraalde, die ook de

Schriften zelve aan de gewijde schrijvers ingegeven had. Dat bijzondere licht, dat God in ons stralen deed, opende onze oogen en onze harten, om de Schriften te verstaan, en gaf ons tegelijk getuigenis van het goddelijk gezag, waarmede die Schriften bekleed waren. Ook wij erkennen, dat er in de Schriften eene majesteit, een geest van heiligheid, een gloed, een leven is, waardoor ieder onbevooroordeeld lezer, die een hart heeft, dat voor het heilige en heerlijke openstaat, ze waardeert als de kostelijkste gave Gods, als het werk van mannen, door Gods Geest bezield, als een boek, dat wijs maakt tot zaligheid, door het geloof in Jezus Christus. Dat erkende de oude protestantsche kerk ook wel; maar dit alles beschouwden zij toch als eene zaak van ondergeschikte beteekenis, vergeleken met de getuigenis des Heiligen Geestes, of de bovennatuurlijke inwerking van God op den mensch bij het lezen der Heilige Schriften. Deze laatste voorstelling is niet die van Jezus en de Apostelen. Zij kennen geene getuigenis des Heiligen Geestes, die op de boeken des Bijbels betrekking heeft, maar alleen eene zoodanige, die getuigt, dat Jezus Christus de Zoon van God is, en dat wij zelven, door het geloof in hem, kinderen Gods zijn. Die getuigenis heeft dus niet op den geheelen, maar alleen op den godsdienstigen inhoud der Schrift, of op het eigenlijke evangelie, betrekking.

De mogelijkheid van de getuigenis des Heiligen Geestes rust op de volmaakte harmonie van het evangelie met de behoeften van ons hart. Als die behoeften in ons spreken, en wij hooren ons dan het evangelie verkondigen, dan worden

wij door eene innerlijke, goddelijke kracht getrokken, om tot Jezus te komen en in hem te gelooven. Dat bedoelt Jezus, als hij verklaart, dat wij niet waarlijk in hem kunnen gelooven, tenzij de Vader ons trekke of hij het ons geve, en wij het van den Vader hooren of leeren; of als hij zegt, dat God de waarheid aan kinderkens openbaart. (Joh. VI: 45, 65. Matth. XI: 25) In dezen zin zeide hij van Petrus, toen deze hem met de innigste overtuiging als den Christus, dat vleesch en bloed hem dit niet geopenbaard had, maar de Vader, die in de hemelen is, (Matth. XVI: 17) terwijl wij hieraan ook hebben te denken, als wij lezen, dat de Heer het hart van Lydia opende. (Hand. XVI: 14) Hoe inniger nu de christen zich bewust is, dat hij het heerlijk evangelie, waarin hij den schat zijns harten vindt, niet uit zich zelven heeft, hoe meer hij dat onwederstaanbaar gevoel, hetwelk hem tot geloof in het evangelie drong, als eene hoogere werking in hem beschouwt — gelijk zij ook is, alleen maar niet bovennatuurlijk — des te inniger is hij ook overtuigd, dat zijn geloof door God in hem gewerkt is, (1 Kor. II: 4. III: 5—7, 9) dat God hem met zijn wonderbaar licht bestraald heeft. (2 Kor. IV: 4, 5) Maar is hij zich tevens bewust, dat al dat heerlijke, wat hij ontvangen heeft door het evangelie, volmaakt was in den persoon van Jezus Christus, en dat hij zelf het uit Christus en in gemeenschap met hem heeft, dan ook is deze getuigenis des Heiligen Geestes de hoogste getuigenis aangaande den persoon van den Heiland. (1 Joh. V: 10, 11) In dezen geest moet ook de bekende getuigenis van Augustinus opgevat worden: „Wil niet

„naar buiten gaan" — namelijk om getuigenissen van God aangaande den Christus te hooren; vraag niet aan apostelen en profeten alleen, of hij wel waarlijk is de Zoon van God; — „keer, christen! tot u zelven in; in den in„wendigen mensch," daar geeft God getuigenis aangaande hem, die de weg, de waarheid en het leven is, daar, binnen in u, „woont de waarheid."

Zoek God niet boven zon of maan of morgensterre,
Noch vraag uw priestren uit. De Vader is niet verre;
Keer, mensch! keer tot u zelven in.

Die hoogste getuigenis komt derhalve neêr op de innerlijke ervaring van den geloovige: 1°. dat God hem het ware leven heeft geschonken, en 2°. dat hij dat ware leven alleen bezit in gemeenschap met Christus. Dit een en ander vinden wij vooral ontwikkeld in de schriften van Johannes.

I.

Waarin het ware leven bestaat, dat ontwikkelt Jezus vooral in het Evangelie van Johannes. Hij doet dat echter niet in bijzonderheden, maar des te rijker en aantrekkelijker zijn de beelden, waarmede hij de heerlijkheid en zaligheid van dat leven teekent. Zonder er nog van te gewagen, welk eene diepe beteekenis reeds hierin ligt dat hij het heil, hetwelk hij aan de zijnen schenkt, „het leven" (III: 36) of nog meer „het eeuwige leven" (III: 36 en elders) noemt, wijs ik u vooreerst op de

herhaalde verzekering van den Heer, dat ieder gemoed, hetwelk voor de waarheid openstaat, en waarin lust woont, om den wil van God te doen, zich tot hem getrokken gevoelt, hem als den Koning der waarheid erkent, en naar zijne stem hoort. Zij daarentegen, die dat niet doen, bewijzen daardoor, dat zij leven in boosheid des harten, dat zij geen vrienden van God en van de waarheid zijn. „Een ieder," zegt hij, „die kwaad doet, „haat het licht en komt tot het licht niet, opdat zijne „werken niet bestraft worden; maar die de waarheid „doet, komt tot het licht, opdat zijne werken openbaar „worden, dat zij in God gedaan zijn." (III: 20, 21) Waarom kwamen de Joden niet tot hem? Het is, zegt hij, „omdat zij de liefde Gods in zich zelven niet „hadden. Zij namen eer van elkander, maar de eer, die „van God alleen is, zochten zij niet; daarom konden zij „niet gelooven." (V: 40—44) Nog sterker drukt hij zich uit VIII: 42 vgg.: „Indien God uw vader ware, zoo „zoudt gij mij liefhebben; want ik ben van hem uitge„gaan. — Waarom kent gij mijne spraak niet? Omdat „gij mijn woord niet kunt hooren. — Mij, omdat ik de „waarheid zeg, gelooft gij niet. — Die uit God is, „hoort de woorden Gods; daarom hoort gij niet omdat gij „uit God niet zijt." — Zijne schapen daarentegen hooren hem; want zij kennen zijne stem als de stem van den goeden Herder, dien zij gaarne volgen. (X: 3, 4, 27) Maar allen, die niet geloofden, waren niet van zijne schapen. (X: 26) En hoe kennen zijne schapen zijne stem? Het is, omdat zijn woord het bewijs der waarheid in zich zelf draagt. Een ieder dan, die dat woord verwerp

spreekt daardoor het oordeel over zich zelven uit. „Die „mij verwerpt," zegt hij, „en mijne woorden niet ont„vangt, heeft die hem oordeelt; het woord, dat ik ge„sproken heb, dat zal hem oordeelen ten laatsten dage." (XII: 48) Dat woord toch heeft in zich zelf het bewijs dat het een woord van den Vader is. (vs. 49) Daarom erkent ieder, die den Vader liefheeft en in God gelooft, het ook als woord van God. Die alzoo zijne getuigegenis aangenomen heeft, die heeft Gods getuigenis aangenomen, die heeft verzegeld, dat God waarachtig is (dat is: die heeft door de daad zijns geloofs het zegel gedrukt op Gods waarachtigheid, gelijk hij, die deze getuigenis van God aangaande den Zoon verwerpt, volgens 1 Joh. V: 20, God tot eenen leugenaar maakt;) want dien God gezonden heeft, die spreekt de woorden Gods; want God geeft hem den Geest niet met mate. (III: 33, 34) Wie daarom zelf deel heeft aan den Geest van God, zal ook als woord van God erkennen, wat uit dien Geest gesproken wordt. Maar de zondige wereld kan dien Geest niet ontvangen; want zij ziet hem niet en kent hem niet. (XIV: 17) Ja het woord van Jezus is zoo kennelijk de waarheid of Gods woord, dat zij, tot wie Jezus gesproken heeft, als zij niet gelooven, geen voorwendsel hebben voor hunne zonde. Hem te haten, dat is den Vader te haten. (XV: 22, 23) Hiertoe toch was hij geboren, en hiertoe was hij in de wereld gekomen, om der waarheid getuigenis te geven. Een ieder dan, die uit de waarheid is, hoort zijn stem. (XVIII: 37)

Heerlijk zijn de innerlijke ervaringen van allen, die tot hem komen en in hem gelooven. Zij vinden in en

door hem al de hoogste en heiligste behoeften van geest en gemoed volkomen bevredigd. Hoe zou ik u die volkomene bevrediging beter kunnen beschrijven dan met de eigene woorden van Jezus? Zonder hem, zegt hij, zijn wij dienstknechten der zonde, in hem en door hem worden wij vrij gemaakt; namelijk door de kracht der waarheid, en onder deze voorwaarde, dat wij blijven in zijn woord: want dan eerst zijn wij waarlijk zijne discipelen, en dan ook zullen wij de waarheid verstaan. (VIII: 31—36) Hij is het, die onzen geestelijken dorst volkomen lescht, en als wij hongeren naar geregtigheid en naar leven in God, dan vinden wij in hem verzadiging. Zinvol drukt hij dit uit in zijn gesprek met de Samaritaansche, waarvan een gedeelte hier volge.

Jezus zeide tot haar: „Geef mij te drinken.”

De Samaritaansche vrouw zeide tot hem: „Hoe begeert „gij die een jood zijt, te drinken van mij, die eene sa„maritaansche vrouw ben!”

Jezus antwoordde en zeide tot haar: „Indien gij de „gave Godes kendet, en wie hij is, die tot u zegt: „Geef mij te drinken; zoo zoudt gij van hem begeerd „hebben, en hij zou u levend water gegeven hebben.”

De vrouw zeide tot hem: „Heer! gij hebt niet, om „mede te putten, en de put is diep: vanwaar hebt gij „dan het levend water?”

Jezus antwoordde en zeide tot haar: „Een ieder, die van „dit water drinkt, zal wederom dorsten; maar zoo wie „gedronken zal hebben van het water, dat ik hem geven „zal, dien zal in eeuwigheid niet dorsten; maar het wa-

„ter, dat ik hem geven zal, zal in hem worden een „fontein van water, springende tot in het eeuwige „leven.”

Men meene niet, dat de geloovige alleen voor zich zelven volkomene bevrediging zal vinden voor zijnen geestelijken dorst; neen, hij ontvangt door Christus eenen zoo rijken schat van leven, dat hij uit zijnen overvloed ook aan anderen mededeelen zal. „Zoo iemand dorst,” sprak de Heer, „die kome tot mij en drinke. Die in mij „gelooft, gelijkerwijs de Schrift zegt, stroomen van levend „water zullen uit zijn binnenste vloeijen.” (VII: 37, 38)

Mijne lezers zullen welligt vragen, waar de Schrift des Ouden Testaments dat zegt, omdat zij zich geene enkele plaats van dezen inhoud herinneren. Naar de letter komen deze woorden er ook niet in voor, maar het beeld zelf is toch aan het Oude Testament niet vreemd. Zoo wordt Jes. XLIV: 3 de Heilige Geest vergeleken met water, dat God op den dorstige, met stroomen, die hij op het drooge giet. Op eene andere plaats (LV: 1) roept de profeet: „O alle gij dorstigen! komt tot de wateren.” En wederom (LVIII: 11): „Gij zult zijn als een spring„ader der wateren, welks wateren niet ontbreken.” Verg. ook Ezech. XLVII: 1, 12; Zach. XIII: 1; XIV: 8; Joël III: 18. Jez. XII: 3: „Gij zult water scheppen „met vreugde uit de fonteinen des heils.”

Gelijk Jezus de gave Gods, die hij aan de menschen mededeelt, vergelijkt met levend water, zoo spreekt hij dezelfde gedachte in een nog sterker beeld uit, als hij niet zijne leer, of hetgeen hij geeft, maar zich zelven noemt het brood des levens, het brood Gods,

het levende brood, dat uit den hemel nedergedaald is, en als hij dan verklaart, dat het eten van dat brood ons het ware, eeuwige leven schenkt. Deze beeldspraak bereikt haren uitersten grens in de verzekering van Jezus: „Ten„zij dat gij het vleesch van den Zoon des menschen eet „en zijn bloed drinkt, zoo hebt gij geen leven in u „zelven." — „Zijn vleesch toch is de ware spijs, en zijn „bloed de ware drank," zoodat wij „hem zelven moeten „eten, om door hem te leven." (Joh. VI) Al deze beelden drukken de groote waarheid uit, dat Jezus al de geestelijke behoeften, door welker vervulling wij het ware leven verkrijgen, ten volle bevredigt.

Hoewel de genoemde uitspraken van Jezus inderdaad alles omvatten, zoo wordt het onuitsprekelijk heil, dat hij ons schenkt toch in nog liefelijker beelden geteekend in de afscheidsredenen van Jezus. Daar teekent hij al het innige en zalige der betrekking, waarin de geloovige zich tot zijnen God en hem, den Verlosser gevoelt; daar spreekt hij alles uit, wat er — in gezonden zin — mystieks is in het geloofsleven. Zoo verzekert Jezus zijne vrienden, wier hart ontroerd was bij de gedachte aan de op handen zijnde scheiding, dat hij hen geen weezen laten zal, maar dat hij tot hen zal komen, (Joh. XIV: 1, 18) dat hij hen wederom zal zien, en dat hun hart zich dan verblijden zal met eene vreugde die onverstoorbaar is. (XVI: 22) Daarbij denkt de Heer aan een geestelijk komen, en alzoo aan de innerlijke ervaringen van den geloovige. Al dat innige der gemeenschap met hem spreekt hij vooral XIV: 21—23 heerlijk uit: „Die mijne „geboden heeft en bewaart, die is het, die mij lief

„heeft; en die mij lief heeft zal van mijnen Vader ge-„liefd worden; en ik zal hem liefhebben, en ik zal „mijzelven aan hem openbaren; — en mijn Vader zal „hem liefhebben, en wij zullen tot hem komen, en „zullen woning bij hem maken.”

Wezenlijk kan men alles, wat tot het innerlijke leven van den geloovige behoort, voor zoover Jezus dit namelijk voorstelt als eene getuigenis van den Vader aangaande hem, zamenvatten in de getuigenis van den Heiligen Geest. Daarvan spreekt Jezus in zijne afscheidsredenen herhaaldelijk en wel in sterke bewoordingen. Hij noemt dien Geest den geest der waarheid, den parakleet of raadsman (trooster), en verklaart, dat die Geest zijne jongeren alles zal leeren, hun alles indachtig maken wat hij, de Heer, hun gezegd had; die Geest zou van hem getuigen; hij zou de wereld overtuigen van zonde en van geregtigheid en van oordeel; hij zou het ongeloof in Christus openlijk ten toon stellen als zonde; hij zou de volmaakte geregtigheid van den Heer, wien de wereld als een misdadiger gekruisigd had, openbaar maken; immers de werking van den Geest des Vaders in allen, die in den naam van Jezus geloofden, zou een aanschouwelijk bewijs zijn, dat hij was heêngegaan tot zijnen Vader; — hij zou eindelijk zegevieren over den Overste der wereld; door de kracht van den Geest zou de wereld aan diens magt onttrokken, en in de wereld het rijk des Vaders gesticht worden; maar vooral zou diezelfde Geest de geloovigen in de waarheid leiden, de woorden van God tot hen spreken, en daardoor Jezus Christus verheerlijken.

Wilde ik u de kracht dier getuigenis van den Heiligen Geest beschrijven, ik zou moeten spreken over al de hoogste en heiligste ervaringen van een Christelijk gemoed, en wel op soortgelijke wijze als Paulus ze onnavolgbaar beschrijft in den eersten brief aan de Korinthiërs (II: 9—16). Men leze, wat daar geschreven staat, en men zal van Paulus vernemen, dat de nieuwe kracht des levens, die God mededeelt aan allen, die gelooven in zijnen Zoon, niet kan worden uitgedrukt met menschelijke woorden; dat de vrede Gods, dien wij in Christus smaken, alle verstand te boven gaat; dat het onmogelijk te beschrijven is, wat de christen gevoelt, wanneer eigene ervaring hem den juichtoon van het geloof op de lippen doet komen: „Ziet, hoe groote liefde „ons de Vader gegeven heeft dat wij kinderen Gods ge„naamd zouden worden!" dat de zaligheid der hoop, waarvan het hart der geloovigen gloeit, en die hen doet vasthouden aan God als ziende den Onzienlijke, te groot en te heerlijk is om haar met iets wat op de wereld is te vergelijken. Hebben wij zulke ervaringen, dan weten wij de dingen die ons van God geschonken zijn; want dan is het niet de geest der wereld, die in ons woont en werkt, maar de Geest, die uit God is.

Wie zich met mijne denkbeelden over het een en ander bekend wenscht te maken, hem is daartoe in de negen laatste schetsen van „Het geloof des harten „volgens het evangelie; *Tweede Druk*; 1858," ruimschoots de gelegenheid opengesteld.

II.

De getuigenis, dat het leven, hetwelk wij hebben ontvangen, leven uit God is, is op zich zelve nog geene getuigenis van den Vader aangaande Jezus Christus. Zij wordt dat eerst door de bewustheid, dat wij dat ware leven te danken hebben aan Christus, en dat wij het alleen bezitten in de gemeenschap met hem. Ook deze waarheid spreekt Jezus in het Evangelie van Johannes in de rijkste en heerlijkste beelden uit. Zoo noemt hij zich zelven het licht der wereld, den goeden Herder, de deur der schapen, den weg, de waarheid, en het leven. Niet minder krachtig is de voorstelling van Paulus, als hij Christus ons leven noemt, of verklaart, dat hij niets vermag tenzij door Jezus Christus, of hem beschrijft als ons geworden tot wijsheid, regtvaardigheid, heiligmaking en verlossing, of het christelijk leven voorstelt als een leven van Christus in ons, een gestalte krijgen van Christus in ons, en welke andere sterk sprekende beelden of uitdrukkingen hij nog meer bezigt. Ook de overige Schriften stemmen over het geheel met deze voorstelling in, die alleen in sommige, bijv. in den brief van Jakobus, niet uitdrukkelijk gevonden wordt. Maar vooral Jezus ontwikkelt haar volledig en met onnavolgbare diepte in het beeld van den wijnstok en de ranken. „Ik ben „de ware wijnstok," zoo spreekt hij (Joh. XV: 1—6), „en „mijn Vader is de landman. Alle ranke die in mij geene „vrucht draagt, die neemt hij weg; en al wie vrucht „draagt, die reinigt hij, opdat zij meer vrucht drage. „Blijft in mij, en ik in u. Gelijkerwijs de rank geene

„vrucht kan dragen van zich zelve, zoo zij niet in den „wijnstok blijft, alzoo ook gij niet, zoo gij niet in mij „blijft. Ik ben de wijnstok en gij zijt de ranken; die „in mij blijft en ik in hem, die draagt veel vrucht; „want zonder mij kunt gij niets doen. Zoo iemand in „mij niet blijft, die is buitengeworpen, gelijkerwijs de „rank en is verdord, en men vergadert ze, en men werpt „ze in het vuur, en zij worden verbrand." Van woord tot woord stemt deze beeldspraak overeen met de innerlijke ervaringen en met de bewustheid van de ware geloovigen. In plaats van betoog rigt ik aan u, vrienden en vriendinnen van onzen Heer! deze vragen, die voldoende zijn om die overtuiging in u te verlevendigen: Hoe zou het u wezen als de Christus ontvallen moest aan uw geloof? als — maar het is ondenkbaar! — als gij hem niet meer kondt erkennen voor uwen Verlosser, en gij u bedrogen vondt in de belijdenis van zijnen naam? Wat zou er dan in u overblijven van dat nieuwe leven, van dien vrede Gods, van die zalige hoop, waarin gij u thans dankzeggende verblijdt? Kunt gij zonder hem, uwen Heer, iets doen? Zonder hem ..... maar zijt gij dan niet de ellendigste der menschen? zinkt gij dan niet terug in het leven der zonde, in den vroegeren dood, in de wroegingen en bekommeringen van uw bezoedeld geweten, met één woord, in een leven zonder God en zonder hoop in de wereld?

Vatten wij dit alles in éénen trek zamen, dan geloof ik, dat wij de kracht en beteekenis van hetgeen de Schrift met de getuigenis des Heiligen Geestes bedoelt, vrij volledig uitdrukken, door deze vraag tot ons zelven te rig-

ten: Wanneer wij denken aan alles, wat God ons geschonken heeft door Jezus Christus, en wat wij bezitten in de gemeenschap met hem; wanneer wij ons dan voorstellen, hoe het ons wezen zou zonder onzen Heer en zijn evangelie: hooren wij dan niet de allerheerlijkste getuigenis van God in ons hart, dat Jezus Christus waarlijk is de Zoon van God, dat hij woorden heeft van eeuwig leven, dat zijne leer niet de zijne is, maar van dengene, die hem gezonden heeft?

Maar, zult gij misschien zeggen, wat is dat nu: gemeenschap hebben met Jezus Christus? De Schrift geeft ons hierop geen dadelijk antwoord. Ik wil daarom over den waren zin dezer uitdrukking mijn eigen gevoelen mededeelen.

Christus is, als mensch, als persoon, niet meer op de aarde, en toch kunnen wij alleen ware gemeenschap hebben met iemand, die bij ons tegenwoordig is. Indien men den zin van het woord gemeenschap niet verzwakt en verwatert, dan is voor persoonlijke gemeenschap dit een volstrekt vereischte, dat er eene wederkeerige uitwisseling van gedachten en gezindheden plaats vinde, en dat deze het middel is, hetwelk het hart van den eenen aan den anderen verbindt. Zoo is er ook geene gemeenschap met God mogelijk, indien God niet de levende God is, die door zijnen Heiligen Geest in onze binnensten getuigt. Nu is er ook eene onpersoonlijke (ideëele) gemeenschap, die alleen bestaat in overeenstemming van gezindheden of van geest, zonder dat er eene persoonlijke kennis of aanraking plaats heeft. Zulk eene gemeenschap kunnen wij zelfs hebben

met feiten, wanneer wij eene gedachte of eene gezindheid, die in een feit uitgedrukt is, openlijk voor onze rekening nemen. Als iemand bijv. wezenlijk gelooft en er voor uitkomt, dat het Joodsche volk in zijn goed regt was, toen het Jezus kruisigde, dan heeft hij gemeenschap met deze booze daad der Joden. Of zoo een ander het beginsel, voor hetwelk Jezus gestorven is, in zich opneemt als het hoogste beginsel van zijn eigen gemoed en leven, en zoo hij dat doet, omdat de heerlijkheid van dat beginsel hem in den kruisdood van Christus openbaar geworden is, dan heeft hij gemeenschap met het ligchaam en bloed onzes Heeren. Bedoelt men nu met de uitdrukking: gemeenschap met Christus, dit, dat de levendige voorstelling van hetgeen de Heer op aarde voor ons was en deed, ons gemoed bepaalt en beheerscht, zoodat bij alles, wat wij voornemen of doen, de gedachte aan de liefde des Heeren ons dringt, dan heeft men zeker met dezen naam eene uitnemend heerlijke zaak uitgedrukt, en inderdaad kan men dit ook gemeenschap noemen. Maar het is eene onpersoonlijke gemeenschap; 't is meer gemeenschap met het beeld van Christus, dan met Christus zelven; 't is eene gemeenschap door middel van de voorstelling en de herinnering, zooals wij ook gemeenschap hebben met eenen Paulus, eenen Johannes, eenen Luther, en met allen, op wie wij dankbaar terugzien, als op pilaren der gemeente van Christus. Het komt mij echter voor, dat dit niet het eenige is, wat de Heilige Schrift bedoelt, als zij van gemeenschap met Christus spreekt. Zij denkt aan eene voortdurende en wezenlijke ge-

meenschap. Maar, gelijk wij zeiden, wezenlijke gemeenschap vordert persoonlijke tegenwoordigheid, of iets, wat daarmede gelijk staat, bijv. wederkeerige wisseling van gezindheden en gedachten van vrienden, die op verren afstand van elkander wonen, door middel van brieven. Gelijk nu de afstand van tijd persoonlijke gemeenschap met den Christus in het vleesch, die voor achttien eeuwen op aarde geleefd en gewerkt heeft, onmogelijk maakt, zoo maakt evenzeer afstand van plaats persoonlijke gemeenschap met den verhoogden Heiland, die, ver van deze aarde, in de heerlijkheid Gods is, wezenlijk ondenkbaar. De persoonlijke gemeenschap met Christus is derhalve gemeenschap met hem, zooals hij bij ons gebleven is, om ons nooit te verlaten, zooals hij altijd tot ons komt door zijnen Geest, of, wilt gij, zooals hij zijnen persoon hier op aarde vertegenwoordigen laat door dien Geest, dien hij zelf zijnen plaatsbekleeder bij de zijnen genoemd heeft, en die in de gemeente der geloovigen, als in zijnen tempel, woont. Gemeenschap met Christus is derhalve alleen daar, waar gemeenschap met de geloovigen is. Neen, zij is niet hetzelfde als gemeenschap met menschen, die al zeer gebrekkige vertegenwoordigers van onzen Heer zouden zijn; maar al zijn wij ieder afzonderlijk gebrekkig, er is toch in de gemeente, waartoe wij behooren, eene goddelijke levenskracht; er is een heilig ideaal, dat in het hart der geloovigen spreekt en daar woning heeft, al staan wij zelven allen te zamen oneindig ver beneden dat ideaal. De magt van dat ideaal beheerscht de geloovigen; ja dat ideaal is de ware levenskracht der gemeente.

Aan dat ideaal gevoelt zij zich innig gebonden. Door dat ideaal wordt zij gedreven; zij stelt het zich voor als het hoogste doel, naar hetwelk zij streeft. Dat ideaal nu is de gestalte van Christus in ons. Het is die gestalte van ons gemoedsbestaan en innerlijk leven, waarbij wij door het innigst geloof en de dankbaarste liefde ons aan hem verbonden gevoelen, die ons lief gehad heeft, en in dit besef der liefde van Christus vrijmoedigheid hebben tot God. Waar dat ideaal in de ziel woont, daar woont Christus zelf in ons door zijnen Geest. Al is nu deze gestalte van Christus bij ieder onzer zwak en gebrekkig, zij geeft toch in de gemeenschap van alle geloovigen hare heerlijkheid te aanschouwen; zij openbaart daar den rijkdom van hare kracht. Daaraan denkt Paulus, als hij (1 Kor. XII: 12) de gemeente met den naam: Christus, noemt. Neen, de gemeente, op zich zelve beschouwd, verzoent ons niet met God, geeft ons geenen vrede van binnen; wij hebben behoefte aan Christus, den Volmaakte, zelven. Wat zou bijv. een man als Paulus zonder Christus geweest zijn, Paulus die getuigen kon: „Het leven is mij „Christus"? Maar de gemeente vermag dan alleen veel, als en voor zoover zij waarlijk het ligchaam des Heeren is, waarin de Heer woont met zijnen Geest. Of liever — want zoo spreken wij juister — de Heer zelf geeft ons dit alles, zooals hij door den Geest in zijne gemeente woont. Want Jezus Christus is „de Heer des Geestes," (2 Kor. III: 18) ja „de Heer," zegt Paulus, dat is, Jezus Christus beschouwd als Heer der gemeente, „de „Heer is de Geest" zelf. (vs. 17) Gelijk wij het ware

leven, dat de getuigenis van zijnen goddelijken oorsprong in zich zelf heeft, spoedig verliezen, als wij ons moedwillig losrukken van de gemeenschap met dit ligchaam des Heeren, zoo ook is het innig en dankbaar geloof der gemeente, waardoor zij van Christus en dien gekruisigd zoowel in woord als in werk getuigenis geeft, het middel waardoor God den zegen des evangelies voortdurend vernieuwt, opbouwt en verhoogt bij allen, die waarlijk gemeenschap hebben met den Heer, die in zijne gemeente leeft en werkt. Ja, de gemeenschap der geloovigen is zoo zegenrijk en krachtig, dat Jezus gezegd heeft: „Waar „twee of drie vergaderd zijn in mijnen naam, daar ben „ik zelf in het midden van hen."

VII.

DE BETREKKELIJKE BEWIJSKRACHT, AAN DE WONDEREN TOEGEKEND.

> **Gelooft mij, dat ik in den Vader ben, en de Vader in mij is; en indien niet, zoo gelooft mij om de werken zelve.**
>
> **Joh. XIV: 11.**

De getuigenis van God, in den zin waarin Jezus daarvan spreekt, moet uit den aard der zaak eene uitnemende waarde hebben boven de getuigenis van eenen mensch, hoe voortreffelijk ook, gelijk Jezus zegt: „Ik „neem geene getuigenis van eenen mensch: maar ik heb „eene getuigenis meerder dan die van Johannes." Ook het geloof om der wonderen wil staat ver beneden het geloof, dat uit de innerlijke erkenning van de waarheid en heerlijkheid van het evangelie voortvloeit. Men zou echter niet in den geest der Heilige Schrift spreken, als men aan de wonderen of aan de getuigenissen der menschen alle waarde ontzegde. Ook als gronden voor het geloof hebben zij, naar de bedoeling van Jezus en de Apostelen, eene betrekkelijke waarde, al kunnen zij onmogelijk de diepste grond van het geloof zijn. Welke bewijskracht

hebben dan de wonderen en zulke voorzeggingen, die men als wonderen mag beschouwen? Ziedaar de vraag, waarop wij in deze studie het antwoord der Schrift wenschen te hooren.

Wij stemmen volkomen toe, dat een wonder, op zich zelf beschouwd, nooit eene waarheid kan bewijzen. Gesteld eens, dat iemand deze waarheid predikte: „God is een „waarachtig God, zijn woord is de waarheid;" en hij deed ten bewijze daarvan een wonder: zou daarmede deze waarheid zelve bewezen zijn? Neen, dat wonder zou op zijn hoogst bewijzen, dat zulk een mensch gezonden was door God, en dat God almagtig is. Want in dat wonder wordt wel de almagt, maar niet de waarachtigheid Gods openbaar. Maar wie zal mij bovendien zeggen, of eenig wonder wel door God gewerkt is? Gesteld eens, dat er booze magten bestonden, die het hadden gedaan? Zoo kan derhalve het wonder op zich zelf alleen dan strekken om ons te bevestigen in het geloof aan eenige waarheid, die door den wonderdoener gepredikt wordt, wanneer ons eigen hart daaraan de getuigenis geeft, dat zij uit God is. „Wanneer een profeet of „droomendroomer in het midden van u zal opstaan," lezen wij Deuter. XIII: 1—5, „en u geven een teeken „of een wonder; en dat teeken of dat wonder komt, dat „hij tot u gesproken had, zeggende: Laat ons andere „goden navolgen en dienen; gij zult naar de woorden „van dien profeet of droomendroomer niet hooren; hij „zal gedood worden: want hij heeft een afval gesproken „tegen Jehova uwen God." Inderdaad berigt de Schrift ons ook zoowel voorzeggingen der toekomst als wonderen

van valsche profeten en toovenaars. Van het eerste is Bileam (Num. XXII. vgg.) een voorbeeld, het andere zien wij in de Egyptische toovenaars, die vele soortgelijke wonderen deden als Mozes. Niet alleen Jezus en de Apostelen, maar ook de Joden werpen de démonen uit. (Matth. XII: 28) Die valsche profeten ontleenen hunne profetische gave of wondermagt wel meestal aan de werking van den Satan; (2 Thess. II: 9) maar somtijds toch legt Jehova zelf hun het woord der valsche profetie in den mond, hetzij om zijn volk te beproeven, (Deut. XIII: 1—5) of om de boozen te straffen. (Ezech. XIV: 9. 10)

Dit neemt echter niet weg, dat de wonderdaden van Jehova, als openbaringen van zijne zorgende liefde voor Israël of ook van zijnen toorn over de zonden zijns volks, in het Oude Testament voorgesteld worden als vaste gronden, waarop Israëls vertrouwen op Jehova rusten moet. Hiertoe wordt het meest op de groote magtswerken gewezen, die bij Israëls uitleiding uit Egypte, zijnen doortogt door de woestijn en de verovering van Kanaän geschied zijn. De voorbeelden zijn te vele, om ze aan te halen, en het is genoeg, alleen dit te noemen, dat de tien geboden beginnen met de woorden: „Ik ben Jehova, „uw God, die u uit Egypteland, uit den diensthuize, „heb uitgeleid." Wil men voorbeelden van bijzondere teekenen en wonderen, die bepaald met het doel geschied zijn, om de zending van profeten en godsgezanten te bewijzen, men leze: Exod. IV: 1—9, 30, 31. VII: 9 Num. XI: 23. XIV: 11, 22. XVI: 28, vgg. XVII: 1—10 XXVI: 10. Deut. XXIX: 2—4. XXXIV: 10—12.

Joz. XXI: 45. XXIII: 14. XXIV: 17—22. Rigt. XIII: 17. 1 Sam. III: 20. X: 7, 9. 1 Kon. VIII: 56. XIII: 3, 5. XVII: 24. 2 Kon. V: 8, 15. XX: 8, 9. Psalm LXXVIII. Jez. XX: 3, 4. XXXVIII: 7. XLIII: 9—12. XLVIII: 5. Ezech. XXXIII: 29—33. Zach. II: 9, 11. IV: 9. VI: 15. enz.

Eene soortgelijke beschouwing van de waarde en bewijskracht der wonderen heerscht in de historische boeken des Nieuwen Testaments. Vooral volgens het Evangelie van Johannes hebben de wonderen deze waarde, dat zij openbaringen van Jezus' goddelijke heerlijkheid zijn, en moeten zij daarom beschouwd worden, niet zoozeer als de bewijzen, maar veeleer als de teekenen, dat Jezus gezonden was door zijnen Vader. Als zoodanig beroept de Heer zelf zich gedurig op zijne wonderwerken. Van zijn eerste wonder wordt getuigd: „Dit begin der teekenen heeft Jezus gedaan te Kana in Galiléa „en heeft zijne heerlijkheid geopenbaard, en zijne discipe„len geloofden in hem." (II: 11) Door een teeken (IV: 29) bragt Jezus de Samaritaansche vrouw tot geloof. Ook van het „teeken" (VI: 14), dat VI: 1 vgg. verhaald wordt, lezen wij dat het de menschen tot de belijdenis bragt: „Deze is waarlijk de profeet die in de „wereld komen zou;" en dat werd ook door Jezus bedoeld. Zelfs prijst Jezus het, dat men „hem zoekt om„dat men teekenen gezien heeft." (vs. 26) Van het wonder, aan den blindgeborene verrigt, en van de opwekking van Lazarus, verklaart Jezus zelf, dat openbaring van zijne of van Gods heerlijkheid daarvan het doel is. (Joh. IX: 3. XI: 4, 40) Hij noemt het (Matth. XI:

21—24) strafbare zonde, dat zij, die zijne teekenen aanschouwden, zich niet bekeerden. Van deze kracht der wonderen zijn ook zijne Apostelen zoo overtuigd, dat zij God om eene overvloedige wondergave bidden. (Hand. V: 30) Werkelijk hebben de wonderen dan ook meestal de uitwerking, dat de aanschouwers God verheerlijken en dat velen in Christus gelooven, terwijl anderen niet tot geloof komen, wegens hunne boosheid, hetzij dat zij zich ergeren aan de geringe afkomst van Jezus, (Matth. XIII: 54) of om andere redenen hem haten. (Joh. XI: 46, 47) Sommigen lasterden hem alsof hij ze door den duivel zou verrigten, (Luk. XI: 15) terwijl men hem zocht te dooden om een wonder, door hem op den Sabbat verrigt. (Matth. XII: 14. Joh. V: 16. VII: 23) Het hoogst van alle wonderen staat in de apostolische schriften het wonder der opwekking van Christus uit de dooden.

Het lijdt alzoo geen twijfel, of het was in den geest van Jezus, wat de blindgeborene van hem getuigde: „Hierin is „wat wonders, dat gij niet weet, van waar hij is en nog„tans heeft hij mijne oogen geopend. En wij weten, dat „God de zondaars niet hoort; maar zoo iemand godvruchtig „is, en zijnen wil doet, dien hoort hij. Van alle eeuwe is het „niet gehoord, dat iemand eens blindgeborenen oogen ge„opend heeft. Indien deze van God niet ware, hij zou niets „kunnen doen.” (IX: 30—33) Men denke verder aan zijn gebed: „Vader! ik dank u dat gij mij gehoord hebt; doch „ik wist, dat gij mij altijd hoort; maar om der schare „wil, die rondom staat, heb ik dit gezegd, opdat zij zouden „gelooven, dat gij mij gezonden hebt.” (Joh. XI: 41, 42)

Als Jezus intusschen in het Evangelie van Johannes

van zijne werken spreekt, dan moet men niet meenen, dat hij uitsluitend of bij voorkeur aan zijne wonderen denkt. Meestal denkt hij aan die werken, waarin hij zijne geestelijke magt en heerlijkheid openbaart. Maar er is toch ééne plaats, waar de Heer bepaald aan zijne wonderen schijnt te denken, Joh. XV: 24. Wel wijst de Heer (vs. 22) in de eerste plaats op zijne prediking; wel verzekert hij, dat „er voor de zonden der „Joden, namelijk, dat zij hem haten, geen voorwend-„sel is, omdat zij zijne prediking gehoord hebben;" maar hij laat er toch op volgen: „Indien ik de „werken onder hen niet gedaan had, die niemand „anders gedaan heeft, zij hadden geene zonde; maar „nu hebben zij ze gezien, en beiden mij en mijnen „Vader gehaat." Dat zij die „werken" aan Beëlzebul toeschreven, dat verhoogde nog hunne boosheid. Immers, ook naar de voorstellingen van dien tijd, had de duivel alleen de magt, om te vernietigen, te verstoren, te verderven, te kwellen, maar niet de magt om te scheppen, te herstellen en door wondermagt zegen te verspreiden, en op dit standpunt oordeelde de schare juist toen zij zeide: „Dit zijn geen woorden eens be-„zetenen: kan ook de duivel der blinden oogen openen?" (X: 21) Neen, dat was ongerijmd! Geene woorden van wijsheid kunnen komen van den duivel, wiens wezen dwaasheid en onverstand is, die bij de fijnst gesponnen listen toch verstoken is van alle ware wijsheid; geene scheppende en zegen-verspreidende wonderen van hem, wiens wezen het is te verderven en te verstoren.

De wonderen hebben dus, naar de voorstelling der

Heilige Schrift, buiten twijfel eene betrekkelijke waarde als middelen om tot geloof te brengen; maar dan moet men ze minder als wonderen, dan wel als openbaringen der heerlijkheid van God of Jezus Christus beschouwen.

Verliest men deze beteekenis der wonderen uit het oog, en denkt men aan het verbazingwekkende daarvan, dan vindt het wondergeloof in de Schrift niet veel steun. Jezus verwijt het aan de Joden, dat zij niet willen gelooven, tenzij dat zij wonderen en teekenen zien, (Joh. IV: 48) en Paulus laakt het niet minder, dat de Joden een teeken begeeren. (1 Kor. I: 22) Vraagt men Jezus om een wonderteeken, als bewijs zijner goddelijke zending, nooit voldoet hij aan dat verzoek; (Mark. VIII: 11, 12) maar nu eens wijst hij op den nieuwen tempel, dien hij oprigten, de nieuwe betrekking van God en menschen tot elkander, die hij tot stand brengen zou; (Joh. II: 18, 19) dan noemt hij zichzelven, zoo als hij het ware leven openbaart en mededeelt, het ware teeken, dat hen tot geloof moet brengen; (Joh. VI: 30—33, 36) of hij gewaagt van de teekenen der tijden, die aller aandacht op hem moesten vestigen; (Matth. XVI: 1—3) en herhaalde malen zegt hij: „Het boos en overspelig geslacht verzoekt een teeken; en „hun zal geen teeken gegeven worden, dan het teeken „van Jonas den profeet. De mannen van Ninivé zul- „len opstaan in het oordeel met dit geslacht, en zullen „hetzelve veroordeelen: want zij hebben zich bekeerd op „de prediking van Jonas; en zie, meer dan Jonas is hier!" „(Matth. XII: 39—42. XVI: 4) Ook verklaart hij, dat het koningrijk Gods niet met uiterlijk vertoon komt; „en „men zal niet zeggen: Zie hier; of: Zie daar! want

„zie, het koningrijk Gods is binnen ulieden." (Luk. XVII: 20, 21) Nooit doet hij wonderen, waar hij ongeloof vindt; (Matth. XIII: 58) hij verzekert, dat wonderen toch niet bij magte zijn om dezulken, die zich aan zijne geringe afkomst ergeren, te winnen; (Luk. IV: 23, 24) ook hebben zij geene kracht om tot bekeering te brengen: „Indien zij Mozes en de profeten niet hooren, „zoo zullen zij ook, al ware het dat er iemand uit de „dooden opstond, zich niet laten gezeggen." (Luk. XVI: 31) Daarom prijst hij diegenen zalig, die niet zullen gezien hebben, en nogtans zullen geloofd hebben, die derhalve gelooven op andere en betere gronden, dan de aanschouwing zelfs van het wonder der opstanding van hem. (Joh. XX: 29. vergel. 1 Petr. I: 8)

Uit dit alles volgt, dat de wonderen slechts eene zeer ondergeschikte waarde hebben, zoodra men ze enkel als magtwerken beschouwt. De heerlijkheid Gods komt niet het meest uit in zijne almagt, maar in zijne heiligheid, zijne waarheid en zijne genade. Daarom ook beschrijft Johannes de heerlijkheid van den Christus, den Eeniggeborene des Vaders, als zulk eene heerlijkheid, die voor zijne vrienden openbaar werd in de waarheid en genade, waarvan hij vol was, toen hij onder ons woonde. Zoolang men nog op lager standpunt staat, moge men de heerlijkheid van Christus eerst en vooral zien in zijne magtwerken, en deze magtwerken mogen dan middelen zijn om tot geloof te leiden, op een hooger standpunt zal men met Johannes de heerlijkheid des Heeren aanschouwen in zijne waarheid en in zijne genade, in zijne heiligheid en in zijne liefde. Zelfs bij

de wonderen zal men veel minder het oog slaan op het wonderbare, dan wel op de wijsheid, heiligheid en liefde van den Heer, die in deze werken openbaar worden. Wonderen, als bewijzen der waarheid, hebben geen blijvend, maar een voorbijgaand karakter. Het vloeit alzoo reeds uit de bedoeling van den Christus der Schrift voort, dat de wondergave spoedig uit zijne gemeente moest wijken. Hij wilde allen tot dat hoogere standpunt van geloof verheffen, waarop wij geene wonderen meer noodig hebben. Hij wilde, dat wij naar de stem der waarheid zouden hooren, als dezulken, die uit de waarheid zijn. Hierin toch, dat de wondergave in 's Heeren gemeente thans niet bestaat, mogen wij een teeken zien, dat de christen in onzen tijd zijn geloof niet meer mag bouwen op wonderen, maar dat het moet rusten op dien veel beteren en veel dieperen grond, dien Jezus zelf op den voorgrond stelt, namelijk op de erkenning der heerlijkheid van het evangelie zelf.

Vergunt mij nog ééne opmerking, die eenigzins buiten de grenzen van ons tegenwoordig onderwerp ligt. De wonderverhalen worden in onzen tijd door zeer velen niet meer voor zuivere historie erkend, terwijl vele anderen de mogelijkheid van alle wonderen loochenen, dat is, van al zulke feiten op aarde, die niet te verklaren zijn uit den zamenhang en de werking der in de aardsche natuur aanwezige krachten. Rust die ontkenning bij velen op dezen grond, dat de ervaring ons niets te aanschouwen geeft, wat genoegzame overeenkomst met de verhaalde wonderen vertoont, om deze laatsten voor waarschijnlijk of geloofelijk te houden: anderen beweren, dat

ook historisch die waarschijnlijkheid niet zeer groot is, omdat volgens hen geen enkel wonder ons berigt wordt door ooggetuigen, maar wij ze alleen kennen uit berigten uit de tweede of derde hand. Tegen het ontkennen van de wonderen (en ziedaar de opmerking, die ik wilde maken) voert men vooral dit aan, dat men daardoor aan het christelijk geloof zijne grondslagen ontneemt, of althans die grondslagen al zeer los maakt. Voor allen, die liefde voor het evangelie bezitten, zonder over wetenschappelijke vraagstukken zelfstandig te kunnen oordeelen, is het genoeg, van eenige beschouwing aan te toonen, dat zij het christendom ondermijnt, om hen die beschouwing te doen verwerpen. Dat is een gelukkig verschijnsel. Maar — wèl bezien, pleit het zeer ten gunste van hen, die beweren, dat het evangelie zeer goed alle wonderverhalen zou kunnen missen, zonder iets van zijne waarde te verliezen. Immers op welken grond verzet de gemeente zich tegen het ontkennen van de wonderverhalen? — „Omdat,'' zegt zij, „dit het christen„dom op losse schroeven zet." — Maar wat bewijst dit? Indien het christendom eens werkelijk op losse schroeven stond? — „Onmogelijk!" antwoordt de gemeente. — Waarom zegt zij: „onmogelijk"? Toch wel niet, omdat deze hare overtuiging rust op naauwkeurig onderzoek naar de historische waarheid der wonderverhalen. Zij kan dat: „onmogelijk!" alleen uitspreken op grond van hetgeen zij aan zich zelve ondervonden heeft, namelijk omdat zij in het evangelie alles vindt, wat aan hare heiligste behoeften beantwoordt, en omdat zij alzoo tegelijk met het evangelie dat alles zou verliezen, wat

hare kracht, hare hoop, haar troost is in leven en sterven. De overtuiging, dat zulk een evangelie uit God moet zijn, staat bij haar vast. Wat met die overtuiging in strijd is, verwerpt zij. Meent zij nu, dat deze overtuiging rust op de wonderverhalen, dan moet zij natuurlijk zich tegen het ontkennen daarvan met al hare kracht verzetten, omdat zij den schat van haar hart zich tot geenen prijs ontnemen laat. Tot op zekere hoogte geldt deze redenering van iedere godsdienstige overtuiging, die nu eenmaal aan wonderverhalen vastgeknoopt is. Men mag daarin een bewijs zien, dat de gemeente niet in Jezus gelooft op grond van zijne wonderen, maar dat zij integendeel de wonderen aanneemt op grond van haar geloof in Jezus. Zoo moet dan dit geloof, onafhankelijk van alle wonderen, op eenen anderen bodem steunen, en 't is die andere bodem, dien Jezus „de getuigenis van „God" noemt, en die bij ons gewoonlijk bedoeld wordt, als wij spreken van „de getuigenis des Heiligen Geestes."

VIII.

HET SCHRIFTGEZAG ALS GROND DES GELOOFS.

> De Schrift kan niet verbroken worden. Jezus.
>
> Alle Schrift is van God ingegeven, en nuttig tot leering, tot wederlegging, tot verbetering, tot opleiding in de geregtigheid. Paulus.
>
> Geene profetie der Schrift is van eigene uitlegging; want niet door eens menschen wil werd ooit eene profetie voortgebragt, maar menschen spraken van Godswege, gedreven door den Heiligen Geest.
>
> Joh. X: 35. 2 Tim. III: 16. 2 Petr. I: 21.

Gedurig beroepen Jezus en de Apostelen zich op de Heilige Schriften. Dit strekt ten bewijze, dat zij, die in de zaak des geloofs alle gezag der Schrift buitensluiten, verder gaan dan waartoe de leer der Schrift ons het regt geeft. Maar overwaardering van het schriftgezag is ook tegen de Schrift. Jezus en de Apostelen geven duidelijk te kennen, dat het gezag der Schrift niet de laatste of diepste grond van het geloof kan en mag zijn.

De profeten van Israël gingen bij hunne prediking altijd uit van de groote historische herinneringen uit de

geschiedenis van hun volk. Vooral wezen zij op hetgeen Jehova bij Israëls verlossing en roeping gedaan had en op de godsgerigten over het zondige volk. Na de babylonische ballingschap week alras de Geest der profetie uit Israël. Maar zoowel die historische herinneringen, hetzij meer, of minder naauwkeurig, volledig en getrouw door de overlevering bewaard, als hetgeen de vroegere „mannen „des Geestes" hadden gesproken, waren nu voor Israël nedergelegd in hunne heilige schriften. Indien er alzoo later Godsgezanten optraden, dan moest natuurlijk de inhoud dier Schriften het punt van aansluiting en uitgang voor hunne prediking zijn; deze prediking zelve moest hare regtvaardiging vinden in haren zamenhang met de vroegere leidingen Gods, in de Schriften beschreven, of met de getuigenissen der Schriften. Zoo ontstond voor Jezus en de Apostelen de noodzakelijkheid om hunne zending te staven door het beroep op het schriftbewijs.

Zij zelven erkennen de Schriften als heilige boeken. Zij noemen de mozaïsche wetten en geboden de wet of de geboden van God, en Jezus stelt ze tegenover de overleveringen en menschengeboden. (Matth. XV: 1, vgg.) Zij redeneren uit, en bouwen bewijzen op uitspraken der Schrift. Zij verklaren gedurig, dat God of de Heilige Geest gesproken heeft door den mond der profeten en godsmannen des Ouden Testaments. Intusschen haalt Paulus ook gezegden van heidensche dichters aan, en gebruikt hij joodsche overleveringen, terwijl elders uit de apokryphe boeken geredeneerd wordt. (Hand. XVII: 28. Tit. I: 12. I Kor. X: 4. Jud. 6, 9, 14, 15. 2 Petr. II: 4)

Het bewijs, dat Jezus de Christus is, wordt gemeenlijk door de Apostelen zoo gevoerd, dat zij de feiten uit zijne verschijning vergelijken met de woorden der Schrift, die zij daarin vervuld zien. Ook Jezus zelf beroept zich gedurig in dezen geest op de Schriften. (Joh. V: 39. Luk. XXIV: 25—27)

De Heer en de Apostelen zijn echter niet alleen geene letterknechten, maar zij zijn zelfs zeer vrij in het gebruik, dat zij van de Schrift maken. Vrijmoedig verklaart Jezus, dat sommige geboden der wet gegeven zijn om de hardheid der harten van het volk. Ook behoeven wij wel naauwelijks op te merken, dat de Apostel Paulus niet in de letter der Schrift, maar in den Geest van Christus maatstaf en rigtsnoer van geloof en leven vond. Met deze vrije schriftbeschouwing vereenigen Jezus en de Apostelen den hoogsten eerbied voor de Schriften, en zij staan vast in de overtuiging omtrent den goddelijken oorsprong der mozaïsche godsdienst, wier ontstaan en ontwikkeling in die Schriften beschreven staat.

Het kan daarom wel niet in ernst de vraag zijn, of zij de schriften des Ouden Testaments gewaardeerd hebben als heilige Schriften. Aan hare echtheid en geloofwaardigheid, alsmede aan de goddelijke zending der profeten en godsmannen heeft evenmin Jezus, althans voor zoover ons bekend is, als één zijner Apostelen getwijfeld. Maar er is nog een hemelsbreed onderscheid tusschen de erkenning, dat hetgeen geschreven staat, wààr is, en tusschen het geloof op gezag der Schriften. Men vergete niet, dat men de woorden: waar, waarheid, in twee beteekenissen gebruikt. Somtijds noemt men eene juiste en getrou-

we voorstelling van eene gebeurde zaak of van iets, wat men gezien of gehoord heeft, waar; maar somtijds bedoelt men met het woord waarheid de eeuwige en blijvende waarheid, al het heilige en heerlijke en goede, en het is vooral in dezen zin, dat door Jezus en de Apostelen van de waarheid gesproken wordt. Wie alleen op gezag der Schrift gelooft, voor hem is de laatste grond, waarop zijn geloof in de eeuwige waarheid Gods, in het heilige, en goede, en heerlijke rust, deze: „Daar „staat geschreven!" Waar het de waarheid in den eerstgenoemden, meer oppervlakkigen zin, of waar het historische bijzonderheden betreft, daar is natuurlijk het berigt der geschiedschrijvers de laatste grond van ons geloof, en daar zal de vastheid van dit ons geloof afhankelijk zijn van de bewijzen voor hunne geloofwaardigheid. Maar geheel anders is het met die eeuwige waarheden, die Gods Geest geschreven heeft in onze harten. Al is het, dat zij uit den verborgen grond onzer ziel niet eerder te voorschijn zijn gekomen, dan nadat wij ze ons door Gods profeten en vooral door Christus hebben hooren verkondigen, zoo is toch ons geloof aan die waarheden geen geloof op gezag. Hier geldt het bekende woord van den Dichter:

Het onuitspreek'lijk woord staat in ons hart te lezen,
Maar Christus gaf er klanken aan.

Nu willen Jezus en de Apostelen zeker, dat wij de getuigenissen der Schriften, die Jezus Christus betreffen, zullen gelooven; maar zij willen niet, dat wij alleen daarom in hem zullen gelooven, omdat de Schriften van hem ge-

tuigen. „Johannes heeft der waarheid getuigenis gege„ven;" zeide Jezus; maar hij voegde er bij: „Doch ik „neem geene getuigenis van eenen mensch."

Meermalen ben ik opgekomen tegen het gelooven alleen op gezag der Schriften. 't Is daarom niet onbelangrijk om nader te bepalen wat men daarmeê bedoelt. Wanneer ik het gezag der Schrift als laatsten grond des geloofs verwerp, dan verwerp ik daarmede nog niet de geloofwaardigheid van hetgeen de Apostelen omtrent den Heer en zijn evangelie getuigen. Zij zijn de getrouwe getuigen van Christus; wie hen verwerpt, verwerpt Christus zelven. Er is geene tegenspraak tusschen deze twee stellingen: „De christen moet het evangelie ge„looven, zooals deze getuigen van Christus het prediken;" en: „Hij moet het niet alleen daarom gelooven, omdat „zij het zoo prediken." Tusschen dat „zooals" en „omdat" is eene groote klove. Een voorbeeld heldere dit onderscheid op. Pythagoras was de eerste, die ontdekte, dat de inhoud van het vierkant, opgerigt op de langste zijde van eenen regthoekigen driehoek gelijk was aan de som der vierkanten, opgerigt op de beide andere zijden. Dat erkent ieder beoefenaar der meetkunst als waar; maar hij gelooft het niet, omdat Pythagoras het geleerd heeft; neen, als hij het betoog nagaat, dan ziet hij zelf die waarheid volkomen in.

De Schrift nu als werk des Heiligen Geestes is wel de leidsvrouw tot de waarheid en moet als zoodanig erkend en geëerbiedigd worden; maar zij zelve verklaart, dat wij de waarheid moeten aannemen om haar zelve, en dat wij dit ook zullen doen, wanneer wij uit de waarheid

zijn. Het gelooven op gezag van de letter heeft nooit tot iets goeds geleid. De schrift- en lettervergoding der Joden was niet de weg, die hen tot Jezus bragt; neen, zij maakte hen juist blind voor de heerlijkheid des Vaders, die Jezus in zijne werken openbaarde. Wat geen letterdienaar had durven doen, dat deed Jezus: op den sabbat ging hij voort met het verrigten van liefdewerken, hoewel dit — wij moeten het toegeven — naar de strengste letter der wet sabbatschennis was. Nu zegge men niet, dat Jezus zich vrij gevoelde van de joodsche wet; want het was zijn bepaalde wil, om al de geregtigheid der wet van Israël te vervullen. Omdat Jezus zich zulke vrijheden veroorloofde, werd hij beschuldigd, dat hij den sabbat brak. Geloofde Jezus dan niet aan het vierde gebod? Zeker! Maar hij geloofde niet, omdat er geboden was den sabbat te heiligen; hij doorzag het doel van den Wetgever volkomen; daarom was er niemand, die den sabbat beter heiligde dan hij, en wel juist door datzelfde, wat de letterknechten sabbatschennis noemden. Ware bij hem gezag van een geschreven woord de laatste grond des geloofs geweest, dan zou hij zich niet hebben veroorloofd te doen, wat met de letter der wet niet overeen te brengen was.

Wij kunnen deze leer van Jezus zamenvatten in de beide stellingen: „Gelooft, wat de Schriften van mij getuigen, „maar niet alleen, omdat zij van mij getuigen;" en: „Gelooft, wat zij getuigen, maar daarom, omdat God „zelf daaraan getuigenis geeft in uw hart." Passen wij deze leer van Jezus toe op de Schriften des Nieuwen Testaments, dan zullen wij het juiste midden bewaren

tusschen het rationalisme, voor hetwelk de Schriften tamelijk overbodig zijn, en tusschen schriftvergoding, die het geloof in Christus op de letter bouwt. Wij zullen dan verstaan waarom zelfs de uitdrukking: „ge-„looven op gezag," 't zij dan van de profeten of van de Apostelen, in den Bijbel niet voorkomt of voorkomen kan. Zij, die van „schriftgezag" spreken, staan alzoo buiten den kring der ideën, die in den Bijbel voorkomen. Ja al kon men het bewijs leveren, dat de geheele Bijbel, tot de laatste letter toe, niets bevatte dan zuivere waarheid, ook dan zelfs mogten wij nog niet gelooven op gezag der Schrift; ook dan mogt schriftgezag voor ons niet de laatste grond des geloofs zijn.

Er zijn dingen, die wij bepaald op de getuigenis der menschen moeten aannemen. Dit geldt van alles, wat tot de geschiedenis behoort. Er is een zoogenaamd historisch geloof, welks meerdere of mindere vastheid bij ons afhankelijk is van de mate onzer overtuiging omtrent de geloofwaardigheid der personen, die ons de feiten berigten. Zulk een historisch geloof kan onmogelijk bij menschen, die zelven onderzoeken, die vastheid verkrijgen, dat zij daarop zouden durven leven en sterven. Geheel anders is het met waarheden, die in ons godsdienstig geloof worden opgenomen. Onze godsdienstige overtuiging kan eene vastheid bereiken, die met het meest volkomene weten voor ons gelijk staat. Nu hebben wij de kennis der godsdienstige waarheden ontvangen door middel van de Apostelen. Allen, die in Christus gelooven, „zij gelooven „in hem door hun woord;" gelijk Jezus zelf Joh. XVII: 20 zegt. Hun droeg hij den last op, „om van hem te

„getuigen, omdat zij van den beginne met hem geweest „waren.” Ook in ons godsdienstig geloof zijn wij alzoo van de apostolische prediking afhankelijk. „Hoe zullen „zij,” zegt Paulus met regt, (Rom. X: 14) „den naam „des Heeren aanroepen of belijden, wanneer zij niet in „hem geloofd hebben? En hoe zullen zij gelooven, wanneer „zij niet van hem gehoord hebben? En hoe zullen zij hooren „zonder die hun predikt?” Maar als wij hunne prediking hooren, dan mogen wij ons daarbij niet werkeloos nederleggen; neen, wij moeten die prediking in ons zelven opnemen, opdat zij in ons eigen binnenste openbaar gemaakt worde als de volle waarheid, die wij dan eerst hebben wanneer, om met Paulus te spreken, God zijnen Zoon in ons openbaart. Eerst dan hebben wij het ware geloof. Dat wij er toe gekomen zijn, wij hebben het daaraan te danken, dat ons het woord Gods door de Apostelen verkondigd is. Maar het woord Gods heeft het bewijs zijner waarheid in zich zelf voor allen, die uit de waarheid zijn. Gods woord is niet iets doods, iets lang verledens; neen, het is eeuwige waarheid; het is een woord van leven en van kracht; het is scherpsnijdend meer dan een tweesnijdend zwaard; het dringt door tot merg en been, tot hart en ziel; het is een regter der gedachten en overleggingen des harten. Daarom zal ons eigen geweten het woord van God voor ons met een gezag bekleeden, hetwelk het aan de prediking zelfs door profeten niet ontleenen kan. Zoo zal dan de zaak zich weldra aan ons juist in het tegenovergestelde licht voordoen als waarin zij, die op schriftgezag bouwen, haar voorstellen. Wij zullen het woord Gods niet gelooven omdat de

Apostelen het ons prediken; maar wij zullen de Apostelen gelooven, omdat hetgeen zij prediken aan ons geweten openbaar wordt als Gods woord. Dan is ons geloof waarlijk godsdienstig geloof. Ook de feiten, die met dit ons godsdienstig geloof onmiddellijk zamenhangen, verkrijgen door dien zamenhang voor ons eene geheel andere en oneindig hoogere zekerheid, dan de meest getrouwe historische getuigenissen op zich zelven ons kunnen schenken.

Wij stellen dus de getuigenis des Heiligen Geestes boven de getuigenis der menschen, ook al hebben zij gesproken door den Heiligen Geest. Hebben wij regt, om zulk eene onderscheiding te maken? Er is ééne uitspraak van Jezus in het vierde Evangelie, die ons dat regt geeft. Ik bedoel Hoofdst. XV: 26, 27. Daar spreekt Jezus van twee getuigenissen, die na zijn heêngaan van hem gegeven zouden worden, en waarvan, naar de bedoeling van den Heer, de eerstgenoemde de grootste en de gewigtigste is. De eerste en voornaamste getuige van den Christus is „de Parakleet, de Geest der waarheid, die van den „Vader uitgaat." Als Jezus nu volgen laat: „En gij zult „ook getuigen;" dan hooren wij het reeds aan dat woordje „ook," dat Jezus aan de getuigenis van den Parakleet eenen hoogeren rang toekent dan aan die van de Apostelen. „Maar hoe," vraagt gij zeker, „laat zich tusschen de eene „en andere getuigenis onderscheiden? Immers de Apos„telen, sprekende als getuigen van Christus, spraken „door den Heiligen Geest; hunne getuigenis is de ge„tuigenis des Heiligen Geestes, gelijk Johannes zegt „(Op. XIX: 10): De getuigenis van Jezus is de geest

„der profetie.” ’t Is waar. En toch is het onderscheid tusschen de eene en andere getuigenis groot. Als wij de Apostelen hooren spreken uit en door den Heiligen Geest, dan is dit nog niet zulk eene getuigenis, waarin God zelf regtstreeks tot ons spreekt door den Geest; het is voor ons, die haar hooren, eene getuigenis van menschen. Maar als wij door hunne prediking tot Christus bekeerd worden en wij ontvangen dan zelven den Heiligen Geest, die in ons of met onzen geest getuigt, dat wij kinderen Gods zijn, dan eerst hooren wij die getuigenis des Heiligen Geestes, die Jezus bedoelt. Vers 26 bedoelt de Heer: „Dit feit, dat zij die ge„looven, dien Geest ontvangen, zal de heerlijkste ge„getuigenis zijn, die de Vader van mij afleggen zal.” Vers 27 daarentegen spreekt hij van de getuigenis der Apostelen, die bestond in de verkondiging van hetgeen zij gehoord en gezien hadden. Wij vinden de beste verklaring van deze beide verzen, wanneer wij op de vervulling dezer belofte letten op en na het pinksterfeest. De prediking van Petrus (Hand. II: 14—40), ziedaar de getuigenis, die Jezus vs. 27 bedoelt; het in de geloovigen zich openbarende leven (Hand. II: 42—47), ziedaar de getuigenis des Heiligen Geestes, waarvan hij vs. 26 spreekt. Immers Petrus zelf, voor den Raad gesteld, om verantwoording te doen van zijn gedrag, past de onderscheiding door Jezus gemaakt op deze wijze toe, als hij (Hand. V: 30—32) zegt: „Dezen Jezus, dien gij „omgebragt hebt, hem hangend aan het hout, heeft God „door zijne regterhand verhoogd tot eenen Vorst en Za„ligmaker, om Israël te geven bekeering en vergeving der

„zonden. En wij zijn zijne getuigen van deze woorden; „en ook de Heilige Geest, welken God gegeven heeft „dengenen, die hem gehoorzaam zijn."

Gebondenheid aan de letter der Schrift is met den geest der vrijheid in Christus niet te vereenigen. (2 Kor. III) Dat Jezus ons niet aan de letter wil binden, als hij zegt, dat geen tittel of jota der wet zal voorbijgaan, blijkt overtuigend uit zijn eigen gedrag. (Matth. V: 18) Verklaart hij, dat de Schrift niet verbroken worden kan, (Joh. X: 35) dan verplaatst hij zich op het standpunt van hen, tot wie hij spreekt. Inderdaad geldt dit alleen van den wezenlijk godsdienstigen inhoud der Schrift, niet van vormen en ceremoniën, die ook in de Schrift bevolen worden. Deze heeft Jezus opgeheven; hij heeft verklaard, dat men geen nieuwen wijn in oude lederzakken behoort te doen. (Matth. IX: 17) Verklaart de tweede brief van Petrus, dat de profetie der Schrift niet willekeurig uitgelegd worden mag, omdat zij van Godswege gesproken is door mannen, die gedreven werden door den Heiligen Geest: (I: 21) hij bedoelt wel de profetie, maar niet de Schrift in haar geheel; hij leert alleen, volkomen te regt, dat het profetisch woord niet als een willekeurig verzinsel beschouwd worden mag. Noemt Paulus alle Schrift door God ingegeven, (2 Tim. III: 16) of liever: „Gods Geest ademend:" daaruit volgt niet, dat hij ons aan de letter der Schrift wil binden, of dat er profeten geweest zijn, die, even als Jezus, Gods Geest zonder mate gehad hebben. Hij leert integendeel, dat, zoo eenig profeet iets verkondigt, hetwelk hem geopenbaard is, wij daarover zelfstandig moeten oordeelen. (1 Kor. XIV: 29, 30)

Even onverantwoordelijk alzoo, als zij handelen, die de Schrift niet hoog waarderen, of haar met eenig ander boek ter wereld gelijk stellen, even verkeerd en tegen de bedoeling van Jezus en de Apostelen handelen zij, die aan het gezag der Schrift zulk eene waarde toekennen, als alleen toekomt aan de getuigenis van God in het hart.

IX.

DE GETUIGENIS VAN GOD VERGELEKEN MET DIE VAN MENSCHEN.

Indien wij de getuigenis der menschen aannemen, de getuigenis van God is meerder.

1 Joh. V: 9.

Wij hebben overvloedige reden om ons dankbaar te verblijden, dat wij ons van de getrouwheid der wezenlijk apostolische berigten aangaande Jezus Christus kunnen overtuigen. Welke die gronden zijn, kunnen wij hier niet ontwikkelen, omdat wij ons in dit opstel bepalen tot de voorstelling dier getuigenissen aangaande de goddelijke zending van Christus, waarop de Schrift zelve wijst.

Evenwel, hoe hoog wij de getuigenissen der Apostelen waarderen, op zich zelve kunnen zij ons nooit verder brengen dan tot een wèl gegrond historisch geloof. Zonder een historisch geloof is zeker geloof des harten niet mogelijk; maar dit laatste staat toch ver boven het eerste. Het historisch geloof spreekt aldus: „Wij erkennen en „belijden, dat Jezus, die te Bethlehem geboren en te „Nazareth opgevoed is, krachtig bewezen is de Zoon „van God en de Verlosser der wereld te zijn. Hij is „degene, van wien Mozes in de Wet en de profeten

„getuigenis gegeven hebben, hij is de Koning Israëls." Dat historisch geloof rust op historischen grondslag; het is een geloof op gezag der getuigen, al erkennen wij dat gezag op redelijke gronden, zoodat wij wel het woord der Apostelen met toegenegenheid ontvangen, maar toch ook ijverig onderzoeken of deze dingen alzoo zijn. (Hand. XVII: 11) Brengt dit onderzoek ons tot de overtuiging, dat wij geene kunstig verdichte fabelen zijn nagevolgd: (2 Petr. I: 16) de laatste grond van het historisch geloof is toch geen ander dan het gezag der Schriften. Maar het geloof des harten voert eene andere taal. Het zegt niet alleen, gelijk het historisch geloof: „Hij is de Christus;" maar het spreekt: „Wij zelven hebben in hem onzen „Heiland gevonden; hij is onze vrede; wij gelooven in „hem, die ons geworden is wijsheid en regtvaardigheid „en verlossing en heiligmaking." Voor dat geloof hebben wij daarom ook een beteren grondslag van noode dan voor het historisch geloof. Hebben wij dezen leeren kennen, dan verliest het gezag der Schrift, als grondslag voor het historisch geloof, wel niets van zijne waarde, maar dan vinden wij toch in ons zelven bewijzen voor de waarheid, die de historische bewijzen niet alleen bevestigen, maar ze ook in kracht en heerlijkheid oneindig boven te gaan.

Immers, hoe bereidvaardig wij de getuigenissen der Apostelen aangaande Christus aannemen, indien wij eene getuigenis ontvangen van God zelven, wie zou dan niet zeggen met den Apostel Johannes: „Zoo wij de getuigenis van menschen aannemen, de getuigenis van God is „toch meerder!"

Gode zij dank! Er is — wij zagen het reeds — eene getuigenis van den Vader aangaande zijnen Zoon, die ook tot ons spreekt, ons verzekering doende aangaande alles wat hoofdzaak is in het evangelie. Dat is de getuigenis van den Heiligen Geest in ons; dat is de stem der waarheid, waarmede God in ons hart en geweten spreekt, en van de waarheid getuigt, in het evangelie geleerd. Die getuigenis — Jezus zelf leert het ons — is hooger en beter dan die van eenen mensch. Waarom zij dat is, blijke ons uit een tweetal opmerkingen.

1. Omdat die getuigenis spreekt in ons hart en geweten, daarom is zij eene onmiddellijke getuigenis, terwijl wij ons van de geloofwaardigheid en getrouwheid der getuigenissen van menschen niet dan door een langdurig en moeijelijk onderzoek kunnen vergewissen.
2. De getuigenis van God in ons is eene onfeilbare getuigenis. Wat Gods Geest in ons getuigt, dat is voor wederlegging niet vatbaar, dat geeft ons eene innerlijke zekerheid, die wij langs geenen anderen weg kunnen bereiken.

I.

Reeds de eerste opmerking is voldoende, om ons van de uitnemende waarde der goddelijke getuigenis boven die van elken mensch, al ware hij de grootste profeet, te overtuigen. Als toch niemand onzer eerder tot geloof in Christus komen kon, dan na voleindigd onderzoek, of de apostolische schriften wel echt en onvervalscht tot ons

gekomen zijn, en of de inhoud dier schriften wel volkomen met de waarheid overeenstemt, dan zou zeker voor de meesten de weg om tot geloof te komen afgesneden zijn; wij zouden dan de geleerden gelukkig moeten prijzen boven allen, die wegens hunnen werkkring, hunne ontwikkeling, hunne levensomstandigheden, ook bij den besten wil, niet in de gelegenheid zijn, om al deze dingen zelven te onderzoeken. Dat bezwaar zou zeker gering zijn, indien zij zich gerust op het onderzoek van anderen konden verlaten. Maar nu — hoe zwaar moet het wegen, nu niemand het zich kan verbergen, dat de uitkomsten dier onderzoekingen bij den eenen en anderen geleerde niet alleen in bijzaken verschillen, maar vaak geheel tegenover elkander staan. Zou dan de eenvoudige door God gedoemd zijn, om in onzekerheid te leven? Indien dat zoo ware, dan zou God niet meer moeten zijn de volmaakte liefde, die den persoon des menschen niet aanziet. Maar het is ook zoo niet. Neen, een ieder, die waarlijk gelooft in den Zoon van God, ondervindt aan zichzelven de waarheid en heerlijkheid van datgene, waarop hij zijne hope bouwt. Ik wijs daartoe terug op hetgeen ik in de vierde, vijfde en zesde studie gezegd heb, en wil dat thans niet herhalen. Op grond daarvan noem ik het niet wel mogelijk, dat een waar christen tot twijfel aan den goddelijken oorsprong des evangelies zou vervallen, omdat hij goddelijk leven ontvangen heeft van Christus, en dit goddelijk, eeuwig leven is eene getuigenis, die de Vader van zijnen Zoon getuigt.

Vraagt gij, welk onderscheid er dan bestaat tus-

schen den geleerde en den ongeleerde, wanneer beiden gekomen zijn tot het levend geloof in den Zoon van God: dan is het antwoord niet onzeker. Jezus vergelijkt zichzelven met het brood des levens. Dat is hij evenzeer voor den eenvoudige, als voor den geleerde. Als beiden hetzelfde aardsche brood eten, dan ontvangen zij daarvan beiden voedsel. De geleerde zal naauwkeurig weten te bepalen, waarom het brood hem voedt, of welke de eigenlijk gezegd voedende bestanddeelen daarvan zijn. Daarvan zal de eenvoudige niets weten. Maar dat het brood aangenaam is voor den smaak, en dat het voedsel geeft, dat weet de ongeleerde even goed als de geleerde; in de beoordeeling daarvan heeft de laatste niet het geringste vooruit op den eerste, omdat de maatstaf dier beoordeeling geen andere is dan eigen ondervinding. Dit een en ander geldt ook van Christus, het brood des levens voor ieder die gelooft. Vraagt gij naar scherpe onderscheidingen en bepalingen, die den persoon des Heilands of zijn evangelie betreffen, of vraagt gij naar allerlei bewijsgronden, dat hij de Christus, en dat zijne leer uit God is, dan staat de ongeleerde spoedig verlegen. Maar den voedenden zegen van het brood des levens ondervindt de eenvoudigste christen aan zijn hart en leven even goed als de wijsste der wijzen; en — wat men ook zegge — dat het brood des levens brood des levens is, dat weet hij bij ervaring en daarom even zeker, als de geleerdste het weten kan. Ziedaar de goddelijke getuigenis. Zij is de diepste grond, niet van het historisch geloof, maar van het geloof des harten. Hoe oneindig hoog zij boven de getuigenis van menschen staat, behoeft wel geen betoog. Immers als ik aan mij

zelven ondervonden heb, welk een goed en liefdevol Heiland Jezus is, en welk een zegen het is, hem en zijn evangelie te kennen en lief te hebben, dan zal ik dat evangelie niet alleen veel inniger en vaster gelooven, maar ook veel beter begrijpen, dan zoo ik alleen op de getuigenis van menschen aanneem, dat Jezus de Christus is, die woorden heeft van eeuwig leven, zonder dat ik dit aan mij zelven ondervind.

II.

Maar hoe zal ik mij ook zoo volkomen, als dit voor mijn godsdienstig geloof noodig is, kunnen vergewissen, of hetgeen anderen mij getuigen, wel in alle opzigten waar is? Menschen zijn feilbaar. Het is zoo menigmaal gebeurd, dat zij, zelfs bij de meest opregte liefde tot de waarheid, zich zelven hebben bedrogen of in dwalingen verkeerden. Ook hierom is de getuigenis van God uitnemend boven die der menschen, omdat zij eene onfeilbare getuigenis is, gelijk Jezus zeide: „Er is een ander, „die van mij getuigt, en ik weet dat de getuigenis, „die hij van mij getuigd heeft, waarachtig is.” Ja, waarachtig is het, en moet het zijn, wat God in ons hart en geweten van den Christus getuigt. Wat zulk eene getuigenis ons leert, dat kan ons door de kunstigste redeneringen der menschen niet ontnomen worden; dat brengt ons tot eene mate van zekerheid, die wij langs geenen anderen weg kunnen bereiken. Vergunt mij dit door een voorbeeld op te helderen.

Stelt u voor, dat gij tegenwoordig zijt bij eene redetwist

over een der gewigtigste onderwerpen, over de vernieuwing van het hart door het geloof in Christus. Hij, die het eerst spreekt, A..., zij een eenvoudig en ongeleerd man, maar een opregt discipel van Jezus, die zijnen Verlosser hartelijk lief heeft. De tweede spreker, B..., zij iemand, die wel met een helder verstand begaafd is, maar wien het aan diepte van gemoed ontbreekt, en die daarom ook niet gekomen is tot levend geloof in Jezus als den Zoon van God en den Zaligmaker, hoewel hij hem daar voor erkent en belijdt.

A... Gij moogt zeggen wat gij wilt: ik houd mij aan het woord van mijnen Heer, die mij leert dat wij veranderd moeten worden, gelijk hij zeide tot Nikodémus: „Ten zij dat iemand wederom geboren worde, hij kan „het koningrijk Gods niet zien.”

B... ’t Is waar, dat heeft Jezus gezegd. Maar dat moet gij met verstand opvatten. In het Oosten gebruikte men veeltijds sterke beelden. De bedoeling van Jezus kan geene andere zijn, dan dat het er bij God alleen op aankomt, dat wij deugdzaam leven en onzen pligt doen.

A... Neen, dat kan niet waar zijn; de bedoeling van Jezus kan niet geheel iets anders geweest zijn, dan wat hij gezegd heeft. Nikodémus was een deugdzaam man, en toch Jezus zeide tot hem, dat hij wederom geboren moest worden.

B... Maar welke mystieke denkbeelden hebt gij dan toch van de wedergeboorte? Geloof mij, wat Jezus wedergeboorte noemt, is niets anders, dan wat wij thans zedelijke verbetering heeten; er laat zich anders geen gezonden zin aan hechten.

A... Zedelijke verbetering? niets anders of hoogers? Neen, dat geef ik nooit toe; ik heb in mijnen Heer geheel iets anders en veel meer gevonden; gij gelooft toch ook in hem, als den Zoon van God, en in zijn evangelie als in het woord der verzoening?

B... Dat is een vraag die hier niet ter zake doet. Doch ik zal u overtuigend bewijzen, dat ik gelijk heb. Waarin bestaan de kenmerken van eenen wedergeborene?

A... De wedergeborene is een ander mensch; hij is een nieuw schepsel; hij heeft den ouden mensch afgelegd en den nieuwen aangedaan.

B... Nu ja, dat spreekt van zelf; ieder die zich in het zedelijke verbetert, wordt een ander mensch; hij overwint zijne gebreken, en legt zich toe op de beoefening van de deugd.

A... Maar de wedergeboorte is toch iets veel hoogers; wat zij is, dat gevoel ik wel, maar ik kan het niet duidelijk beschrijven.

B... Welnu, als gij het niet zeggen kunt, dan zal ik het doen; en omdat gij mij anders zeker niet gelooven zoudt, zoo zal ik de Schrift openslaan en het u voorlezen. Gij gelooft toch de Apostelen?

A... Met geheel mijn hart.

B... Hoor dan. Gij spraakt zoo even van den ouden mensch en den nieuwen mensch. Dat staat in Paulus' Brief aan de Efeziers, het vierde hoofdstuk. Daar spreekt hij vs. 22 van den ouden mensch, dien zij moesten afleggen. Maar wat is die oude mensch? Paulus zegt uitdrukkelijk: „de vorige wandeling;" en daar hij tot vroegere heidenen schrijft, bedoelt hij het zondige heidensche

leven, ja hij zegt dit vs. 17—19 uitdrukkelijk. En wat is die nieuwe mensch? Hij zegt vs. 24, dat die is „regtvaardigheid en heiligheid," en hij beschrijft het uitvoerig, vs. 25—32. „Niet liegen, maar de waarheid „spreken;" (vs. 25) „niet zondigen in en door toorn;" (vs. 26) „niet stelen, maar door ijverigen arbeid in onze „behoeften voorzien, en den arme mededeelen;" (vs. 28) „geen vuile reden spreken, maar ook door woorden anderen „ten goede vermanen;" (vs. 29) „zich onthouden van bit„terheid, drift, gramschap, laster en alle boosheid;" (vs. 31) „goedertieren, barmhartig en vergevensgezind „zijn." Dat is dus de wedergeboorte. Maar is dat niet hetzelfde als hetgeen wij zedelijke verbetering noemen?

A... Zeker behoort dat alles tot de wedergeboorte; maar er zijn wel andere plaatsen in de Schrift, waaruit blijkt, dat zij toch ook nog iets hoogers is.

B... Welke dan? De eenige, die er gedurig uitdrukkelijk over spreekt, is de Apostel Johannes. Hoor dan, wat deze er van zegt: „Een ieder die uit God ge„boren is, die doet de zonde niet." (1 Joh. III: 9) En wat bedoelt hij? Dit, zegt hij vs. 10, dat wij „de broe„ders liefhebben." Hetzelfde verzekert hij vs. 14. Later (IV: 7) zegt hij: „Laat ons elkander liefhebben; een „iegelijk die liefheeft, is uit God geboren en kent God." In het laatste hoofdstuk noemt hij liefde tot God en den broeder (vs. 1), en het bewaren van Gods geboden of het overwinnen der wereld (vs. 3 en 4) de kenmerken der wedergeboorte. Ook Petrus noemt „ongeveinsde „broederlijke liefde" het bewijs der wedergeboorte. (1 Petr. I: 22, 23) Welnu, dat is immers niets anders dan

zedelijk leven in den waren zin. Of wat kan een wedergeborene nog meer dan dit, dat hij God en zijnen broeder liefheeft?

Zoo redeneerden zij. voort; de laatste spreker wist door vele scherpzinnige redeneringen zijn gevoelen zoo goed te verdedigen, dat de ander, die tegen hem in het redeneren niet opgewassen was, er niets meer tegen wist te zeggen, hoewel die redeneringen zelve, van naderbij bezien, buiten de zaak in geschil omgingen.

Maar wat meent gij nu, lezers? Zou die eenvoudige christen zijne overtuiging omtrent de wedergeboorte nu opgeven? Wanneer zijne overtuiging enkel op de redeneringen en bewijzen, door menschen gegeven, gesteund had, dan zeker zou hij haar uit kracht van andere redeneringen en sterker bewijzen moeten laten varen. Maar nu is het ver van daar. Al kan hij zich niet goed verdedigen, hij weet toch voor zich zelven, dat hij niet dwaalt. Hij heeft aan zijn hart en in zijn leven ondervonden, dat hij door het geloof in Christus een nieuw, een beter mensch geworden is. Al moet hij toegeven, dat de deugden van den christen geene andere zijn dan de waarlijk menschelijke deugden — welke andere deugden zouden er ook kunnen bestaan in eenen mensch? — dit weet hij toch, dat hij vroeger blind was en nù ziet. O ja, vroeger wist hij ook wel, dat hij God moest liefhebben boven alles; maar tot het liefhebben zelf is hij eerst gekomen door Jezus Christus. Al kan hij dan niets inbrengen tegen de redeneringen van den wijze der wereld, hij kan zich niet gewonnen geven, omdat hij weet, welke zalige ervaringen hij verkregen heeft, nadat hij tot de

gemeenschap met God door Jezus Christus is gekomen. Neen, de voortreffelijkste zedelessen hadden hem — een zondaar voor God — niet tot kind van God kunnen maken; dat heeft hij te danken aan de liefde van Christus. Goede voornemens, om zich te verbeteren, hadden hem geen vrede kunnen geven, toen het geweten hem veroordeelde en hij zich ellendig gevoelde, maar wel het zien op Christus, die aan het kruis voor zijne moordenaars bad: „Vader vergeef het hun!"

Als wij dan zulke eene getuigenis in ons zelven hebben, eene getuigenis der ervaring, eene getuigenis van God aan ons hart — kunnen wij dan niet in waarheid zeggen: „Deze getuigenis is meerder, dan die der menschen?"

En wie deze getuigenis in zich heeft, zou hij zich ooit het geloof laten ontnemen, dat Jezus Christus de Zaligmaker der wereld is?

X.

WAAROM SPREEKT DE GETUIGENIS VAN GOD NIET IN HET HART VAN ALLE MENSCHEN?

Gij hebt noch zijne stem ooit gehoord, noch zijne gedaante gezien, en zijn woord hebt gij niet in u blijvende, want gij gelooft dien niet, dien hij gezonden heeft. Jezus.

Het behoeft naauwelijks gezegd te worden, dat de getuigenis van den Vader aangaande zijnen Zoon niet spreekt in het hart van alle menschen. Ja wie onzer moet niet met droefheid verklaren, dat wij haar nog niet met die kracht en duidelijkheid hooren, als wij zouden wenschen haar te vernemen? Daarom is het belangrijk de oorzaken van dit verschijnsel te leeren kennen. Wij slaan daartoe weder de Schrift open, en zetten ons vooral aan de voeten van Jezus, opdat hij het ons leere. Dan zal het ons tevens blijken, wat er in ons vereischt wordt, indien die getuigenis des Vaders in ons binnenste zal spreken.

Wat dit laatste aangaat, zoo schijnt het antwoord voor de hand te liggen. Want als wij de belangrijkste uitspraken, die deze vraag betreffen, bij een zamelen, dan komen zij ten laatste neder op hetgeen de apostel Johannes zegt: „Die in

„den Zoon van God gelooft, die heeft de getuigenis in zich „zelven." (1 Br. V: 10) Maar dat antwoord bevredigt ons niet volkomen. Wij vragen al weder: „Hoe komen „wij aan zulk een geloof, als daartoe noodig is?"

Het ontbreekt niet aan uitspraken in de Schrift die ons de vereischten daartoe beschrijven. Zij zijn alleen van zedelijken aard. De Schrift noemt hen bij uitnemendheid vatbaar voor geloof in Jezus Christus, die treuren, de reinen van hart, zij, die naar geregtigheid hongeren en dorsten, zij, die nederig zijn als kinderen. Vóór alle dingen is een goed geweten eene onmisbare voorwaarde, om tot geloof te komen of daarin te blijven. (1 Tim. I: 19. III: 9. IV: 2) Bij gemis van dit een en ander kan en wil men niet gelooven. Aan de zoodanigen het evangelie te prediken, zou zijn, de paarlen voor de zwijnen te werpen. (Matth. VII: 6.) Waar zulk een onwil bestaat, daar rest niets anders dan met Paulus te zeggen: „Maar „is iemand onwetend, die zij onwetend." (1 Kor. XIV: 38) Zonder zin voor de waarheid geen erkenning der waarheid; en zonder liefde tot het goede geen waarheidszin. Zoo wie dan de getuigenis Gods wil hooren en in Jezus den Gezondene des Vaders erkennen, hij moet de waarheid doen, (Joh. III: 20, 21) de liefde Gods in zich hebben, (V: 42) de eer, die van God alleen is, zoeken, (vs. 44) uit God zijn, (VIII: 47) uit de waarheid zijn. (XVIII: 37) Er is ééne belangrijke plaats in het Evangelie van Johannes, waarin Jezus dit alles in enkele breede trekken zamenvat, en ons de gewigtigste wenken geeft omtrent den weg, langs welken wij die vereischten in ons verkrijgen. Ik bedoel Joh. V: 37 en 38. Daar

verklaart Jezus, hoe het komt, dat de Joden niet in hem gelooven of kunnen gelooven. „En de Vader die mij „gezonden heeft," zegt hij, „die heeft zelf van mij ge-„tuigd. Gij hebt noch zijne stem ooit gehoord, noch zijne „gedaante gezien; en zijn woord hebt gij niet in u blijvende; „want gij gelooft dien niet, dien hij gezonden heeft." Jezus maakt ons alzoo op drie zaken opmerkzaam, die in het leven niet gescheiden voorkomen, maar die zich toch laten onderscheiden. Wij moeten 1° de stem van den Vader hooren; 2° de gedaante van den Vader zien; en 3° zijn woord in ons hebben blijvende.

Deze uitdrukkingen omvatten alles wat tot den inhoud van deze studie behoort.

I.

„Die mij gezonden heeft," zegt Jezus (Joh. VIII: 26), „is „waarachtig, en de dingen die ik van hem gehoord heb, „deze spreek ik tot de wereld" — „Ik spreek ze, gelijk „mijn Vader mij geleerd heeft." (vs. 28) — „Wat ik „van mijnen Vader gehoord heb, dat heb ik u bekend „gemaakt." (XV: 15) Wanneer dan ook wij „de stem „des Vaders hooren," en wij vergelijken hetgeen Jezus predikt, met hetgeen de Vader tot ons spreekt, dan zullen wij de woorden van Jezus erkennen voor „woorden „van God." Maar wat is dat nu: „de stem des Vaders „te hooren?" Sommigen denken aan hetgeen God gesproken heeft in het Oude Testament. Dan zou het hooren van de stem des Vaders beteekenen: het lezen van Gods woord in de heilige Schriften van Israël. Hierin

dwalen zij echter. Want in die Schriften waren de Joden, tot welke Jezus sprak, zeer ervaren, al lag er ook, gelijk Paulus zegt, een deksel op hun hart. Jezus zelf getuigt dit vs. 39, hetwelk wij moeten vertalen: „Gij onder-„zoekt de Schriften.” Ook bedenke men, dat Jezus het hooren van de stem des Vaders de voorwaarde noemt, om in hem te kunnen gelooven. Nemen wij nu eens voor een oogenblik aan, dat dit „hooren van de stem des „Vaders” beteekende het lezen der Schrift „met ontdekten „aangezigte,” dan verliest de redenering van Jezus allen klem en zin. Immers dat deksel kan niet eerder van het hart weggenomen worden dan nadat „de mensch tot „Christus bekeerd is,” en „het wordt door Christus te „niet gedaan.” (2 Kor. IV : 14—18) Het lezen van de Schrift zonder deksel op het hart is alzoo: het lezen van de Schrift met een oog, dat verhelderd is door het geloof in Christus. Had Jezus nu dit bedoeld, dan zou hij, met andere woorden, gezegd hebben: „Als gij, geloovende in „mij, de Schrift leest, dan zult gij gelooven;” of liever: „Gij zult tot geloof komen, wanneer gij het Oude Tes-„tament zoo leest, als alleen hij, die in mij reeds gelooft, „dit lezen kan.” Dat is geene redenering.

Wij moeten hier denken aan eene stem des Vaders, die ieder hooren kan, wanneer hij maar wil, zulk eene stem Gods, die ieder hooren moet, omdat zij tot allen spreekt, die maar een hart hebben om haar op te merken en te verstaan. Maar zulk eene stem van God is alleen de stem van God, die in ons binnenste spreekt. In de overtuiging, dat Jezus wezenlijk aan deze stem des Vaders denkt, worden wij bevestigd, wanneer wij hem later (VI : 45)

de verzekering hooren geven: „Een ieder, die van den „Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot mij."

Zoo is dan, naar de leer van onzen Heiland, dit de weg, om te komen tot zulk een geloof, hetwelk de getuigenis van God in zich zelf heeft, dat wij met ernst en aandacht den Vader beluisteren, die in ons binnenste spreekt. Als wij inkeeren tot ons zelven, en er ons met ernst op toeleggen, om ons zelven te beluisteren; als wij niet ophouden te hooren naar de stem van ons beter gevoel en geweten, dan ook zullen wij weldra in ons binnenste woorden van God vernemen, die van den Christus getuigen. Dan zal ons hart onrustig worden, en wij zullen zoeken naar .... ja naar wat? — wij zullen dat zelven eerst niet weten — naar iets verborgens en heerlijks. Maar als wij nu den Christus leeren kennen, dan zal eene stem in ons getuigen: „Wij hebben het gevonden, dat onbe„kende goed, naar hetwelk wij verlangden en zochten." Er zal een ledig in ons binnenste zijn, eene vraag der bekommering; maar zijn evangelie zal ons antwoord geven op al de vragen van ons beklemd en onrustig gemoed. Dan zal zijn goddelijk licht ons openbaar maken aan ons zelven; zijn woord zal ons in ons eigen hart geheimen leeren zien, aan welker bestaan wij vroeger niet dachten; wij zullen dan gelooven, dat hij woorden van eeuwig leven heeft, even als de Samaritanen, toen zij tot de vrouw zeiden: „Wij gelooven niet meer om uws zeggens „wil; want wij zelven hebben hem gehoord, en weten, „dat deze waarlijk is de Christus, de Zaligmaker der „wereld." (IV: 42)

II.

Verder zegt Jezus, dat wij de gedaante van den Vader moeten zien, om te komen tot waar geloof in den Zoon. Waarom? Omdat de Zoon in geheel zijn leven het beeld des Vaders is. „Ik kan niets van mij zelven doen," zeide hij (Joh. V : 30), „ten zij ik den Vader dat zie doen." — „Ik spreek wat ik bij mijnen Vader gezien heb." (VIII : 38) Indien wij alzoo de gedaante van den Vader zien, dan zullen wij hem, die in alles den Vader gelijk is, erkennen voor den Zoon van God. Eigenlijk kan men niet zeggen, dat God eene gedaante heeft, omdat hij Geest is. (IV : 24) Maar zijne „gedaante" is de heerlijkheid die hij aan ons te aanschouwen geeft, dat alles, wat hij ons van zijn wezen openbaart in zijne werken. Zoo worden „de onzienlijke dingen van God, beide zijne eeuwige „kracht en goddelijkheid," ons aanschouwelijk door „de „schepselen;" want „de hemelen vertellen Gods eer en „het uitspansel verkondigt zijner handen werk." Zoo behoeven wij ons de hooge plaats, die wij bekleeden onder de schepselen der aarde, slechts te vertegenwoordigen, en dan te denken aan hem, die „den hemel het werk „zijner vingeren" kan noemen, en „die de maan en de „sterren bereid heeft," om te getuigen: „O Heer, onze „Heer! hoe heerlijk is uw naam op de gansche aarde." (Psalm VIII: 4—10) Als wij bedenken, dat hij het is, „die goed doet van den hemel, ons regen en vruchtbare „tijden gevende, vervullende onze harten met spijs en „vrolijkheid," dan zien wij in de vruchtdragende natuur zijne weldoende hand, „die zich niet onbetuigd laat."

(Hand. XIV : 17) „Leliën des velds, die niet arbeiden „en spinnen en toch gekleed zijn heerlijker dan Salomo „in al zijne pracht; vogelen des hemels, die niet zaaijen „noch maaijen noch verzamelen in de schuren, en die „nogtans gevoed worden door den hemelschen Vader," zij verkondigen ons Gods trouwe vaderzorg. Matth. VI : 24—34) In de heirlegers van jammeren, die de zonden vergezellen, zien wij de hand van den regtvaardigen en heiligen God, wiens genade en langmoedigheid en onverdiende liefde wij in de leiding van ons leven duidelijk opmerken. Ook de geschiedenis der menschenwereld, maar vooral die van het uitverkoren volk des Heeren, van het oude Israël: maakt zij ons de genade van den Vader niet zigtbaar? Is God niet bovenal zigtbaar in zijn verhevenst schepsel, in den mensch, met zoovele vermogens begaafd, die Gods magt en grootheid en heiligheid en liefde prediken? Getuigt de wet in het geweten niet van den Wetgever? — De Zoon van God zag in alles de gedaante des Vaders; hij lette op de beteekenis van al wat God doet; „want," zegt hij, „zoo „wat de Vader doet, hetzelve doet de Zoon desgelijks." (Joh. V : 19) Ook wij moeten alzoo letten op de werken Gods, die ons „de gedaante" of de heerlijkheid van God te aanschouwen geven; ook wij moeten de wenken en lessen, die de Vader ons daarin geeft, ernstig ter harte nemen: dan, leert Jezus, zullen wij komen tot kennis van God, en dan ook zullen wij in hem, die in alles den Vader navolgt, het beeld van den Vader aanschouwen. Als wij met zulk een oog dien God gadeslaan, die „zijne zon doet „opgaan over boozen en goeden," die „te rein van oogen

„is om het kwade te zien,” die „zijnen toorn van den „hemel openbaart over alle ongeregtigheid der menschen,” dan komen wij zeker tot geloof in den Zone Gods: want dan zien wij in hem „de gedaante des Vaders” volkomen. En zoo wij dan in het leven van Jezus iets opmerken wat ons bevreemdt, wat ons zelfs minder goed voorkomt, omdat het in tegenspraak is met onze denkbeelden over het goede en kwade, gelijk de Joden zich ergerden over een werk dat Jezus op den sabbat deed: (V : 16) wij behoeven maar na te denken over hetgeen wij van God aanschouwen, om in het woord van Jezus: „Mijn Vader „werkt tot nu toe en ik werk ook;” de meest volkomene regtvaardiging van zijn gedrag te erkennen. Zoo zullen wij in den persoon, in het werk, in het leven van Jezus „zijne heerlijkheid aanschouwen, eene heerlijk- „heid als van den Eeniggeborene des Vaders, vol van „genade en waarheid.”

III.

Maar het hooren van de stem des Vaders en het zien van zijne gedaante is alleen mogelijk onder ééne voorwaarde. Welke? Jezus zeide: „Ik zoek niet mijnen wil, „maar den wil van mijnen Vader, die mij gezonden heeft.” (Joh. V : 30) Zoo moeten wij dan den wil des Vaders willen doen, om het leven van onzen Heer te begrijpen, en zijne woorden en werken te waarderen als woorden en werken van God. Wij moeten „het woord van God, dat is, zijnen „wil, in ons hebben blijvende;” het moet ons ernstig en aanhoudend streven zijn, om Gode te behagen; want zoo-

lang ons hart eene bron is van booze begeerlijkheden, zal het ons nooit gebeuren, dat wij komen tot geloof; wij zullen God niet hooren of zien. Nu kunnen wij menschen — ik stem het toe — niet maar op eens of door eigen kracht ons zelven een ander hart geven, dan wij hebben. Doch laat ons maar hiermede beginnen, dat wij ons zelven niet misleiden, dat wij ons hart leeren kennen, gelijk het is. Laat ons maar ijverig pogen, om den wil van den Vader te doen. Al is het slechts een pogen, zie, de Vader zelf is ons dan nabij, en zijne vriendelijke hand zal ons leiden tot den Zoon; de Vader zal ons leeren, en wij zullen naar hem hooren, en, van den Vader hoorend en leerend, komen wij tot den Zoon.

Ja, waar het alleen op aankomt, dat is de inwendige mensch, de verborgen mensch des harten. Is er van binnen bij ons een ernstig en heilig streven om Gode te behagen, dan zal het woord van Jezus, waarmede ik deze studie besluit, aan ons vervuld worden: „Zoo iemand wil den wil van God doen, die zal van „mijne leer bekennen, of zij uit God is, dan of ik uit „mij zelven spreek.” (Joh. VII: 17)

Het eeuwige wezen der godsdienst, en de christelijke heilsorde, vooral volgens de leer van Paulus.

XI.

HET VOORBIJGAANDE EN HET BLIJVENDE IN HET CHRISTENDOM, VOLGENS PAULUS.

Gelijk zij allen in Christus sterven, alzoo zullen zij ook in Christus allen levend gemaakt worden. — Daarna zal het einde zijn, wanneer hij het koningrijk aan God en den Vader zal overgegeven hebben. — Hij moet als koning heerschen, totdat hij al de vijanden onder zijne voeten zal gelegd hebben. — En wanneer hem alle dingen zullen onderworpen zijn, dan zal ook de Zoon zelf onderworpen worden dien, die hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen.

1 Kor. XV : 22, 24, 25, 28.

Er is slechts één der Apostelen, die in zijne voorstelling van het christendom een bepaald onderscheid maakt tusschen die zijde des christendoms, volgens welke het bestemd is, om eenmaal voorbij te gaan, en die zijde, volgens welke het eeuwig blijven zal, namelijk Paulus. De meeste verkeerde of eenzijdige opvattingen van de leer van Paulus zijn vooral mede hieraan toe te schrijven, dat men op dit onderscheid niet genoeg acht geslagen heeft. Verwaarloost men deze onderscheiding, dan stuit men in de schriften van Paulus op eene menigte van plaatsen, die elkander opheffen en in onverzoenbare tegenspraak

zijn. Of — om maar dit ééne te noemen — hoe laat het zich verklaren, dat dezelfde Apostel, die aan de ééne zijde zoo gedurig en uitdrukkelijk verzekert, dat de mensch alleen uit genade, en niet door de werken, behouden worden kan, aan den anderen kant nooit over het jongste gerigt spreekt, zonder bepaald te verzekeren, dat ons toekomstig levenslot eenig en alleen van onze werken afhangt? Wat baat het, of wij al geregtvaardigd worden door geloof, indien wij in het jongste gerigt alleen beoordeeld zullen worden naar onze werken? Want dit mogen wij niet onopgemerkt laten, dat de Apostel de genade Gods nooit in eenigen zamenhang brengt met het jongste gerigt, terwijl wij, volgens de gewone voorstelling, juist dan het meest genade behoeven. Ook is het onmogelijk, om de leer des Apostels over de betrekkelijke waarde van het geloof en van de werken, namelijk over de volkomene genoegzaamheid van het geloof aan de ééne, en toch de volstrekte noodzakelijkheid van de werken aan de andere zijde, goed te begrijpen, indien men haar niet verklaart uit de onderscheiding, die hij maakt tusschen hetgeen in het christendom eene voorbijgaande, en hetgeen daarin eene eeuwig blijvende beteekenis heeft.

Meestal beweert men, dat Paulus de oude bedeeling, als het tijdelijke en voorbijgaande, tegenover de nieuwe, als het onveranderlijke en eeuwig blijvende, stelt, terwijl hij integendeel zoowel op het Nieuwe als op het Oude Verbond, hoewel op verschillende wijze, deze onderscheiding toepast. Intusschen is deze bewering in zoover niet onjuist, als er werkelijk ééne zijde van de Oud-Testamentelijke bedeeling is, die vervangen is door

eene daaraan beantwoordende zijde der bedeeling van het Nieuwe Testament. Volgens Paulus namelijk had de wet der werken van den beginne af reeds de bestemming, om slechts zoolang over den mensch te heerschen, totdat de volheid des tijds zou gekomen zijn, (Gal. IV: 4. III: 23—25) terwijl zij dan vervangen worden moest door de wet des geloofs. (Rom. III: 27) Uitdrukkelijk verklaart hij, dat de bediening des doods, die met letters in steen gegrift was, reeds toen zij gegeven werd, de merkteekenen droeg van hare bestemming, om eens te niet gedaan te worden. (2 Kor. III: 7—12) Ook al de tegenstellingen van Oud en Nieuw Verbond, die in zijne schriften voorkomen, (vergel. boven bl. 36) drukken deze zelfde waarheid uit. Maar deze tegenstelling is slechts de éénе zijde van des Apostels beschouwing van het Oude Verbond, die wij eenzijdig begrijpen, zoolang wij haar niet in zamenhang brengen met hare andere zijde, volgens welke ook de bedeeling des Ouden Testaments de uitdrukking van het eeuwige en blijvende is. Ik denk hier niet aan de reeds aan Abraham geopenbaarde regtvaardigheid door geloof; want deze behoort, volgens Paulus, wezenlijk niet tot de wetsbedeeling; zij is het begin van het evangelie; God heeft te voren aan Abraham het evangelie verkondigd. (Gal. III: 8) Maar ik denk aan het wezenlijke en eeuwig blijvende in de wet zelve. Dit komt vooral uit op al die plaatsen, waar de Apostel leert, dat het, volgens de wet niet minder dan volgens het evangelie, aankwam op de verborgene gezindheid van het hart. Hij leert uitdrukkelijk, dat

het wezen der wet niet gelegen is in de uiterlijke verrigtingen of plegtigheden, die zij voorschrijft, maar in dat alles, waaraan onze inwendige mensch getuigenis geeft, dat alles, wat waarlijk de wet van ons gemoed zelve is. Niemand, die tot eenige zelfbewustheid en zelfkennis ontwaakt is, kan aan de wet Gods de getuigenis onthouden, dat zij goed, volmaakt, geestelijk, heilig is. Niemand kan zijne innerlijke goedkeuring schenken aan hetgeen hij tegen de wet doet, of aan hetgeen door de wet veroordeeld wordt. (Rom. VII: 16, 22, 23) Al het ceremoniële van het Oude Testament gaat voorbij, en heeft alleen waarde als afschaduwing van hetgeen in Christus verwezenlijkt is; (Kol. II: 16, 17) het moest bijgevolg met en door de komst van Christus wegvallen. Maar hoe weinig Paulus in dat ceremoniële het wezen der godsdienst van Israël zag, dit springt vooral in het oog, als hij van de heidenen, die de wet niet hebben, verklaart, dat zij, wanneer zij van nature de dingen doen die der wet zijn, zich zelven eene wet zijn, als die toonen, dat het werk der wet in hunne harten geschreven staat. (Rom. II: 14, 15) Hier kan hij natuurlijk niet aan de ceremoniën denken, maar alleen aan het zedelijk goede, hetwelk de wet gebiedt, en waarin de gezindheid van het hart aan het licht treedt. Ook doet het ceremoniële en uiterlijke op zich zelf niets ter zake. „Niet hij is een Jood, die „het in 't openbaar is, en niet dat is de besnijdenis, „die in 't openbaar in het vleesch is; maar de Jood „in 't verborgen, en de besnijdenis des harten, in „den Geest, niet naar de letter; wiens lof niet is uit „menschen, maar uit God." (Rom. II: 28, 29)

Al verklaart de Apostel dan gedurig, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is, om hetgeen Jood en Heiden onderscheidde, te doen wegvallen, zoo moet men echter niet meenen, dat hij aan de voorregten, die de Jood bezat, toch vóór de komst van Christus eenige wezenlijke godsdienstige waarde zou hebben toegekend, behalve natuurlijk voor zoo ver de Jood de bewaarder was der woorden en beloften Gods, en hij door de wet tot eene betere kennis van God en zijnen wil kon komen. (Rom. III: 2. II: 20. IX: 4) Immers hij zegt gedurig in éénen adem, dat, tegelijk met dit onderscheid voor God van Jood en Griek, ook het onderscheid van Barbaar en Schyt, van heer en slaaf, van man en vrouw door het evangelie opgeheven is; en dit laatste onderscheid had toch, naar de meening des Apostels, vóór de komst van Christus geene wezenlijke beteekenis. (1 Kor. XII: 13. Gal. III: 28. Kol. III: 11) Maar wat blijft er ook nog wezenlijks in dit onderscheid van Jood en Griek over, indien, gelijk de Apostel leert, beiden op geheel dezelfde wijze tot het evangelie geroepen worden, aan beiden dezelfde voorwaarden gesteld worden, om aan het Christusrijk deel te verkrijgen, voor beiden even zeer vernieuwing van binnen noodzakelijk is? Dan immers staan zij, godsdienstig beoordeeld, volkomen gelijk. (Rom. I: 16. X: 12. III: 22—24) Nu leert de Apostel wel, dat hetgeen Jood en Heiden onderscheidde (en dat is het onwezenlijke in de joodsche godsdienst), maar niet, dat hetgeen zij gemeenschappelijks bezaten (en dat is de wet, voor zoo ver haar inhoud ook in de harten der heidenen geschreven

was of behoorde te zijn) door Christus opgeheven en vernietigd is. Alles, wat vóór de komst van Christus wezenlijk godsdienstige of zedelijke waarde bezat, behoudt deze waarde ook na hem, en dat alles is eenig en alleen de innerlijke en waarachtige overeenstemming van het verborgene des harten met de eischen en voorschriften van de goddelijke wet. Dit verborgene des harten is de maatstaf des oordeels ten jongste dage, en te dezen aanzien kent Paulus volstrekt geen onderscheid tnsschen Jood of Heiden of Christen.

Heeft nu de wet ééne zijde, volgens welke zij het heilige, heerlijke, eeuwig blijvende uitdrukt, nevens ééne andere, volgens welke zij voorbijgaat, dan ook kan het onderscheid tusschen wet en evangelie natuurlijk alleen op deze laatste zijde betrekking hebben. Want in hetgeen waarlijk heilig en eeuwig blijvend is, kan Christus geene wezenlijke verandering brengen; alleen kan hij ons de wet van deze zijde in hare diepste en waarachtige beteekenis leeren verstaan. In dit opzigt is derhalve het evangelie de vervulling der wet, en is het doel van de zending en het werk van Christus dit, dat wij de inzetting of den eisch der wet volmaakt vervullen. (Rom. VIII : 4) De vervulling der wet bestaat in de liefde tot den broeder, (Rom. XIII : 8—10. Gal. V : 14) die immers reeds door de wet zelve geboden wordt. De tegenstelling van wet en evangelie kan bijgevolg alleen deze zijn:

òf dat het evangelie eenvoudig al het voorbijgaande in de wet opgeheven heeft, zoodat nu het eeuwige en heilige der wet, tot zijne hoogste ontwikkeling gebragt, het volstrekt eenige is;

òf dat het evangelie dat voorbijgaande door iets anders vervangen heeft.

Naauwelijks behoef ik te zeggen, dat Paulus het laatste leert, gelijk er inderdaad ook alleen dan eene wezenlijke tegenoverstelling van wet en evangelie mogelijk is. Want voor zoover het evangelie de vervulling der wet is, staat het niet tegenover haar. Het enkel afschaffen van ceremoniën en inzettingen stelt de wet en het evangelie niet tegenover elkander; dit zou het evangelie slechts maken tot eene gezuiverde wet. Bestaat nu de eenheid van het Oude en Nieuwe Testament volgens Paulus hierin, dat het evangelie de vervulling en verwezenlijking is van het heilige en eeuwig blijvende in de wet: beider onderscheid bestaat hierin, dat de wet uitgaat van het beginsel: „Die deze dingen doet, „zal door dezelve leven; de mensch moet voor God „geregtvaardigd worden door de werken der wet;" terwijl daarentegen in het evangelie de regtvaardigheid Gods (of voor God) uit geloof geopenbaard wordt. Tegenover de wet spreekt het evangelie aldus: „Uit „werken der wet zal geen vleesch geregtvaardigd worden „voor God. Zoovelen als van werken der wet uitgaan, „zijn onder den vloek. De mensch wordt niet geregt„vaardigd uit werken der wet, maar door geloof in „Jezus Christus. Want de regtvaardige zal leven „door geloof." (Rom. III : 20. Gal. III : 10, 11. II : 16.)

Ook het christendom heeft derhalve, volgens Paulus, twee zijden, waarvan wij later zullen zien, dat zij innig zamenhangen en elkander onderstellen. Volgens de ééne

zijde is het de vervulling en verwezenlijking van den eisch der wet, volgens de andere staat het tegenover de wet. Deze andere zijde — namelijk: dat in het evangelie regtvaardigheid, niet uit werken, maar uit genade, door geloof, geopenbaard is — zijn wij gewoon de christelijke heilsorde te noemen, terwijl wij aan de leer der regtvaardiging uit wetswerken den naam geven van wettelijke heilsorde, eene heilsorde, waarvan Paulus ontkent, dat zij wezenlijk eene orde des heils is, omdat de wet door de zonde, die in het vleesch woont, de kracht verloren heeft, om heil te bewerken. (Rom. VIII: 3)

Deze onderscheiding van twee zijden des christendoms treffen wij in de schriften des Apostels nog in andere vormen aan, die echter, gelijk wij zullen zien, in het wezen der zaak geheel hetzelfde bedoelen.

Paulus namelijk stelt, zoo dikwijls als hij spreekt over Christus als onzen Heiland, altijd slechts twee feiten op den voorgrond, waarin hij al het overige zamenvat. Het eene feit is 's Heeren dood, als een uittreden uit het aardsche leven; het andere is zijne opstanding als het intreden in zijn verhoogd en verheerlijkt leven, hetwelk met en door zijne opstanding begonnen is. Door zijnen dood is Christus uitgetreden uit eenen toestand, waarin hij slechts tijdelijk verkeerde. Door zijne opstanding is hij ingetreden in eenen toestand, die eeuwig blijven zal. Hoe onafscheidelijk nu deze twee feiten zamenhangen, zoo neemt toch voor Christus de dood alleen datgene weg, wat in zich zelf bestemd was, om voorbij te gaan, terwijl de opstanding datgene aanbrengt,

wat in zich zelf bestemd is, om eeuwig te blijven. Daarom kan men zeggen, dat 's Heeren dood, voor hem zelven, een voorbijgaand, zijne opstanding een eeuwig blijvend karakter draagt, hoewel dat voorbijgaande noodzakelijk was, om het eeuwig blijvende tot stand te brengen.

Wat van Christus geldt, dat geldt volgens Paulus ook van het christendom zelf, waarvan het wezen is: gemeenschap met Jezus Christus, en alles, wat door die gemeenschap tot stand komt. Paulus knoopt het geheele christelijke leven, de geheele christelijke bewustheid vast aan de twee feiten van Jezus' dood en opstanding. Ook in het christelijk leven moet men derhalve twee zijden onderscheiden. De eene omvat dat alles, wat voor de christelijke bewustheid geopenbaard is door, en vastgeknoopt is aan het feit van Jezus' dood en aan onze gemeenschap met dat feit. De andere omvat dat alles, wat voor de christelijke bewustheid geopenbaard is door, en vastgeknoopt is aan het feit van Jezus' opstanding, en aan onze gemeenschap met haar. Het godsdienstig bestaan van den christen, als gemeenschap met den dood des Heeren, wordt daarom door Paulus genoemd een gekruisigd-zijn met Christus, (Rom. VI: 6. Gal. II: 20) een sterven met hem; wij zijn ééne plant met hem door gelijkheid aan zijnen dood; wij hebben gemeenschap met het bloed en ligchaam van Christus; (Rom. VI: 5, 8. 1 Kor. X: 16) wij zijn begraven met hem. (Kol. II: 12) Als gemeenschap met 's Heeren opstanding of met zijn leven uit den dood bestaat onze godsdienstige toestand hierin, dat God

ons met Christus opgewekt en levend gemaakt heeft, (2 Kor. IV: 14. Efez. II: 5, 6. Kol. II: 12, 13) zoodat wij met hem leven. (1 Thess. V: 10. Rom. VI: 8, 13) Wat voor ons het leven is, dat is met Christus in God verborgen. (Kol. III: 3) Christus, die in den hemel leeft, is ons leven. (vs. 4) — Nu is, volgens Paulus, voor de christelijke bewustheid aan onze gemeenschap met den dood van Christus alles verbonden, wat met onze verlossing van de wet en de zonde, met onze verzoening met God, en onze regtvaardiging voor hem door het geloof in betrekking staat. Maar dit alles is toch niet het einddoel, waartoe God ons door Christus wil brengen, al is het de noodzakelijke voorwaarde, zonder welke dat doel niet bereikt worden kan. Het doel van onze verlossing, van onze verzoening en onze regtvaardiging is nieuwheid des levens, een Gode leven, en Gode vrucht dragen. Dit laatste is verbonden aan onze gemeenschap met den opgestanen Heer. Hiertoe behoort alles, wat Paulus ons leert zoowel omtrent den Heiligen Geest zelven, dien hij den Geest van God of ook den Geest van Christus noemt, als ook omtrent dat alles, wat de Heilige Geest in ons werkt, of aan ons mededeelt. (Rom. VIII: 11)

Al wat middel is, ontleent zijne waarde alleen aan het doel, waartoe het strekt; het verliest zijne beteekenis, zoodra het doel bereikt is. Hoe noodzakelijk ook voor het doel, zoo heeft toch het middel alleen een voorbijgaand bestaan. Reeds op dezen grond zou men mogen besluiten, dat alles, wat Paulus ons leert

aangaande onze verlossing en verzoening en regtvaardiging, alles, wat voor de christelijke bewustheid vastgehecht is aan den dood van Christus, ophouden moet, beteekenis te hebben, zoodra het daarmede voorgestelde doel bereikt is. Is dit zoo, dan behoort de geheele heilsorde tot het voorbijgaande in het christendom, terwijl alleen de nieuwheid des levens in gemeenschap met God, het Gode leven, gelijk Christus Gode leeft, een eeuwig blijvend bestaan heeft. En inderdaad, dat is de bedoeling van Paulus, als hij in het algemeen tusschen het voorbijgaande en blijvende in het christendom onderscheidt.

Ik denk niet dadelijk aan die onderscheiding tusschen het voorbijgaande en blijvende in het christendom, die de Apostel 1 Kor. XIII maakt. Daar plaatst hij het volmaakte, als datgene wat blijft en nimmer vervalt, tegenover hetgeen ten deele is, en derhalve te niet gedaan worden en ophouden zal, gelijk wij, als wij mannen geworden zijn, te niet doen hetgeen des kinds is. Tot dat voorbijgaande rekent hij ook de heerlijkste gaven des Geestes, die alleen tot stichting en opbouwing der gemeente op aarde strekken, profetiën, tongen, en wat hij te dezer plaatse met kennis bedoelt. (vs. 8—13) Het onvolmaakte en het volmaakte in dezen zin staan niet tegenover elkander, als doel en middel, maar veeleer als kiem of begin, en plant of voltooijing. Het onvolmaakt goede gaat daarom ook niet eigenlijk gezegd voorbij, wanneer het volmaakt goede komt. Want wat er in het onvolmaakt goede werkelijk goed is, dat blijft eeuwig; alleen de onvolmaaktheid, die het

nog aankleeft, wordt te niet gedaan. De wezenlijke onderscheiding tusschen het voorbijgaande en blijvende in het christendom vinden wij in de brieven van Paulus met zoovele woorden slechts op ééne plaats uitgesproken, namelijk 1 Kor. XV: 22—28.

Er is namelijk geene waarachtige godsdienst denkbaar, die ons niet dringt om te streven naar een ideaal, hoe goed of gebrekkig men zich dat ook voorstelle. Het ware ideaal is volgens Paulus dit, dat God alles in ons is, dat wij volkomen Gode leven, en niet ons zelven, dat wij Godes, en niet meer van ons zelven zijn. In volmaakten toestand is het Ik bij ons dood. 't Is dan bij ons geworden: Niet Ik, maar God in mij. Wanneer dit beginsel, hetwelk thans nog een ideaal voor ons is, ons volkomen beheerscht, volkomen ons gemoed en leven bepaalt, dan zijn wij volmaakt, dan zijn wij gelijkvormig geworden aan het beeld van den Zoon van God. In het rijk van zulke geheel volmaakten draagt Jezus Christus, uit den aard der zaak, niet meer het karakter van Verlosser, maar alleen dat van Eerstgeborene onder vele broederen. (Rom. VIII: 29) Nu is in alle vóór-christelijke toestanden het ideaal, naar hetwelk wij door de godsdienst streven, juist het tegenovergestelde van het christelijke ideaal. In het eerstgenoemde ideaal staat altijd het eigen Ik op den voorgrond. Zoo wij al godsdienstig en zedelijk leven, wij doen het alleen in het belang van het eigen Ik. Ons godsdienstig leven is loondienst. Het goede of Gods wil is voor ons eene wet, die buiten ons staat. Wij zijn nog niet innerlijk vrij, wij zijn dienstknech-

ten. Daarom is er ook eene bepaalde verandering van ideaal, naar hetwelk wij streven, en derhalve eene geheele verandering van gemoedsgesteldheid noodig, zal de natuurlijke mensch geestelijk mensch, de Jood of Griek christen worden. Natuurlijk blijft die verandering voortdurend noodzakelijk, zoolang den christen nog iets of veel van den ouden mensch aankleeft, totdat het bij hem in ieder opzigt en onveranderlijk geworden is: Niet Ik, maar God in mij. De evangelieverkondiging nu bestaat niet uitsluitend in de voorstelling, hoe het godsdienstige leven der zoodanigen is, bij wie dat ideaal reeds tot verwezenlijking is gekomen; neen, haar inhoud heeft nog veelmeer betrekking op dat alles, wat volstrekt noodzakelijk is, om in den mensch die innerlijke verandering tot stand te brengen en te volmaken, waardoor het christelijk ideaal niet alleen een gedachtebeeld, maar eene wezenlijke levenskracht in ons wordt, die ons gemoed bepaalt. Ja dit laatste maakt zoo zeer den hoofdinhoud der evangelieprediking uit, dat Paulus haar om deze reden de bediening der verzoening noemt, het evangelie zelf het woord der verzoening, dat woord, in hetwelk regtvaardigheid Gods uit geloof geopenbaard wordt. (2 Kor. V: 18, 19. Rom. I: 17) Maar als woord der verzoening kan het evangelie toch niet bestemd zijn, om eeuwig te blijven; het draagt in dit opzigt een tijdelijk en voorbijgaand karakter; het houdt op als zoodanig te bestaan, zoodra het ideaal bereikt is. Dat bedoelt Paulus op de aangehaalde plaats, als hij zegt: „Daarna is het einde, wanneer Christus „het koningrijk aan God den Vader overgeeft; wan-

„neer hij te niet gedaan heeft alle overheid, alle gezag „en magt. — Dan zal ook de Zoon zelf zich onderwer- „pen aan dien, die hem alles onderworpen heeft, opdat „God zij alles in allen.”

Dit moet niet zoo opgevat worden, alsof nu onze betrekking tot Christus zou eindigen. Integendeel, eeuwig met hem te zijn, is het hoogste en heerlijkste, wat Paulus zich voorstellen kan. (Fil. I: 23. 1 Thess. IV: 17) Ook de betrekking, waarin wij, tot God staan, als geregtvaardigden uit geloof, (Rom. V: 1) en in de gemeenschap met Christus, is geenszins eene tijdelijke en voorbijgaande, die bestemd is, om door iets anders vervangen te worden. Neen, alleen het middelaarsambt van Christus als Verlosser, het geregtvaardigd worden uit geloof, het verzoend worden met God, dat houdt noodzakelijk op, zoodra God onmiddellijk en regtstreeks alles in allen is.

XII.

HET CHRISTENDOM ALS GODSDIENST, OF VOLGENS ZIJN EEUWIG BLIJVEND KARAKTER.

I. WARE GODSDIENST EEN GODE LEVEN DOOR DEN HEILIGEN GEEST.

Op het standpunt van den Israëliet is godsdienst in den edelsten zin van het woord eerbiedige vreeze des Heeren, gepaard met vast vertrouwen, dat God het wél zal maken met zijne dienaars. Had Jehova tot Abraham gesproken: „Ik ben God de Almagtige! „wandel voor mijn aangezigt, en wees regtscha- „pen;" en: „Vrees niet, Abram! ik ben u een schild; „uw loon zeer groot;" (Gen. XV: 1. XVII: 5) dit woord drukt het hoogste ideaal van godsvrucht uit, hetwelk de Israëliet zich voorstellen kon.

Het christelijk ideaal van godsvrucht staat veel hooger, hoewel het natuurlijk mede alles omvat, wat er goeds en heerlijks is in dat van den Israëliet. Ook de christen vreest God met eerbiedig ontzag; ook hij stelt volkomen vertrouwen op God; ook hij is gerust en veilig onder Gods hoede; ook hij wandelt in de bewustheid, dat Gods oog hem ziet, en hij gedraagt zich regtschapen. Maar daarin lost zich het godsdienstig gemoedsbestaan van den christen nog niet op. Had men

Paulus gevraagd naar hetgeen voor zijne bewustheid het ware leven was, hij zou hebben geantwoord: „Ik ben „met Christus gekruist; en ik leef; doch niet meer Ik; „Christus leeft in mij;" — „het leven is mij Christus." (Gal. II: 20. Fil. I: 21) En had men hem dan verder gevraagd, hoe wij ons het leven, dat in Christus was, moeten voorstellen, hij zou buiten twijfel hebben gezegd, dat God zelf met zijne oneindige liefde in Christus leefde en woonde, dat de ziel van Christus altijd vervuld was met het innigste welgevallen in Gods liefde, van welker bezit hij innerlijk de meest volkomene zekerheid had. Christus aanschouwde niet alleen in het leven en werken van den Vader den regel van zijn leven, maar hij omhelsde dat heilig ideaal ook met volmaakt reine liefde, zoodat men van hem naar waarheid kon zeggen: „Niet „hij was 't, die werkte; maar de Vader, die altijd in „hem was, deze deed de werken." Bij Jezus was al het menschelijk gevoelen, gezind zijn en werken zoo volkomen bepaald door zijne kennis van en zijn welgevallen in den Vader, dat zijn leven het uitgedrukte beeld van het leven Gods was. Daarom ook nam al het goddelijke en heerlijke, hetwelk de Vader aan de wereld openbaren kon en wilde, in en door het leven van Jezus de aanschouwelijke gestalte van het menschelijke aan.

Op zuiver christelijk standpunt is derhalve ware godsvrucht niet alleen of in de eerste plaats een wandelen voor het aangezigt van God, maar zij is ook en vooral een leven in eene zoo innige gemeenschap met God, dat men het een leven Gods in den mensch kan noemen. Hierbij denk ik niet aan het levendig besef van den

christen, dat Gods genade de eenige oorzaak is van alles, wat hij goeds of heerlijks in zich gevoelt. Want de natuurlijke drang van het hart, om Gode alleen van alles de eer te geven, en God te danken ook voor onze eigene goede gezindheden en gemoedsstemmingen, kenmerkte reeds de ware vromen onder het Oude Testament. De heidenen daarentegen verkeerden in de meening, dat zij wel alle zinnelijke gaven van de Goden ontvingen, maar dat zij hunne deugd alleen aan zich zelven hadden te danken. Dit reeds is een voldoend bewijs, hoe laag zelfs de voortreffelijkste heidenen stonden, wanneer wij ze met vrome Israëlieten vergelijken, om van alle vergelijking met christenen te zwijgen. Als ik echter van het leven Gods in ons spreek, dan denk ik in 't bijzonder aan hetgeen Paulus bedoelt, als hij van de christenen zegt, dat zij een heilige tempel in den Heer, eene woonstede Gods in den Geest zijn, een tempel van den levenden God, of van den Heiligen Geest, die in hen is, en dien zij van God hebben; dat de Geest van God, ja God zelf in hen woont. (1 Kor. III: 16, 17. VI: 19. 2 Kor. VI: 16. Efez. II: 21, 22) Eerst als wij dit in het oog houden, verstaan wij den Apostel, wanneer hij het innerlijk bestaan van den christen beschrijft als een zijn in of naar den Geest, (Rom. VIII: 5, 9) of als een levend zijn door den Geest. (Gal. V: 25) De gezindheid, die uit dit innerlijke bestaan voortvloeit, is een voortdurend bedenken van hetgeen des Geestes is, (Rom. VIII) terwijl zijn levenswandel bestaat in een geleid worden door Gods Geest, en in een wandelen naar den Geest. (Rom. VIII: 14. Gal. IV: 6. V: 18)

Wanneer wij spreken over het eeuwige wezen der godsdienst, of over datgene wat eigenlijk godsdienst is, dan is het duidelijk, dat wij daartoe niet mogen rekenen al wat de Schrift leert over de bekeering, de vernieuwing van binnen, de verzoening, de verlossing. Immers de ware godsdienst was in Christus volmaakt, en Christus had evenmin bekeering als verlossing en verzoening van noode, terwijl ook wij hopen op eenen toestand van volmaaktheid, waarbij dat alles voor ons tot het verledene en voorbijgegane zal behooren. Zoodra wij, overeenkomstig met de eeuwige verordening van God, (Rom. VIII: 29. Ef. I: 4) den beelde van Gods Zoon gelijkvormig zullen zijn, heilig en onberispelijk voor God in de liefde, zullen ook wij niet meer noodig hebben ons te bekeeren; en het woord van Paulus: „Laat u met God verzoenen;" heeft dan zijne beteekenis voor ons verloren, omdat het in ons volmaakt vervuld is. Maar ééne zaak, die hier reeds bij ons beginnen moet, blijft eeuwig. Christus namelijk heeft door zijnen dood alle betrekking tot de zonde volkomen afgebroken, gelijk Paulus zegt: „Dat hij gestorven is, is „hij der zonde gestorven." (Rom. VI: 10) Zoolang Christus in het vleesch verkeerde, stond hij, hoewel zelf zonder zonde, nog in voortdurende betrekking tot de zonde. Hij leefde in de gelijkheid des zondigen vleesches. (Rom. VIII: 3) Hij was derhalve aan al die verzoekingen blootgesteld, waaraan het leven als mensch midden in eene wereld van zonde en verleiding hem noodzakelijk blootstellen moest. Maar hij heeft alle verzoeking wederstaan, en heeft over haar den volkomenen triumf behaald, toen hij uit gehoorzaamheid aan God gestorven is aan het kruis.

Daardoor is hij een geheel nieuw leven ingetreden. Door God uit de dooden opgewekt, leeft hij eeuwig Gode. (Rom. VI: 10) Dat deed hij ook wel op aarde, maar toch niet in dien zin, als nu hij verheerlijkt is; want het Gode-leven op aarde bestond bij Jezus voor een goed deel in het bestrijden en overwinnen der verzoeking. Nu draagt het Gode-leven toch een ander karakter, wanneer het zich vrij en door niets belemmerd openbaart, dan wanneer het nog mede bestaat in voortdurenden strijd tegen de Gode vijandige magt des kwaads. Het beginsel nu van dat volmaakte Gode-leven, hetwelk wij door de gemeenschap met Christus, of in hem, deelachtig geworden zijn, is bij ons het eeuwige wezen der godsdienst. Het bestaat hierin, dat wij in ons gemoed en leven bepaald worden of ons laten bepalen door dien zelfden Geest, die in Jezus Christus volmaakt is.

II. DE WERKING VAN GODS GEEST GEBONDEN AAN ONZE GEMEENSCHAP MET DEN HEER EN ZIJNE GEMEENTE.

Vragen wij nu wat, volgens Paulus, de Heilige Geest is, waardoor wij ons moeten laten bepalen, om waarlijk Gode te leven of godsdienstig te zijn? dan zeker dwalen wij zeer, wanneer wij alleen denken aan eene heilige gezindheid. Iedere heilige gezindheid is wel vrucht des Geestes, maar niet de Geest zelf. De Geest is veeleer die kracht Gods, die al het goede en heerlijke in ons werkt, maar die door Paulus toch altijd naauwkeurig van ons eigen Ik onderscheiden wordt. Ook mag men den Heiligen Geest niet verwarren met den geest, die

in de gemeente heerscht, evenals men bijv. spreekt van den volksgeest, of even als de geest van een leermeester vaak zijne discipelen beheerscht en op hen overgaat. Wel is de gemeente de tempel des Geestes; wel kan om deze reden niemand den Geest verkrijgen, die niet opgenomen is in de gemeenschap der ware geloovigen, of die niet tot het ligchaam des Heeren behoort. Maar toch, de Geest zelf is en blijft altijd de Geest van God, die ook de Geest van Christus genoemd wordt, omdat hij in Christus zonder mate woonde. 't Is God zelf, die ons den Geest verleent, of die den Geest in onze harten uitzendt. (Gal. III: 3. IV: 6) Hoe God ons zijnen Geest schenkt, leert Paulus nergens uitdrukkelijk. Ja de geheele vraag, of God ons onmiddellijk, dan of hij alleen middellijkerwijs ons de gave des Geestes verleent, wordt in zijne schriften niet aangeroerd. Wanneer hij intusschen Gal. III: 2, 5 verzekert, dat God ons den Geest verleent „uit prediking „des geloofs," dan volgt daaruit, dat de gemeente, aan welke God „de prediking des geloofs" heeft opgedragen, het middel is, waardoor hij ons zijns Geestes deelachtig maakt. Of als hij 2 Kor. III: 3 de Korinthische gemeente vergelijkt met eenen brief, dien Christus door de hand van hem, Paulus, niet met inkt, maar met den Geest van den levenden God, op de tafelen des harten had geschreven, dan leert dit beeld ons, dat volgens Paulus de prediking en het werk van den dienaar van Christus het middel is, waardoor Gods Geest aan allen, die gelooven, wordt geschonken, of liever, waardoor God zulke gemoedstoestanden in ons werkt, die ons ge-

schikt en vatbaar maken voor de gave zijns Geestes; want deze komt regtstreeks en dadelijk van God, en niet zóó, dat de Geest als 't ware van den eenen op den anderen overgaat. Denken wij derhalve aan de gave des Geestes op zich zelve, dan moeten wij haar, naar de voorstelling van Paulus, eene regtstreeksche, dadelijke, onmiddellijke gave en werking van God noemen. Spreken wij echter over het ontvangen van den Geest, en denken wij dan vooral aan hetgeen ons voor het ontvangen van den Geest vatbaar maakt, dan kunnen wij den Geest als middellijkerwijs geschonken beschouwen, maar altijd alleen in zoo ver, als God ons middellijkerwijs daarvoor de vatbaarheid verleent. In ieder geval is het ontvangen en bezitten, gelijk ook de voortdurende werkzaamheid van den Geest in ons, gebonden zoowel aan de gemeenschap met de gemeente des Heeren, als aan de kennis van en het geloof in Jezus Christus, die het Hoofd der gemeente is. Eigenlijk zijn deze twee zaken slechts ééne zaak; want de gemeenschap, die wij allen met Christus hebben is wezenlijk, naar de leer des Apostels, de eenige band van gemeenschap, die ons te zamen als leden zijner gemeente vereenigt. Ons aller liefde tot hem is de grond van ons aller gemeenschap tot elkander. Daardoor, dat allen, die den Heer aanhangen, één Geest met den Heer zijn, daardoor zijn zij ook één Geest met elkander. (1 Kor. VI: 17)

Zoo moeten wij dan bij het ontvangen van den Heiligen Geest, en bij alles wat de Heilige Geest in ons werkt, denken aan eene regtstreeksche daad van God zelven, die aan iederen waren christen den Heiligen Geest, en daardoor alles schenkt, wat godsvrucht bij hem wekt en hem

tot eeuwig leven leidt. (2 Petri I: 3) Intusschen geschiedt deze regtstreeksche werking van God op ons toch alleen, als wij daarvoor vatbaar gemaakt zijn door middel van hem, die door leven, sterven en opstanding het Hoofd der gemeente is, en derhalve ook door middel van onze gemeenschap met zijn ligchaam, de gemeente; want er is geene andere gemeenschap met Jezus Christus mogelijk dan deze, dat wij leden zijn van zijn ligchaam. Wij zouden derhalve ook wel kunnen zeggen, hoewel deze uitdrukking niet naauwkeurig is en door Paulus vermeden wordt, dat Jezus Christus ons den Heiligen Geest mededeelt, ja zelfs dat zij, die door Christus des Heiligen Geestes deelachtig zijn, deze gave aan anderen mededeelen; maar wij moeten zeer op onze hoede zijn, dat wij niet te kort doen aan de waarheid, dat niemand, tenzij God alleen, den Geest uitdeelt en dat hij dit regtstreeks doet. Hoe dit een en ander zamengaan kan, zullen wij aanstonds ontwikkelen. Maar dat Jezus Christus (altijd onder het zoo even gestelde voorbehoud) ons werkelijk den Heiligen Geest mededeelt, blijkt reeds daaruit, dat Paulus den Geest, dien God in onze harten uitzendt, „den Geest zijns Zoons" (Gal. IV: 6) noemt, dat is: niet eenen Geest, evenals die van Jezus, maar wezenlijk denzelfden Geest. Ook wordt Christus niet alleen Heer (dat is, uitdeeler) des Geestes, ja de Geest zelf, (2 Kor. III: 17, 18) en de Heilige Geest de Geest van Christus (Rom. VIII: 19) genoemd, maar Christus is, volgens Paulus, als de laatste Adam, of als Hoofd der nieuwe schepping, ook de levendmakende Geest zelf. (1 Kor. XV: 49) Ook in de andere Schriften wordt

Christus als uitdeeler des Heiligen Geestes voorgesteld, bijv. Joh. XV: 26. Hand. II: 33. Openb. III: 1.

Wat verder betreft den zamenhang van de gave des Geestes met de gemeenschap der geloovigen, wij behoeven ons niet te beroepen op zulke voorstellingen in het Oude Testament, volgens welke God van den Geest, die op den eenen rust, ook legt op anderen. Zoo zonderde Jehova, volgens Num. XI: 17, 25, „van den Geest, „die op Mozes was, af, en leide dien op de zeventig „oudsten.” Zoo beval God, volgens Num. XXVII: 20, aan Mozes om „op Jozua te leggen van zijne (Mozes’) „heerlijkheid.” Zoo is, volgens 2 Kon. II: 9—15, de Geest van Elia voor het grootste gedeelte overgegaan op Eliza. Ook beroep ik mij niet alleen op die voorstellingen van het Nieuwe Testament, volgens welke de gave Gods door handoplegging medegedeeld wordt, bijv. 2 Tim. I: 6. — Paulus verklaart bovendien uitdrukkelijk, dat hij daarom verlangde de Romeinen persoonlijk te ontmoeten, om hun eenige gave des Geestes mede te deelen. (Rom. I: 11) Ook vloeit dit reeds voort uit de leer, dat, gelijk de gemeente van Christus slechts één ligchaam is, zoo ook de Geest, die in dat ligchaam als in zijnen tempel woont, één en dezelfde Geest is. (Efez. IV: 4. 1 Kor. XII: 13) Maar welken zin heeft het anders ook, wanneer bijv. Johannes zegt, dat, tijdens het leven van Jezus op aarde, de Heilige Geest nog niet was, overmits Jezus nog niet verheerlijkt was? (Joh. VII: 39) Indien God vóór dien tijd den Geest aan niemand heeft geschonken, indien hij hem ook nu nog aan niemand wil verleenen, die geheel buiten de christelijke gemeente staat, dan kan dit toch geene par-

tijdigheid of willekeur van God zijn, alsof hij alleen de God der christenen, niet die der Joden en Heidenen wezen zou, en alsof God met opzet de gave des Heiligen Geestes aan deze laatsten zou onthouden. Neen, maar gemeenschap met den persoon en het leven van Christus, en gemeenschap met de door dien persoon en dat leven gestichte gemeente, zijn de twee natuurlijke en noodzakelijke middelen waardoor, of liever de voorwaarden, waaronder alleen de mededeeling des Heiligen Geestes van Gods wege geschieden kan. „Neen," zoo schreef ik elders, „het goddelijke leven kan ons niet medegedeeld „worden alleen door prediking, zelfs niet door stemmen „uit den hemel, of door de engelen Gods. Eerst moet „dat leven zelf verschijnen in eenen mensch." — „Daarom „ook is geenszins een engel, maar een Menschenzoon, in „wien Gods Geest niet met mate woonde, de Stichter „van Gods gemeente op aarde geworden. Daarom ook „moet ieder onzer, om waarlijk kind van God te zijn, „opgevoed en geheiligd worden in de gemeente van Chris„tus, waarin hij zelf leeft door zijnen Geest." (1) Want daardoor dat Christus het ware Godsrijk op aarde gesticht heeft, is hij Heer en uitdeeler des Geestes geworden. Wat wij uit en door Christus ontvangen, ontvangen wij uit en door hem als Hoofd des ligchaams, en derhalve alleen dan als wij geestelijke gemeenschap hebben met zijne gemeente: „Het geheele ligchaam," zegt Paulus, (Efez. IV: 16) „bekomt zijnen wasdom tot zijnen

(1) De Zoon des Menschen de Heiland der wereld. Leerredenen. Amst. 1861. bl. 84, 85.

„opbouw in liefde uit Christus, zoo als het tot één ge-
„heel verbonden en zamengevoegd is door alle onder-
„steunende geledingen.”

Toch blijft de Geest eene wezenlijke gave of werking van God, en men mag hem niet, zonder groot voorbehoud, den geest der gemeente noemen, namelijk niet in dien zin, gelijk men spreekt van den geest des volks of den geest eener eeuw. Deze regtstreeksche werking van God laat zich welligt het best op de volgende wijze voorstellen, al sta ik er niet voor in, dat Paulus zelf zich haar juist zoo voorgesteld heeft.

III. DE WERKING DES GEESTES IN ONS EENE REGTSTREEKSCHE WERKING VAN GOD.

Er is een onverbrekelijke zamenhang tusschen God en den mensch, die naar zijn beeld geschapen is. Iedere eindige geest, en daarom ook die van den mensch, wortelt voortdurend in den oneindigen Geest, even als eene plant in de moederlijke aarde wortelt. Die zijde van ons innerlijk bestaan, waardoor wij onafscheidelijk met de Godheid verbonden zijn, is de diepste of de verborgen grond van ons geestelijk wezen. Hetzij wij God kennen of niet, deze band tusschen ons innerlijk wezen en God is onverbreekbaar. „God is niet verre van een iegelijk onzer; „in hem leven wij, bewegen wij ons, en zijn wij.” (Hand. XVII: 27, 28) Het is nu in dezen verborgen grond van ons wezen, dat God voortdurend werkt door zijnen Geest. God doet dat evenzeer in hem, die God kent, als in hem, die van God niet weet, evenzeer in den god-

delooze, als in den vrome; maar daarom is natuurlijk de vrucht of de zegen van die werkzaamheid Gods in het binnenste niet voor allen dezelfde.

In het algemeen openbaart de kracht, waarmede God in ons werkt, zich hierin, dat hij ons voortdurend met meer of minder bewustheid eenen innerlijken drang gevoelen doet, om hem, den Heere, te zoeken, of wij hem immers tasten en vinden mogten. (Hand. XVII: 27) Door dien drang naar iets, dat eeuwig is, in ons levendig te houden, vergunt God ons niet, dat wij ons ooit bevredigd zouden gevoelen in al het eindige en nietige streven dezer aarde. Integendeel, de bewuste of half bewuste drang naar het eeuwige werkt dit in ons uit, dat ook zulke wereldsche goederen, welker bezit wij als de meest volkomene bevrediging van onze wenschen beschouwden, voor ons eigen gevoel terstond in waarde verminderen, zoodra wij ze verkregen hebben. Door dien drang naar het eeuwige blijft ons hart onrustig, tot dat wij rust gevonden hebben in de gemeenschap met God. (Augustinus.) Doen wij met opzet het kwade, dan zal de drang naar het eeuwige en goede, dien wij niet uit ons kunnen wegdoen, al zoeken wij hem te verdooven, zich in de wroegingen van het geweten openbaren. Men kan de natuurlijke bewustheid van goed en kwaad (1) voorstellen als eene wet van God, die

(1) Ik noem die bewustheid natuurlijk, voor zoover zij aan ieder onzer zich als natuurlijk voordoet, of voor zoover zij tot zulk eene algemeene geldigheid in de maatschappij gekomen is, dat zij voor ieder onzer noodzakelijk is en geheel van zelf schijnt te spreken. Dat zij echter niet letterlijk aangeboren is, maar eene vrucht van de zedelijke ontwikke-

hij schrijft op de tafelen van ons hart, wanneer men haar maar niet beschouwt als een afgewerkt wetboek. Neen, de bewustheid, die in ons binnenste gebiedend en verbiedend optreedt, die ons waarschuwt, en bedreigt, en bestraft, maar ons ook leert, en vermaant, en prijst, zij is veeleer eene openbaring van het feit, dat de levende God voortdurend in ons werkt, om ons tot het ware, goede en heilige op te leiden.

Hoewel God voortdurend werkt in en op iederen menschengeest, zoo komen wij toch uit en door ons zelven niet dadelijk tot bewustheid van deze natuurlijke betrekking, waarin God zich tot ons stelt. Al gevoelen wij de werking Gods in ons, wij zijn ons daarom nog niet bewust, dat het God is, die in ons werkt, veel minder nog, met welk doel God dat doet, of welke, naar den wil van God, onze ware bestemming is. Deze bewustheid, dat het innerlijk gevoel van het ware en heerlijke en goede — hetzij zich dat bij ons als lust om het te bereiken, of als wroeging des gewetens openbare — niet maar eene eigene meening, neen, eene innerlijke getuigenis van God en Gods welbehagen is — deze bewustheid gaat eerst langzaam in ons binnenste op, en wel door middel van ons leven in gemeenschap met menschen, met wezens, in wier geest God zich op gelijke wijze werkzaam betoont als in den onzen. Door ons

---

ling der menschenwereld, behoeft wel niet gezegd te worden. Alleen, zij is daarvan niet eene toevallige, maar de volstrekt noodzakelijke vrucht, en als zoodanig is zij in en met onze zedelijke natuur zelve ons door God gegeven.

verkeer met de menschen doen wij eerst langzaam de ervaring op, dat dezelfde getuigenis, die in ons hart voor het goede en tegen het kwade pleit, ook spreekt in het hart van onze medemenschen, en juist het gemeenschappelijke van deze ervaring doet ons daarin de stem van de Godheid erkennen. Terwijl het algemeen geloof kracht en klem geeft aan deze stem in ons binnenste, zoo hooren wij nu daarin veel duidelijker en krachtiger eene stem van de Godheid, dan indien wij ieder aan zich zelven overgelaten waren. De drang naar het eeuwige en goede, door God in ons gewerkt, geeft nu weldra eene bepaalde gestalte aan onze voorstelling van God, terwijl de algemeenheid van deze voorstelling, gepaard met den weerklank, dien zij in ons zelven vindt, ons de waarborg voor hare juistheid wordt. Zoo komen wij tot **geloof.** Het algemeen geloof is bij ieder onzer de kracht en vastheid voor zijn eigen geloof. Daarom zegt Paulus zoo volkomen met regt, dat „de gemeente des levenden Gods „eene zuil en een grondslag der waarheid" is. (1 Tim. III: 15).

Nu hangt natuurlijk de zegen der voortdurende werkzaamheid van God in onzen geest geheel af van onzen eigen gemoedstoestand of van den aard en de innigheid van ons geloof. Reeds in de vroegste eeuwen na Christus vergeleek men de werkzaamheid van God met die der zon, die door dezelfde warmte de klei verhardt, het was week maakt, de sneeuw doet smelten. Zoo lang het streven van den mensch alleen op het aardsche en zinnelijke gerigt is, zal hij dien God, die den drang naar het eeuwige in zijn hart doet spreken, beschouwen als een Wezen, dat juist

het tegenovergestelde gebiedt van datgene, waarheen zijne eigene neigingen zich uitstrekken. God staat tegenover hem als een magtig Opperheer, als een gestreng Wetgever. Eene andere getuigenis van God kan zijn geweten nog niet geven. De drang naar het goede en eeuwige, dien God in den diepsten grond van zijnen geest legt, is nog in tegenspraak met zijne meest heerschende neigingen en wenschen. Datgene, waartoe de verborgen grond van zijn wezen hem dringt, is juist hetgeen hij niet wil, en wat hij wil, dat veroordeelt de stem, die in den verborgen grond van zijn binnenste spreekt. Juist omdat God in den mensch voortdurend den drang naar het goede blijft werken, terwijl de mensch, overeenkomstig met zijnen vleeschelijken zin, het goede niet wil, zoo staan God en de mensch voor 's menschen gevoel vijandig tegenover elkander; en dat gevoel van vijandschap wordt te grooter, naarmate de mensch levendiger zijne verpligting gevoelt, om aan dien drang naar het goede, dien hij zich voorstelt als eene wet van God, in zijn leven te beantwoorden, terwijl zijne neigingen nog dezelfde blijven als vroeger. De wet werkt toorn. Zoo velen als er onder de wet zijn, zijn onder den vloek. Door de wet is de kennis der zonde. (Rom. III: 20. IV: 15. Gal. III: 10). Hoe meer nu die wetsbewustheid toeneemt, te meer ook moet de zonde een gevoel van tweespalt veroorzaken, niet alleen tusschen God en den mensch, maar ook tusschen des menschen eigen Ik en den verborgen grond van zijn wezen. De zondaar is van God en te gelijk van zich zelven vervreemd.

In zulk eenen toestand der menschenwereld is Jezus Christus verschenen, die niet alleen Gods oneindige liefde

en genade verkondigd, maar die haar ook in zijn eigen leven te aanschouwen gegeven heeft. De kring van discipelen, die hij om zich verzamelde, sloot zich met warme liefde en met innige vereering aan hem aan, en de volheid van het leven Gods in hem, die uit zijne getuigenis van Gods vaderlijke liefde sprak, bekleedde dit zijnwoord voor allen, die hem kenden, met goddelijk gezag. Het groote doel zijns levens was dit, de harten dergenen, die in hem geloofden, op het hemelsche te rigten; en vooral na zijne verheerlijking ontwaakte bij hen, die hem als den Christus hadden aangenomen, de levendigste bewustheid van de nietigheid van al het wereldsche, waarop het streven der gewone menschen gerigt is, daar toch alleen het eeuwige en hemelsche al onze liefde verdient. Is de drang naar het eeuwige, dien God in alle menschen werkt, in tegenspraak met al ons streven en zoeken, zoolang wij natuurlijke menschen zijn, hij is in volle overeenstemming met hetgeen wij door de opstanding onzes Heeren kennen als het eenige ware goed, naar hetwelk zich nu onze hoogste, wenschen uitstrekken, nu wij in Christus zijn.

Gelijk de drang naar het goede, dien God in ons binnenste werkt, zoolang hij in tegenspraak is met ons eigen streven en willen, zich aan ons openbaart als eene wet, die tegen ons getuigt, gelijk hij om deze reden God voor ons plaatst in het licht van eenen vertoornden God en Regter, ons zelven in het licht van vijanden Gods: zoo ook moet diezelfde drang, zoodra ons eigen streven en willen daarmede in overeenstemming is, nu voor onze bewustheid God niet meer in het licht

van eenen Regter plaatsen, maar van eenen Vader, nu in onze bewustheid niet meer getuigen, dat wij Gods vijanden, maar dat wij zijne beminden, zijne kinderen zijn. Uit kracht van deze overeenstemming, die er nu bestaat tusschen ons eigen wenschen en streven en tusschen hetgeen God in ons werkt of getuigt, moet zich de bewustheid van dit laatste noodzakelijk aan onzen geest openbaren als een levendig gevoel van Gods vaderlijke liefde. God werkt van zijnen kant op dezelfde wijze in alle menschen; maar terwijl de werking Gods zich aan den zondaar vertoonen moet als eene openbaring van Gods geregtigheid en toorn over de zonde, of als vijandschap Gods, zoo gevoelt de christen zijn innigst streven op eene zoo krachtige en allesovertreffende wijze door dezelfde werking Gods bevorderd, dat deze zich aan hem openbaart als eene uitstorting van de liefde Gods in zijn hart. Inderdaad moet zij ook zoo genoemd worden. Want terwijl vroeger de goddelijke drang ten goede tegenover zijn persoonlijk streven stond, zoo heeft die drang zich nu voor 't eerst met zijn Ik, met zijn innigst verlangen en zoeken, vereenzelvigd. Christus heeft hem vrij gemaakt, en hij is waarlijk vrij. (Joh. VIII : 36) Wat eerst eene gebiedende magt tegenover hem scheen, dat gevoelt hij nu als eenen hem inwonenden Geest, als den Geest van God, en waar de Geest des Heeren is, aldaar is vrijheid. (2 Kor. III : 17) Het was dezelfde liefde Gods, die vroeger zijn geweten dwong, om het oordeel der verdoemenis over hem uit te spreken, en die hem nu van binnen den lust en de kracht geeft, om het heilige en heerlijke en eeuwige te zoeken. Maar nu eerst is deze liefde Gods hem als liefde open-

baar geworden; zij „is in zijn hart uitgestort door den „Heiligen Geest, die hem gegeven is.” (Rom. V : 5)

Gods liefde jegens de menschen was vóór de komst van Christus even groot, als na zijne verschijning. De dood van Christus strekt volgens Paulus daarvan ten bewijze. Immers Christus is voor ons gestorven, toen wij nog zondaars waren, en daarin toont God zijne liefde jegens ons. (Rom. V: 8) Doch wat baat ons de liefde Gods, zoolang wij datgene, wat Gods liefde in onze harten werkt, niet als liefde erkennen, zoolang het zich, wegens onzen zondigen toestand, aan ons vertoont als goddelijke geregtigheid en toorn? Eerst dan wanneer wij door Christus God waarlijk kennen, wordt de drang naar het eeuwige, dien hij in ons werkt of waardoor hij ons trekt, voor ons eene openbaring van zijne liefde, diezelfde drang naar God, die ons vroeger veroordeelde en beangstigde, omdat wij ons van God vervreemd en zijne vijanden gevoelden. Nu spreekt het van zelf, dat deze werking van God ons naar dezelfde mate meer openbaar wordt als volmaakte liefde, als wij vaster staan in de overtuiging van Gods liefde jegens ons, of als wij in het besef, dat alleen het hemelsche en eeuwige goed het ware goed is, krachtiger verlangen naar het eeuwige, en bijgevolg onze zelfzuchtige, zinnelijke, vleeschelijke neigingen meer overwinnen. Hangt nu zoowel de vastheid van deze overtuiging als de kracht en levendigheid van onzen hemelschen zin niet alleen af van de kracht des geloofs en der liefde, waarmede wij ons aan den hemelschen Jezus Christus verbonden gevoelen, maar ook van de innigheid der gemeenschap met allen, die den

Heer van harte belijden en liefhebben: dan wordt het reeds daardoor duidelijk, dat en waarom de werking van Gods Geest in ieder onzer gebonden is aan de goddelijke kracht, die zoowel het geloof in Christus, als de levende gemeenschap met zijn ligchaam in ons werkt. Vooral op de gemeenschap der geloovigen komt het aan, omdat alleen in die gemeenschap ons geloof in Christus vast, krachtig en levendig zijn kan.

Inderdaad, niemand kan op den duur eenige zaak in ernst gelooven, wanneer hij voor hetgeen hij gelooft geenen steun vindt in het algemeen geloof van hen, met wie hij in gemeenschap leeft. Men moet namelijk onderscheiden tusschen tweederlei soort van geloof. Er is een pathematisch, een hartstogtelijk, een vurig geloof; dit zal zich dan vooral openbaren, als wij overmeesterd worden door de magtige indrukken, die het evangelie der genade op ons maakt. Maar er is ook een geloof, dat eene rustige en blijvende gestalte bezit, een geloofskarakter. Nu leert de ondervinding, dat dit laatste geloof bij ons alleen tot stand komen en in stand blijven kan in en door de gemeenschap der geloovigen. Daartoe moet de geloofsovertuiging van ieder onzer kracht en vastheid vinden in die van anderen, met welken wij in godsdienstige gemeenschap verkeeren. Hoe krachtig en vurig ons geloof zijn moge, als het dezen steun verliest, dan zinkt het ook voor ons zelven ten laatsten terug tot den rang van eene meening, dan wordt het krachteloos. Het is een algemeen bekend feit, dat het den geloovige zeer pijnlijk aandoet, indien zijn geloof aangerand wordt, en dat hij met alle krachten anderen zoekt te winnen voor

hetgeen hij zelf gelooft. De ware verklaring van dit feit is niet de liefde alleen, hoewel ook de ijver der liefde daartoe medewerken kan. Neen, de geloovige gevoelt, dat het hier hemzelven raakt. Hij spreekt en handelt uit het meer klare of instinctieve gevoel, dat de ontkenning of zelfs de niet-erkenning door anderen van hetgeen hij gelooft, ook voor hem zelven niet onverschillig is; dat integendeel, zoo deze ontkenning geheel algemeen werd, ten laatste ook bij hem zelven het geloof zou wankelen, omdat daaraan dan de volstrekt onmisbare steun der geloofsgemeenschap zou ontzinken.

IV. DE HEILIGE GEEST ALS GEEST DER OPENBARING IN DE KENNIS VAN GOD EN GODS ROEPING.

Doen wij nogmaals de vraag: wat wij volgens Paulus hebben te verstaan onder den Heiligen Geest, dien Geest, door welken wij ons moeten laten leiden, om Gode te leven? dan geloof ik, dat wij niet ver van de waarheid zullen zijn, wanneer wij den Heiligen Geest noemen, die goddelijke kracht, waardoor God zijne oneindige liefde jegens ons, met alles, wat uit die liefde voortvloeit, in ons binnenste openbaar maakt. Maar hetgeen de goddelijke kracht in ons werkt, wordt ons dan alleen als mededeeling der volle goddelijke liefde openbaar, wanneer wij eerst door het geloof in Christus tot de kennis van Gods genade of van onze verzoening met hem zijn gekomen. Deze kennis echter zou eene gewone verstandelijke kennis blijven, zij zou buiten ons innigst wezen omgaan, zij zou niet worden tot ons waarachtig eigendom, zich

niet vereenzelvigen met al onze innigste neigingen en gewaarwordingen, indien niet de Geest van God deze kennis verhief tot levendig gevoel, tot innerlijke ervaring; want eerst dat levendig gevoel of die innerlijke ervaring doet ons al het heerlijke van hetgeen God ons in Jezus Christus heeft geschonken, verstaan en begrijpen. Daarom moet de kennis van het evangelie noodzakelijk voorafgaan, zal de Heilige Geest ons tot bewustheid van Gods liefde brengen. Nergens leert Paulus, dat ook dat geloof, waardoor wij geregtvaardigd worden, of het geloof in Gods genade, reeds eene werking des Heiligen Geestes in ons zou zijn, al zegt hij, dat het ons van God geschonken is in Christus te gelooven. (Fil. I: 29) Is het in zich zelf reeds ondenkbaar, dat het ontvangen des Heiligen Geestes aan alle geloof zou voorafgaan: de Apostel verklaart ook uitdrukkelijk, dat God ons den Geest gegeven heeft, nadat wij geloofd hebben. Zoo zegt hij, dat wij in Christus, nadat wij geloofd hebben, bezegeld zijn met den Heiligen Geest, (Efez. I: 13) dat wij den Geest ontvangen hebben uit prediking des geloofs, (Gal. III: 2, 5) dat wij de belofte des Geestes verkrijgen door geloof. (Gal. III: 14) Niet door den Geest worden wij kinderen Gods; dat worden wij door het geloof; maar overmits wij kinderen Gods zijn, zoo heeft God den Geest zijns Zoons uitgezonden in onze harten. (Gal. IV: 6) Die Geest is een onderpand, eene bezegeling van hetgeen wij, door de kennis van Christus, gelooven en hopen. (2 Kor. I: 22. V: 5. Efez. I: 13, 14. IV: 30) Het is derhalve eene grove dwaling van de mystieken, wanneer zij meenen, dat het licht des Heiligen Geestes,

op zich zelf en zonder de kennis des evangelies, genoeg zou zijn; want het licht des Geestes bestaat alleen hierin, dat wij zoowel de volle verzekerdheid ontvangen van hetgeen wij door het evangelie gelooven, als dat wij het evangelie zelf in al zijne diepte en heerlijkheid leeren verstaan. De Heilige Geest, die de christelijke kennis tot innerlijke ervaring verheft, schept alzoo geene nieuwe overtuigingen, maar doet ons van de meer oppervlakkige kennis der waarheid opklimmen tot het levendigst gevoel daarvan, en tot die diepere kennis der waarheid, die alleen uit ervaring geboren wordt.

De eigenlijke vrucht des Heiligen Geestes, waaruit al het overige voortvloeit, is derhalve deze dat hij is de Geest der openbaring. (Efez. I: 17) Bij openbaring denke men hier niet aan bekendmaking van waarheden, die ons niet in het evangelie verkondigd worden; maar hieraan, dat de kennis van God, van Gods betrekking tot ons, en van alles wat daarmede zamenhangt, die het evangelie ons schenkt, in ons binnenste in al hare heerlijkheid en gewisheid openbaar wordt. Wanneer Paulus spreekt van den nieuwen mensch en van de vernieuwing van binnen, dan denkt hij in de eerste plaats aan de ware kennis van God, die niet alleen overtuiging, maar ook gevoel en leven is. „De „nieuwe mensch," zegt hij, „wordt vernieuwd tot „kennis, naar het beeld van zijnen Schepper." (Kol. III: 10) Elders noemt hij den Heiligen Geest den Geest der wijsheid en der openbaring in de kennis van God. (Efez. I: 17) Er is niets, wat Paulus overvloediger bidt voor hen, aan wie hij schrijft, dan juist,

dat zij mogen wassen in en vervuld worden met alle wijsheid en geestelijk verstand, en met de kennis van God en zijnen wil. (Kol. I: 9, 10. II: 2, 3. Fil. I: 9) Maar die kennis is eene levende, bezielde kennis; zij bestaat in het levendig besef van Gods liefde, hetwelk ons de volle vrijmoedigheid en den toegang tot God schenkt, (Efez. II: 18) omdat wij door Gods Geest ons zelven kennen als kinderen Gods, die roepen: Abba, Vader! (Rom. VIII: 14—16. Gal. IV: 6, 7) Daarom zegt Paulus van den Heiligen Geest, dat hij is de Geest der aanneming tot kinderen (1) of zonen, en de christenen noemt hij zonen Gods en kinderen Gods, Gods uitverkorenen, (Rom. VIII: 33) en zijne beminden (I: 7. Efez. V: 1), of ook huisgenooten Gods, (Efez. II: 19) zijne woonstede, (II: 22) zijn huis, (1 Tim. III: 15) zijn tempel. Gelijk wij nu, uit kracht van de gemeenschap, waarin wij leven met den Zoon van God, kinderen Gods zijn, zoo zijn wij om dezelfde reden erfgenamen Gods en medeërfgena-

---

(1) Wat Rom. VIII: 15, 23. Gal. IV: 5. Efez. I: 5 in de Statenvertaling overgezet is door aanneming tot kinderen (Vissering: zoonschap) beteekent letterlijk: stelling tot zonen. Ik behoud de Statenvertaling, omdat Paulus zulk een zoonschap bedoelt, dat ons door God geschonken is. Paulus noemt de christenen zoowel zonen, (Rom. VIII: 14. IX: 26. 2 Kor. VI: 18. Gal. III: 26. IV: 6, 7) als kinderen Gods. (Rom. VIII: 16, 17, 21. IX: 8. Fil. II: 15) Waar hij met een bepaald doel de eene, en niet de andere, uitdrukking gebruikt, drukt hij met het woord kinderen de innigheid der betrekking van ons tot God, als van kinderen tot den Vader, geheel op zich zelve uit, terwijl hij bij het woord zonen deze betrekking stelt tegenover die van dienstknechten.

men met Christus; want gemeenschap met Christus, dat is gemeenschap met hem, die eeuwig leeft bij den Vader. Dezelfde Geest alzoo, die ons: Abba Vader! roepen doet, schenkt ons ook de innerlijke verzekerdheid, dat de hoop des eeuwigen levens ons niet beschamen zal. (Rom. V: 5) Niet alleen toch maakt de liefde van God, die hij zelf door den Geest in ons uitstort, ons overvloedig in het hopen; (Rom. XV: 13) niet alleen heeft God den Geest, als het onderpand onzer erfenis, in onze harten gegeven; (2 Kor. I: 22. V: 4, 5. Efez. I: 14) maar door den Geest deelt God ons ook regtstreeks goddelijk leven mede, en God, zegt Paulus, zal onze sterfelijke ligchamen levend maken wegens zijnen Geest, die in ons woont. (Rom. VIII: 11)

Terwijl wij nu, door den Geest van God, de kennis hebben van de onbeschrijfelijke heerlijkheid, die God bereid heeft dengenen die hem liefhebben, (1 Kor. II: 9, 10) terwijl God ons door zijnen Geest in gedurig klimmende mate „verlichte oogen des harten schenkt, om te weten „en in te zien, welke de hoop zijner roeping, welke de „rijkdom van de heerlijkheid zijner erfenis onder de „heiligen is:" (Efez. I: 17, 18) zoo moet dit hopend zien op de toekomstige heerlijkheid natuurlijk onze beschouwing van het aardsche leven, en van alles wat wij op aarde ondervinden, geheel veranderen. Wij zullen nu alles, wat wij in dit leven ondervinden, beschouwen in het licht der ware kennis van God, namelijk in het besef, dat het God is, die dit alles naar den rijkdom zijner liefde over ons beschikt, of — wat met andere woorden hetzelfde is — wij zullen het beschouwen uit

het oogpunt van het eeuwige leven, voor hetwelk God ons door al zijne leidingen met ons, treurige zoowel als verblijdende, opvoeden wil. Door deze nieuwe levensbeschouwing wordt de magt van zonde en verleiding bij ons van binnen verbroken; want vergeleken met het hemelsche goed, waarop ons hopend oog geslagen is, kan niets ter wereld voor ons zulk eene bekoorlijkheid, zulk eene waarde meer bezitten, dat het ons hart tot zich trekken of ons aan zich binden zou. Zoolang wij vleeschelijk waren, zoolang wij derhalve de liefde Gods en de hoop des levens nog niet in ons zelven hadden door den Heiligen Geest, zoolang ook moest ons denken en streven wel noodzakelijk op het nietige, het aardsche, het vleeschelijke gerigt zijn, en in dezen toestand konden wij ons aan Gods wet niet van harte onderwerpen. Maar nu wij door den Heiligen Geest zalig geworden zijn in de hoop op de heerlijkheid, die ons geopenbaard zal worden, nu ook werkt deze nieuwe rigting van ons innerlijk bestaan, of liever Gods Geest, in ons de kracht en den lust, om de werken des ligchaams te dooden, en te streven naar die eeuwige en heerlijke dingen, die des Geestes van God zijn. (Rom. VIII)

V. DE HEILIGE GEEST ALS GEEST VAN EENHEID EN BROEDERLIJKE GEMEENSCHAP.

Men meene echter niet, dat, volgens de leer van Paulus, het bedenken van de dingen, die des Geestes zijn, tot een beschouwend of bespiegelend leven moet leiden, of dat het den mensch onbruikbaar zou maken

voor de betrekkingen dezes aardschen levens, en voor het ijverig volbrengen van de taak, die deze ons opleggen. Juist het tegenovergestelde is waar. De Geest van God toch is niet een Geest, die ons dood maakt, of die ons afzondert; integendeel, hij is een Geest, die de kracht tot het ware leven in ons werkt, en hij vereenigt ons alle te zamen tot één ligchaam. Juist omdat Gods Geest ons verlost van, en ons verheft boven alle egoïstische liefde tot het eindige, nietige en vergankelijke, juist daardoor maakt hij ook de ware beoefening van de liefde bij ons mogelijk, namelijk van die liefde, die niet zich zelve zoekt, maar ook hetgeen van den broeder is, en die ten beste van den broeder tot zelfverloochening bereid en in staat is. Reeds het feit, dat het God is, die den Geest aan ons schenkt, maar vooral ook de wijze waarop, of de middelen waardoor hij dat doet, strekken ten bewijze, dat die Geest ons in liefde met de menschen vereenigen moet. Immers in de mededeeling des Geestes openbaart God zich aan onzen geest als dat wezen, hetwelk in de natuur werkt als de Almagtige, de Alwijze, de Algoede, hetwelk in de gewetens der menschen spreekt als de vlekkeloos Heilige en Regtvaardige, en hetwelk in alle geloovigen woont en leeft als de Oneindige Liefde. Dezen, den eenigen waren God, te kennen, zich met de innigste dankbaarheid aan hem verbonden te gevoelen: wat is dat anders, dan hem te kennen en lief te hebben, zooals hij, als de volmaakte Liefde, het hart van alle ware geloovigen tot zijnen tempel gesteld heeft? Neen voorwaar, wij hebben nog niet het minste begrepen van hetgeen volgens Paulus

het ware en blijvende wezen der godsdienst is, zoolang wij de gemeenschap met God door den Heiligen Geest vooral of uitsluitend beschouwen als eene zaak alleen tusschen iedere afzonderlijke ziel en haren God. Deze beschouwing draagt altijd een meer of min egoïstisch karakter. Bij haar staat de godsdienst des harten, naar dezelfde mate als zij inniger wordt, ook meer aan het gevaar bloot, om in mysticisme en piëtisme of in een bespiegelend en beschouwend leven te ontaarden. Bij ware gemeenschap met God is de mensch nooit eigenlijk met zijnen God alleen. Ja deze zoo geliefde uitdrukking beantwoordt volstrekt niet volkomen aan hetgeen christelijke vroomheid is, en wordt ook in de Schrift niet gevonden. Integendeel, door het christelijk gemeenschapsgevoel breidt ieder gebed, dat de christen voor zich zelven doet, zich noodzakelijk uit tot een gebed voor allen, met wie men in den Geest verbonden is, tot een gebed voor de gemeente. Eerst in dat gevoel van gemeenschap des Geestes, waartoe natuurlijk ligchamelijke tegenwoordigheid van anderen niet noodig is, vindt men de ware gemeenschap met God. Ware het anders, kon ieder als 't ware op eigen hand gemeenschap met God hebben door den Heiligen Geest, dan zou de Heilige Geest gesplitst en verdeeld moeten zijn tusschen de geloovigen. Er zouden zoovele kleine tempeltjes des Geestes moeten zijn, als er vromen gevonden worden, terwijl toch zoowel de Geest zelf, als de tempel, waarin hij woont, één en ondeelbaar is. Zeker is er ook voor ons een alleen-zijn met God, dan namelijk als ieder voor zich zijne zonden belijdt, en zich voor God verootmoe-

digt; want de zonde is eene zaak, die ieder van ons in 't bijzonder betreft. Maar zulk een alleen-zijn met God is waarlijk niet de gemeenschap met God in den Heiligen Geest. Bij alles, wat in den Heiligen Geest geschiedt of uit den Geest vloeit, treedt het eigen Ik voor onze bewustheid geheel terug, en worden wij door het gemeenschapsgevoel overmeesterd en gedrongen. Wij gevoelen en spreken en handelen in dien éénen Geest, waarin wij allen tot één ligchaam gedoopt zijn. (1 Kor. XII: 13) Gelijk de levende ziel niet gesplitst en verdeeld is tusschen hand en voet en oog, gelijk hand en voet en oog alleen bezield zijn, voor zoo ver zij in onscheidbaren zamenhang staan met het ligchaam, zoo ook bezielt de Geest van God, die in het ligchaam der gemeente woont, wel ieder van de leden dezes ligchaams op eigenaardige wijze, maar niet ieder afzonderlijk en op zich zelven, namelijk niet door in ieder eene zekere vroomheid, of gemeenschap met God, voor zich alleen, en als op eigen hand te werken; eenig en alleen in en door ieders gemeenschap met het ligchaam, waarvan Christus het hoofd is. Wie derhalve door den Heiligen Geest Gode leeft, hij leeft niet voor een God van eigen maaksel, niet voor een Wezen, dat alleen buiten en boven de gemeente bestaat en tot ieder der geloovigen in eene wezenlijk afzonderlijke betrekking treedt; neen, maar hij leeft voor den waren God, wiens leven en werken door den Geest hij ook in zijne medebroeders aanschouwt; voor dien God, die als Geest woont en leeft in de gemeenschap der geloovigen, waarvan Christus het hoofd, ja de ziel zelve is, en die langs dezen weg onze harten

opent en vatbaar maakt, om de gaven zijns Geestes te ontvangen. Deze gaven deelt hij wel aan ieder onzer in het bijzonder naar ieders vatbaarheid en aanleg uit, maar alleen opdat hij ze gebruike ten gemeenen nutte. (1 Kor. XII: 7) Gode leven is dus wezenlijk ook voor de broeders leven, en wel tot hun waarachtig heil. Wie geestelijk is, zal niet alleen de lasten en gebreken van den broeder verdragen, (Gal. VI: 2) maar hij zal ook alles doen, om den naaste te behagen ten goede, tot stichting, gelijk Christus zich zelven niet behaagd heeft; (Rom. XV: 2, 3) hij zal in de liefde wandelen, gelijk Christus ons lief gehad heeft, en zich zelven voor ons heeft overgegeven als gave en offer Gode, tot eenen welriekenden reuk. (Efez. V: 2). Inderdaad leert Paulus, dat al de gaven en vruchten des Geestes bijna uitsluitend betrekking hebben op de broederliefde, op de stichting der gemeente, op alles, wat de gemeenschap bevordert. „Over de broederliefde," zegt Paulus, „hebben „wij niet noodig u te schrijven; want gij zelven zijt „van God onderwezen om elkander lief te hebben." (1 Thess. IV: 9). Vooral 1 Kor. XII beschrijft hij voortreffelijk, hoe het leven door den Geest een gemeenschapsleven is; hoe iedere geestesgave naar haren aard niet het meest tot heil van hem, die haar bezit, maar vooral ten nutte van de geheele gemeente strekken moet; hoe wij allen, als organen des Geestes, één ligchaam zijn, hoe wij als leden des ligchaams, die afgescheiden van de overigen geene waarde hebben, voor elkander moeten leven, en ook elkander behoeven; ja hoe de Geest van God, door de verscheidenheid zijner gaven en

werkingen, alles zoo geordend heeft, dat alle leden voor elkander gelijke zorg moeten dragen, zoodat, als één lidt lijdt, al de leden mede lijden, of als één lidt verheerlijkt wordt, al de leden zich mede verblijden. De vruchten des Geestes, die Paulus opsomt, zijn vooral vrede en blijdschap, liefde en langmoedigheid, zachtheid en goedheid, geregtigheid en trouw. (Rom. XIV: 17. Gal. V: 22, 23), en de Heilige Geest wordt gedurig in 't bijzonder een Geest van liefde en gemeenschap genoemd. (Rom. XV: 30, Kol. I: 8. Fil. II: 1, 2 Kor. XIII: 13). Ook verdient het opmerking, dat Paulus hetzelfde, wat hij de vruchten des Geestes noemt, ook beschrijft als het wezen van het Koningrijk Gods. In de vruchten des Geestes namelijk bestaat het Koningrijk Gods, en alleen in het Koningrijk Gods zijn de vruchten des Geestes mogelijk. Is nu de naam: beërving van dat Koningrijk, de uitdrukking van het hoogste heil, hetwelk den christen bereid is, dan vloeit daaruit voort, dat de zaligheid zelve van den christen in het gemeenschapsleven der kinderen Gods bestaat. „Zeker heeft ook de zedelijke of zedelijk-gods- „dienstige ontwikkeling en volmaking van ieder onzer „in het bijzonder hooge, oneindig hooge waarde. Maar „het zou van groote eenzijdigheid getuigen, wanneer men „het leven en werken der gemeenschap alleen als mid- „del, de zedelijk godsdienstige volmaking harer leden „daarentegen als het eenige doel beschouwde. Neen, „de zedelijk-godsdienstige gemeenschap, die de gemeente „des Heeren in hare leden tot stand brengt en onder- „houdt, is in zich zelve een goed van eene even hooge,

„ja oneindige waarde, als de zedelijke volmaking van „iederen christen in 't bijzonder." — „Ook de naam, „waarmede de heilige oorkonden des christendoms het „hoogste goed uitdrukken, de naam heil, behoud, „heeft buiten tegenspraak evenzeer op de eene als op „de andere betrekking. Heil, behoud, zaligheid, be- „staat er volgens de Schrift niet zonder gemeenschap. „Deze gemeenschap, die het Koningrijk Gods genoemd „wordt, brengt ons niet alleen de zaligheid aan, maar „is onmiddellijk zelve de zaligheid." (1) De volmaakte zaligheid is deze, dat wij gelijkvormig worden aan hem, die de Liefde zelve is. Zoo kan dan de heerlijkheid der kinderen Gods geene andere zijn dan deze, dat zij leven in volmaakte liefde.

Naauwelijks behoeft het gezegd te worden, dat het bezit van dien Geest, die ons als zonen Gods met God en zijne gemeente op het innigst vereenigt, die onzen zin rigt op het ware en eeuwige en hemelsche, die ons tot nieuwe schepselen in Jezus Christus maakt, ons ook een waarborg en onderpand is voor onze verlossing van wet en zonde, voor onze regtvaardiging voor God en voor onze vrijheid van alle juk der dienstbaarheid. Maar ook alleen waarborg en onderpand, geenszins het middel zelf, waardoor God ons verlost en regtvaardigt. Wel schijnt Paulus dit (1 Kor. VI: 11) te leeren, als hij zegt: „Gij zijt afgewasschen, gehei- „ligd, geregtvaardigd door den naam des Heeren Jezus,

---

(1). Ch. H. Weisse, *Maria und Martha, oder das Eine was Noth ist;* in de *Protest. Kirchenz.* 1861, N°. 17, S. 403.

„en door den Geest onzes Gods.” Maar wij zouden dwalen, als wij ons door deze uitspraak in den waan lieten brengen, dat onze regtvaardiging voor God, die de Apostel elders overal, even als onze verzoening en verlossing, met den dood van Christus, en niet met zijn verheerlijkt leven, in oorzakelijk verband brengt, (Rom. III: 24, 25. V: 9) hier volgens hem een gevolg van het ontvangen des Geestes zijn zou. In zoo ver als onze regtvaardiging voor God, die wezenlijk alleen met den dood van Christus zamenhangt, geene ware regtvaardiging wezen zou, indien zij niet onmiddellijk verzegeld werd door den vrede bij God of door den Geest van het nieuwe leven, die dadelijk zamenhangt met 's Heeren opstanding en verheerlijkt leven: in zoo ver ook kan men zeggen, dat wij geregtvaardigd zijn door den Heiligen Geest. Het afleggen van den ouden, en het aandoen van den nieuwen mensch zijn twee zaken, die zich wel in de voorstelling laten onderscheiden, maar die in het leven onafscheidelijk verbonden zijn. Is nu het eerste de vrucht van onze gemeenschap met den dood, het andere die van onze gemeenschap met de opstanding van Jezus Christus, dan ook kan men, als men geene bijzondere reden heeft om deze twee zijden van ééne en de zelfde zaak te onderscheiden, zoo wel de eene als de andere voorstellen òf als vrucht der verlossing door het bloed van Christus, òf ook als vrucht zijner opstanding. (Verg. bijv. Rom. IV: 25) Inderdaad wordt de overwinning van onzen vroegeren toestand van dienstbaarheid onder de wet en van vleeschelijk leven, al is zij alleen door de verlossing

mogelijk geworden, toch in het leven eerst volle waarheid en werkelijkheid door de kracht, waarmede nu onze nieuwe toestand of de nieuwe levensbeginselen, die God ons schenkt door den Heiligen Geest, ons leven en streven bepalen. In dezen zin is het de wet van den Geest des levens in Christus Jezus, die ons vrijmaakt van de wet der zonde en des doods. (Rom. VIII: 2) Eerst dan worden de eischen der wet Gods waarlijk in ons vervuld, wanneer wij naar den Geest leven, of wanneer datgene, wat in en door de gemeenschap met Jezus Christus ons waarachtig leven is (en dat is het eeuwige leven, waarop wij hopen) ons in alles bepaalt, en de magt en den invloed der vleeschelijke begeerten bij ons doodt. Dat vermag het hopend uitzien naar het eeuwige en heerlijke. Het ontneemt aan de dingen, die het vleesch begeert, namelijk aan rijkdom en grootheid naar de wereld, aan eer en naam bij de menschen, aan zinnelijk genot, aan het gerust en veilig bezit van het tijdelijke en aardsche, tegenover het hemelsche en eeuwige, alle beteekenis. Als dan onze geest op den hemel gerigt is, en wij in Christus de volle zekerheid der hemelsche heerlijkheid bezitten: dan ook hebben al deze wereldsche dingen voor ons hunne verleidende kracht verloren.

VI. DE HEILIGE GEEST EN DE VRUCHTEN DES GEESTES.

De werking des Heiligen Geestes heeft niets gemeen met de leer der wedergeboorte volgens de Methodisten. Dat de gave des Geestes diep gezonken zondaren op

eens in heele of halve heiligen zou veranderen, is eene voorstelling, die met de leer van Paulus lijnregt in tegenspraak is. Bij Paulus is de verandering door den Geest wel volkomen, doch alleen met betrekking tot het beginsel, waarvan de wedergeborenen en de natuurlijke menschen uitgaan; dat beginsel des nieuwen levens zelf echter moet eerst door voortgezetten strijd in het leven tot verwezenlijking komen. Zoo noemt de Apostel zijn eigen leven een strijden van den goeden strijd, een loopen van den wedloop. (2 Tim. IV: 7) Ook in den christen blijft nog altijd het vleesch tegen den Geest begeeren, en deze twee staan tegenover elkander. (Gal. V: 17) Ook Paulus beukte, zegt hij, zijn ligchaam en nam het gevangen; (1 Kor. IX: 27) hij jaagde voortdurend om het te grijpen, waartoe hij ook door Christus gegrepen was. Vergetende hetgeen achter was, en zich uitstrekkende naar hetgeen vóór was, jaagde hij naar het doel, om den prijs der hemelsche roeping Gods in Christus Jezus te behalen. (Fil. III: 12—14) De Geest werkt niet zóó in ons, dat het wandelen naar den Geest van zelf maar uit het bezit des Geestes voortvloeit; Paulus leert uitdrukkelijk, dat het de inspannig van al onze krachten van ons vordert. Wel is alles, wat wij in het geestelijke zijn of werken, eene gave van God door Jezus Christus, omdat immers de Geest zelf, of de kracht en het beginsel des nieuwen levens, Gods gave is, en omdat al die drangredenen, door welke wij de verzoekingen bestrijden en overwinnen, ons door het evangelie geschonken zijn; maar wij zelven zijn het toch, die

ons tot organen des Geestes, onze leden Gode tot wapenen der geregtigheid moeten stellen. (Rom. VI: 13) Paulus leert niet: „Stelt u lijdelijk onder den invloed „des Geestes;" maar hij leert, dat wij zelven naar den Geest moeten wandelen, in den Geest zaaijen; (Rom. VIII: 5. Gal. V: 16, 25. VI: 8) niet, dat de Geest, maar dat wij zelven door den Geest de werken des ligchaams moeten dooden, (Rom. VIII: 13) terwijl hij spreekt van eene wet, eenen regel, een rigtsnoer, ons door den Geest gegeven. (Rom. VIII: 2) Men kan derhalve de genade Gods te vergeefs ontvangen, (2 Kor. VI: 1) wanneer men in de zonde blijft, en zich door de ontvangen genade niet laat dringen, om zich te reinigen van alle bevlekking des vleesches en des geestes, en zijne heiliging te voleindigen in de vreeze Gods. (2 Kor. VII: 1)

Alleen nu van de wijze, waarop wij dit beginsel des nieuwen levens in onze werken verwezenlijken, hangt ons lot in de toekomst of het oordeel Gods in het jongste gerigt af. Ik zeg: „in onze werken;" maar ik bedoel natuurlijk niet de zigtbare gedaante dier werken, ik denk veeleer aan de verborgen dingen des harten. (Rom. II: 16. I Kor. IV: 5) In dezen zin zal een ieder volkomen naar zijne werken vergolden worden; hij zal ontvangen naar hetgeen in het ligchaam geschied is, hetzij goed of kwaad; hij zal maaijen hetgeen hij gezaaid heeft; ja de meerdere of mindere mate van zaligheid zal afhangen van de meerdere of mindere mate, waarin wij het goede hebben gedaan. Zondedienst sluit ons buiten van de beërving van het Koningrijk

Gods, die alleen het deel zijn zal van hen, die goeddoen en daarin niet vertragen, die naar den regel van het nieuwe schepsel wandelen, die de zinnelijke begeerten overwinnen, die geduldig en geloovig het lijden verduren, en zoo den goeden strijd strijden. Hun arbeid zal niet ijdel zijn in den Heer. Dat dit wezenlijk de leer van Paulus is, blijkt uit eene menigte van uitspraken, waarvan ik enkele der belangrijkste hier laat volgen: Rom. II: 6—16. VIII : 13, 17, 18. XIV: 10—12. 1 Kor. III : 8. IV: 5. VI : 9, 10. IX : 24—27. XV: 58. 2 Kor. V: 10, 11. IX: 6, 7. Gal. V: 19—21. VI: 7—10, 16.

Schijnbaar komt de leer van Paulus hier in tegenspraak met zich zelve. Indien God ons wezenlijk om niet regtvaardigt, uit genade, niet, in geen enkel opzigt, uit de werken — en dit is de stellige leer des Apostels, die daarom ook (Rom. VI: 23) het eeuwige leven de genadegift Gods in Christus Jezus noemt —: hoe kan dan de beslissing van ons lot in de toekomst afhangen van onze werken? De oplossing van deze tegenspraak ligt niet hierin, dat God uit genade de goede werken beloonen zou, die dan zelven gaven der genade zouden zijn. (*Nederl. Geloofsbelijdenis der Herv. Kerk.* Art. XXIV.) Want Paulus leert op al de plaatsen, waar hij over het oordeel spreekt, dat het beloonen van de goede, en het bestraffen van de booze werken naar één en denzelfden maatstaf zal geschieden, en die maatstaf is niet Gods genade, maar zijne regtvaardigheid. Bij het terugzien op zijnen wèl volbragten levensstrijd verwacht Paulus de kroon der regtvaardigheid niet van de genade

Gods, maar van den Heer, als van den regtvaardigen Regter. (2 Tim. IV: 8)

De ware oplossing van deze schijnbare tegenspraak is deze.

God regtvaardigt ons, of spreekt ons vrij, geheel om niet, eenig en alleen uit zijne genade. Als geregtvaardigden, wat wij natuurlijk alleen zijn, wanneer wij aan Gods genade gelooven, stelt hij ons nu in de ware betrekking tot hem, als kinderen tot hunnen vader. Dit alles gaat geheel en al buiten onze werken om; wij ontvangen het van God door Christus. Immers Christus is volgens Paulus de ware, eigenlijk de eenige erfgenaam der zegening van Abraham, die wij verkrijgen door de toegerekende regtvaardigheid. Hem alleen geldt eigenlijk de belofte, (Gal. III: 16) en wij zijn daarvan alleen erfgenamen door middel van Christus, den tweeden mensch, of in de gemeenschap met hem, of als wij Christus hebben aangedaan. (Gal. III: 14, 26, 27)

Als wij nu kinderen Gods zijn door de gemeenschap met Christus, dan ook schenkt God ons den Geest zijns Zoons, en daarmede zoowel de volle bewustheid van al het heil, dat wij in die gemeenschap bezitten, als ook de kracht en den lust, om Gods wil te doen en de zonde te overwinnen. Doen wij nu den wil van God, dan is evenwel alle roem buitengesloten, omdat wij, uit ons zelven onmagtig, alleen door de ontvangen verlossing daartoe in staat zijn. Maar de goede werken vloeijen niet van zelf uit het bezit des Geestes voort. Wij kunnen ons talent in de aarde begraven; dan hebben wij de genade te vergeefs ontvangen. Maar wij kunnen er ook mede woe-

keren. Ook voor hen, die wezenlijk reeds door den Geest leven, is de vermaning om door den Geest te wandelen, volstrekt niet overbodig. (Gal. V: 25) Van dit laatste hangt het oordeel over ons in het jongste gerigt af, en in zoo ver werken wij zelven onze eigene zaligheid. Dit zelf-werken heeft echter niet het minste gemeen met de eigene geregtigheid, als die van Israël. Want wij doen het goede alleen door den Heiligen Geest, die ons gegeven is, en in het vroom en heilig leven des christens openbaart zich de kracht van het leven van Christus, door wien alleen wij alles vermogen.

VII. DE NATUURLIJKE MENSCH EN DE GEESTELIJKE MENSCH.

Om nog beter te begrijpen, wat volgens Paulus het wezen der godsdienst is, of hoe hij gesteld is, die den Geest van God ontvangen heeft, en door de kracht des Geestes tot volle bewustheid gekomen is van Gods liefde, van zijne betrekking tot God en van zijne onuitsprekelijk hooge bestemming, is het zeker niet ondienstig, dat wij ons een juist denkbeeld maken van het onderscheid, dat hij maakt tusschen den natuurlijken (of zinnelijken), en den geestelijken mensch. De ontwikkeling van des Apostels ware bedoeling met deze onderscheiding verdient vooral ook daarom onze belangstelling, omdat er misschien geen tweede uitspraak der Schrift is, op welker opvatting de uitlegging bij overlevering zoo grooten invloed geoefend heeft als op de redenering van Paulus over dit onderwerp, 1 Kor. II. Vooral geldt dit van het veel gebruikte woord: „De natuurlijke

„mensch begrijpt niet de dingen, die des Geestes van „God zijn." (vs. 14) Volgens eene pauselijke bulla van Bonifacius VIII. zou deze plaats het leerstuk der Roomsche kerk bewijzen, waarmeê deze kerk wezenlijk staat of valt, namelijk, dat leeken zich, in zaken des geloofs, aan het gezag der geestelijkheid moeten onderwerpen. „De gewone, natuurlijke mensch," zoo redeneert deze kerk, „kan de dingen des Geestes, dat is, het geheele „evangelie, niet begrijpen; hij kan de ware bedoeling van „de woorden der Schrift niet verstaan. Dat vermag alleen „de geestelijke mensch. Geestelijk mensch is hij, die „den Heiligen Geest ontvangen heeft. Nu heeft Jezus „aan zijne Apostelen den Heiligen Geest geschonken, en „daarmede te gelijk de magt, om dien Geest door hand„oplegging aan anderen mede te deelen. Door die magt is de „Heilige Geest van de Apostelen op hunne opvolgers, „de bisschoppen en geestelijken, overgegaan, en zoo in „onafgebroken volgreeks op alle bisschoppen en geeste„lijken der eenige ware kerk tot op onzen tijd toe. Daar„uit volgt, dat leeken de bevoegdheid missen, om over „de leer der kerk te oordeelen, en dat zij zich blind „moeten onderwerpen aan het gezag der geestelijken, die „wel alle dingen onderscheiden, maar zelven van niemand „onderscheiden worden." Eene fraaije redenering! Alsof Paulus hier bij het woord geestelijken zou denken aan personen, die een kerkelijk ambt bekleeden! Alsof niet reeds het zacht verwijt van Paulus aan de Korinthiërs, dat zij nog niet geestelijk waren, (III: 1) overtuigend bewijst, dat alle ware belijders van Christus geestelijke menschen behooren te zijn! Met even veel, of liever

even weinig, regt beroepen de Kwakers zich op deze uitspraak, hoewel zij in dit opzigt het meest tegenover de Roomsche kerk staan, omdat zij alle gezag, ook dat der Schrift, verwerpen en zich uitsluitend beroepen op de innerlijke verlichting door den Heiligen Geest. Intusschen springt het verwerpelijke van de meening van dezen, dat namelijk het licht des Geestes de eenige kenbron der christelijke waarheid is, terstond in het oog, wanneer wij bedenken, dat, volgens Paulus, de Geest ons tot helder inzigt en tot diepe opvatting brengt van hetgeen ons door Christus geschonken is. Dit toch onderstelt reeds eene voorafgaande, al is het dan ook minder diepe, kennis daarvan (1), zoodat de Geest nooit gerekend kan worden tot de eigenlijk gezegde kenbronnen der christelijke waarheid te behooren. Nog erger misbruik van hetgeen Paulus omtrent den natuurlijken en den geestelijken mensch leert, maken zij, die op dezen grond aan de rede van de „niet-wedergeborenen" alle vermogen ontzeggen, om tusschen waar en onwaar op godsdienstig gebied te onderscheiden, ja die zelfs dan, als zij door duidelijke Schriftplaatsen van dwaling overtuigd worden, zich verschanzen achter de apostolische uitspraak, dat hunne tegenstanders, als natuurlijke menschen, de dingen des Geestes Gods niet kunnen verstaan. Immers het licht des Geestes kan ons wel tot eene diepere opvatting der waarheid brengen, maar het kan den zin niet veranderen, dien de woorden der Schrift hebben, als zij, volgens de

---

(1) Verg. hetgeen wij daarover boven bl. 165, 166 gezegd hebben.

regelen van eene gezonde uitlegkunde, door ieder, christen of onchristen, verstaan en verklaard worden.

Maar de geheele strijd, of de rede in geloofszaken waarheid van dwaling onderscheiden kan, dan of wij onze rede gevangen moeten geven onder de Schrift — eene uitdrukking, aan de verkeerde opvatting van 2 Kor. X: 5 ontleend; Paulus bedoelt alleen, dat wij alle zondige overleggingen en gedachten of gezindheden, die met de kennis van God en de gehoorzaamheid van Christus in tegenspraak zijn, moeten ter neder werpen en bedwingen — deze strijd heeft niets gemeen met hetgeen Paulus bedoelt, als hij tusschen natuurlijke en geestelijke menschen onderscheidt. Het oorspronkelijke woord, (psychisch), hier en 1 Kor. XV: 44, 46. Jak. III: 15 en Jud. 19 door natuurlijk vertaald (1), laat zich in onze taal niet naauwkeurig overzetten, maar heeft eenen zin, die zeer verwant is met hetgeen de Apostel elders vleeschelijk noemt. Wanneer wij in onze taal van het woord ziel op dezelfde wijze een bijvoegelijk naamwoord konden vormen, als wij van geest geestelijk, van vleesch vleeschelijk, van hart hartelijk, enz. afleiden, dan zouden wij het grieksche woord letterlijk kunnen wedergeven: zielelijk; maar nu heeft dit woord bij ons geenen zin. Paulus verstaat door het woord ziel niet de zinnelijkheid als zoodanig, waarom ook de vertaling zinnelijk niet ge-

(1) Ook Rom. I: 26, 27. XI:21, 24. Jud. 10, alsmede Rom. I: 31 en 2 Tim. III: 3 vinden wij het woord natuurlijk; maar op al deze plaatsen wordt in het oorspronkelijke een geheel ander woord gebruikt, dan 1 Kor. II: 14.

heel naauwkeurig is, maar hij bedoelt met ziel het geheele levensbeginsel van iederen mensch, die nog den Heiligen Geest niet heeft, en derhalve in het bijzonder het beginsel van het eigen Ik. Wij menschen hebben eene tweezijdige natuur. Wij zijn aan de eene zijde vleeschelijke wezens, en door ons vleesch verbonden met de zinnelijke wereld. Dat verband is een natuurlijk verband; het bestaat reeds in en met onze geboorte. Maar onze inwendige mensch staat van nature boven al het vleeschelijke en zinnelijke, en getuigt, dat wij tot iets hoogers bestemd zijn. Dat hoogere is onze betrekking tot God. Onze inwendige mensch trekt ons naar God. Hij getuigt in ons, dat wij verpligt zijn Gods geboden te volbrengen. Hij gunt ons geenen vrede, wanneer wij geenen vrede met God hebben. Meer evenwel vermag de inwendige mensch uit en door zich zelven niet. Maar als God ons den Heiligen Geest schenkt, dan wordt onze inwendige mensch door deze betrekking tot God geestelijk, en het is alleen dan, dat Paulus aan het hoogere beginsel in ons den naam van geest geeft; hij is niet gewoon, zoo als wij, het hoogste denkende, gevoelende en willende beginsel in den mensch, zoolang het nog niet door den Geest van God geheiligd is, geest te noemen. In de niet-wedergeborenen noemt hij het òf den inwendigen mensch, òf de rede, het verstand, het gemoed, (de noes). Natuurlijke menschen nu zijn zij, wier geestelijk vermogen nog maar alleen zoo is, als het van nature is, vóór dat het door den Heiligen Geest geworden is tot geest. Het zijn dus de zoodanigen, die alles beschouwen en beoor-

deelen naar den mensch en naar de wereld, omdat zij het hoogere geestelijke leven, hetwelk wij alleen verkrijgen door de gemeenschap met God, nog geheel missen. Zij gaan bij het oordeelen over alle dingen alleen uit van het aardsche, en tijdelijke of zinnelijke. Zij kunnen zich onmogelijk verplaatsen op het standpunt van hen, die tot ware, geestelijke, gemeenschap met God zijn gekomen, en die daarom ook alle dingen met een geheel ander oog beschouwen, naar eenen geheel anderen maatstaf beoordeelen. Vleeschelijke menschen zijn zij, die wat hunne zinnelijkheid betreft, natuurlijke menschen zij, die wat hunne hoogere vermogens aangaat, nog zoo zijn, als wij van nature zijn, vóór de wedergeboorte uit den Heiligen Geest. Daarom zijn alle vleeschelijke menschen ook natuurlijke, en alle natuurlijke menschen ook vleeschelijke. Regt tegenover de natuurlijke menschen, bij wie het Ik het middelpunt van al hun denken, begeeren en doen is, staan derhalve zij, die, even als Barnabas en Paulus, hunne zielen overgegeven hebben voor den naam des Heeren, (Hand. XV: 26) bij wie de liefde Gods beginsel en kracht des levens is geworden, namelijk die liefde, waarmede God ons liefheeft in Jezus Christus, of ook die liefde, die Christus aan ons betoond heeft, door zich zelven voor ons over te geven, zoodat zij nu kunnen zeggen: „Ik leef, doch niet Ik, maar Christus in mij.”

Men meene niet, dat Paulus bij den naam natuurlijke menschen, dat is, zulke die de hoogere wijding van hun gemoedsbestaan door de kennis van Gods liefde en door den Heiligen Geest geheel missen, in ’t bijzonder denkt

aan zedelooze menschen, of aan openbare, ergerlijke zondaren. Het laat zich zeer goed denken, dat natuurlijke menschen zich in vele opzigten onberispelijk en zelfs zeer lofwaardig gedragen, dat zij ingetogen leven en zich vrij houden van alle losbandigheid en overdaad. Immers Paulus zelf muntte vóór zijne bekeering uit door ijverige en naauwgezette volbrenging der godsdienstpligten. Maar dat alles komt bij hen voort uit openbare of verborgen zelfzucht. Het is bij hen in den diepsten grond altijd een leven voor het eigen Ik. Voor hem, die buiten gemeenschap met God leeft en alleen door zelfzucht wordt gedrongen, is wezenlijk de wereld, de zinnelijke dingen en de menschenwereld, het eenige gebied, waarop hij zich uit vrijen lust bewegen kan, en alleen eene zelfzuchtige hoop op toekomstige belooning of vrees voor straf kan hem dringen, om schijnbaar zich zelven te verloochenen.

Van zulke natuurlijke menschen verklaart Paulus, dat zij de dingen, die des Geestes Gods zijn, niet verstaan. Welke dingen? Alles, wat de christen bezit door zijne gemeenschap met den verheerlijkten Christus, die aan het kruis gestorven is, hetzij dat bezit nu reeds werkelijkheid heeft, hetzij het een bezitten is in onbedriegelijke hoop. De prediking van de verheerlijking van den Gekruisigde wekte overal tegenspraak. De Joden wilden hem niet aannemen, tenzij dan dat zij teekenen en wonderen uit den hemel zagen, en zulke teekenen, als de Joden verlangden, had Jezus nooit gedaan, en deden ook de Apostelen niet (1). Dat een gekruisigde

(1) Wonderen, zooals in de Evangeliën verhaald worden, werden niet

Jood de Zoon van God en de Zaligmaker der wereld zou zijn, dat was in de schatting der Grieken eene openbare dwaasheid. Beiden, Joden en Grieken, konden er zich daarom geen denkbeeld van maken, wat toch de christenen bewoog, om ter wille van eenen Gekruisigde zich smaad en lijden te getroosten. Hun was de kracht van het kruis verborgen. Gewoon, alleen voor zich zelven en voor de wereld te leven, en alles naar het uiterlijke aanzien of naar den mensch te beoordeelen, was de prediking des kruises den Joden eene ergernis, en den Grieken eene dwaasheid, terwijl daarentegen de Gekruisigde hun, die geroepen waren, de kracht Gods en de wijsheid Gods was. (1 Kor. I: 23, 24) Getuigde de christen van de hooge zaligheid, die hem in de gemeenschap met Christus door den Heiligen Geest gewaarborgd was, sprak hij van dat heerlijke leven, waarvan de Schrift zegt: „Wat geen oog heeft gezien, en geen oor heeft „gehoord, en in geen menschenhart is opgeklommen, „wat God bereid heeft voor die hem liefhebben;" (II: 9) dat moest aan de natuurlijke menschen wel als waanzin en dwaasheid voorkomen. En toch, wat zij „de dwaas„heid der prediking" (I: 21) noemden, dat was de ware wijsheid, maar het was eene wijsheid, verborgen voor de wijzen dezer wereld, en alleen aan de geloovigen openbaar. Wat daarentegen de natuurlijke menschen wijsheid noemden, dat bestond alleen in uitnemendheid

als zulke teekenen beschouwd. Na het teeken der brooden vragen de Joden aan Jezus: „Wat teeken doet gij dan, opdat wij het mogen zien, „en u gelooven? Wat werkt gij?" Joh. VI: 1—14, 30.

van woorden, (II: 1) terwijl de prediking des evangelies daarentegen geschiedde in betooning van Geest en van kracht. (vs. 4) Het evangelie kon daarom geenen ingang vinden bij hen, wier gemoed niet openstond voor de zaligmakende kracht van God, die in en door de verkondiging van den gekruisigden en verheerlijkten Christus in de geloovigen werkte. Zag Paulus daarom op al de zoogenaamde wereldwijzen, voor wie de ware wijsheid, namelijk het woord des kruises, eene ergernis en dwaasheid was, dan kwam hem het woord van Jezaja (XXIX: 14) vòor den geest, waar God zegt: „Ik zal de wijsheid der wijzen verderven, en „het verstand der verstandigen zal ik te niet doen." (I: 19) „Want," zegt hij, „naardien de wereld," zoowel de Jodenwereld als de heidenwereld, „door hare (eigene) wijsheid „God niet gekend heeft in de wijsheid Gods," die zich aan de Joden en Heidenen in de schepping, en bovendien nog aan de Joden in de Schriften des Ouden Testaments, geopenbaard heeft: „zoo heeft het Gode „behaagd hen, die gelooven, te behouden door de dwaas„heid der prediking," dat is, door de verkondiging van den Gekruisigde als den Zoon van God en den Verheerlijkte aan Gods regterhand, welke verkondiging in het oog der wereld dwaasheid was. (I: 21) En dat de prediking des kruises hun als dwaasheid gelden moest, is duidelijk; immers de Jood, regtvaardig in eigen oogen, was geestelijk blind voor zijne eigene ellende; de Heiden, wijs naar de wereld, spotte met den eisch van den evangelieprediker, om zich als een kind neêr te zetten aan de voeten van den Nazaréner. In beider ziel stond het

Ik op den voorgrond, terwijl de evangelieprediking alleen begrepen en gewaardeerd worden kan door hen, die volkomen afzien van alle eigene geregtigheid en eigene wijsheid, omdat zij al het nietige daarvan gevoelen, en die hongeren en dorsten naar de ware wijsheid en de ware geregtigheid, die uit God is door het geloof in Jezus Christus.

De dingen, die des Geestes van God zijn, zijn niet daarom aan de wijzen dezer wereld verborgen, omdat zij op zich zelven zoo duister, zoo diepzinnig, zoo moeijelijk te begrijpen zijn. Integendeel, die waarheden van het evangelie, waarvan de kennis volstrekt noodzakelijk is voor ons behoud, zijn zoo eenvoudig en klaar, dat zij naauwelijks de bevatting van kinderkens te boven gaan. Wat is eenvoudiger dan de prediking, dat God onze Vader is? of dat de volmaakt heilige God geene gemeenschap kan hebben met de zonde, en dat bijgevolg de mensch eerst van de zonde verlost en met God verzoend moet zijn, om gemeenschap met hem te kunnen hebben? Nu is het duidelijk, dat de natuurlijke mensch even goed als de geestelijke de christelijke leer kan leeren kennen. Maar dat kennen is nog het ware verstaan niet. Wat baat het te weten, dat God Vader is, zoo lang men niet in staat is, de heerlijkheid van dien vadernaam te waarderen? De natuurlijke mensch kan met voldoende juistheid te weten komen, wat de christen volgens het evangelie voor de toekomst te hopen heeft; maar de zaligheid der hoop blijft hem noodzakelijk verborgen. De hooge beteekenis nu, die de waarheden des evangelies voor ons verkrijgen door de innerlijke er-

varing van hare heerlijkheid en kracht, en die zich niet in woorden uitdrukken laat — ziedaar de dingen des Geestes van God. Zij zijn geene leerstellingen des christendoms, maar zij zijn dat nieuwe en zalige leven zelf, hetwelk de gemeenschap met Christus ons schenkt; zij zijn die innerlijke levenskracht, die God in ons werkt en die wij nu in ons gevoelen, als wij nieuwe schepselen in Christus zijn, of als Christus ons geworden is wijsheid van God, en regtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing. (1 Kor. I: 30)

Ook zij, die in de christelijke wereld opgevoed zijn en de waarheden des evangelies aannemen en belijden, zijn daarom nog niet allen geestelijke menschen. Ook onder hen kunnen zeer goed velen gevonden worden, die de dingen des Geestes van God niet verstaan. Dat zou ondenkbaar wezen, indien de godsdienst van den christen alleen of vooral bestond in het omhelzen van eene leer. Dan zou scherpzinnigheid, gepaard met ijverig onderzoek, genoeg zijn om ons een hoogen trap van godsdienstige ontwikkeling te doen bereiken. Maar nu is ware godsdienst leven, innerlijk, geestelijk leven; zij is de openbaring van de kracht Gods, die in onzen geest werkt, door gezindheid en wandel. De natuurlijke mensch kan van het evangelie alleen dat alles leeren, wat menschenwijsheid daarvan weten, menschelijke taal daarvan uitspreken kan, dat is, den buitensten omtrek van de waarheid Gods; maar haar innerlijk wezen blijft hem verborgen. Wat hij geloof noemt, is niet veel meer dan eene verstandelijke toestemming. De waarheid is niet zijn onvervreemdbaar eigendom geworden.

Hij belijdt eenen God, eenen Christus, die buiten hem staat. Van eenen God, die in hem woont door den Heiligen Geest, van eenen Christus, die in hem leeft, die eene gestalte in hem heeft verkregen, (Gal. II: 20. IV: 19) weet hij niets. Daarom heeft hij voor de dingen des Geestes van God oog noch hart. Hij kan zich niet in den gemoedstoestand van den waren christen verplaatsen, even min als de blindgeborene zich de verrukking voorstellen kan, waarin het aanschouwen van de schoone natuur ons zet. Het is hem even onmogelijk de blijdschap des geloofs van den christen te begrijpen, als hij, die volstrekt geen gevoel voor de harmonische toonen der muziek, geen oog voor de meesterstukken van schilder- en beeldhouwkunst heeft, zich het genot vertegenwoordigen kan, hetwelk de gevoelvolle kunstkenner smaakt. Hoe zou de natuurlijke mensch in ernst naar de ware rust, die Christus toezegt, kunnen verlangen? Hij weet immers niet eens, wat onrust of bekommering over de zonden is; hij kwam nooit tot de ervaring, dat als hij het goede wilde doen, het kwade hem bijlag. Hij moge den buitensten voorhof van den tempel binnentreden, hij dringt niet door tot het heilige der heiligen; hij wordt geenszins Gode een priester in Christus.

Men meene niet, dat het onderscheid tusschen natuurlijke en geestelijke menschen vooral aan het licht treedt in hetgeen men gewoonlijk godsdienstijver noemt. Veelal is de godsdienstijver bij ons vrij ongeestelijk. Partijzucht, eigene geregtigheid en fanatisme hebben er doorgaans groot aandeel aan, en de meeste godsdienstijver draagt nog veel van datzelfde karakter, hetwelk hij reeds

in de dagen van Jezus bij de Farizeërs vertoonde. Hiermede ontkennen wij volstrekt niet, dat er ook een ware en heilige godsdienstijver is. Men denke slechts aan Paulus, als hij aan de Thessalonicensen schrijft, dat hij hun niet alleen gaarne het evangelie wilde mededeelen, maar ook zijne eigene ziel; of als hij zegt: „Nu leven wij, zoo gij „vaststaat in den Heer.” (1 Thess. II: 8. III: 8). Hier echter wil Paulus door de toepassing, die hij van zijne redenering over natuurlijke en geestelijke menschen op de Korinthiërs maakt, dezen doen gevoelen, dat zij nog niet geestelijk zijn, zoolang hun godsdienstijver vooral het karakter van partijzucht, roemzucht en buitensluiting van andersdenkenden draagt. Voor den geestelijken mensch is Christus het leven; in Christus gevoelt hij zich aan de gemeente verbonden, en hij beijvert zich, de eenheid des Geestes te bewaren in den band des vredes. (Efeze IV: 3.) Voor hem is het christendom iets geheel anders, iets veel hoogers, dan eene leer: hoe zou hij zich dan als partij tegenover anderen stellen, omdat zij sommige leerstukken anders dan hij, misschien minder goed, begrijpen? De geestelijke mensch is wars van woordentwist; want hij weet, dat het koningrijk Gods niet in woorden, maar in kracht bestaat. (1 Kor. IV: 20) Twistgierigheid, dat is eene aardsche, eene natuurlijke, eene duivelsche wijsheid, niet de wijsheid, die van boven komt; deze toch is vredelievend, zachtzinnig, en laat zich gaarne gezeggen. (Jak. III: 15—17) Wie zich door verkeerden godsdienstijver laat aftrekken van de levende gemeenschap met Christus, die zich wel in ijver voor zijnen naam, maar het meest in zelfverloochenende, nederige liefde openbaart: van hem

geldt het woord des Heeren door Jeremia: (II: 13.) „Mij, „de springader des levenden waters, hebben zij verlaten, „om zich zelven bakken uit te houwen, gebroken bakken, „die geen water houden.”

Men handelt derhalve tegen den geest van Paulus, wanneer men bij verschil van opvatting van woorden der Schrift, of bij verschil van meening in geloofszaken, elkander de woorden voor de voeten werpt: „De natuurlijke „mensch begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods „zijn;” ja men bewijst daardoor alleen, dat men zelf nog een natuurlijk mensch is. Alle twistgierigheid, alle ingenomenheid met zich zelven, alle geslotenheid voor het goede, hetwelk er in de denkbeelden van anderen is, getuigt van eenen vleeschelijken zin. Wie uit God geboren is, gevoelt dat hij alles ontvangen heeft van God, en dat God het hem gegeven heeft, om er in den Geest der liefde mede te woekeren tot stichting en opbouw der gemeente. Is het levendig en dankbaar besef van Gods oneindige liefde, is ware gemeenschap met God, is het hopend uitzien naar het eeuwig rijk der liefde het kenmerk van den geestelijken mensch, dan zal men hem in het leven vooral kennen aan den geest van zachtmoedige en welwillende liefde, waarmede zijn hart over al zijne broeders en zusters uitgebreid is, en aan zijnen afkeer van dien heilloozen beuzelgeest, die zoo velen verleidt, om op nieuw het Koningrijk Gods te stellen in woorden, en niet in Geest, in kracht, in leven. Neen voorwaar, die mensch, in wiens hart de liefde Gods uitgestort is door den Heiligen Geest, kan het werk Gods niet verbreken door twisten, die de harten scheiden, ter-

wijl de Geest ons vereenigen moet; hij is wars van den boozen geest der regthebberij, die dochter van den hoogmoed, die ons van God vervreemdt, en die het kruis van Christus verijdelt. (Rom. XIV: 19, 20. 1 Kor. I: 17)

Wat kenmerkt alzoo, in korte trekken zamengevat, het nieuwe leven van den geborene uit den Heiligen Geest, waardoor hij zich als geestelijk mensch van den natuurlijken mensch onderscheidt? Terwijl Paulus elders meermalen òf den geheelen omvang òf bijzondere kenmerken van het nieuwe leven in Christus tegenover dat van den niet-wedergeborene beschrijft, zoo ook stelt hij 1 Kor. II in 't bijzonder de wijsheid Gods, die in de verborgenheid bestaat, tegenover de menschelijke wijsheid, die juist door het bespotten van, of zich ergeren aan het woord des kruises zich als dwaasheid bij God ten toon stelt. De kennis van de ware wijsheid Gods is het eigendom der volmaakten; (II: 6) zij wordt door de jonge kinderen in Christus (III: 1) nog niet begrepen. Maar de volmaakten, dat is, de volwassenen in het geloof, bereiken deze heerlijke kennis niet langs den gewonen weg, waarop wij menschen tot kennis van iedere andere zaak komen; neen, God openbaart haar aan ons door zijnen Geest; want de Geest, dien wij ontvangen hebben, doorvorscht alle dingen, ook de diepten Gods, dat is, al de diepte en heiligheid van den raad Gods tot behoud der zondige wereld. Gelijk alleen de geest des menschen weet, wat er in den mensch omgaat, zoo ook weet niemand, wat Godes is, of wat God voor ons bereid heeft, dan de Geest van God, dien hij ons heeft geschonken (II: 10—12). De Apostel bedoelt niet,

dat de Geest van God ons andere en hoogere waarheden verkondigt, dan die Jezus Christus gepredikt of in zijn leven aanschouwelijk gemaakt heeft, of dat hij ons meer van God en Gods genaderaad zegt, dan het evangelie van Christus daarvan leert; hij bedoelt hetzelfde, wat ook Jezus in zijne afscheidsredenen aan zijne Apostelen beloofd heeft, maar wat naar de bedoeling van den Heer betrekking heeft op alle geloovigen, namelijk dat hij in die ure, waarin hij tot ons komen zou met zijnen Geest en met zijne kracht, niet meer door gelijkenissen zou spreken, maar vrijuit van den Vader getuigen. (Joh. XVI: 25) De Geest van God brengt alles, wat Christus van den Vader geopenbaard heeft, bij ons tot volle klaarheid; hij doet ons inzien en zelven ervaren, welke heerlijke dingen 't zijn, die de genade van God ons in Jezus Christus geschonken heeft. (1 Kor. II: 12) Terwijl deze ervaring door den Geest ons den juichtoon op de lippen legt: „Ziet, hoe groote liefde de Vader „ons gegeven heeft, dat wij kinderen Gods genaamd „worden! En eens zullen wij Gode gelijk zijn; want wij „zullen hem zien gelijk hij is;" (1 Joh. III: 1, 2) zoo doorzien wij meer en meer al het aanbiddelijk heerlijke van Gods genaderaad met de wereld, dien hij door Christus geopenbaard heeft; zoo verstaan wij meer en meer, welke de rijkdom der heerlijkheid van de erfenis Gods is, die wij eens zullen ontvangen; (Efez. I: 18) zoo worden wij ons meer en meer van onze gemeenschap met God als van eene eeuwige gemeenschap bewust, van welke dood noch leven, verdrukking noch benaauwdheid noch gevaar, hoogte noch diepte, noch iets ter wereld ons

kan scheiden. (Rom. VIII: 35—39) Die ware wijsheid stelt den christen in staat alle dingen, ook die van het gewone leven, te onderscheiden en te beoordeelen; hij aanschouwt ze met een geheel ander oog dan de natuurlijke mensch. Lijden en verblijden naar de wereld, eer en laster, ja leven en sterven, alles plaatst zich voor zijn oog in een ander licht, in het licht der liefde Gods, die alles beschikt, en in het licht der eeuwige heerlijkheid, waartoe God hem alles medewerken doet. Daarom kan de wereld hem niet begrijpen; want zij heeft de kennis van God niet, en zij oordeelt naar den mensch, gelijk Johannes (1 Joh. III: 1) zegt: „Daarom kent de wereld „ons niet, omdat zij God niet kent, terwijl wij kinderen „Gods zijn;" of gelijk Paulus getuigt: „De geestelijke „mensch kan niemand onderscheiden, niemand kan hem „begrijpen of beoordeelen, omdat hij den zin of het ver„stand van Christus heeft."

XIII.

HET CHRISTENDOM ALS HEILSORDE, OF VOLGENS ZIJN VOORBIJGAAND KARAKTER.

In Christus verzoende God de wereld met zich zelven, daar hij hunne overtredingen hun niet toerekende. — Die geene zonde gekend heeft, dien heeft God voor ons tot zonde gemaakt, opdat wij in hem zouden worden geregtigheid Gods.

Christus heeft van den vloek der wet ons vrijgekocht, door voor ons een vloek te worden; (want er staat geschreven: Vervloekt is ieder, die aan het hout hangt!) opdat de zegen van Abraham aan de heidenen zou komen in Christus Jezus; opdat wij de belofte des Geestes ontvangen zouden door het geloof.

2 Kor. V: 19, 21. Gal. III: 13, 14.

Wat is het beeld van den waren christen? Hoe is hij van binnen gesteld? Hoe zal hij wandelen? Wat is het beginsel en de kracht van het gevoelen, denken en gezind zijn van allen, die den beelde van den Zoon van God gelijkvormig zijn geworden?

Ziedaar de vragen, waarop Paulus ons het antwoord geeft door alles, wat hij leert omtrent het wezen of het eeuwig blijvende der godsdienst, zooals dat in en door Jezus Christus, met name door zijn verheerlijkt leven, voor ons aan het licht gebragt, en ook in kiem

of naar het beginsel in alle ware christenen verwezenlijkt is. Maar die nieuwe en heerlijke toestand is juist het tegenovergestelde van den toestand, waarin de mensch uit zich zelven verkeert, en hij is door de zonde magteloos, om uit en door zich zelven uit den laatsten toestand tot den eersten over te gaan. Hoe gewigtig nu de kennis van het eeuwige wezen der godsdienst zij, wij zouden daaraan volstrekt niets hebben, indien er voor ons geen middel bestond, om de godsdienst naar haar eeuwig wezen in ons op te nemen, of om kinderen Gods te worden en den Geest van God te verkrijgen. Niet minder gewigtig is daarom de kennis van dat alles, wat God in Jezus Christus gewerkt heeft en wat er van onze zijde geschieden kan en moet, om van den toestand der zonde verlost te worden. Dit laatste nu — wij noemen het de christelijke heilsorde — is nog veel meer de hoofdinhoud van het evangelie, door Paulus gepredikt, dan de voorstelling van het nieuwe leven op zich zelf, hoewel het eene het andere volstrekt onderstelt en zonder het andere ondenkbaar is. Wie weet niet, welk eene gewigtige plaats in het leerstelsel van Paulus dat alles beslaat, wat hij leert over de regtvaardiging van den zondaar voor God, en hetgeen daartoe behoort? Maar wie weet tevens niet, dat Paulus onze verlossing, verzoening en regtvaardiging in onafscheidelijken zamenhang brengt met den dood van Jezus Christus? Waren wij uit ons zelven slaven van ongeregtigheid (Tit. II: 14) en zonde, (Rom. III: 9. Gal. III: 22) vijanden Gods, (Rom. V: 10) krachteloos en goddeloos, (Rom. V: 6) dood door onze overtredingen en zonden: (Efez. II: 1) de dood van

Jezus Christus is, volgens Paulus, dat heilsfeit, waardoor God ons verlost en regtvaardigt, ons loskoopt van den vloek, ons vrijmaakt van de wet, ons Gode verzoent, en ons redt van den toorn Gods. De slotsom van hetgeen de Apostel hieromtrent leert, is zamengevat in de beide uitspraken, aan het hoofd van dit opstel geplaatst, en waarvan wij nu den waren zin zullen trachten te doen kennen. Hooren wij eerst, welke de twee tegenover elkander staande opvattingen van de Paulinische leer over de verlossing of de heilsorde in de Protestantsche kerk zijn.

1. DE ORTHODOXE EN DE LIBERALE OPVATTING VAN DE PAULINISCHE VERLOSSINGSLEER.

Als Paulus zegt, dat Christus voor ons zonde gemaakt, en dat hij één vloek voor ons geworden is, dan verwondert het ons niet, dat deze leer des Apostels tot zeer verschillende opvattingen aanleiding heeft gegeven. Immers welk eene vereeniging van voorstellingen, die elkander schijnen buiten te sluiten! Hem, die geene zonde gekend heeft, niet alleen zondaar te noemen, maar erger nog: de zonde als in eigen persoon. Van den eeuwig Gezegende des Vaders te zeggen, niet alleen dat hij schuldig of vervloekt is, maar erger nog: de vloek als in eigen persoon!

Dat toch bedoelt de Apostel. Als wij van iemand zeggen, dat hij niet alleen goed, maar de goedheid zelve is, dan bedoelen wij, dat bij zoodanig iemand de goedheid haren hoogsten trap bereikt heeft. Als Paulus daarom

Christus zonde en vloek noemt, dan moet hij bedoelen, dat de volmaakte Christus in hooger mate zonde, of dat de Veelgeliefde Gods in hooger mate vloek geweest is, dan eenig mensch, die ooit den naam van zondaar of vervloekte heeft gedragen. Moet niet van zelf, als wij, bij het aandachtig lezen van onzen Bijbel, tot deze teksten gekomen zijn, de vraag bij ons opkomen: Wat mag dat toch beteekenen: Christus zonde, Christus vloek? Hij, dezelfde, wordt in éénen adem zondeloos en zonde, Gezalfde Gods en vervloekte genoemd. En wat nog het vreemdst en het meest wonderspreukig klinkt, de Apostel spreekt hier van eene zonde, die van zonde verlost, van eenen vloek, die zegening aanbrengt. Vragen wij in deze duisternis de Schriftverklaarders om licht, wij vinden bij hen geenszins eenparigheid van gevoelen; ja, zij splitsen zich in twee partijën, die regt tegenover elkander staan. Welaan, de zaak is gewigtig genoeg om ze beiden te hooren.

„Christus," zoo zegt men vàn de ééne zijde — en onder degenen, die zoo spreken, zijn velen, die om hunne geleerdheid onze bewondering, en om hun vroom gemoed onze liefde verdienen — „Christus wordt door Paulus „zonde en vloek genoemd omdat God al onze zonden „op hem gelegd heeft. Hoewel zelf zondeloos, was „Christus in zoover met zonden beladen, als hij naar den „raad van God de zonden van de geheele wereld vrij„willig op zich genomen had. De vloek Gods of de „vloek der wet, die hem getroffen heeft, was geen an-

„dere, dan juist de vloek, die op deze onze zonden rustte; „want onze Heer heeft in onze plaats voldoening gegeven „aan de strafeischende geregtigheid van God."

Men is gewoon deze voorstelling van het verband, waarin het lijden en sterven van Jezus Christus met onze verlossing zou staan, de leer van de plaatsvervangende voldoening, of die van het plaatsbekleedend lijden en sterven van Jezus Christus te noemen.

In één opzigt verdient deze verklaring buiten tegenspraak lof, en dat ééne opzigt betreft zelfs eene hoofdzaak. Namelijk, dit is wezenlijk de leer van Paulus: Indien Jezus Christus niet aan het kruis gestorven, indien hij alzoo geenszins zonde of vloek voor ons geworden was, dan zouden wij nog in onze zonden zijn en onder den vloek leven; dan ook, zegt hij 1 Kor. XV: 17, 18, waren zij allen verloren, die in hem ontslapen zijn. Ik erken het, te dezer plaatse handelt Paulus alleen over de opstanding van den Heer, en niet over zijnen dood; maar buiten twijfel spreekt hij hier zoo, omdat eerst de opstanding van Christus ons de ware kracht en beteekenis van zijn lijden en sterven openbaar maakt. Paulus scheidt, in zijne voorstelling van onze verlossing door Jezus Christus, 's Heeren dood en zijne opstanding nooit van elkander. Beide zijn even innig verbonden, als bijv. de verlossing van zonden en de regtvaardiging voor God, waarvan Paulus zich de eene even weinig zonder de andere kon denken, als hij zich de beteekenis van 's Heeren dood zonder de opstanding, of ook die van zijne opstanding afgescheiden van de verzoening door het bloed des kruises voorstellen kon. „Christus," zegt hij

(Rom. IV: 25), „is overgeleverd om onze zonden, en opgewekt om onze regtvaardigmaking." Het kruis van Christus is, naar de leer van Paulus, van Gods wege de verkondiging van dit evangelie: Geen behoud uit werken, of naar de wet. Alles uit God, uit hem alleen. Regtvaardiging uit genade door geloof. Maar hoewel ik aan de leer van het plaatsbekleedend lijden van Jezus Christus den lof niet ontzeg, dat zij de groote waarheid van de Paulinische evangelieverkondiging: vrede door het bloed van het kruis, in al haren ernst laat gelden, en dat zij rust op een diep gevoel zoowel van de vloekwaardigheid van de zonde, als van de ellende van den zondaar: zoo meen ik evenwel gegronde redenen te hebben, om te beweren, dat zij wezenlijk met de denkbeelden van Paulus over dit onderwerp in tegenspraak is. — Men meene niet, dat ik zoo spreek, omdat ik deze leer niet begrijp. Dit op zich zelf zou volstrekt niet bewijzen, dat zij niet door Paulus geleerd was. En bovendien, indien wij alles moesten verwerpen, wat wij niet begrepen, dan zouden wij niet eens aan de liefde van God kunnen gelooven: want van alles, wat het evangelie leert, is er wel niets, wat wij minder begrijpen, dan de oneindige diepte van de liefde Gods. Evenmin is zij daarom verwerpelijk, omdat zij, gelijk sommigen zeggen, in strijd zou zijn met hetgeen Paulus leert omtrent de regtvaardigheid of de liefde van God. Zeker, God is volmaakt in regtvaardigheid en in liefde. Maar hoe langer wij nadenken over het wezen van God, over zijne regtvaardigheid en zijne liefde, hoe meer wij tot de overtuiging komen, dat wij van dat alles veel te weinig begrijpen, om stoutweg te

durven bepalen, wat daarmêe overeenkomt of in strijd is. Maar al noemt Paulus ook de diepte van Gods wezen voor ons verborgen, zijne oordeelen ondoorzoekelijk en voor ons niet na te speuren, toch verklaart hij, dat de weg tot behoud, God zij geloofd! openbaar is. Als ik dan aan de leer van het plaatsvervangend lijden van onzen Heer aan de eene zijde gaarne regt laat wedervaren wegens den ernst, waarmede zij de verzoening door den dood van Christus opvat, zoo mag ik toch aan den anderen kant niet ontveinzen, dat zij — naar mijne overtuiging — juist door de wijze, waarop zij die verzoening voorstelt, haars ondanks het beginsel van de leer van Paulus, dat wij niet geregtvaardigt worden uit de wet, verloochent of omverwerpt.

Ik wil hen, die dat gevoelen omhelzen, alleen vragen: Heeft Christus, naar uwe meening, wezenlijk, of alleen schijnbaar en om zoo te spreken, onze zonden op zich genomen?

Als het alleen maar schijnbaar en om zoo te spreken is, dan baat het ons niets. Gij stemt het mij alzoo toe, het moet wezenlijk zijn.

Als nu Christus wezenlijk de zonden van hen, die gelooven, op zich genomen heeft, dan vraag ik verder: hebben zij, die in Christus gelooven, naar uwe meening, hunne zonden dan nog, of hebben zij ze niet meer?

Als zij ze nog hebben, dan baat het hun wederom niets. Ook dit stemt gij mij derhalve toe: volgens uwe verzoeningsleer hebben zij, die door Christus verlost zijn, hunne zonden niet meer.

Maar dan vraag ik u ten laatste: Christus heeft, vol-

gens u, wezenlijk in onze plaats aan al de eischen en voorwaarden van de wet voldaan, en als wij gelooven, dan komt ons dit werk of lijden des Heeren ten goede. Maar als dat zoo is, hebben dan zij, die verlost zijn, niet het regt, om, uit kracht van de wet zelve, de zegeningen te verwachten, die de wet toezegt? — Dat spreekt toch wel van zelf; want aan de wet is nu geheel voldaan.

Zoo moet gij dan tot dit besluit komen: Wij, die in Christus gelooven, hebben het aan de genade van God of aan de liefde van Christus te danken, dat wij geregtvaardigd worden overeenkomstig de wet en uit de wet.

Maar dat is het immers juist, wat Paulus ontkent, terwijl hij daarentegen leert: Als wij in Christus zijn, dan worden wij om niet geregtvaardigd, uit genade door geloof, maar niet uit de wet.

Ik moet er nog bijvoegen dat op de beide plaatsen, waar Paulus Jezus Christus zonde en vloek voor ons noemt, de woorden „voor ons" niet kunnen beteekenen „in onze „plaats," maar alleen „ons ten goede." Van hen die beweren, dat deze woorden zelve beteekenen „in de plaats „van," durf ik vrijmoedig verklaren, dat zij daardoor òf hunne onwetendheid verraden, òf dat zij niet ter goeder trouw zijn. Eene andere keus is er niet. Wij willen het liefst aan het eerste denken.

Laat ons nu de anderen hooren.

„Men moet," zeggen dezen — en ook onder hen zijn velen, wier geleerdheid algemeen erkend wordt en wier vroomheid buiten verdenking ligt — „men moet de

„woorden zonde en vloek niet al te letterlijk opvatten; „men kan ze 't best op deze wijze verklaren: Christus „is naar den raad van God op zulk eene wijze gestorven, „dat de wereld hem wel moest aanzien voor eenen zon- „daar of misdadiger. Voor het oog der menschen had „het al den schijn, dat de vloek van God op hem rustte. „Wie hem alleen beoordeelt naar het lot, dat hij ondergaan „heeft, zou hem voor eenen zondaar of gevloekte moe- „ten houden."

Wij zouden ons, bij de beoordeeling van deze beschouwingswijze, aan groote onbillijkheid schuldig maken, indien wij aan haar den lof van groote duidelijkheid niet wilden toekennen. Maar toch mogen wij niet ontveinzen, dat zij, naar onze overtuiging, dezen lof van duidelijkheid voor al te duren prijs gekocht en daaraan de diepte der Paulinische verlossingsleer ten offer gebragt heeft. Ik kan niet anders dan deze verklaring der zwaarwigtige woorden, dat Christus voor ons zonde gemaakt en vloek geworden is, hoogst oppervlakkig noemen. Hoe toch, ik vraag dit in allen ernst, hoe kan datgene, waarvoor de menschen Jezus, terwijl hij aan het kruis hing, hebben aangezien, en dan nog wel ten onregte, hoe kan een bedriegelijk oordeel van de wereld door Paulus in een zoo innig en onafscheidelijk verband gesteld worden met onze verlossing? Als toch de Apostel den dood van Christus, als door God verordend middel tot onze verlossing, uitdrukt met namen, die hij niet aan de ware en wezenlijke beteekenis, welke dit feit voor ons heeft, maar aan het zoo oppervlakkige en onregtvaardige oordeel van de menschen daarover ontleent, dan

volgt daaruit onwedersprekelijk, dat — zoo hunne opvatting van deze plaatsen juist was — onze verlossing, volgens Paulus, niet eigenlijk zou zamenhangen met den dood van Jezus zelven, maar veelmeer met de onjuiste en onregtvaardige beoordeeling van 's Heeren dood door de menschen. Want zoo — hetgeen reeds bij oppervlakkige lezing der beide plaatsen in het oog springt — volgens de eerste plaats (2 Kor.) dit, dat wij regtvaardigheid Gods zijn, en dit, dat God Jezus Christus zonde voor ons gemaakt heeft, als gevolg en oorzaak zamenhangen, en zoo wij, volgens de tweede, onze verlossing van den vloek der wet hieraan te danken hebben, dat Christus voor ons een vloek geworden is, dan is het duidelijk, dat Paulus de verlossende kracht van den dood van Christus juist stelt, niet in 's Heeren dood op zich zelven, maar in dat eigenaardig karakter van 's Heeren dood, waarom hij zonde en vloek genoemd wordt. Nu zou dat eigenaardig karakter van den dood des Heeren, volgens de zoo even voorgestelde opvatting, alleen daarin te zoeken zijn, dat de kruisdood iemand voor het oog der menschen den schijn van een zondaar en vervloekte geeft, en wij zouden volgens hen deze twee plaatsen zoo kunnen omschrijven:

„Want dien, die geene zonde gekend heeft, heeft God „zoo doen sterven, dat de wereld hem voor zonde „hield. Dezen schijn moest de dood van Christus „dragen, opdat wij voor God geregtvaardigd zou„den worden."

„Christus heeft ons verlost van den vloek, dien de „wet over ons als zondaren uitspreekt, door zoo te ster-

„ven, dat de wereld hem voor een vervloekte „hield, en op hem het woord toepaste: Vervloekt „is een ieder, die aan het hout hangt. Daardoor, „dat de dood van Christus den schijn droeg, alsof hij „een gevolg ware van den vloek, door de wet over „zondaren uitgesproken, daardoor zijn wij verlost van „den vloek der wet, en geregtvaardigd voor God."

Alsof dit tot onze verlossing iets wezenlijks zou afdoen, welken schijn de dood van Christus gedragen heeft in de oogen eener onwetende wereld! Maar er staat ook op beide plaatsen geen enkel woord, hetwelk ons tot zulk eene verklaring regt geeft. Ik weet wel, wat men beweert. Bij al dergelijke sterke uitdrukkingen, zegt men, hebben wij te denken aan oosterschen spreektrant. Zeker is het goed, dit bij de verklaring der Schrift nooit uit het oog te verliezen; maar de Oosterlingen waren toch ook niet gewoon, geheel iets anders te zeggen dan wat zij bedoelen. En dat zal men toepassen op Paulus, die uitdrukkelijk verzekert, dat hij afkeerig was van gekunstelde woorden, en dat hij sprak in eenvoudigheid, en opregtheid, en in de kracht van God! Sedert wanneer toch kunnen de woorden: zonde en: vloek, zooveel beteekenen als: schijn van zonde, en: schijn van vloek? Moest men zoo verklaren, dan zou men ook verder onze beide plaatsen in dezer voege behooren op te vatten: „God „heeft Christus schijnbaar zonde gemaakt, opdat wij „schijnbaar regtvaardigheid Gods zouden worden;" en wederom: „Christus heeft ons schijnbaar verlost van „den vloek van de wet."

Naar mijne overtuiging moeten wij eenvoudig lezen,

zoo als er staat: „Ten onzen nutte heeft God den Zon„delooze waarlijk tot zonde gemaakt;" en „Christus is „waarlijk ten onzen nutte een vloek geworden." Wanneer ik zal pogen eene andere verklaring van deze woorden te geven, dan moet ik bekennen, dat ik mij daarvoor niet op het gezag van mannen van naam of van beroemde Schriftuitleggers kan beroepen. Wie het gezag van gevierde namen noodig heeft, om tot bepaalde overtuigingen te komen, hij legge vrij dit opstel ter zijde.

Het eigenaardige van de beschouwing van den dood van Christus door Paulus is het middelpunt van de geheele Paulinische evangelie-beschouwing, en de sleutel tot regt verstand zijner leer over de regtvaardiging. Ik heb eerst de opvatting van hen, die gewoonlijk regtzinnig heeten, daarna die van de zoogenaamd vrijzinnigen in het licht gesteld en beoordeeld. Mijne beschouwing van de verzoenende kracht, die aan 's Heeren dood, volgens de leer van Paulus, toekomt, heeft met die van de eersten even weinig als met die van de anderen gemeen. Hetzelfde geldt alzoo van mijne opvatting der geheele evangelie-beschouwing des Apostels, die, zelf in zijnen tijd om zijne vrijzinnigheid gehaat en vervolgd, zeker weinig heeft kunnen vermoeden, dat dezulken, die dienaars van letters en inzetting zijn, zich later bij voorkeur op zijne Brieven zouden beroepen. De zoogenaamde regtzinnigheid, is, gelijk ieder deskundige uit de geschiedenis van de godsdienst weet, in hare oudste gestalte eene dochter van de wijsbegeerte, maar die later hare afkomst vergeten en verloochend heeft, en vaak hare moeder smadelijk in het aangezigt heeft geslagen. Zoolang

men nog in het diepst zijner ziel op wettelijk standpunt staat, en zich God bij voorkeur denkt als den vlekkeloos Heilige en Regtvaardige, heeft hare voorstelling van de verzoening en verlossing veel aantrekkelijks, in 't bijzonder voor hen, die tot levendig besef van al het ellendige en vloekwaardige der zonde ontwaakt zijn. Zij telt onder mannen, aan wie wij den lof van rijkdom des geestes en diepte des gemoeds gaarne toekennen, zeer warme vereerders en wakkere vrienden. Het stelsel van de vulgaire vrijzinnigen is ontstaan in dien zeer treurigen tijd van zoogenaamde verlichting, toen men het gezond verstand (dat is, de vrij oppervlakkige denkbeelden, die in dien tijd onder het beschaafd publiek heerschten) als oppersten gezagvoerder en regter in de zaak van de godsdienst huldigde; het moge zich voor een oppervlakkig denken laten regtvaardigen, den geest bevredigt het niet en het hart laat het koud.

Het is buiten tegenspraak hoogst belangrijk de onderscheiden opvattingen der verzoenings- en verlossingsleer te toetsen aan hare voorstelling door eenen man als Paulus, dien wij allen als een uitverkoren vat des Heeren, als één der grondzuilen van de eerste christelijke gemeente vereeren. Is zijne leer eenigzins ingewikkeld: bij zulk een onderwerp, waarover ieder christen zoo veel te denken en waarbij hij zooveel te vragen heeft, mogen wij wel een weinig inspanning verlangen. Het geldt hier toch niets minder dan de gewigtige vraag: welke, overeenkomstig met hetgeen Paulus hierover leert, de verlossende kracht van den dood van onzen Heer voor den geloovige is.

II. CHRISTUS ZONDE EN VLOEK.

Paulus onderscheidt tusschen tweederlei geregtigheid, namelijk geregtigheid naar den regel van de wet en geregtigheid voor God, of geregtigheid, die uit God is en voor God geldt. Daar nu zonde het tegenbeeld van geregtigheid is, zoo kan men deze tweeledige beschouwing ook op haar toepassen, al vinden wij met zoo vele woorden in de schriften des Apostels deze toepassing niet. Deze twee beschouwingen hebben zoo weinig met elkander gemeen, zij behooren tot een zoo onderscheiden gebied, dat de mensch, beoordeeld naar den regel van de wet, wel een zondaar zijn kan, hoewel men hem naar den regel der geregtigheid, die uit God is, een regtvaardige mag noemen. Ja dit geldt in waarheid van allen, zoovelen geregtvaardigd zijn door geloof: naar de wet beoordeeld zijn en blijven wij zondaren, ook als wij naar waarheid kunnen zeggen:

> **Een zondaar, een verlost', o Heer!**
> **En nu geen zondaar meer!**

Ook omgekeerd kan het zijn, dat de mensch te verder staat van de regtvaardigheid, die uit God is, hoe meer hij leeft voor de regtvaardigheid naar den regel der wet. Dit laatste verschijnsel openbaarde zich, helaas! in de dagen van Jezus in vele Israëlieten, aan wie Paulus de getuigenis geeft, dat zij eenen ijver tot God hadden, maar niet met verstand. (Rom. X: 2)

Verwondert u daarover niet; want de regel van het

wettelijk leven, of van het verbond van werken, is deze: Gij moet uit uwe werken geregtvaardigd worden. „De wet," zegt Paulus, (Gal. III: 12) „is niet „uit geloof;" zij wil van zaligheid uit genade of van regtvaardiging door geloof niets weten; zij gebiedt integendeel, dat wij zullen streven, om onze eigene geregtigheid op te rigten.

Wie is nu, naar dezen regel beoordeeld, volmaakt in het wettelijk leven?

Natuurlijk hij, die zich geheel en al aan de leiding van de wet overgeeft, en die, gelijk de wet beveelt, zijn leven lang niets anders doet dan streven naar eigene geregtigheid.

Maar wie dat doet, deze staat juist daardoor oneindig ver van God. Zóó ver, dat Jezus zeide: „Tollenaars en „zondaressen gaan u voor in het koningrijk Gods!" (Matth. XXI: 31, 32) Want de wettelijkheid, die bestaat in het streven naar eigene geregtigheid en die ons derhalve op onze eigene werken doet vertrouwen, is, volgens de leer van Jezus, Gode een gruwel.

Paulus spreekt dat zeer sterk uit in het voorbeeld van Abraham. „Indien," zegt hij, „Abraham zoo vol„komen alle werken van de wet volbragt had, dat hij „daaruit geregtvaardigd was, dan ja zou hij roem hebben, „namelijk bij zich zelven of bij de menschen, maar hij zou „geenen roem hebben bij God." (Rom. IV: 1, 2) Voor God heeft alzoo zelfs volmaakte regtvaardigheid naar de wet niet de allerminste waarde, en zij kan die ook onmogelijk hebben. Welke waarde of onwaarde aan wettelijke geregtigheid in andere opzigten toekomen moge, dit is

ontegenzeggelijk, dat zij niet gevloeid is uit de éénige bron van de ware geregtigheid, die voor God geldt, namelijk uit geloof: want uit werken van de wet wordt geen vleesch geregtvaardigd voor God. (Rom. III: 20. Gal. II: 16. III: 11)

Is dat eene raadselspreuk van de Schrift, die wij alleen op haar gezag kunnen gelooven?

Neen waarlijk niet; het is ook de taal van de ervaring. Niet alleen Israëls godsdienstige geschiedenis predikt ons luide deze waarheid, (Rom. IX: 31. X: 3) maar ieder diep gevoelend hart, hetwelk tot zelfkennis ontwaakt is, moet mede getuigen, dat er onmogelijk rust voor de ziel te vinden is op den weg van de werken. Als toch het geweten van den zondaar waarlijk en met ernst begint te spreken, en hij kent dan geenen anderen weg tot God, tenzij alleen den weg van wettelijk leven of van menschelijke deugden, dan is de ellende van zoodanigen mensch niet te overzien. Hij jaagt en streeft wel naar eene zekere geregtigheid; en hij vindt ook iets, wat men zoo kan noemen, als men wil; hij vindt althans „de gedaante" van de geregtigheid; maar wat hij ook langs dezen weg moge vinden, God, dien zijn hart zoekt, God zelven vindt hij niet; daarom komt hij ook niet tot vrede van binnen; want in het wettelijk leven is niets, volstrekt niets, wat warmte en leven schenkt aan onze ziel; uit elk van de geboden der wet ademt ons de geest van dood en verdoeming tegen, ja hoe meer wij naar eigen geregtigheid streven, te meer zullen wij ons arm en eenzaam en verlaten gevoelen. (Rom. VII. — 2 Kor. III: 6—9)

Gij zult zeker vragen: Hoe laat zich dat verklaren, dat zelfs gestrenge wettelijkheid volgens Paulus ons nooit

tot God kan brengen? Is dan de wet, volgens zijne beschouwing, niet uit God?

Ik antwoord: Gewis, Paulus leert uitdrukkelijk, dat ook de wet door God gegeven is, en in zoover is zij van God. Maar hebt gij er wel over nagedacht, wat Paulus toch wel bedoelen mag, als hij de bedeeling van de wet of het verbond van de werken de bediening van den dood en de bediening van de verdoemenis noemt? (2 Kor. III : 6—9)

Wat dunkt u? Zou Paulus eene instelling, waarvan hij verklaart, dat zij, noodzakelijk tot den dood en de verdoemenis moet leiden, wel in den zelfden zin goddelijk kunnen noemen als het evangelie? Heeft God dan ooit lust gehad in onzen dood? (Ezech. XVIII: 23, 32) Dit brengt ons reeds tot het vermoeden, dat — zoo de bedeeling van de wet al uit God is — God haar zeker alleen uit schikking moet hebben gegeven. En inderdaad, Paulus verklaart, (Gal. III: 19) uitdrukkelijk, dat de wet, om der overtredingen wil, daarbij gesteld is, zonder dat zij het verbond der genade, door God reeds aan Abraham en zijn zaad (vs. 16, 17) gegeven, krachteloos kon maken, en elders (Rom. V: 20) zegt hij, dat de wet tusschen de zonde van Adam en de verlossing door Christus ingekomen is, opdat de misdaad te meerder worde. Is deze opmerking juist, dan volgt daaruit eene hoogst belangrijke stelling. Zij is deze:

Al wat uit schikking geschiedt, dat drukt geenszins volkomen het hart uit van hem die zich schikt; anders zou het niet meer schikking naar anderen zijn.

Gij kunt u deze goddelijke schikking, als gij u haar aanschouwelijk voorstellen wilt, 't best op deze wijze denken.

God regtvaardigde Abraham uit geloof. (Rom. IV: 3) Ziedaar de groote gedachte, van welke Paulus uitgaat. Maar God blijft altijd aan zichzelven gelijk. Wat God derhalve aan eenigen mensch doet of aan hem openbaart, dat drukt de eeuwige en onveranderlijke gedachte Gods uit. God stelde alzoo dit als den eeuwigen en onveranderlijken raad van zijne genade vast, dat de mensch door geloof geregtvaardigd wordt. (Rom. III: 28. Gal. II: 16)

Maar wat doen Abrahams nakomelingen? Blijven zij in het verbond van genade en geloof? Neen, hun boos en onverzoenlijk hart is voor geloof gesloten, zij nemen Gods genade niet aan.

En de Algoede? Verwerpt hij hen? Neen, maar in oneindige goedheid buigt hij zich neêr tot die wederstrevende kinderen. 't Is alsof de Heer op den berg Sinaï sprak: Gij Israël! gij wilt uw hart zelf niet aan mij geven; gij toont door uwe wederspannigheid, door uwen afval, door uwe vele zonden, dat gij mijne genade of de geregtigheid, die door geloof is, verwerpt, en dat gij uwen eigen weg bewandelen wilt. Welaan dan — opdat gij eenmaal moogt leeren gevoelen, wat dat zegt voor eenen mensch: zijne eigene geregtigheid te moeten werken! — u geschiede naar de boosheid van uw eigenzinnig hart; en dit zij nu voortaan uw regel: Wie deze dingen doet, zal daarin leven, maar vervloekt de overtreder. — Dat alles nu sprak God niet naar zijn eigen

hart; het was zijne bedoeling niet, dat de mensch wezenlijk door de werken der wet geregtvaardigd worden zou. Wel verre van daar. God had immers Abraham uit geloof geregtvaardigd; en hij is niet een menschenkind, dat hij niet zou weten, wat hij wil, dat hij vandaag den mensch uit geloof regtvaardigen zou, om morgen weêr hem den regel van de wetswerken vast te stellen. Bij God gold nooit eene andere regtvaardigheid, dan die door geloof is; en zoo God ook, bij het instellen van het verbond van de werken, zich schikte naar de zonden van de menschen, hij gaf het werkenverbond niet als een verbond van leven, maar als eene bediening van den dood, niet als eenen weg tot behoud, maar als eenen weg tot verdoemenis, en hij deed dit, opdat wij arm en verlegen tot hem zouden komen; want het was de raad van zijne genade, waarvan hij de vervulling voorbereidde door de wet, om ons te brengen onder het eerste en eeuwige verbond, dat hij met Abraham gemaakt had, namelijk het verbond van regtvaardigheid door geloof.

Zoolang God dezen raad zijner genade, door Paulus meestal de verborgenheid genoemd, nog niet had geopenbaard, was Israël onder de wet in bewaring gesteld, (Gal. III: 23) en had derhalve de regel der wet zijne volle kracht. Ook onze Heer Jezus Christus is onder de wet geboren en was alzoo in zekeren zin aan den regel van de wet onderworpen, hij was een dienaar der besnijdenis, (Rom. XV: 8) hij moest alle geregtig-

heid, die naar de wet is, vervullen. (Matth. III: 15) Slaan wij dan nu het oog op hem, en vergelijken wij zijn leven met het streven naar eigene geregtigheid, dat in zijnen tijd de besten en edelsten in Israël kenmerkte.

Hoe geheel anders is zijn leven dan wettelijk leven! Hij, de Heer der heerlijkheid, zoekt niet naar gemeenschap met God, want hij heeft haar. God is in hem en hij in den Vader, en hoewel hij volmaakt den wil van den Vader volbrengt, zoo is er toch in hem geen zweem van hetgeen gij eigene geregtigheid zoudt mogen noemen. Aanschouwt het leven van Jezus in al zijne verhevenheid, in al zijnen hemelschen adel, in al zijne beminnelijke schoonheid. Zie, al is hij volmaakt, toch zijn het geenszins de werken van geregtigheid, die den band knoopen tusschen hem en den Vader. Neen waarlijk, het zijn die goede werken niet, die de Zoon in rekening brengt, als hij vrijmoedig toegaat tot God; zijne heerlijke deugden staan niet daar als zoovele middelaars tusschen den Vader en hem. Zijn hart zelf behoort toe aan den Vader; hij kent zijns Vaders liefde; daarom is zijn leven juist het tegenbeeld van hetgeen de wet haar ideaal noemt; want het ideaal naar de wet, dat is een Saulus, de ongeveinsde Farizeër, die ijverig was in wettelijke werken, om daardoor de gunst van God als 't ware te koopen. De man der wet, die tot God toegaat, spreekt aldus bij zich zelven: „o God! ik dank „u, dat ik niet ben gelijk de andere menschen; ik vast „tweemaal ter week; ik geef tienden van alles, wat ik „bezit." (Luk. XVIII: 11)

En wat zien wij in Jezus? Welk eene goddelijke rust!

welk een vrede van binnen! welk eene volmaakte gemeenschap met God! Ja, wat is er hoog, of wat is er heerlijk dat uwe ziel, o mensch! maar wenschen of zich voorstellen kan, en dat gij niet volkomen verwezentlijkt ziet in dezen Zoon des menschen?

Wat nu is het geheim van dat zalige leven van Christus in gemeenschap met den Vader?

Zijn het welligt, even als bij de Farizeërs, zijne voortreffelijke werken? Hij zal welligt meer dan anderen vasten, naauwgezetter dan anderen den sabbat vieren, zich zelven zwaarder lasten opleggen dan iemand anders. Hij zal in reinheid naar de wet alle anderen overtreffen. Hij zal gestrenger zijn dan een Johannes, die boetgezant, en zich met sombere angstvalligheid alle levensvreugde ontzeggen. — Niets van dat alles. Integendeel, de mannen van de wet noemen hem eenen vraat en wijnzuiper, een vriend van tollenaars en zondaars! (Luk. VII: 34) En toch, wie hem waarlijk kent, merkt weldra op, dat alleen deze Jezus volmaakt datgene bezit, hetwelk de wetsmannen wel met inspanning van alle krachten zoeken, maar zonder het te vinden. Naauwgezet in hunnen geest kon Jezus niet wezen; want hij kon niet huichelen, en hij wist al te goed, dat de gemeenschap met God toch waarlijk niet afhangt van kleingeestigheid en letterknechterij, van het vertienden van munte, dille, en komijn.

Maar waarop rustte dan bij onzen Heer dat zalige leven in gemeenschap met God?

Zou het welligt toe te schrijven zijn aan zijne zuivere deugd en zedelijkheid op zich zelve, zulke deugd name-

lijk, die met de instellingen en ceremoniën van de wet niets gemeen heeft en die eene eeuwige waarde bezit? Zeker was hij volmaakt, even als God zelf; maar toch — bedrieg ik mij, als ik zeg: ook daarop, dat hij goede werken deed, rustte de goddelijke vrede van zijne ziel niet? In de Schrift wordt onderscheid gemaakt tusschen goede werken en schoone werken. Dat onderscheid is in onze vertaling nergens uitgedrukt. Als gij eenige goede daad verrigt, en wel uit een goed beginsel, als gij bijv. weldadig zijt, omdat gij gehoorzaam wilt wezen aan dien God, die u zoo rijk beweldadigd heeft, dan moogt gij dit waarlijk in christelijken zin een goed werk noemen. Maar daarom is het nog niet altijd een schoon werk. Daartoe moet er nog iets bijkomen. Namelijk als wij de goede werken zoo ongekunsteld en zoo natuurlijk volbrengen, alsof dat nu geheel van zelf sprak; als die goede werken bij ons van zelf uit een rein en beminnelijk hart voortkomen, zoodat wij in die goede werken alleen de innerlijke harmonie van onze ziel en al het natuurlijk beminnelijke van ons hart openbaar maken, dan eerst zijn onze goede werken ook schoone werken. Alle goede werken van Jezus waren zulke schoone werken. Maar is dat zoo, dan mag ik met regt beweren, dat de harmonie van zijn ziel zelve niet op die werken rustte, daar integendeel die werken uit de harmonie van zijn ziel of uit het natuurlijk beminnelijke van zijn hart als van zelf voortkwamen en daarvan getuigden. Jezus toch deed den wil van God, niet om daardoor eerst de liefde van den Vader te winnen: neen, hij had de liefde van den Vader in zich zelven, en

daarom kon hij niet anders dan goed doen. Hij kende den Vader, hij wist dat de Vader liefde is; en dit kennen van Gods liefde was hem het leven. Hoe nu zou hij, die de liefde van den Vader volkomen in zich had, den schijn kunnen aannemen, alsof hij die liefde eerst nog moest verdienen door wettelijkheid? Gij ziet het alzoo in den Heer, dat gemeenschap met God of ware godsdienst boven alle wettelijkheid verheven is en dat zij buiten alle eigene geregtigheid omgaat.

Wij hebben in enkele trekken het beginsel van het godsdienstig leven van Jezus geteekend. Wij moeten daarbij evenwel niet vergeten, dat hij geboren was en leefde onder de wet, onder haren zegen en haren vloek.

Welk eene tegenspraak! Hij, die zonder zonde is, leeft onder een wet, die alleen berekend is voor de zonde; hij, die de Zoon van God en volkomen vrij is, leeft in een verbond, waarvan de geest is dienstbaarheid tot vreeze! (Rom. VIII: 15)

Die tegenspraak werd dan ook krachtig openbaar. De Zoon van God werd uit volmaakte gehoorzaamheid aan den Vader wel geen overtreder der wet — want hij heeft nooit gezondigd — maar hij maakte zich, menschelijk gesproken, aan hoogverraad schuldig. Hij werd zonde en vloek in eigen persoon, wanneer wij hem namelijk naar den regel van wettelijke geregtigheid beoordeelen. Ja er was voor hem geen derde: hij moest òf ontrouw worden aan den Vader, òf zonde worden voor de wet. Kon hij, die het leven Gods in zich zelven had, in den

gemoede mededoen zelfs met de opregte kinderen van zijn volk, die zwoeren bij letter en inzetting, die tempel en offerdienst als het hoog-heilige vereerden, die, overeenkomstig met den regel van de wet, het welbehagen van Jehova wilden koopen voor den prijs van offergaven, vasten, boetedoening, reiniging, tienden, tallooze ceremoniën, tallooze deugden, die men tellen en wegen en Gode voorrekenen kan?

Nu vraag ik u: Wie is het meest een vloek voor de wet? Is hij het die enkele of vele geboden overtreedt, maar toch het gezag en den regel der wet erkennen en eerbiedigen blijft? Of is hij het, die wel geen enkel afzonderlijk gebod overtreedt, maar openlijk en krachtig zelfs de grondslagen aantast, waarop het verbond van de werken rust?

Immers de laatste!

Oordeelt nu over Jezus. Zie, openlijk verklaarde hij zich tegen hetgeen de wet beveelt, namelijk het streven naar eigen geregtigheid. Openlijk verklaarde hij voor onwaar of onmogelijk wat de wet verzekert, namelijk dat de mensch door werken geregtvaardigd worden moet. Plegtig verzekerde hij, dat hetgeen de wet den eenigen weg ten hemel noemt, namelijk 's menschen eigen werk, voor God geene waarde heeft, ja wat meer is, dat eigene geregtigheid den mensch van God verwijdert. Dat toch was, volgens Paulus, het eigenaardig karakter der prediking van Jezus. Hij leerde, dat bij God alleen geloof geldt, en dat God uit genade zalig maakt, maar dat hij de werken van de menschen niet in rekening brengt. En de Heer deed al wat hij kon, om Israël van deze heerlijke

waarheid te overtuigen. Dat is: hij zocht het werkenverbond omver te werpen midden in Israël zelf — in dat Israël, welks voortdurend volksbestaan van het werkenverbond afhing en daarmeê stond en viel!

Zeker was hetgeen Jezus deed, de wil van den Vader, en juist in de volbrenging van dat moeijelijke werk, in het strijden van dien strijd, waarin hij zoo geperst werd, openbaarde de Heer eene volmaaktheid, waardoor hij het beeld van den Vader vertoonde. Maar plaatsen wij ons op het standpunt van de wet, hetwelk immers, hoewel dan ook uit schikking door God ingesteld, toch, volgens Paulus, tot op den dood van den Heer eene betrekkelijke geldigheid had, en bedenken wij daarbij, dat Jezus zelf onder deze wet leefde, dan kan het niet twijfelachtig zijn, wat wij moeten antwoorden op deze vraag: Wat moet het oordeel van hem, die op het standpunt van de wet staat, zijn over Jezus, die de wet van hare kracht berooven, die het verbond van de werken vernietigen wilde? Spreekt de wet reeds over den overtreder van hare geboden den vloek uit: Jezus is zeker geen eigenlijk overtreder, maar hij is een omverwerper van de bedeeling der wet. Daarom is hij voor de mannen der wet niet alleen zondaar, maar de verpersoonlijkte zonde zelve, en de wet stort al haren vloek over hem uit. Op het standpunt der wet spraken de Joden met regt: „Wij hebben eene wet, en naar onze wet moet hij sterven." (Joh. XIX: 7) Inderdaad, indien de bedeeling der wet, gelijk de Joden geloofden, eene eeuwige en onveranderlijke ware geweest, dan ook zou Jezus naar de wet des doods schuldig geweest zijn.

Ziedaar, in welken zin de Apostel Jezus zonde en vloek noemt. Hij is dat uit het oogpunt van het verbond van de werken, hoewel hij wezenlijk geene zonde gekend heeft en de eeuwig Gezegende van den Vader was. Hij is der zonde en der wet gestorven. Door zijnen dood aan het kruis heeft hij alle gemeenschap afgebroken met de zonde, die in de wereld heerschte, doch die tegenover hem magteloos was, zelfs al stelde zij hem bloot aan de verzoekingen van het meest ontzettende lijden. Maar door zijnen dood heeft hij niet minder alle gemeenschap afgebroken met de bedeeling der wet, die om der zonde wil in de wereld gekomen was, en die eene bedeeling was van verdoemenis en dood. Hij heeft niet alleen de zonde zelve overwonnen, maar hij heeft ook de bedeeling der wet te niet gedaan, waardoor de zonde een onoverkomelijken scheidsmuur stelde tusschen ons en onzen God.

III. JEZUS CHRISTUS ZONDE EN VLOEK VOOR ONS.

Laat ons nu zien, hoe Jezus zonde en vloek geworden is voor ons of hoe zijn sterven tot onze verlossing en tot ons behoud strekt.

Wat hebben wij noodig voor de rust van onze ziel of voor onze verzoening met God?

Zoolang wij meenen, dat wij den waren vrede moeten zoeken in wettelijk leven, vinden wij dien nooit. Want dan zoeken wij God op eenen weg, die ons in eeuwigheid niet tot hem kan leiden.

God heeft onze ziel geschapen tot geloof. Als het evangelie geloof verlangt, dan is die eisch in volkomene

overeenstemming met de oorspronkelijke behoeften van het menschelijk gemoed. In dezen zin kan men zeggen, dat de christelijke godsdienst waarlijk de oudste van alle godsdiensten is, dat God haar ingesteld heeft, toen hij menschen schiep. „De ziel van den mensch," zegt Tertullianus, „is van nature eene christin." En zoo is het. Alleen waar geloof is, daar is vrede. Wie tot gelooven niet komt, zijne ziel blijft ledig en eenzaam. Gelooven, als christen, bestaat hierin, dat wij ons op Gods liefde verlaten, en dat wij niets willen zijn uit ons zelven.

Wat mag wel de reden zijn, dat wij niet terstond dien drang om te gelooven volgen, dien God zelf geplant heeft in ieder menschelijk gemoed? Wat weerhoudt ons, om het hart aan hem te geven? Wat is 't, dat wij volhouden met het zoeken naar God op onzen eigen weg? dat wij onze pogingen daartoe zelfs dan nog verdubbelen, al spreekt reeds binnen in ons de fluisterende stem, dat al dat zoeken vruchteloos wezen zal?

De verklaring daarvan ligt in de zonde.

Wanneer het geweten ons schuldig verklaart, hoe zouden wij dan niet vreezen, om te verschijnen voor God? 't Is onmogelijk, dat een zondaar, namelijk als hij gevoelt, wat zondigen is, uit zich zelven zou komen tot zulk een vast en duurzaam vertrouwen op de vaderliefde van God, als hij noodig heeft voor de rust van zijne ziel. Want zoolang wij nog op ons zelven staan, is er een schrikkelijk iets, hetwelk tusschen ons en onzen God staat, en dat iets is de wet. Ik denk niet alleen of 't meest aan die wet, die eens door God op den berg Horeb ge-

geven is; maar ik denk veeleer aan die wet, die God geschreven heeft in iedere menschelijke ziel om — als wij zondigen — tegen ons te getuigen en ons te verdoemen. Het is de schrikkelijke wet van het geweten, die scheiding maakt tusschen het schepsel en den Schepper, die ons niet alleen veroordeelt, maar ook alle vrijmoedigheid tot God uit onze harten wegrukt. Ja, ook als wij nog leven onder deze wet en haren vloek, zullen wij welligt enkele oogenblikken in verhoogde stemmingen van gemoed verkeeren, waarin wij een voorgevoel smaken van den vrede, dien alleen het geloof in Gods liefde kan geven; maar zoodra het geweten zijn ontzettend: schuldig! hooren doet, zie, weg is ons geloof; het was als een morgenwolk, als een droom; want het geweten stort ons op nieuw in de ontzettende werkelijkheid: bekommering, onrust, strijd van binnen.

Wie zal ons verlossen? Wie zal aan die wet van binnen de magt ontnemen, niet om onzen wandel te regelen en te besturen — daartoe is zij voor eeuwig door God gegeven — maar de magt om ons te verdoemen, ons van God te verwijderen, om het geloof aan zijne liefde uit ons hart te rukken?

God zal een Profeet tot ons zenden, en deze zal ons verkondigen, dat God ons genadig wezen wil.

Kan een Profeet ons verlossen?

Heerlijk was de prediking van de Profeten: „Gelijk een „vader zich ontfermt over zijne kinderen, zoo ontfermt „God zich over degenen, die hem vreezen. Hij doet „onze misdaden van ons weg, verder dan het Oosten is

„van het Westen.” En wederom: „Zal ook eene moeder „haren zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontferme over „het kind van haren schoot? Al vergat zij, ik zal u „niet vergeten, spreekt de Heer; want ik heb u in mijne „handpalmen gegrift.” En nogmaals: „Al waren uwe „zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw; „al waren ze rood als karmozijn, zij zullen worden als „witte wol.” En op eene andere plaats: „Wie is een „God, gelijk gij, die de ongeregtigheid vergeeft, en de „overtreding voorbijgaat? God houdt zijnen toorn niet „eeuwig, want hij heeft lust aan goedertierenheid. Hij „zal zich ontfermen; hij zal onze ongeregtigheden vertre- „den, ja ze werpen in de afgronden van de zee.” (Ps. CIII. Jez. I. XLIX. Mich. VII)

Zoo spraken de Profeten: wat willen wij nog meer? Maar hebben zij Israël verlost? Gaf het profetisch woord vrede aan de ziel?

Voorwaar, al zond God duizend en nogmaals duizend Profeten, met nog sterker betuigingen van zijnent wege, dat hij genadig is: het zou alles niets baten. De wereld zou aan hare eigene geregtigheid vasthouden, gelijk Israël deed. Want de donderende stem van het geweten overstemt het profetische woord, en dat woord van de profeten, 't is niet veel meer dan eene liefelijke muziek, een welluidende klank, die de ziel wel eene enkele ure streelen, maar het geweten niet reinigen, het gemoed niet herscheppen, den zondaar niet verlossen kan.

Zal God ons verlossen, dan moet er een feit plaats hebben, waarop alle draden van de geschiedenis der vervlogen eeuwen uitloopen, en hetwelk de geschiedenis

der eeuwen, die volgen, magtig beheerscht; een feit, dat het wondervolle middelpunt wordt van de wereldgeschiedenis, haar keerpunt en hare wedergeboorte; zulk een feit, waardoor het aan onze ziel openbaar wordt, niet alleen dat wettelijkheid den mensch niet behouden kan, maar ook dat het streven naar eigene geregtigheid hoogmoed, zelfbedrog, ja ongeregtigheid is.

Zulk een feit, dat aan deze vereischten beantwoordt, is van Gods wege geschied. En dat feit is de kruisdood van onzen Heer.

„Hem, die geene zonde gekend heeft, heeft God „zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden „regtvaardigheid Gods in hem.” — „Christus heeft ons „verlost van den vloek der wet, een vloek voor ons „geworden zijnde.”

Laat ons zien in welken zin. Jezus sprak: „Wie den „Zoon van God aanschouwt en in hem gelooft, die heeft „eeuwig leven.” (Joh. VI: 40) Hoe moeten wij dat verstaan, dat het aanschouwen van Christus verlossing en eeuwig leven is? Wij zijn op den weg om het te begrijpen, als wij vooreerst maar vragen, hoe God in hem, en 't meest in zijn kruis, iederen weg van wettelijke geregtigheid of werkheiligheid ten toon gesteld en haar te schande gemaakt heeft; hoe God in den bloedigen dood van Christus ons den waarborg heeft gegeven, dat de wet van het geweten hare kracht, om ons te veroordeelen, verloren heeft, als wij staan in het geloof.

Wat zien wij in het kruis?

Dit eerst en vooral: Indien de wet van wettelijke

geregtigheid waarlijk de eeuwige raad van God is tot behoud van de wereld, dan is Jezus Christus regtvaardig gesmaad en gekruisigd; want hij heeft door woord en werk dien weg als in het aangezigt tegengesproken. — Ik denk hier wel 't eerst aan de mozaïsche wet; maar de wet van het geweten is voor een ieder, zoolang als hij niet geboren is uit den Heiligen Geest, in dit opzigt aan de wet van het werkenverbond van Israël gelijk; voor hem is de wet van het geweten ook eene wet, die eigene geregtigheid gebiedt. De wet van het werkenverbond of van het geweten spreekt over ons den vloek uit; want wij hebben allen gezondigd. Zoo zijn wij dan verloren: wie zal ons redden? Maar volgens die zelfde wet der werken heeft Israël den vloek uitgesproken over den heiligen Jezus en hem genageld aan het kruis. En Isaaël kon op zijn wettelijk standpunt niet anders doen, dan Jezus tot den dood veroordeelen. Indien het waar is, dat de mensch door zijne werken behouden worden moet, dan heeft Jezus, die eenen anderen weg des behouds predikte, inderdaad als een verderfelijk verleider der schare den dood verdiend. Maar Jezus kon zóó niet prediken, indien zijne eigene gemeenschap met God op den grondslag der wet rustte. Dat was alzoo niet. Zoo heeft dan het leven in God eenen anderen en beteren grond, namelijk het besef van, of het geloof in Gods oneindige liefde. Gode zij dank! is onze zaligheid niet meer verbonden aan de werken der wet, dan is er ook voor zondaars hoop. Is de zaligheid alleen eene gave van Gods liefde, wil God haar geven uit enkel genade, dan is ook ons de weg ten hemel ontsloten. Dat leert Jezus. Maar

zoo staan dan ook het beginsel zijner prediking en het beginsel der wet lijnregt tegenover elkander, en zij zijn in onverzoenlijken strijd. Of zou Jezus de prediking van genade, van behoud uit geloof, niet in al haren ernst bedoelen? Zou hij welligt ook zelf nog ten deele op het standpunt der wet staan? Verre van daar. Hij strijdt den strijd tegen het wettelijk leven tot het einde toe; hij trotseert den vloek der wet; hij geeft zijn dierbaar bloed, om ons van den vloek der wet te verlossen, om ons in zijnen kruisdood de verzekering te geven van hetgeen de zondaar vroeger niet kon of durfde gelooven, namelijk dat God ons uit genade behoudt, en niet uit de werken, dat onze zaligheid eene gave is van Gods oneindige liefde. Zoo zijn wij dan behouden, voor eeuwig behouden: want nu zijn wij niet meer onder de wet; zij zelve is veroordeeld, omdat zij Jezus veroordeeld heeft. — Wie daarom maar een weinig verstaat van de kracht van het kruis — o, als er eenige overlegging van eigene geregtigheid bij hem opkomt, hij zal haar terstond met kracht van zich werpen. Want het zal hem zijn, alsof het kruis van Christus tot zijne ziel spreekt: Weet gij dan niet, dat uw Heiland zelf gehangen heeft aan het kruis, gevonnisd naar de wet van de eigene geregtigheid? En gij, gij wilt u stellen aan de zijde van Kajaphas? gij wilt instemmen met al den handel van den Raad, die naar de wet van het werkenverbond uwen Heiland heeft gevloekt en gedood?

Nu wordt eigene geregtigheid misdaad. Het geweten zelf, dat weleer voor haar getuigde, getuigt tegen haar, zoodra wij zien op het kruis.

Neen waarlijk, zulk eene wet, die het vloekvonnis

over Jezus moest vellen, zij kan niet zijn de eeuwige raad van God tot zaligheid. Laat nu de wet vrij haar vloekvonnis spreken: ons gaan hare vervloekingen niet aan. Nu eerst gevoelen wij al de diepte en waarheid van hetgeen Paulus zegt: „De wet van het werken-„verbond nagelt den Heer aan het kruis en noemt hem „zonde en vloek; maar daarin spreekt zij haar eigen doem-„vonnis uit. Terwijl haar vloek terugkeert op haar zelve, „zoo neemt God haar daardoor uit het midden weg; „het handschrift, dat tegen ons bestond om ons te ver-„oordeelen, God heeft het genageld aan het kruis." (Kol. II: 14)

God zij geloofd! Zoo waarlijk als Christus niet eigenwillig of eigendunkelijk gestorven is, maar als het de Vader is, die hem overgegeven heeft aan den dood — („God," Paulus zegt het met nadruk, en zoo 't anders ware, de dood van Jezus had voor ons volstrekt geene beteekenis of kracht, „God heeft hem zonde gemaakt") — zoo waarlijk is dit de eeuwige raad van den Vader, dat er voor ons behoud is niet uit werken, maar uit genade door geloof.

Of waarom noemen wij Jezus volmaakt? en in welk opzigt was hij de Volmaakte?

Was hij 't naar den regel van de eigen geregtigheid? Neen, maar hij was volmaakt omdat hij den Vader kende, en omdat hij één was met God.

Zoo zien wij het dan in hem: Als wij in de liefde van God konden of wilden gelooven, gelijk Jezus één met God was, dan zouden wij vrede vinden voor onze ziel. Want dit weten wij, dat onze Heer Jezus Christus ge-

kruisigd en gestorven is, alleen omdat hij predikte: Vergeving van zonde, en dat zonder de wet; regtvaardiging uit geloof; alleen omdat hij leerde, dat armen van geest, en zij die treuren over de zonde, en vermoeiden en belasten vrijmoedig mogen toegaan tot God. Zie, dat is het, wat ons zalig maakt, dat, en niet de wet die daar zegt: „Wie deze dingen doet, zal door dezelve leven.”

Zoo is dan de Christus, die aan het kruis hangt, beladen met den vloek, door de wet van de eigene geregtigheid op hem gelegd, voor ons verlossing van dien vloek, en regtvaardiging voor God.

Zoo lief had God de wereld, dat hij zelfs den dood van den Zoon niet te kostelijk hield, om ons den waarborg en het onderpand te geven, dat wij behouden worden door geloof. Nu weten wij, dat wetswerken niet alleen onmogelijk kunnen geven, wat het heiligst verlangen is van ieder bekommerd gemoed, maar dat zij integendeel ons verwijderen van God en ons aftrekken van ons eeuwig heil. De wet van eigene geregtigheid laat voor gemeenschap met God geene plaats; hem, die volmaakt was in gemeenschap met God, nagelt zij aan het kruis.

IV. DE IN DEN DOOD VAN CHRISTUS GEOPENBAARDE GEREGTIGHEID, DIE UIT GOD IS, ALLEEN DOOR GELOOF.

De groote waarheid, waarop het christendom rust, en die vòòr de komst van Christus niet of uiterst gebrekkig begrepen werd, is wezenlijk deze, dat „de God, die de „wereld gemaakt heeft, en die de Heer des hemels en „der aarde is, niet woont in tempelen met handen ge-

„maakt, en van menschenhanden niet gediend wordt, als „iets behoevende, alzoo hij zelf allen het leven, en den „adem, en alle dingen geeft." (Hand. XVII : 24, 25) Alle godsvereering heeft natuurlijk ten doel, om daardoor iets te doen, wat ons aangenaam maakt bij den God, dien wij vereeren. De oudste volken stelden zich de Godheid of de Goden voor als wezens, die, even zeer als de mensch, behoefte gevoelden aan spijs en drank. Zij meenden, dat de offergaven, die zij verbrandden, en die in rook en vlammen als 't ware opstegen naar den hemel, eene spijze, of eene verkwikking voor de Goden waren. Vóór den tijd van Mozes heerschte dat denkbeeld buiten twijfel ook onder de voorvaders der Israëlieten. „Jehova," zoo heet het, „rook den liefelijken reuk" van de brandoffers, die Noach hem bragt, nadat hij de ark verlaten had. Het was nog een overblijfsel van die kinderlijk naïeve meening, dat ook later offergaven genoemd werden eene spijze van Jehova. (Lev. III. XXI. XXII. Num. XXVIII : 2, 24) Weldra begon men echter in te zien, dat het God niet alleen of het meest om de offers zelven te doen kon zijn, en nu geloofde men, dat de offeranden Gode alleen dan aangenaam waren, wanneer ook de gezindheid van den offeraar goed en heilig was; totdat men eindelijk begreep, dat de uiterlijke handeling der godsvereering op zich zelve in de oogen van God volstrekt niets beteekende, en dat het eenig en alleen op gezindheid en wandel aankwam, terwijl nu al die uiterlijke verrigtingen der eeredienst beschouwd werden als zinnebeelden, hetzij van de gezindheid van dengene, die ze verrigtte, òf van meer algemeene godsdienstige waarheden. Altijd echter

bleef de meening op den voorgrond staan, dat God zijne gunst afhankelijk stelde van de vroomheid der menschen, of van hunne werken.

Deze meening is volkomen overwonnen door het evangelie van Jezus Christus, zooals dit begrepen worden moet, en door Paulus begrepen is. Dáár heet het: „Allen heb-„ben gezondigd, en zijn verdoemelijk voor God; zij wor-„den om niet geregtvaardigd uit zijne genade." Van den mensch wordt niets, volstrekt niets gevorderd, om geregtvaardigd te worden. Als wij maar gelooven, dan zijn wij geregtvaardigd en met God verzoend. Ook mag en kan dit ons geloof, dat God ons begenadigt, volstrekt niet steunen op de gedachte aan eenige deugd of verdienste van onzen kant. Zelfs de gewetensvraag, die bij christenen niet ongewoon is: „of wij wel vrijmoedigheid „mogen hebben, om ons de beloofde zegeningen des evan-„gelies toe te eigenen, en wanneer wij die vrijmoedigheid „al of niet mogen hebben?" deze vraag rust reeds op eene niet-evangelische gedachte. Zij gaat uit van de onderstelling, dat er toch iets van onzen kant geschieden moet, eer dat God ons zijne genade wil of kan verleenen. Zoo is het niet. Integendeel, als wij, hoe wij anders ook over ons zelven zouden moeten oordeelen, geheel en al afzien van alles, wat wij zijn of wat wij gedaan hebben, en wij nemen maar eenvoudig zonder anderen grond, van ganscher harte aan, dat God ons zijne genade schenkt, dan hebben wij Gods genade. Ja wat meer is, wanneer wij dat niet doen, al waren wij dan ook de allerbesten en en allerzedelijksten der menschen, wij zouden aan de genade Gods geen deel kunnen hebben. Dat is de stellige

leer van Paulus, die in volkomene overeenstemming is met den geest der evangelieprediking van Jezus Christus zelven, al heeft de Heer dezelfde gedachte op andere wijze en in andere vormen uitgesproken.

Zonder die leer houdt inderdaad het evangelie op evangelie te zijn. Immers Jezus Christus is daarom onze Zaligmaker, omdat hij in geheel zijn leven, maar vooral door zijn sterven aan het kruis, de groote waarheid aan het licht heeft gebragt, dat onze betrekking tot God, of dat ware godsvrucht des harten volstrekt niet kan of mag rusten op het besef van hetgeen wij van onzen kant wel voor God of in zijne dienst geweest zijn of hebben gedaan. Zij is alleen gebouwd op het levendig gevoel van hetgeen God voor ons is en doet, ja dat hij alles voor ons is en alles in ons werkt. Daarom wil het evangelie niets van werken weten, als het spreekt over den weg tot behoud, maar eenig en alleen van genade, waaraan geloof beantwoordt. Geloof is volstrekt geen werk van ons. 't Is alleen de erkenning van hetgeen God voor ons is en werkt. Noemt Jezus het geloof eens het werk Gods, hij spreekt zoo alleen in overdragtelijken zin. Hij wil er dit mede zeggen. In plaats van de werken, waardoor de Joden meenden de gunst van God te moeten winnen, is het alleen het geloof in hem, hetwelk ons in de ware betrekking tot God plaatst. Of liever, God doet dit buiten alle werken van den mensch om, terwijl wij alleen maar hebben te gelooven. (Joh. VI : 28, 29) Jezus noemt hier geloof om dezelfde reden het werk Gods, als bijv. Paulus, tegenover de Oude Bedeeling, als de wet der werken,

de Nieuwe stelt als de wet des geloofs, hoewel natuurlijk het geloof geen voorschrift van eene wet is, even als de werken dat waren. (Rom. III : 27) Waarom nu is geloof alleen genoeg? Vragen wij eerst, waarom onze eigene werken ons nooit kunnen brengen tot de ware rust in God of tot gemeenschap met God?

Het is voor ons niet moeijelijk antwoord op deze vraag te geven. Wat toch wenschen, wat zoeken wij door de godsdienst? Natuurlijk vrede bij God, zijne gunst en liefde. Maar om zich te overtuigen, dat dit langs den weg der werken niet te vinden is, daartoe is geene bijzondere diepte van nadenken noodig, vooral niet voor ons, die de voortreffelijke redenering van Paulus Rom. VII kennen. Wij behoeven alleen maar na te denken over de zedelijke volkomenheid, waarvan wij in ernst gelooven, dat wij haar door eigen krachts-inspanning kunnen bereiken. Versta mij wèl. Ik spreek niet, van de volmaaktheid, die de mensch zou kunnen bereiken, indien hij maar aan zijnen aanleg beantwoordde. Waartoe zijn zij nut, al die fantasiën over de zedelijke grootheid van den mensch, in 't algemeen beschouwd? Want het ideaal van eenen mensch, het is, indien wij afzien van Jezus Christus, niet veel meer dan een hersenschimmig wezen, aan welks bestaan wij niet eens gelooven, terwijl wij zeer goed weten, dat wij zelven er nog maar zeer weinig van verwezenlijkt hebben. Ja, indien hij maar aan zijnen aanleg beantwoordde! Maar ons hart zegt ons, dat het bij ons, althans in dit leven, wel bij een indien zal blijven. Men denke daarom veel liever aan die mate van zedelijke volkomenheid, waarvan wij

in ernst gelooven, dat wij haar door eigen werk kunnen bereiken. Wat zouden wij moeten antwoorden, als Paulus deze vraag tot ons rigtte: Is er iemand ter wereld, die zijne goede werken zoo hoog durft aanslaan, dat hij het zou wagen, op grond daarvan, voor het aangezigt van den Hartenkenner te zeggen: „Heilige God! ik ben waar„lijk uw kind; want mijne werken zijn goed, ook voor „u." — Neen, het is niet mogelijk, dat ons hart tot vrede met God komt, zoolang wij geheel of zelfs maar ten deele staan voor rekening van onze eigene deugden. Deugden, zeg ik. Maar verdienen zelfs de allervoortreffelijkste werken van hem, die op het standpunt van het wettelijke leven staat, wel dezen verheven naam? Noemt gij dat nog deugd in Gods oogen, wanneer de mensch eenig goed werk verrigt, om het in rekening te brengen bij God?

Maar al noemt gij zulk een werk ook met den naam van deugd: de naam doet niets ter zake. De groote vraag is deze: of het streven naar zulk eene deugd ons ook maar ééne enkele schrede nader kan brengen aan God? En dat is er zoo ver van daan, dat het veeleer onze verwijdering van God gedurig grooter maakt. Er is zelfs in de meest volmaakte eigene geregtigheid volstrekt niets, wat ons innig met God vereenigt; zij stelt ons veeleer tegenover God. Wie daarom ook maar iets gevoelt van de behoefte aan ware gemeenschap met hem, hij ondervindt, dat al het eigen werken en streven, namelijk om onze eigene geregtigheid op te rigten, het hart koud en ledig laat. In de eigene werken kan uit den aard der zaak volstrekt niets zijn, wat ons die warmte en

dien gloed kan schenken, waaraan ons hart behoefte heeft om te leven. Ja, zelfs hij, die volmaakt regtvaardig is door eigen werken, zou nog dood zijn voor de innige gemeenschap met God. „Indien Abraham uit de werken „geregtvaardigd is, zoo heeft hij roem, maar niet bij „God." (Rom. IV: 2) Niet de regtvaardige door eigene geregtigheid, maar alleen die mensch is „zalig te spre„ken, wien God de regtvaardigheid toerekent zonder „werken," naar het woord der Schrift: „Zalig zijn zij, „welker ongeregtigheden vergeven zijn, en welker zonden „bedekt zijn; zalig is de man, welken de Heer de zon„den niet toerekent." (vs. 6—8) Jezus was wel volmaakt regtvaardig. Maar waarom? Juist, omdat hij zulke eigene werken, als waarvan men op het standpunt der eigene geregtigheid spreekt, volstrekt niet kende. „De Zoon „kan niets van zich zelven doen." — „De Vader, die „in mij blijft, deze zelf doet de werken;" zegt de Heer. (Joh. V: 19. XIV: 10) Paulus daarentegen had weleer zulk eene mate van geregtigheid naar de wet bereikt, dat hij zich zelven onberispelijk kon noemen. Maar al die eigene geregtigheid achtte hij schade, ja even verwerpelijk, als wat het meest afschuwelijk is, omdat zij de ziel niet met God kan verzoenen. (Fil. III: 7: 8)

Daarom moeten wij volkomen afzien van alle eigen werk, wèl te verstaan, als grond, waarop wij het gebouw onzer hoop zoeken op te rigten. Er is maar ééne mogelijkheid van behoud, maar ééne mogelijkheid van gemeenschap met God; en die ééne mogelijkheid is de genade Gods, zoo als die in Christus geopenbaard is, toen God hem tot zonde gemaakt heeft en hij een

vloek voor ons geworden is. En daarom is er ook maar één weg des heils, namelijk geloof.

Waarom juist geloof? Zou God welligt even goed iets anders tot voorwaarde hebben kunnen stellen, bijv. het streven naar deugd, of eene of andere gesteldheid des gemoeds van zedelijken aard? Het antwoord op deze vraag moet beslist ontkennend zijn. Iedere andere eisch zou de betooning der genade afhankelijk stellen van eenig menschelijk werk, zou haar alzoo opheffen. (Rom. XI: 6) Geloof daarentegen is, gelijk wij reeds opmerkten, volstrekt geen werk. Het is de natuurlijke en noodzakelijke vrucht der genade zelve, zoodra God deze aan ons openbaart. Geloof en genade zijn twee begrippen, die zoo geheel op elkander sluiten, dat Paulus met regt kon zeggen: „Daarom is het uit geloof, opdat het naar „genade zij." (Rom. IV: 16) Volgens Paulus toch is het niet denkbaar, dat iets wezenlijk goed of Gode welbehagelijk zijn zou, tenzij alleen datgene, wat God in ons werkt. Nu is gelooven of uit het geloof zijn juist die innerlijke toestand, waardoor wij niet meer meenen, dat wij iets uit ons zelven zijn of vermogen, maar waardoor wij ons hart openstellen voor de werking van God op ons. Door dien toestand, waarin het geloof ons plaatst, worden wij geschikt, om burgers te zijn van het Koningrijk Gods. Want in het rijk van God moet het beginsel van het eigen Ik gedood worden; en in de regtvaardigheid des geloofs is uit den aard der zaak voor het eigen Ik geene plaats meer; hier is alle roem afgesneden. (Gal. II: 20. 2 Kor. IV: 7) Ja, het geloof is zoo weinig een werk of eene verdienende oorzaak des

behouds, dat men zich aan eene dwaling schuldig maakt, wanneer men de mate onzer regtvaardiging voor God afhankelijk stelt van de mate des geloofs. Eigenlijk is er niet eens eene verschillende mate van dat geloof, waaraan regtvaardiging verbonden is. Wij gelooven aan Gods genade, of wij gelooven daaraan niet; een derde is niet mogelijk. Wel is er een wankelen tusschen geloof in de genade en tusschen eigene geregtigheid, hetwelk ons aan het gevaar bloot stelt, om van de genade te vervallen. Zoo was het bijv. met de Galatiërs. Wat Paulus daarentegen Rom. XIV en 1 Kor. VIII een zwak zijn in het geloof noemt, dat was eene zekere bekrompenheid naar het geweten, waardoor velen, hoewel zij wezenlijk stonden in de overtuiging, dat zij alleen door genade behouden konden worden, toch zich nog gebonden rekenden aan deze of die inzetting der wet. Tegenover dezulken is Paulus daarom ook zeer verschoonend, en zegt hij alleen: „Een ieder zij in zijn eigen gemoed ten volle verze-„kerd." (Rom. XIV : 5)

„Maar," zoo kon iemand ligt den Apostel te gemoet voeren, „indien het dan zoo geheel alleen Gods genade „is, die ons behoudt, indien deze genade volstrekt niet „zamenhangt met de goede werken, die wij doen, indien „God haar geeft aan allen, die gelooven: komt het dan „in het Koningrijk Gods eigenlijk niet aan op deugd en „zedelijkheid?"

Wat zou de Apostel op zulk eene vraag moeten antwoorden? Waarschijnlijk zou hij zeggen: Ik versta u

niet. Wat bedoelt gij eigenlijk? Mogelijk dit, of wij door onze werken behouden worden? — Dan antwoord ik: Neen, en nogmaals neen! Anders ware Christus te vergeefs gestorven.

Of bedoelt gij welligt dit, of de christen niet zedelijk behoort te leven? Mensch! zou Paulus gezegd hebben, dat vraagt niemand, die geloof heeft. Een geloovige zou nog lust kunnen hebben in de zonde! „Wij, „die der zonde gestorven zijn: hoe zullen wij nog in dezelve „leven? — De zonde zal over u niet heerschen: want „gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade." (Rom. VI : 2, 14)

Of verlangt gij misschien dit te weten, of de goede werken geene waarde bij God hebben? Waarde? Maar oordeelt zelven. Wat dunkt u, menschenkind? De groote God, die den hemel en de aarde geschapen heeft, en die evenmin onze dienst als onze hulde behoeft; de goede God, die ons het aanzijn gaf alleen om ons gelukkig te maken — zou het hem om één of meer van die beuzelwerken te doen zijn, die gij goede werken noemt? Is het hem niet alleen te doen om uw hart zelf? En gevoelt gij niet, dat het hart aan God te geven nog geheel iets anders zegt, dan een zoogenaamd deugdzaam leven op eigene hand, waarbij de mensch meent, dat hij het goede doet om Gods wil, maar waarbij hij wezenlijk alleen zich zelven zoekt te verheerlijken, en zich omringen wil met eenen stralenkrans van schitterende werken? Al die zedelijkheid naar de wet, al die werkheiligheid, waarvoor men Gods gunst wil koopen, zij vervreemdt de ziel van God. Zij bluscht het gevoel van kleinheid en

ootmoed uit. Zij is het graf voor de ware godsdienst van het hart. Wie deze kent, wil niets uit zich zelven zijn, maar alles alleen uit God en door God. Voorwaar, al klinkt die leer hard in de ooren van de wereld, zij is onze roem en onze vreugde: Zoolang als uwe deugden wetswerken zijn: al hadt gij alle deugden van menschen en engelen te gader, ja al waart gij volmaakt naar de wet, het zou u alles niets baten: want uit de werken van de wet wordt geen vleesch geregtvaardigd voor God.

Maar wat is het ook dat gij zoekt, werkers van eigene geregtigheid?

„Gij zoekt," zegt gij, „deugd en zedelijkheid."

Dat is eene uitnemend heerlijke zaak. Gave God, dat wij allen haar maar zochten met meerderen ernst.

Maar welke soort van deugd en zedelijkheid is het, die gij zoekt? Is het ware of schijnbare? Is het zulke, die ook voor God, of zulke, die alleen voor de menschen geldt?

„Natuurlijk ware, en die voor God geldt."

Nogmaals, eene uitnemende zaak! Alleen ééne vraag: hebt gij wel bedacht, waar de ware deugd wel te vinden is?

Niet op den weg van de werken, maar alleen op dien van geloof.

Wat vindt gij op den weg van de werken?

Gij vindt daar veel, zeer veel; gij vindt daar duizende deugden, groote en kleine; alleen, de deugd zelve vindt gij daar in eeuwigheid niet.

De deugd is één; en waar die ééne deugd niet is, daar zijn alle bijzondere deugden, hoe schoon zij schijnen, opge-

smukte en verkleedde schijndeugden. De ééne deugd begint eerst daar, waar het eigen Ik niet meer wil en niet meer werkt, maar waar wij ons geheel laten leiden door den Geest van God, of, met andere woorden, waar wij staan in het geloof in Jezus Christus, en door geloof gemeenschap hebben met zijn leven.

Zijn leven! — Onuitsprekelijk heerlijke gedachte. Al hadden wij van dat leven maar een klein, een allereerst begin, wij zouden ons zalig deel niet willen verruilen voor het deel van hem, die regtvaardig is naar de wet, meer dan allen, die uit vrouwen zijn geboren; want de minste in het Koningrijk der hemelen is meer dan hij.

„Gij zoekt deugd en zedelijkheid;" zegt gij?

Eene uitnemende zaak! Maar laat de geschiedenis u leeren, op welken weg alleen gij de ware deugd en zedelijkheid vindt. Wie waren van oudsher de sieraden van 's Heeren gemeente? Waren het de mannen van de werken? Of de helden des geloofs? Ziet slechts op eenen Paulus. Hij staat tegenover de geheele wereld. Hij trotseert den haat van Joden en joodsche christenen. Hij bekommert er zich niet over, wat de menschen tegen hem zeggen of doen, maar gaat moedig voort op zijnen weg, al kost dat hem zijne rust, zijnen goeden naam en zijn leven. Wie verdient onze bewondering als hij, ja Israëliet en aan zijn volk verkleefd met heilige liefde, maar meer nog man der waarheid, en het allermeest dienstknecht van Jezus Christus? En wat gaf hem dien heldenmoed? Wat vuurde zijnen ijver

aan? Wat bezielde hem met zooveel geest en kracht? Wat maakte hem in al deze dingen meer dan overwinnaar?

Geloof!

Geloof in God!

Geloof in God door Jezus Christus!.

XIV.

REGTE WAARDERING VAN HET EEUWIGE WEZEN DER GODSDIENST EN VAN DE CHRISTELIJKE HEILSORDE.

Er heerschen in onzen tijd onder de Protestanten, ook in Nederland, vooral twee beschouwingen omtrent het wezen der christelijke godsdienst, die eenzijdig tegenover elkander staan. Zij hebben beide hare betrekkelijke waarde, en als zij maar op de juiste wijze in zamenhang gebragt worden, dan vormen zij één schoon geheel.

Volgens de eene beschouwing is het eigenaardige van het christendom eenig en alleen hierin gelegen, dat in den persoon van Jezus Christus en in zijn leven de volmaakte godsdienst, of het hoogste godsdienstige ideaal geopenbaard en verwezenlijkt is. Dit leven van den eenigen Volmaakte noemen zij de bron en de kracht van het ware leven voor de wereld; het was dat niet alleen, maar het blijft dat voortdurend, tot dat wij allen hem gelijk geworden zijn. Op dit standpunt is niet zoo zeer het geloof in den persoon van Jezus Christus, als Heiland of Verlosser van zonden, als wel het geloovig aanschouwen en in zich opnemen van de ware godsdienst, die in hem openbaar geworden is, de band, die den christen met Christus vereenigt.

Volgens de andere beschouwing, die in de gemeente

de meest algemeen heerschende is, hebben wij aan het aanschouwen van het ware leven in Jezus Christus op zich zelf nog niets, al doen wij dat ook met eerbiedig geloof en heilige bewondering. Er moet eerst nog iets voorafgaan, waardoor wij de vatbaarheid verkrijgen, die wij als zondaars verloren hebben, om door den Geest van Christus in gemeenschap met God te komen. Daarom zien zij de hoofdzaak van het evangelie in al die ordeningen en schikkingen Gods, of in al die heilsfeiten, waardoor God de ontzettende gevolgen der zonde voor ons wegneemt, en de klove dempt tusschen hem en den zondaar; immers over deze klove zou de zondaar, aan zich zelven overgelaten, in eeuwigheid niet kunnen komen. De eerstgenoemden hechten zich vooral aan die zijde van het christendom, die aan het licht treedt in het volmaakte, in het eeuwige leven van Jezus Christus, als de bron van het leven voor ons; de laatstgenoemden aan die zijde van het christendom, die openbaar is van Gods zijde in den dood van Christus, als het middel der verzoening, en van onzen kant in het geloof, als het door God verordende middel, om ons de verzoening toe te eigenen. Wat betreft de vatbaarheid, om door de kennis van Jezus Christus het ware leven, dat in hem was, te ontvangen of in zich op te nemen, zoo nemen de eersten aan, dat deze in den zondigen mensch, bij den eenen in meerdere mate dan bij den ander, nog altijd aanwezig is, terwijl de laatsten beweren, dat zij eerst door de verlossing in den mensch gewerkt wordt, omdat de mensch haar door de zonde geheel verloren had, zoodat de eersten vaststellen wat de laatsten ont-

kennen, dat er in de niet-christelijke wereld reeds zwakke zaden of kiemen gevonden worden van dat zelfde leven, dat in Jezus Christus volmaakt was. Het gevolg daarvan is natuurlijk dit, dat de eersten het christendom veel minder als heilsorde, dan wel als stichting van de ware godsdienst, de anderen omgekeerd het christendom het meest als heilsorde beschouwen; of liever — want geene van deze twee zijden des christendoms wordt bij hen beiden geheel gemist — de eersten houden het daarvoor, dat Jezus Christus door de stichting der ware godsdienst de Heiland en Verlosser der wereld, de anderen, dat de Heer door het werk der verlossing en der verzoening van zondaars met God de stichter der ware godsdienst in het hart der geloovigen geworden is. Naar mijne overtuiging moeten wij evenzeer vasthouden aan die zijde van het evangelie, volgens welke daarin de regtvaardigheid Gods uit geloof geopenbaard is, als wij aan den anderen kant zeer op onze hoede moeten zijn voor de eenzijdigheid, waartoe wij Protestanten zoo ligt vervallen, alsof het wezen zelf der christelijke bedeeling in de heilsorde, dat is, in de verlossing, de verzoening, de regtvaardiging uit genade door geloof bestaan zou. Volgens de Schrift is regtvaardiging door geloof nog niets anders en niets meer, dan die genadedaad van God, waardoor hij den van hem vervreemden zondaar met zich verzoent, en ons opneemt in zijn Koningrijk; maar dit alles; hoe gewigtig en onmisbaar het zijn moge, is op zich zelf nog maar alleen de mogelijkheid der ware godsvrucht, niet hare verwezenlijking of voltooijing zelve. Ware godsvrucht bestaat volgens de Schrift hierin, dat wij den

beelde van den Zoon van God gelijkvormig zijn. Nu stelt God met onze roeping tot het geloof en met onze regtvaardiging zich wel ten doel, om ons te verheerlijken naar het beeld van Jezus Christus; (Rom. VIII: 29, 30. 2 Kor. III: 18) maar deze regtvaardiging zelve is nog maar het begin; daardoor neemt God alleen nog maar datgene weg, wat de gemeenschap met hem bij ons verhindert. Niet het geloof in Gods genade zelf is de kracht des nieuwen levens; neen, maar als wij vaststaan in dat geloof, dan treden wij daardoor in gemeenschap met den Heer en met zijne gemeente, en in die gemeenschap schenkt God ons den Heiligen Geest, en deze Geest is eigenlijk de eenige bewerker van al het goede en heerlijke in ons, die ons van binnen zoo verandert en vernieuwt, dat wij het beeld van Jezus Christus dragen. (2 Kor. III : 18) Alleen in dezen zamenhang kan men zeggen, dat het heilige, Gode gewijde leven de vrucht is van dat geloof, waardoor God ons regtvaardigt; want regtstreeks en onmiddellijk vloeit het daaruit niet voort. Althans Paulus leert in zijne voornaamste en algemeen als echt erkende brieven nooit, dat het ware, aan God geheiligde leven zoo maar van zelf uit het geloof voortkomen zou. Hun, die gelooven in God, als dengene, die den goddelooze regtvaardigt, (Rom. IV : 5) hun, leert Paulus, verleent God den Geest des kindschaps, en, in of met dien Geest, zoowel de kracht tot, als het beginsel en den regel van eenen heiligen wandel. Doch het heilig wandelen geschiedt niet maar van zelf uit kracht van de ons verleende gave; neen, daartoe is voortdurende strijd en krachts-

inspanning noodig. Nu is het Gode geheiligde leven, hoewel het eerst mogelijk geworden is door het geloof, wezenlijk de hoofdzaak, meer nog dan de heilsorde; want deze laatste is alleen middel; het leven naar den Geest daarentegen is het doel zelf. Zoo is dan regtvaardiging door geloof alleen nog maar datgene, wat wij noodig hebben, om christenen te worden. Maar als wij eens christenen zijn, dan ligt de regtvaardiging of de verzoening achter ons, en dan strekken wij ons uit naar de geestelijke volmaking, als het wit onzer roeping. Ook Paulus stelt alleen dan de leer der regtvaardiging uit genade door geloof op den voorgrond, als hij den indringenden geest van joodsche werkheiligheid en wettelijkheid moet bestrijden; maar waar dat niet noodig is, daar spreekt hij slechts zelden over de heilsorde. In de brieven aan de Efeziërs, de Kolossensen, de beide brieven aan de Thessalonicensen en de brieven aan Timotheüs en Titus, roert hij de leer der regtvaardiging niet eens aan. In de twee brieven aan de Korinthiërs spreekt hij er zelden van, ja, behalve 2 Kor. III: 9 en V: 21, slechts in het voorbijgaan en zonder bijzonderen nadruk. (1 Kor. I: 30. VI: 11) Wanneer wij nu bedenken, dat Paulus nooit over de heilsorde of de regtvaardigingsleer spreekt, dan alleen, waar hij de joodsche wet en het evangelie tegenover elkander plaatst, dat verder in de redenen van Jezus in de drie eerste Evangeliën, alsmede in de overige boeken des Nieuwen Testaments, de leer van de heilsorde zeer in de schaduw treedt tegenover hetgeen wij daar vinden omtrent het ware godsdienstige leven, dat er eindelijk in het Evangelie

van Johannes volstrekt niet over gesproken wordt, dan zeker wordt het ons duidelijk, hoe zeer wij in strijd handelen met de leer der Heilige Schrift, wanneer wij de leer der regtvaardiging door geloof eenzijdig beschouwen als den eenigen of buiten vergelijking voornaamsten inhoud des evangelies. Integendeel, het moet erkend worden, dat al de voorstellingen van Gods wezen en zijne gezindheden, die den grondslag uitmaken van de leer der heilsorde, een voorbijgaand karakter dragen, en dat de geheel bijzondere gestalte, die zij vertoonen, toe te schrijven is aan onze zondige bewustheid, en niet aan hetgeen God van zichzelven openbaart. Als God zich in de volheid zijner liefde openbaart aan den zondaar, die zich van God vervreemd en voor God schuldig gevoelt, dan zal deze liefde zich aan hem vertoonen in het licht van genade. De vrijmoedigheid tot God, die deze kennis van Gods liefde hem schenkt, vergeleken met zijne vroegere vrees voor en verwijdering van God, wekt in hem het gevoel van verzoening met God. Het levendig besef, dat wij deze verzoening met God alleen aan Gods liefde hebben te danken, of dat God ons al onze zonden kwijtgescholden heeft, geeft voor het gevoel van hem, die God weleer alleen als Regter gekend en gevreesd had, aan de zondenvergeving, die eene eeuwige daad Gods is, den vorm van eene vrijspraak van God, of van eene regterlijke handeling, waarbij God hem uit enkel genade voor regtvaardig verklaart. Inderdaad echter zijn de woorden genade, verzoening, vrijspraak, regtvaardig-verklaring, enz. slechts andere namen voor deze ééne waarheid, dat God de

liefde zelve, dat hij onze Vader is, die niet door eenige daad van onzen kant bewogen wordt om onze zonden ons te vergeven, maar die ze van eeuwigheid af reeds vergeven heeft. Op het wettelijke standpunt van Israël zeiden de schriftgeleerden met regt van Jezus: „Hij lastert God; wie kan de zonden vergeven, dan „God alleen?" Maar de Zoon des menschen, die de eeuwige liefde des Vaders kende, had daardoor ook de magt, om de zonden te vergeven op de aarde; en deze magt hebben allen, die den Geest van Christus bezitten. Want wat Jezus tot zijne discipelen zeide, dat geldt van alle geloovigen: „Ontvangt den Heiligen Geest; „zoo gij iemands zonden vergeeft, dien worden zij ver- „geven, zoo gij iemands zonden houdt, dien zijn zij „gehouden." (Joh. XX: 22, 23) Aan de zijnen schonk hij de sleutelen des hemelrijks. „Zoo wat gij," sprak hij, „zult binden op de aarde, dat zal in de hemelen „gebonden zijn, en zoo wat gij ontbinden zult op de aarde, „dat zal in de hemelen ontbonden zijn." (Math. XVI: 19) Wie meenen mogt, dat dit alleen op de Apostelen betrekking heeft, leze Matth. XVIII: 18 in zamenhang met vs. 14—20, en hij zal zich overtuigen, dat het waarlijk van alle geloovigen geldt. En in der waarheid: de eeuwige liefde des Vaders te verkondigen, wat is dat ook anders, dan het verkondigen der volkomene vergeving van zonden aan ieder, die gelooft?

Dat nu in de leer van de heilsorde de ware betrekking van God tot den mensch uitgedrukt wordt in voorstellingen, die aan de onvolmaakte of zondige bewustheid van den mensch beantwoorden, en die derhalve door

andere vervangen zullen worden, zoodra wij het ware leven Gods in den vollen zin des woords ons onvervreemdbaar eigendom kunnen noemen, dat ontneemt niets aan haar hoog belang. Integendeel juist daarin bestaat hare waarde; en deze waarde behoudt zij voor ons, zoolang er nog een rest van den ouden mensch in ons over is. Maar zijn wij eens volkomen nieuwe schepselen geworden, dan ook is het ten deele kennen voorbij, dan kennen wij, gelijk wij gekend zijn. (1 Kor. XIII: 12) Zoo was het met Jezus. Daarom is het niet te verwonderen, integendeel, het is natuurlijk, dat onze Heer zelf de woorden: genade, verzoening met God, regtvaardiging door geloof, en dergelijke, niet gebruikt heeft, en ook moeijelijk gebruiken kon. Hij toch was de Zondelooze, de volmaakt Regtvaardige. Daarom kende hij den Vader volkomen; maar daarom ook vonden al de voorstellingen omtrent God en Gods gezindheden jegens ons, die beantwoorden aan onze behoeften, zoolang wij nog in een overgangstoestand verkeeren, en die wij in dien toestand volstrekt noodig hebben voor onze rust, in de ziel van Jezus geene plaats.

Maar zoo wij de eenzijdige beschouwing van het evangelie, alsof dit zich geheel in de leer van de christelijke heilsorde oplossen zou, moeten afkeuren, die leer is echter voor ons van de hoogste waarde. Geringschatting van de Schriftleer over onze verzoening met God door den dood van Jezus Christus is naar mijne overtuiging nog veel verderfelijker, dan hare overwaardering. Het is

daarom zeer te betreuren, dat niet weinige voorstanders van de zoogenaamde moderne theologie, onder andere ook de te onzent wat al te zeer gevierde H. Lang, zich daaraan schuldig maken. In dit opzigt heeft, naar ik geloof, deze theologie aan ernstige herziening behoefte; of anders zal het blijken, dat zij voor de wezenlijk godsdienstige behoefte der gemeente geene waarde, en daarom zelve geene toekomst heeft. Ik acht het een al te stout, ik zou bijna zeggen, een vermetel bestaan, om, hetzij dan openlijk of in meer bedekte woorden en met behoud van de geëikte bijbelsche uitdrukkingen, te durven beweren, dat de geheele christelijke kerk, te beginnen met Jezus Christus zelven, gelijk uit de instelling van het Heilige Avondmaal blijkt, voorts al de Apostelen, voor zoo ver ons bekend is, ook de groote en heerlijke Paulus, die bewonderenswaardige man, en verder alle afdeelingen der christelijke kerk, alle helden des geloofs, van wie vernieuwing des levens in de gemeente uitgegaan is, in hunne beschouwing omtrent hetgeen de hoofdzaak in het christendom is, in dwaling zouden hebben verkeerd. Want zij allen hebben aan den *dood* van Christus eene geheel eenig gewigtige beteekenis, aan de leer der heilsorde, of der verlossing en der verzoening, eene eerste plaats in de evangelieprediking toegekend. Ik acht dit bestaan te stouter, naarmate de geschiedenis der christelijke kerk meer optreedt als getuige, dat juist het geloof aan de heilsorde de heerlijkste levenskracht is geweest. Gaarne geef ik toe, dat de *uitwerking en toepassing* van het groote beginsel der Kerkhervorming, hetwelk aan de evangeliebeschouwing van Paulus ontleend is, namelijk

regtvaardiging uit genade door geloof, in vele opzigten herziening behoeft; maar dat beginsel zelf is en blijft de ziel van iedere evangelieverkondiging, die tot zegen voor de gemeente zijn en levenwekkend werken zal. Ik weet wel, ook zij, die de leer der heilsorde in de schaduw stellen, blijven de uitdrukking: regtvaardiging door geloof, gebruiken; maar zij geven daaraan een geheel anderen zin; zij zien voorbij, dat deze uitdrukking wezenlijk niets anders is dan de in een slotsom zamengedrongen leer der heilsorde. Waartoe deze woorden nog te behouden, die alleen verwarring kunnen baren, wanneer men ze bezigt in eenen anderen zin, dan waarin Paulus, en na hem de geheele christelijke kerk, ze gebruikt hebben? Dat doet men toch, wanneer men in de uitdrukking: regtvaardiging door geloof, het woord geloof in zulk eenen zin opvat, dat nu deze uitdrukking zelve, in plaats van de christelijke heilsorde, het eeuwige wezen der godsdienst uitspreekt. Ik heb er op zich zelf niets tegen, wanneer men van het geloof deze bepaling geeft, dat het is vertrouwens-volle overgave van het hart aan God, onverdeelde en besliste toewijding van zich zelven aan hem; maar ik keur het af, wanneer men meent, dat dit reeds in het woord geloof zelf liggen zou. Dat vertrouwen, die toewijding is een gevolg van het geloof, niet het geloof zelf. Geloof is niets anders dan overtuiging, innige overtuiging; en of er vertrouwen en toewijding, dan of er onverschilligheid, of ook vrees en siddering uit geboren worden zal, dat hangt af, niet van het gelooven zelf, maar van de zaak, waaraan

men gelooft. Gelooven wij, dat God zich om ons niet bekommert, of gelooven wij, dat hij een God van wrake is, dan beantwoorden aan dit geloof de stemming van onverschilligheid en van angst. Ook de démons gelooven, en zij sidderen, zegt Jakobus. Daar nu in de regtvaardigingsleer de genade Gods het voorwerp des geloofs is, zoo brengt dit geloof vertrouwen met zich en dringt het tot toewijding en overgave van het hart aan God. Ik keur het te meer af, dat men bovengenoemde bepaling, waardoor men het geloof maakt tot eene zedelijke daad, zonder nadere beperking toepast op het gebruik van dit woord in de regtvaardigingsleer, omdat men zóó de leer van geregtigheid Gods uit genade door geloof verandert in eene leer van geregtigheid uit eigene vroomheid. In deze leer bedoelt Paulus met geloof niet in 't algemeen geloof in God, maar geheel in het bijzonder de innige overtuiging aangaande de genade van God, die den zondaar om niet verlost, verzoent, regtvaardigt; dat is — want deze genade van God is eerst in en door den dood van Christus openbaar geworden — geloof in Jezus Christus, den Gekruisigde. H. Lang komt er dan ook openlijk voor uit, dat de Apostel Paulus zich zou hebben schuldig gemaakt aan eene verontreiniging van het zuivere christelijke beginsel. Hij zou de mogelijkheid, om deel te verkrijgen aan het heil in Christus, al te zeer afhankelijk gesteld hebben van de historische feiten van Christus' dood en opstanding. Naar de leer van Paulus toch, zou de dood van Christus, ook voor God, de eenige mogelijkheid geweest zijn, om zijne genade te

schenken aan den gevallen mensch. Zoo zou onze regtvaardiging voor God geheel afhankelijk gesteld zijn van ons geloof in Christus, den Gekruisten, of in zijnen dood. Deze leer des Apostels nu zal, volgens Lang, eene verontreiniging zijn van het zuivere christelijke beginsel, zooals dit door Jezus zelven in woord en werk verkondigd is. Ik moet de juistheid dezer bewering bepaald ontkennen. Al geef ik toe, dat in de redenen van Jezus in de drie eerste Evangeliën de leer van de verlossing en van haren zamenhang met 's Heeren lijden en sterven meer op den achtergrond treedt, gelijk zij dit uit den aard der zaak doen moest, zoo kan ik echter niet toegeven, dat hier een wezenlijk verschil tusschen den Meester en zijnen uitverkoren Apostel zou bestaan. Ook in deze Evangeliën treedt Jezus op als Verlosser van zonden, en niet alleen als verkondiger van bekeering in dien zin, waarin ook Johannes de Dooper tot boetedoening vermaande. Altijd leert Jezus, dat ons behoud verbonden is aan het geloof in hem. In de redenen van Jezus vinden wij zeker zeer weinig, wat regtstreeks op de christelijke heilsorde betrekking heeft; maar de kiemen zijn er in aanwezig, waaruit deze leer noodzakelijk moest ontstaan. De Paulinische prediking van regtvaardiging door geloof is wezenlijk niet anders dan de scherper geformuleerde uitdrukking van den geest der prediking van Jezus Christus zelven. Hoe iemand dan durft beweren, dat Paulus niet in den Geest van Christus zou gehandeld hebben, door 's Heeren dood tot den hoofdinhoud zijner evangelieprediking te stellen, dat is mij inderdaad een raadsel; men kan tot deze dwaling alleen vervallen, wan-

neer men geenszins behoorlijk acht geslagen heeft op de gewigtige beteekenis van hetgeen Jezus geleerd heeft in, en gesproken heeft bij de instelling van het Heilige Avondmaal, en op plaatsen als Matth. XX : 28 en Luk. XII : 50.

De Heer namelijk noemt in de woorden der instelling van het Avondmaal uitdrukkelijk zijn bloed het bloed des verbonds; hij zegt, dat de drinkbeker het nieuwe verbond in zijn bloed is. Als verbondsbloed is derhalve de dood des Heeren volgens zijne eigene getuigenis de plegtige inwijding en verzegeling van het nieuwe verbond zelf, en wel in dien verstande, dat de stichting van het Koningrijk Gods op aarde eerst tot verwezenlijking komt in en door des Heeren dood. Hier zijn vooral twee zaken op te merken. De eerste is deze, dat Jezus zijnen dood het bloed des verbonds noemt. Daarmede wijst hij terug op hetgeen (Exod. XXIV: 5—8) geleerd wordt van de offers, waarmede het Oude Verbond gesloten is. De mozaïsche bedeeling maakt scherp onderscheid tusschen zoenoffers, die in zondoffers en schuldoffers bestaan, en tusschen offers der eigenlijke Godsvereering, namelijk de brandoffers en dankoffers; alleen de laatste worden in het O. T. de welgevallige offers, de offers van liefelijken reuk genoemd; nooit dragen de zoenoffers dezen naam, omdat zij strekten tot uitwissching der zonden. Bij het sluiten van het verbond werden alleen brand- en dankoffers, maar volstrekt geene zoenoffers gebragt. Als Jezus derhalve zijnen dood aan het kruis voorstelt onder het beeld van een verbondsoffer, of als Paulus verklaart, dat Christus zich zelven opgeofferd heeft tot een offerande en een slagtoffer aan

God, tot eenen liefelijken reuk, (Efez. V: 2) dan volgt hieruit ten stelligste, dat men den dood van Christus niet als een zoenoffer mag beschouwen, maar alleen als een offer ter stichting of inwijding van het Nieuwe Verbond. Hiermede stemt het ten volle overeen, als Jezus (Luk. XII: 50) zijnen dood eenen doop noemt, waarmede hij gedoopt worden moet. Is toch de doop, die door Jezus ingesteld is, het zinnebeeldige middel, waardoor wij gewijd worden tot burgers van zijn Koningrijk, dan ook kan Jezus zijn sterven alleen daarom eenen doop noemen, omdat hij zelf daardoor gewijd of geheiligd werd tot Stichter van het Koningrijk Gods. Nu blijkt uit den zamenhang, waarin dit uiterst gewigtige woord voorkomt (vs. 49—53), dat het beginsel, hetwelk Jezus door zijnen dood tot eene magt in de wereld verheffen zou, volstrekt onvereenigbaar is met het beginsel van het wettelijke Israël. Immers daartoe moest hij met eenen doop gedoopt worden, om te vervullen, waartoe hij gekomen was, namelijk om vuur op aarde te werpen; niet om vrede op aarde te geven, maar verdeeldheid en het zwaard; om den mensch tweedragtig te maken tegen zijnen vader en de dochter tegen hare moeder, zoodat huisgenooten elkanders vijanden zijn. (Verg. Matth. X: 34—39) Deze voorstelling nu, volgens welke het beginsel, dat uitgesproken is in Jezus' dood, de opheffing is van het beginsel, hetwelk Israël beheerschte, is zij niet volkomen met die van Paulus in overeenstemming?

Van dat verbond zegt Jezus verder dat het het nieuwe verbond is. Met dezen naam wijst hij kennelijk terug op de schoone profetie van Jeremia (XXXI: 31—34),

en buiten twijfel in 't bijzonder op vs. 34, waar Jehova als onderscheidend kenmerk van het nieuwe verbond tegenover het oude dit noemt: „Ik zal hunne onge-„regtigheid vergeven, en hunner zonden niet meer „gedenken." Niet alleen toch wordt ook elders in het Nieuwe Testament bij de aanhaling dezer profetie allen klem en nadruk gelegd op hetgeen daar gezegd wordt over de vergeving der zonden, (Hebr. VIII: 8—12, verg. IX: 14—22, X: 16—18) maar Jezus voegt ook volgens het Evangelie van Mattheüs aan de woorden der Avondmaalsinstelling nog deze toe: tot vergeving van zonden. Is nu de dood van Christus op zich zelven geenszins een zoenoffer, maar een verbondsoffer: de nadere bepaling van de beteekenis van 's Heeren dood hangt toch af van den aard van het verbond zelf, en daarom kon de Heer bij Mattheüs met regt zeggen, dat zijn bloed vergoten is tot vergeving van zonden. Immers zijn sterven strekte tot stichting, inwijding of verzegeling van het verbond der vergeving. Men zie echter niet voorbij, dat de verzoenende kracht niet ligt in het bloed, hetwelk het verbond bezegelt, maar in het verbond, dat door het bloed bezegeld wordt. Gelijk nu ook Paulus leert, dat wij gemeenschap moeten hebben met den dood des Heeren, ja gelijk hij het brood en den wijn des Avondmaals eene gemeenschap des ligchaams en des bloeds van Christus noemt, zoo drukt Jezus inderdaad hetzelfde uit, wanneer hij wil, dat allen van het brood zullen eten en van den wijn zullen drinken. In den letterlijken zin kan men natuurlijk geene gemeenschap hebben met een langverleden

feit, ja in 't algemeen is wezenlijke gemeenschap alleen mogelijk met personen, niet met feiten. Gemeenschap met een feit heeft alleen deze beteekenis, dat wij zulk een feit, dat is, het beginsel of de gedachte, die er in uitgedrukt is, voor onze rekening nemen. Wanneer bijv. een revolutionair door eene stoute daad eene nieuwe orde van zaken tot stand brengt, en wij verklaren ons dan openlijk voor hem, dan nemen wij òf die daad, òf liever nog het beginsel, dat hem tot die daad gebragt heeft, voor onze rekening, en dan hebben wij gemeenschap met die daad. Nu is de dood van Christus dat feit, waardoor hij, de Heer, volkomen gebroken heeft met de wettelijke bedeeling in Israël, waardoor hij de nieuwe orde in het Godsrijk, die hij gepredikt en in woord en wandel geopenbaard heeft, volmaakt heeft verzegeld. Wij hebben derhalve gemeenschap met den dood van Christus, wanneer wij ons zoo beslist voor het beginsel, dat Christus daarin uitgesproken heeft en tegen zijne vijanden verklaren, dat wij dat beginsel tot het onze stellen, en dat wij daarvoor de smaadheid van het kruis van Christus op ons nemen, natuurlijk omdat het heerlijke van dat beginsel ons in den kruisdood van Christus openbaar geworden is.

In dezen zin moet het ook opgevat worden, als Jezus zegt, dat hij gekomen is om zijn leven te geven als een losmiddel voor velen. (Matth. XX: 28. Mark. X: 45) Wanneer, velen beweren, dat hier een plaatsbekleedend of zelfs wel, een plaatsvervangend lijden van Jezus geleerd wordt, dan leggen zij meer in de woorden des Heeren, dan daarin werkelijk ligt. Het grieksche woord (lutron), dat in het Meervoud losgeld, losprijs beteekent, heeft

in het Enkelvoud, zooals hier, de meer algemeene beteekenis van losmiddel, redmiddel. De vraag: „aan „wien dan de losprijs betaald is?" komt hier derhalve in 't geheel niet te pas. Even als nu bijv. Plato zegt (1), dat zij, die voor het vaderland sterven, hunnen dood in ruil geven tegen het behoud of de redding der levenden, even zoo leert Jezus te dezer plaatse, dat hij gekomen is, om zijn leven in ruil te geven tegen het behoud van velen. Hier behoeft volstrekt niet aan de leer der voldoening gedacht te worden. Als de veldheer, wetende dat de overwinning alleen afhangt van den moed zijns legers, en bemerkende, dat aan zijne soldaten de moed begint te ontvallen, zich heldhaftig den dood in de armen stort, om zijne onderhoorigen met nieuwen moed te bezielen, dan heeft hij zijn leven in ruil gegeven tegen het behoud der zijnen, hoewel zij letterlijk dat behoud te danken hebben aan den moed, dien hij hun ingestort heeft door zijn leven prijs te geven. Zoo ook kon Jezus zeggen, dat hij zich gaf tot losmiddel in veler plaats, al bedoelde hij alleen dit, dat zijn dood het eenige middel was, om aan de zijnen zulk een beginsel in te planten, hetwelk noodzakelijk was om hen te behouden. En dat dit wezenlijk zijne bedoeling is, blijkt ten stelligste uit Matth. XVI : 24—26 en Mark. VIII : 34—37. Als wij deze plaatsen in zamenhang brengen met het woord des Heeren, dat hij zijn leven geeft tot losmiddel voor velen, dan leert Jezus uitdrukkelijk, dat zijn dood niet

(1) *Menexenus*, 237 A. Men vergelijke deze plaats wegens de in meer dan één opzigt merkwaardige overeenkomst met hetgeen Jezus Matth. XX : 28 uitspreekt.

in dien zin in de plaats van de zijnen is, dat dezen nu vrijgemaakt zijn van den dood, dien zij anders hadden moeten sterven; integendeel in dezen zin, dat nu al de zijnen hetzelfde beginsel moeten openbaren, als waaruit hij, Christus, gestorven is; allen namelijk moeten hun leven veil hebben, om tot het ware leven te komen, en deze bereidvaardigheid, om het zinnelijke leven op te offeren, noemt Jezus hier de ware lossing der ziel. Zoo gaf Christus dan zijn leven tot losmiddel in veler plaats, omdat hij door zijn dood het beginsel, voor hetwelk hij stierf, verhief tot het levensbeginsel der zijnen, die nu ook voor het evangelie hun leven veil hebben.

Hetzelfde leert Paulus. Hij leert niet, zooals hem te laste gelegd wordt, dat de dood van Christus de eenige mogelijkheid voor God was, om ons te behouden, noch ook dat dit feit zelf ons regtvaardigt voor God; maar hij leert alleen dit, dat God in den dood van Christus de nieuwe heilsorde openbaar gemaakt heeft, en dat wij behouden worden, wanneer wij met Christus sterven. Of anders: is volgens Paulus ook Abraham geregtvaardigd door het bloed van Christus? Zoo neen: leert de Apostel niet uitdrukkelijk, dat Abraham de vader der geloovigen is, en dat allen geregtvaardigd worden, die wandelen in de voetstappen des geloofs van onzen Vader Abraham? (Rom. IV) Is Christus, volgens Paulus, gestorven, om den zegen van Abraham tot ons te doen komen, (Gal. III: 13, 14) dan kan hij niets anders bedoelen, dan dat de dood van Christus het middel is, waardoor God het geloof, als eenigen weg des behouds, geopenbaard heeft, namelijk het geloof in Gods genade.

(Gal. III: 22—26) Geregtvaardigd worden door het bloed van Christus, (Rom. V: 9) is derhalve niets anders dan geregtvaardigd worden door geloof, omdat het bloed van Christus de wet der werken opgeheven en de bedeeling des geloofs daarvoor in de plaats gesteld heeft. Ook Rom. III: 23—26 leert Paulus hetzelfde. De zin van deze plaats is bij omschrijving deze: „Allen toch hebben „gezondigd en derven de eer, die God schenkt; zij kun„nen niets meer laten gelden, wat hun bij God tot eer „strekken zou; maar de genade van God regtvaardigt „hen om niet door de verlossing, die in Christus Jezus „is. Dezen heeft God, in zijn bloed of in zijnen dood, „openlijk voorgesteld, als een teeken of bewijs, dat hij „met ons verzoend is, of dat hij ons begenadigt en regt„vaardigt, als wij gelooven. Was het, volgens den regel der „wet, in tegenspraak met de volmaaktheid van God, dat hij „de vroeger bedreven zonden verdragen en ze ongestraft „gelaten had: in de openbaring van de bedeeling des ge„loofs toont God, dat juist dit in volle overeenstemming „is met zijne volmaaktheid. Zoo maakt dan deze bedeeling „God openbaar als den volmaakte. Haar einddoel echter „is de openbaring van de geregtigheid, die uit God is; „en zoo treedt God voor ons in het licht als een God, „die ons regtvaardig maakt, als wij uit het geloof van „Jezus zijn, als wij het beginsel van dat geloof in ons „hebben opgenomen."

Is alzoo de leer van Paulus aangaande den dood van Christus in het wezen der zaak geene andere, dan hetgeen als kiem reeds opgesloten lag in de voorstellingen van Jezus Christus zelven, het onbillijke en vermetele

der beschuldiging, alsof Paulus door zijne regtvaardigingsleer het evangelie zou hebben verontreinigd, treedt nog meer aan het licht, wanneer wij zien, dat alle apostolische Schriften, met uitzondering van den brief van Jakobus, een geheel eenig gewigt leggen op den dood van Christus. Dat dit alleen een gevolg zou zijn van den invloed der prediking van Paulus, zal wel niemand met gezonde zinnen beweren, althans ten aanzien van de Openbaring van Johannes; en juist daar wordt Jezus niet alleen bij voorkeur voorgesteld onder het beeld van het Lam, dat geslagt is, maar er wordt ook gezegd dat Jezus Christus ons van onze zonden gewasschen heeft (volgens eene andere lezing, die ik echter niet voor de ware houde: uit onze zonden losgemaakt heeft) door zijn bloed, dat hij geslagt is en ons Gode gekocht heeft door zijn bloed, en van de gezaligden lezen wij, dat zij door of uit kracht van den dood van Christus hunne kleederen gewasschen en wit gemaakt hebben, en dat zij uit kracht van het bloed des Lams en van het woord der getuigenis den Satan hebben overwonnen. (I : 5, 6. V : 9, 10. VII : 14. XII : 11) Zoo is het dan de eenstemmige leer van Jezus en de eenstemmige overtuiging der apostolische gemeente, dat de prediking van het kruis van Christus de allergewigtigste plaats in de evangelie-verkondiging inneemt. Hiermede overeenkomstig geloof ik, dat men het christendom ontchristelijkt, wanneer men de waarheid ontkent of verzwakt of verdraait, dat het woord des kruises voor ons is en blijft de kracht van God. (1 Kor. I: 18) De opvatting van den dood van Christus door Paulus, als dat gewigtige feit in de geschiedenis der wereld, waar-

door hij de bedeeling der wet en haren vloek opheft en de bedeeling der genade en des geloofs tot stand brengt, waardoor God, om met eenen anderen gewijden Schrijver te spreken, eens voor al de gewetens reinigt van gebondenheid aan doode werken en de bewustheid van zonden, als een schuld voor God die verzoend of afgeboet moet worden, uit ons wegneemt, (Hebr. IX : 14. X : 2) deze opvatting is naar mijne overtuiging de ware, die blijven moet, en niet verzwakt worden mag. Was in de volheid des tijd de kruisdood van Christus het door God verordende middel, om de menschen te brengen tot geloof in Gods genade en om hun geweten vrij te maken van de wet en haren vloek, dan zeker heeft het kruis eene blijvende beteekenis, omdat ons geloof in Gods genade daaraan zijnen oorsprong te danken heeft. Dit mag echter niet in dien kerkelijk bekrompen zin opgevat worden, alsof God met het oog op of uit kracht van den dood van Christus onze zonden vergeven zou; neen, het heeft deze beteekenis, dat wij alleen dan der vergeving en verzoening deelachtig zijn, wanneer wij gemeenschap hebben met het ligchaam en bloed des Heeren, namelijk wanneer datzelfde beginsel in ons woont, hetwelk Jezus Christus door zijnen dood geopenbaard heeft. Dan heeft de gekruiste Christus waarlijk eene gestalte in ons, en daarbij is het onverschillig, of bij ons gebed om vergeving Christus en zijn kruis in onze gedachte onmiddellijk tegenwoordig is of niet. Dat beginsel nu, wat is het anders dan het geloof, dat God ons uit genade regtvaardigt en behoudt, zoo geheel uit genade, dat het ons niet meer in de gedachte mag komen, om te bouwen

op onze eigene geregtigheid? Geregtvaardigd worden uit geloof sluit alle eigene geregtigheid buiten. Het is geenszins geregtvaardigd of voor regtvaardig verklaard worden wegens de kiem van deugd en vroomheid, die ons door het geloof in Jezus Christus ingeplant wordt; neen, het is eene daad van Gods volkomen vrije genade, en God regtvaardigt ons om geene andere reden hoegenaamd, dan alleen omdat hij zelf genade en liefde is. De genade, waardoor God ons regtvaardigt, was van eeuwigheid in God dezelfde; toch kan men zeggen, dat zij door Jezus Christus geworden is, omdat zij in en door zijnen dood aan de wereld bekend en in de wereld tot heerschappij gekomen is. (Joh. I : 17 Rom. V : 21) En wegens den aard van de bedeeling der genade is van onzen kant geloof het volstrekt eenige en volkomen voldoende middel, om geregtvaardigd te worden.

De Geest van Christus en de geest dezer wereld tegenover elkander.

XV.

DE GEEST, WAARIN JEZUS WERKZAAM WAS.

De Geest van Jezus Christus is de Geest, die ook heerschen moet in zijne gemeente. Reeds de naam gemeente des Heeren, waaraan wij de voorkeur geven boven dien van kerk, drukt dit uit. Immers gemeente beteekent eenen kring of eene vereeniging van menschen, die gemeenschap met elkander hebben. Gemeente van Christus is alzoo de naam der vereeniging van hen, wier onderlinge gemeenschap daarop rust en daarin bestaat, dat zij allen aan Jezus Christus toebehooren of hem toekomen; met andere woorden, dat zij den Geest van Christus hebben; want, zegt Paulus, (Rom. VIII : 9) „heeft iemand den Geest van Christus niet, die behoort „hem niet toe." Nu is er in onzen tijd eene niet geringe verdeeldheid onder de christenen. Er zijn niet weinigen, die reeds verschil van opvatting van dit of dat leerstuk reden genoeg achten, om òf den broedernaam aan anderen te ontzeggen, òf althans niet dan schoorvoetend hen broeders te noemen. 't Is daarom hoogstbelangrijk, dat wij aan Jezus zelven vragen, wat 't is: zijnen Geest te hebben en tot zijne gemeente te behooren. Op die vraag nu geeft de Heer ons een volledig antwoord in zijne redenen, die Mattheüs ons H. XI : 2—19 mededeelt. (Vergel.

Luk. VII : 18—35.) Daar leert hij ons niet alleen, welke de Geest van hem is, die in zijn rijk heerschen moet, en hoe wij dien Geest moeten leeren kennen, maar ook, dat de Geest van hem onderscheiden is van iederen anderen geest, terwijl hij tevens verklaart, dat deze zijn Geest, tegenover iederen anderen geest, volkomen geregtvaardigd en verheerlijkt wordt uit hetgeen hij werkt.

Om dan den Geest van Jezus Christus, die ook in zijne gemeente heerschen moet, te leeren kennen, moeten wij zien, hoe die Geest openbaar wordt in het leven en werken van den Heer. Hem te hooren en te zien, zal toch wel de beste, zoo niet de eenige weg zijn, om te weten te komen, welke zijn Geest is. Natuurlijk moeten wij daartoe letten niet alleen op hetgeen Jezus zelf spreekt en doet, maar ook op den kring der menschen, waaronder hij zegenend werkzaam is.

Johannes schrijft: „Hetgeen wij gehoord en gezien „en onze handen getast hebben van het Woord des „levens, dat verkondigen wij u.” (Joh. I : 1 vgg.) Deze discipel had den grooten Meester begrepen; want ook Jezus zeide tot de Johannes-jongeren: „Gaat heen, en „boodschapt uwen meester weder, hetgeen gij hoort en „ziet.” — Inderdaad, om tot kennis van den Geest van Christus te komen, is er maar één weg. Niet bespiegeling; niet wijsgeerte; niet het vragen aan dezen of dien, wat hem wel van den Christus dunkt; maar alleen: hooren wat hij spreekt, opmerken wat hij doet. Waartoe anders dat uitnemend heerlijke leven van Jezus? Och of

men dat algemeen ter harte nam! Want hoe goed het zij, stichtelijke boeken te lezen, 't is niet goed, op de leiding van anderen af te gaan, zonder zelf te onderzoeken. 't Is alzoo vooral noodig, zelf in den Bijbel te lezen, het meest daar, waar wij Jezus hooren spreken of hem zien handelen. Want als wij hem kennen en hem verstaan, dan hebben wij de waarheid gevonden. Dat is het beste deel, wat wij kunnen kiezen, dat het ééne noodige: met een hart, als dat van Maria, ons neder te zetten aan de voeten van Jezus, opdat wij naar hem hooren, en op hem zien. (Luk. X : 39—42)

En wat zagen zij, de Johannes-jongeren, wat hoorden zij? wat moesten zij hunnen meester antwoorden? De Heer zelf somt het op, en het berigt van 's Heeren woord in het Evangelie van Mattheüs maakt ook ons daarvan getuigen: „Blinden worden ziende, en kreupelen wan„delen, melaatschen worden gereinigd en dooven hooren; „dooden worden opgewekt en den armen wordt het evange„lie verkondigd." 't Komt mij voor, dat wij hier moeten denken òf aan geestelijke wonderen, òf althans aan den Geest, dien Jezus in zijne wonderen openbaarde. Wel worden ons in de vier Evangelieën eene menigte wonderen in den letterlijken zin des woords verhaald; maar hier spreekt Jezus van hetgeen de Johannes-jongeren op dien oogenblik hoorden en zagen; en het laat zich moeijelijk denken, dat de Heer juist toen bezig was met dooden op te wekken en met al die overige wonderen te doen. Ook lezen wij (vs. 2), dat Johannes de Dooper van de werken van Jezus al gehoord had; ja, juist omdat hij daarvan hoorde, en omdat hij tevens

ernstige bezwaren had tegen de wijze, waarop Jezus leefde en werkte, zond hij zijne discipelen tot den Heer. En Jezus zou hem nu wijzen op zulke werken, waarvan hij reeds gehoord had? Dat kan niet zijn; neen, de Heer wil hem doen gevoelen, in welken Geest hij werkzaam was. Dit ons vermoeden wordt tot hooge waarschijnlijkheid gebragt door de opmerking, dat het antwoord van Jezus eene zinspeling is op profetiën van Jezaja, die allen eene geestelijke verklaring vorderen. „In dien „dag," spreekt de profeet, „zullen de dooven hooren „en de oogen der blinden zullen zien, en de geplaag-„den zullen vreugde op vreugde hebben in den Heer, „en de behoeftigen onder de menschen zullen zich ver-„heugen in den Heiligen Israëls." — „De kreupele „zal springen als een hert en de tong der stommen „zal juichen." — „En den armen en zachtmoedigen „zal de Heer eene blijde boodschap brengen." (Jez. XXIX: 18. XXXV: 5, 6. LXI: 1 en elders) Jezus bedoelt dus eenvoudig, hoe zegenend en weldoend hij werkzaam was, en wie zij waren, die zijne weldaden ontvingen. Deze verklaring komt intusschen niet overeen met het berigt bij Lukas (VII: 19 vgg.) Volgens deze Evangelist moeten wij uitsluitend aan wonderen in den letterlijken zin des woords denken. (Vergel. vs. 21.) Maar bij Mattheüs vinden wij het meer oorspronkelijke en zuivere berigt, dat door Lukas waarschijnlijk uit onjuiste overleveringen aangevuld is. Wat Jezus bij Matthëus (XI: 12) juist ter plaatse zegt, dat laat Lukas hem (XVI: 16) te onregt bij eene andere gelegenheid zeggen.

Wat dan zagen en hoorden de Johannes-jongeren? Zij zagen onzen Heer in het midden van eene schare, die meest uit armen en bedrukten bestond. Zij waren getuigen van de minzame liefde, waarmeê Jezus zich over alle ongelukkigen ontfermde. Zulke menschen trok hij zich aan, om welke Schriftgeleerden en Farizeërs zich niet bekommerden. Moeders dragen hare kinderkens tot hem: hij acht zich niet te groot om zich met de kleinen te bemoeijen; hij neemt de kinderkens in zijne armen, (Matth. XIX: 13. Mark. X: 13. Luk. XVIII: 15) en de liefkozing der kleinen wordt een zegen voor het moederhart; maar niet alleen voor het hart dier moeders, ook voor het hart van ons, omdat wij nu weten, dat onze Heer zulk een Heer is. Stelt het u eens aanschouwelijk voor: Onze Heer, staande in het midden van eenvoudige menschen. Als hij spreekt, zij hangen allen aan zijne lippen. Geen wonder! Zijne redenen zijn niet alleen sierlijk en aangenaam, „als gouden appelen op „zilver gebeelde schalen," (Spreuk. XXV: 11) maar hij heeft ook voor ieder een woord, voor ieder eenen zegen ten beste. Zie, die nederige, die uit schroom voor den grooten Profeet in de verte blijft staan: Jezus roept hem tot zich, en spreekt hem vriendelijk toe, en stort hem moed in het hart. Die diepbedroefde, een traan glinstert in zijn oog; maar 't is een traan van weemoedige dankbaarheid, nu Jezus hem vertroost. Die gebrokenen van harte, die treurenden en vermoeiden: 't is alsof zij uit den dood tot een nieuw leven opstaan, nu Jezus hen toespreekt: „Zoon, of dochter, wees welgemoed!" (Matth. IX: 2, 22. Luk. VIII: 48) Zie dan hier, hoe hij

het gekrookte riet niet verbreekt; de rookende lemmet, hij bluscht haar niet uit; (Matth. XII: 20. Jes. XLII: 1—4) maar armen, en die treuren, en die stil en zachtmoedig van geest zijn, die spreekt hij zalig. (Matth. V: 3 vgg.)

Kunt gij u voorstellen, wat er in het hart van die armen en heilbegeerigen moest omgaan, toen hun het evangelie verkondigd werd door Jezus zelven? — Van den grooten God en van het eeuwig leven in het Vaderhuis, van verzoening der ziel met God en van vergeving der zonden, van gadelooze ontferming over verlorenen en van eenen Vader in den hemel te hooren, neen, niet zoo als wij over al deze heerlijke dingen gewoon zijn tot elkander te spreken, maar uit den mond van Jezus zelf; de naam: Vader; — Vader in de hemelen; uitgesproken door hem, die dat woord in eene heerlijkheid begreep, zoo als 't ons niet gegeven is, den Vadernaam te begrijpen; uitgesproken op eenen toon, waaruit eene liefde tot den Vader sprak, voor onze bevatting te hoog; op eenen toon, die van eene liefde tot de menschen getuigde, sterker dan de dood, en aan Gods liefde gelijk: — kunt gij u voorstellen, wat er bij zulk eene prediking moest omgaan in ieder gevoelig harte?

Dat is dan de Geest van Jezus. Zóó sprak, zóó leefde hij onder de menschen, vol van genade en waarheid. En wie zijn het nu, voor wie onze Heer op zulk eene wijze zegenend en weldoend werkaam was? Wie riep hij tot zich? Wie maakte hij tot de zijnen? De Heer zelf zegt: „Den armen wordt het evangelie verkondigd. En," voegt hij er bij, „zalig is hij, die aan mij niet zal „geërgerd worden." Voor de armen dus, en voor hen

die zich aan Jezus niet ergeren, dat is, die zich aan Jezus kinderlijk onderwerpen, voor deze is het evangelie. Armen zijn hier armen *naar de wereld*. Nu doet zeker armoede of rijkdom naar de wereld niets ter zake. Alles hangt in het rijk van Christus af van den toestand of de gesteldheid van het gemoed. Maar de gemoedstoestand, die ons vatbaar maakt om het evangelie aan te nemen, is juist zulk een gemoedstoestand, als toen bijna uitsluitend aan armen eigen was. Want rijken, Schriftgeleerden, Farizeërs en Sadduceërs, zij hoorden naar Jezus niet. Jezus denkt bijgevolg niet aan de armen, omdat zij arm zijn, maar hij denkt aan hen, die niet met allerlei vermeende aanspraken of allerlei eigenwijsheid tot hem komen, die integendeel behoefte aan verlossing en vertroosting gevoelen, en die zich willen laten onderwijzen en leiden. Daarom noemt Jezus ze later in ditzelfde hoofdstuk kinderkens, (Matth. XI : 25) aan wie God de dingen des eeuwigen levens geopenbaard heeft, terwijl ze aan wijzen en verstandigen verborgen blijven, en hij spreekt ze aan als vermoeiden en belasten, die hij tot zich noodigt, opdat zij rust mogen vinden voor hunne zielen. (Matth. XI : 28—30) Zulke menschen zetten zich niet boven den Heer, maar zij nemen zijn woord dankbaar ter harte, en op hen wijzende sprak hij het zacht berispend woord over den Dooper: „Zalig „is hij, die aan mij niet geërgerd wordt."

Zie nu, dat is de Geest, die ook in het rijk van Jezus heerschen moet. Als wij, even als kinderen, ons op niets ter wereld iets laten voorstaan, maar Christus aannemen en door hem ons laten leiden, en nooit wijzer willen zijn

dan hij; als het geloof, dat hij ons rust geeft en dat wij alles aan hem te danken hebben, ons in onderlinge liefde vereenigt, dan behooren wij hem toe; want nederige en dankbare liefde en onderlinge gemeenschap is de vrucht des Heiligen Geestes, en als wij ons gelukkig roemen in de genadige liefde van God, en als wij leven door het geloof in die liefde, waarvan Jezus getuigenis geeft, dan zijn wij uit den Geest geboren.

Maar wij verlangen naanwkeuriger te weten, welke de Geest van Christus is, die heerschen moet in zijn rijk. Ook dat wil de Heer zelf ons leeren, als hij in het verdere van zijne rede dien Geest onderscheidt van of stelt tegenover iederen anderen geest. Hij toont namelijk aan dat de Geest, waarin hij werkte, en die in zijn rijk heerschen moet, vooreerst voortreffelijk is boven dien van Johannes, omdat deze door boete en menschelijke werken zocht wat alleen Gods genade verleenen kan; dat die Geest verder niets gemeen heeft met die van zulke ijveraars, die het Godsrijk zoeken door uiterlijk geweld, en niet door verandering van binnen; maar vooral dat die Geest regt tegenover den geest der wereld staat, die alleen eigen lust en begeerte volgt en de eere Gods niet zoekt.

Eerst toont Jezus aan, dat Johannes den Geest van het evangelie nog niet begrepen had, en dat die Geest een geheel andere, veel heerlijker Geest is, dan de geest van Johannes, ja dan de geest van het oude verbond zelf.

Gij kent den eerbiedwaardigen Johannes den Dooper, en den ernst zijner prediking. Hij was inderdaad een groot man, al missen wij in hem dat hemelsch aantrekkelijke, hetwelk onzen Heer zoo beminnelijk maakt. Johannes had er alles, ook zijn leven voor over, om van de waarheid te getuigen. De heiligste verrukking maakte van de ziel van dezen voorbode des Heeren zich meester, toen hij Jezus erkende als dengene, door wien God de hoop der vaderen zou vervullen. Zich zelven had hij nooit gepredikt. Altijd had hij gesproken van dengene, die na hem kwam. Van dezen had hij getuigd, dat hij, Johannes, niet waardig was den riem van zijne schoenen te ontbinden. Deze zou doopen met den Heiligen Geest en met vuur. (Luk. III : 16. Matth. III : 11. Mark. I : 7, 8) Zich zelven en anderen voor te bereiden voor het rijk van dien Eénen, dat was de taak en de lust van zijn leven. Daarom vermaande hij tot boete. Daarom beval hij zijne discipelen veel te vasten en te bidden. Daarom wilde hij, dat hun leven gestreng zou zijn, gelijk zijn eigen leven was. Hoe verheugde hij zich, toen hij hoorde, dat Jezus meer discipelen tot zich trok dan hij zelf! Hierin, zeide hij, (Joh. III : 26—29) is mijne blijdschap vervuld. Maar met welk eene bevreemding, ja met welk eene teleurstelling zag hij nu, dat Jezus zoo geheel anders sprak en leefde, dan hij. Want de prediking van Jezus ademde geenszins gestrengheid; zij was mild en vriendelijk. Jezus liet zijne jongeren vrij van vasten en voorgeschreven gebeden. Hij vorderde van hen geen onthouding en somberen ernst des levens. Dit onderscheid tusschen de prediking en het leven van Johannes en Jezus viel zoo

in het oog, dat reeds vroeger de discipelen van Johannes, 't zij uit zich zelven, of op last van hunnen Meester, tot Jezus kwamen, zeggende: „Waarom vasten wij „en de Farizeërs veel, en uwe discipelen vasten niet?" (Matth. IX : 14.) Ja het geheele optreden van Jezus had eene strekking, die zoo weinig met de denkbeelden van den Dooper strookte, dat hij hem eindelijk twijfelend liet vragen: „Zijt gij degene, die komen zou, of verwachten „wij eenen anderen?" Gij kent het antwoord van Jezus. Maar na het vertrek van de Johannes-jongeren rigtte de Heer het woord tot de schare. Dat toch een man als Johannes twijfelde, of Jezus wel den goeden weg insloeg, dat was een voorval, hetwelk hij niet stilzwijgend kon laten voorbijgaan. Want natuurlijk moest deze vraag van Johannes in niet geringe mate bevreemding wekken bij de schare, die Jezus omringde. „Wat zijt gij uitgegaan „in de woestijn te aanschouwen?" sprak Jezus met plegtigen ernst. „Een riet, dat van den wind ginds en weder „bewogen wordt?" Wankelt Johannes, omdat het hem aan vastheid van beginsel ontbreekt? Wel verre van daar! „Maar wat zijt gij uitgegaan om te zien? Eenen mensch, „met zachte kleederen bekleed?" Is het hem om aardsche grootheid en weelde te doen? Hoopt hij op een aardsch Messiasrijk, waarin hij zelf welligt eene eerste plaats bekleeden zal? Is Johannes ook al een hoveling? Verre van daar! „Zie, die zachte kleederen dragen zijn in der „koningen huizen!" Neen, maar Johannes is „een pro„feet," hij is „de engel, uitgezonden, om den weg des „Heeren te bereiden." Nog hooger klimt de lofspraak: „Voorwaar, zeg ik u," sprak de Heer, „onder degenen

„die van vrouwen geboren zijn, is niemand opgestaan „meerder dan Johannes de Dooper.” Zelfs een Abraham en Mozes, een David en Elia staan niet boven hem. „Doch,” voegt Jezus er bij, „die de minste is in het „koningrijk der hemelen, is meerder dan hij.” Dit woord van Jezus, niet goed begrepen of toegepast, zou ons ligt moedeloos kunnen maken. Als wij toch ons zelven stellen naast eenen Johannes, naast dien profeet, die onberispelijk regtvaardig leefde, die zich zelven niet zocht, maar alles veil had voor de zaak van God, die liever wilde sterven, dan ook maar iets doen tegen zijn geweten: wie onzer durft dan zeggen: ik ben meer dan die man? Maar..... als wij dat niet kunnen zeggen, behooren wij dan wel tot de ware gemeente onzes Heeren of tot het koningrijk der hemelen? Want Jezus zegt, dat zelfs hij, die de minste is in dat rijk, boven den Dooper moet staan. — Doch als wij zoo redeneerden, zouden wij de bedoeling van Jezus volstrekt niet begrijpen.

De Heer denkt hier namelijk niet aan deugd of zedelijkheid: ook in 's Heeren gemeente staan niet velen hierin met Johannes gelijk. Maar de Heer denkt aan den Geest. Wie maar een weinig van het evangelie begrepen heeft, bezit eenen anderen en beteren geest dan Johannes, de voortreffelijkste onder het Oude Verbond.

Welke was de geest van Johannes? Hij wilde, dat de mensch zich bekeeren en door boete, gestrengheid en goede werken de gunst van God winnen zou. Hij geloofde wel in de vergeving der zonden; maar hij oordeelde, dat God haar alleen schonk aan dezulken, die zich eerst door vruchten der bekeering de ontferming van God waar-

dig hadden gemaakt. Alles ging, bij Johannes, dus eigenlijk uit van den mensch. Indien het zoo was, als Johannes leerde, dan zag het er voor ons treurig uit. Als onze begenadiging voor God afhankelijk was van de vruchten onzer bekeering tot hem: wie zou dan nog hopen? Gij kent Saulus. Die man deed toch waarlijk al wat hij kon. En wat was de vrucht? Ach, hij gevoelde dat hij verkocht was onder de zonde, en riep uit: „Ik ellendig „mensch! wie zal mij verlossen!” (Rom. VII : 14, 24) Stelt nu daar tegenover het evangelie. Jezus leerde, dat de genadige liefde van onzen God niet afhangt van ons werken of streven. God, die ons eerst liefheeft, (1 Joh. IV : 19) wacht niet op onze bekeering, om ons naar dien maatstaf zijne genade te schenken. Niet gij, o mensch! behoeft angstig te zoeken naar Gods genade, alsof die verre van u ware. Neen, zij is u altijd nabij; zij omringt u; zij komt tot u; zij zoekt u, als gij u maar zoeken en vinden laat. Ook Jezus zelf — hierin het evenbeeld van zijnen Vader — wachtte het niet af, dat zondaars tot hem kwamen. Zelf ging hij het verlorene zoeken. Zelf noodigde hij vermoeiden en belasten tot de rust. (Matth. XVIII : 11. Luk. XIX : 10. Matth. XI : 28—30.) Zoo gaat dan in het evangelie alles uit van God, van zijn genade, en niets van den mensch. Niet onze deugd is de maatstaf van Gods liefde. Onze hoop rust alleen op God, en niet op menschelijken bodem. En wij — wij hebben niets te doen dan kinderlijk, ootmoedig, als verlorenen, tot Jezus te komen, in 's Vaders liefde te gelooven, en ons door den Zoon te laten leiden. Johannes sprak in den geest van Israël: „Gij, o mensch!

„moet den Heere zoeken, of hij zich door u vinden late." Zoo hangt dan het vinden van God af van het menschelijk zoeken, van onze werken. Maar Jezus leerde: „De „Vader, die u lief heeft, hij zelf zoekt u; en gij, laat „u door den Vader vinden." Zoo is het dan alles Gods werk. Neen, Johannes kan geen Zaligmaker zijn, niet eens van zich zelven, laat staan van ons, hoewel hij opregt was voor God. Jezus is de eenige naam; (Hand. IV : 12) door hem is de genade geworden. (Joh. I : 17) Wij dan — ziedaar de vraag, waarop het aankomt — hebben wij den Geest van Jezus? of staan wij nog in dien van Johannes? Willen wij door werken God zoeken? of behouden worden door geloof? Is de liefde Gods in onze harten uitgestort door den Heiligen Geest? (Rom. V : 5.)

Misleiden wij ons zelven niet. Jezus leert ons toch, dat niet alle geest de Heilige Geest is, ook niet alle geest van ijver voor het koningrijk Gods. „En van de „dagen van Johannes tot nu toe," spreekt de Heer, „wordt het koningrijk der hemelen geweld aangedaan, en „de geweldigers nemen het met geweld; want al de pro„feten en de wet hebben tot Johannes geprofeteerd, en „zoo gij 't wilt aannemen; hij is Elias, die komen zou." Sedert de dagen van Johannes, en gewis vooral of mede ten gevolge van zijne prediking, was er bij velen in Israël een geest van ijver, een onstuimig jagen naar het koningrijk der hemelen ontstaan. Zij bestormden den Heer. Met geweld wilden zij dat koningrijk tot stand brengen, met geweld hem nemen en tot koning maken. (Joh. VI : 15.) Met ongeduldig verlangen liepen zij den weg des Heeren vooruit. Aan dat onstuimig verlangen moge iets goeds

ten grondslag hebben gelegen, het heeft met het ware verlangen naar verlossing weinig gemeen; en zeker is het de Geest des Heeren niet. De stille, zachtmoedige wandel van Jezus vormde eene scherpe tegenstelling tegenover dat onstuimig drijven en dringen. Leeren wij dan van Jezus, dat de Geest van heiligen ijver voor hem niets gemeen heeft met opgewondenheid. Alleen hij, die voor de uiterlijke stichting van het Godsrijk ijvert, maar niet hij, die gevoelt, dat het op vernieuwing des harten aankomt, kan opgewonden zijn, kan dringen en drijven. Ach, ook heden heerscht er in de gemeente bij velen een geest van opgewondenheid, en wel in onderscheidene rigtingen. Getuigt die geest aan de eene zijde van ontwaking en leven, hij is aan anderen kant ook een teeken, hoe weinig velen nog van de kracht des evangelies verstaan; hoe noodig het is, dat zij met ernst het oog op Jezus vestigen, die niet twistte en niet riep, en zijne stem niet deed hooren op de straten. (Matth. XII : 19) Of bedrieg ik mij? Maar wat al dringen en drijven! Wat al vreemde verschijnselen doen zich voor! Hier loochent men stoutweg en op hoogen toon of met bedekte woorden, wat eeuwen lang de bron van troost en de grondslag der hoop was voor het christelijke hart, en terwijl men menigen steen van het oude gebouw losmaken wil, zoekt men onstuimig en als met geweld eenen nieuwen tempel te stichten. Die onstuimigheid zelf doet ons vermoeden, dat deze raad en dit werk niet uit God is. (Hand. V : 38, 39) Dáár zoekt men verouderde stelsels door allerlei middelen in het leven te kunstelen. Dweepers en scheuringmakers staan op, en de een drijft

en dringt met al meer gejaagdheid en onstuimig geweld dan de ander. Ook deze onstuimigheid doet ons vermoeden, dat deze raad en dit werk niet uit God is. Want als wij wezenlijk gevoelen, wie wij zijn, en wat wij wezen moeten, en wat er in ons anders moet worden, of als wij waarlijk gekomen zijn tot geloof en tot gemeenschap met God, dan gaat er te veel in ons eigen binnenste om, en dan hebben wij te veel in ons zelven ondervonden, om onstuimig te dringen en te drijven. Dan weten wij, dat het niet de opgewondenheid der menschen, niet het onstuimig dringen der ijveraars was, maar de vriendelijke zachtmoedigheid van Jezus, die ons hart heeft gewonnen. Dan gevoelen wij, dat wij ook in dezen geest onder de broeders moeten spreken en handelen, om hunne harten tot Jezus te trekken, en zielen voor het Godsrijk te winnen. Want neen! de geest van onstuimig geweld is de Geest van Christus niet.

Maar die Geest — de Heer leert het ons, staat lijnregt tegenover den geest, die in de wereld heerscht. Ook nu nog; want nog geldt van niet weinigen, wat Jezus toen sprak: „Doch waarbij zal ik dit geslacht ver„gelijken? Het is gelijk aan de kinderen, die op de „markten zitten en hunne gezellen toeroepen: Wij hebben „u op de fluit gespeeld en gij hebt niet gedanst; wij „hebben u klaagliederen gezongen; en gij hebt niet ge„weend.” Zoo is het met de wereld. Zij eischt, dat elk haren luim en lust eerbiedigen zal. Wie dat niet wil, wat hij ook doe, haar is ’t nooit naar den zin. Johannes komt als boetgezant, en predikt onthouding. „Die man,” zeggen zij, „is een dweeper, een bezetene!”

Jezus treedt op in milden geest; hij vraagt geene onthouding; hij leert, dat het niet daarop, maar op het hart, op vernieuwing van binnen aankomt. Daarvan willen zij nog minder hooren, „Ziedaar!" roepen zij uit: „een vraat en wijnzuiper, een vriend van tollenaars en „zondaars!" Hemzelven voeren zij te gemoet: „Medi„cijnmeester! genees gij eerst u zelven!" (Luk. IV : 23) De wereld zoekt haren tegenzin tegen de godsdienst vaak achter lastering van de vrienden der godsdienst te verbergen. Onderscheiden dezen zich uiterlijk, de wereld noemt hen dweepers, huichelaars, dwazen. Genieten zij wat God hun geeft, en vermijden zij alle zigtbare onderscheiding, de wereld lastert hen, gelijk zij Jezus lasterde, ook al gebruikt zij de namen van vraat en wijnzuiper niet. Laat ons dan even weinig om den lof der wereld ons bekommeren, als haren laster vreezen, indien wij dit maar weten, dat wij staan op den weg des Heeren. Vriend der wereld en tegelijk vriend van God zijn, (Jak. IV : 4) dat gaat niet zamen. Maar laat ons vooral ons zelven beproeven, of ook wij niet tot die wereld behooren, of ook wij niet vaak meer vragen naar eigene meening en eigen lust, dan naar de waarheid en het leven, die in Christus zijn. Want als wij niet anders zijn dan dat geslachte, als wij het beeld dragen van die kinderkens op de markten, dan zeker hebben wij den Geest van Christus niet.

Of — zou welligt Johannes tegenover Jezus eenig regt hebben, zoodat wij toch ten deele op onze werken

moeten steunen? Zou welligt die ijvergeest ook hier en daar beter werken dan de stille Geest des Heeren? Zou welligt de ware wijsheid vorderen, zich tot op zekere hoogte naar den geest der wereld te schikken? Op al die vragen heeft Jezus een kort en afdoend antwoord. Het is dit, dat alleen de Geest van hem, den Heer, of dat de ware wijsheid, tegenover iederen anderen geest geregtvaardigd wordt uit hetgeen hij werkt. „Doch," zegt Jezus, „de wijsheid is geregtvaardigd geworden „uit hare kinderen."

Dat noem ik ware wijsheid, in den weg van Jezus te zijn en te blijven. Johannes dacht, dat het beter was door boete en gestrengheid tot God te komen, en de sombere man zag de milde zachtheid van Jezus met een zeker wantrouwen aan. Maar het leven van Jezus was liefhebben en weldoen, en wat verloren was, dat zocht hij. Zondaren, armen, vermoeiden en belasten nam hij aan, en hij leerde hen op Gods oneindige genade te vertrouwen, en te rusten in God. — En het einde? „De „wijsheid is geregtvaardigd geworden uit hare kinderen!" De Johannes-jongeren bestaan niet meer, en de eigene geregtigheid heeft nooit tot iets anders geleid dan tot bekommering en ellende. Lezer! als gij in den gemoede meent, dat gij door uwe werken zalig worden moet, en dat gij uwe eigen geregtigheid moet oprigten, en gij streeft daarnaar in opregtheid voor God, dan heb ik eerbied voor u; maar ik beklaag u, omdat gij niet tot vrede komen kunt, ja al bereikt gij het hoogste, hetwelk op dezen uwen weg te bereiken is: de minste in het koningrijk der hemelen staat boven u. Weet gij, wie de ware

vruchten dragen? 't Zijn de kinderkens, die zich vernederen voor God, (Matth. XVIII: 4) die met ootmoedigheid bekleed zijn, (1 Petr. V: 5) die daardoor krachtig worden in God. (Eph. VI: 10) Neen, niet de Johannesgeest, maar het evangelie in den geloovige, dat is eene kracht Gods, die heilig en die zalig maakt. (Rom. I: 16) Zoo wordt de wijsheid geregtvaardigd uit hare kinderen.

Dat noem ik ware wijsheid, den weg des Heeren niet driftig vooruit te loopen: want die gelooven, haasten niet. (1) Velen in Israël waren ongeduldig, — waren geweldenaars, en wilden door dringen en drijven het koningrijk Gods tot stand brengen; hun verdroot het den stillen weg van Jezus te volgen, die wel het gebroken hart genas, maar den onstuimigen ijver afwees. En het einde? „De wijsheid is geregtvaardigd geworden „uit hare kinderen!" Door hun eigen onstuimig geweld zijn de geweldenaars te gronde gegaan. Die het zwaard namen, gingen door het zwaard te onder. Nog nooit is de zaak van God door onstuimigheid gebaat. Daarom, beproeven wij onzen geest van ijver, als die in ons woont: want niet alle ijvergeest is uit den Heer, ook niet al treedt hij op in Jezus naam, al heeft hij voor hem werk en opoffering ten beste. Vragen wij ons zelven: is de geest van ijver, die ons bezielt, eene afschaduwing van den Geest van Jezus, zoo als hij daar vriendelijk en zachtmoedig en troostend en zegenend onder die armen

---

(1) Jez. XXVIII: 16 moet vertaald worden: „Die vertrouwt, vlugt „niet;" men beschouwe dit woord dus niet als aanhaling van deze plaats; het is op zich zelf volkomen waar.

staat? van den Geest van hem, in wien de goedheid en waarheid elkander ontmoeten, de geregtigheid en de vrede elkander omhelzen? (Psalm LXXXV : 11) Heeft geene opgewondenheid, geene partijzucht, geene eerzucht, hoe verborgen ook, deel aan ons ijveren? En komt onze ijver daaruit voort, dat wij aan ons zelven hebben ondervonden, welk een Zaligmaker Jezus voor ons is? Is daarom het hart brandend in ons, om ook anderen tot Jezus te brengen? Dat is de ware ijver: want alle geest, die niet door liefde wordt gedreven, is de Geest van Jezus niet. Zulk een geest werkt niets ten goede. Ondervinding zal ons leeren, dat het alleen de ware wijsheid is, die vruchten draagt, en geregtvaardigd wordt uit hare kinderen. „Niet door kracht noch door geweld," zegt de profeet, „maar door den geest des Heeren zal „het geschieden." (Zach. IV : 6)

Neen, zegt gij, „niet door kracht, noch door ge„weld;" maar daarom is het mogelijk het best, dat wij, om regt velen voor Christus te winnen, zoo veel het maar immer kan en het zonder huichelarij of onopregtheid kan geschieden, ons schikken naar den geest der wereld. Wat, als wij — natuurlijk met een goed doel — eenigzins te gemoet komen aan de dwalingen en vooroordeelen der menschen? U, die zoo spreekt of denkt, moet ik vragen: Gelooft gij in ernst daarmeê de zaak van Christus te zullen bevorderen? Gij wilt het evangelie aanbevelen door meer of min toe te geven aan hetgeen de wereld wil? Gij wilt de tegenspraak der wereld tegen het evangelie opheffen door schikken en plooijen? Dat zeker is volstrekt de weg niet. De wereld

verlangt uw evangelie in het geheel niet; zij wil een evangelie van eigen maaksel, naar eigen hart en lust; „zij gadert," gelijk Paulus zegt, „zich zelve leeraars op „naar hare eigene begeerlijkheid." (2 Tim. IV : 3) En naar de wereld wilt gij u plooijen, om haar te winnen? Niet gij zult de wereld overwinnen, maar zij zal u in hare strikken verwarren; want deze uw weg is niet uit God. Schikken en plooijen, men heeft het alle eeuwen door beproefd; en de vrucht? het einde? De kinderen der wereld zijn kinderen der wereld gebleven tot op dezen dag. Maar de wijsheid, die in den weg des Heeren blijft, deze heeft vrucht gedragen, deze is geregtvaardigd uit hare kinderen.

Ja, wel is zij dat. Het werk van Jezus gaat langzaam, maar zeker voort. Zijn zaad schiet wortelen, en de plant, die opkomt, is als eene groene boom aan waterbeken, die niet verdort, maar vruchten geeft te zijner tijd. (Psalm I : 3) Zijn rijk breidt zich uit, en wie den Geest van Jezus heeft, deze, deze alleen vindt den vrede Gods, deze alleen draagt vruchten, die God verheerlijken.

Zoo is er dan maar één Geest, die ons behouden kan. De geest van Johannes is 't niet; de geest dezer wereld, 't allerminst; 't is alleen de Geest van hem, die zeide: „Den armen wordt het evangelie verkondigd, en zalig „hij, die niet aan mij geërgerd wordt."

XVI.

DE GEEST, DIE TOT DE WAARHEID LEIDT.

PAULUS EN PETRUS.

Wanneer men bij de voorstelling van het christendom vooral denkt aan den zamenhang, waarin het als openbaring Gods met al Gods vroegere openbaringen staat, dan kan men het uit een tweeledig oogpunt beschouwen.

Jezus zeide tot de Samaritaansche vrouw: „De zalig„heid is uit de Joden." Hij verklaarde in de bergrede, dat hij gekomen was, om de wet en de profeten te vervullen.

Paulus stelde geregeld wet en evangelie tegenover elkander. Door de wet gaf God aan Israël den geest der dienstbaarheid. Door het evangelie geeft hij ons den Geest der aanneming tot kinderen.

Men kan alzoo het evangelie voorstellen als voltooijing van de wet en de profeten, maar ook als nieuw verbond, als nieuwe schepping, waardoor God ons van de wet verlost.

Beide voorstellingen hebben hare waarde en waarheid. Maar zoo wel de eene als de andere, vooral de eerste, voert tot eenzijdigheid, als men haar niet met de andere vereenigt en door haar aanvult.

De Apostel Petrus ging aanvankelijk vooral van de

eerste beschouwing nit. Hij zag in het christendom, gelijk het ook is, de voortzetting en voltooijing, of de hoogste volmaking van het jodendom. Evenwel was zijne beschouwing niet zoo uitsluitend, als velen beweren. Boven den bekrompenen en uitsluitenden judaïstischen geest der Palestijnsche christenen was hij zeer ver verheven. Volkomen doorzag hij, de eerste evangeliebode aan de heidenen, dat God geen aannemer des persoons is, maar dat, onder ieder volk, die hem vreest en geregtigheid werkt, hem aangenaam is. (Hand. X: 34, 35)

Zich echter geheel van het bestaande Jodendom losmaken, en zich tot het standpunt van Paulus verheffen, dat kon hij niet. Hem was en bleef de Christus nog inzonderheid de Messias Israëls. Vooral het bestaande Israël was, naar zijn gevoelen, geroepen, om eene hooge plaats in te nemen in het Koningrijk des Heeren. Den geboren Israëliet was Israël dierbaar; het was hem nog altijd in het bijzonder Gods volk. Dat was een overblijfsel van de denkbeelden, die hem als Israëliet van kindsbeen waren ingeprent. Zulke denkbeelden behouden menigmaal veel van hunnen invloed, en werken langen tijd na, al zijn zij langs den weg van redelijke overtuiging reeds onhoudbaar bevonden. De goede natuur gaat boven de verkeerde leer, maar ook de verkeerde natuur boven de goede leer. Wat ons van kindsbeen ingeprent is, wordt ons als tot eene tweede natuur. Al stond Petrus in de evangelische overtuiging, dat er voor Christus, die aller Heer is, (Hand. X : 36) geen onderscheid bestaat tusschen Jood of Heiden, zoo was en bleef hij toch Israëliet in zijn hart, aan het bestaande Israël

innig verkleefd. Daarom ontbrak het hem, zal ik zeggen, aan den moed of aan de zedelijke kracht, om deze evangelische overtuiging in hare volle beteekenis in toepassing te brengen. Zijn Israëlietisch hart verklaart ons, waarom hij in weerwil van deze zijne overtuiging, naauwgezet de joodsche godsdienst in acht nemen bleef. Hij schrikte voor het denkbeeld, dat het christendom zou leiden tot eene eigenlijke breuk met het bestaande Jodendom.

Dit eenzijdig zich hechten aan het Israël naar het vleesch, gelijk Paulus het noemt, (1 Kor. X : 18) geeft aan het karakter van Petrus iets dubbelzinnigs, vooral dan als hij handelen moest ten aanschouwen van zulke christenen, die voor de wet ijverden. In de apostelvergadering te Jeruzalem, waar de groote vraag behandeld werd: of men aan de christenen uit de heidenen de verpligting moest opleggen, om de wet van Mozes te onderhouden? stond Petrus op en verklaarde, dat God geen onderscheid maakte tusschen Joden en Heidenen, daar hij ook de harten van dezen reinigde door het geloof, dat men alzoo aan de heiden-christenen het juk der wet niet moest opleggen; immers ook zij zelven, hoewel Joden, hoopten alleen door de genade van den Heer Jezus Christus zalig te worden. Later te Antiochië zien wij hem *eerst* in volle christelijke gemeenschap met de heiden-christenen leven. *Daarna*, als sommigen uit de Jeruzalemsche gemeente, die ijveraars voor de wet waren, (Hand. XXI : 20) daar waren gekomen, onttrok hij zich, en scheidde zich af van de gemeenschap met de Heidenen. Dit noemt Paulus (Gal. II : 11—16) *huichelen* of *veinzen*, en hij wederstond Petrus in het aangezigt,

omdat hij zeer te berispen was. Toch komt het mij voor, dat Petrus te Antiochië in zekeren zin naar overtuiging handelde ook bij al de dubbelzinnigheid van zijn gedrag. Terwijl hij namelijk aan de ééne zijde de heidenchristenen van harte als zijne broeders en zusters in Christus beschouwde, terwijl hij voor zich zelven gaarne in volle broederlijke gemeenschap met hen wilde leven, zoo wilde hij echter aan den anderen kant voor niets ter wereld met het hem zoo dierbare Jodendom breken. Vooral huiverde hij daarvoor terug, omdat hij van meening was, dat het christendom, schoon voor alle menschen bestemd, ten naauwsten vereenigd behoorde te blijven met het Jodendom, waarvan het uitgegaan was. En in tegenwoordigheid van ijverige judaïstische christenen met heidenen te eten, dat zou niets meer of minder dan eene openbare breuk met het bestaande jodendom geweest zijn. Petrus onderscheidde nog niet scherp genoeg tusschen het bestaande Israël en het ware Israël, zoo als Paulus, die in de christelijke gemeente het ware Israël, of het Israël Gods zag. Want volgens Paulus zijn alleen de geloovigen ware kinderen van Abraham, die de vader der geloovigen is; maar dat zijn dan ook alle geloovigen, zoo wel uit de Heidenen, als uit de Joden. Het gedrag van Petrus te Antiochië was geen veinzen in den verachtelijken zin des woords. Daarvoor was de ziel van een Petrus niet vatbaar. Het was zulk een veinzen, waartoe moeijelijke omstandigheden onwillekeurig den zoodanige brengen, die het nog niet geheel met zich zelven eens is, die nog van twee tegenstrijdige beginselen uitgaat, of die zich nog in eene overgangsperiode bevindt.

Met niets ter wereld had Paulus meer te worstelen, dan met dien joodschen geest, die het christendom dreigde te besmetten en te verontreinigen. Waar deze geest heerschte, daar haatte men Paulus en zocht men zijne prediking te verijdelen. Alle palestijnsche christenen zagen het voorspoedige werk van Paulus in de heidenwereld met wantrouwen en weerzin aan. (Hand. XXI : 21) Ja, de joodschgezinde christenen, die den Apostel Petrus als hun hoofd beschouwden, zonden menigmaal evangelieboden uit in de heidenwereld, waar Paulus gewerkt had, mede met het doel, om het werk van Paulus te verijdelen. (Gal. V : 10, 12. Filipp. I : 15, 16) Zij bedienden zich daartoe vooral van het gezag en den naam van Petrus. (1 Kor. I : 12) Juist daarom schrijft Paulus aan de gemeenten van Galatië, die zich door zulke joodsche dwaalleeraars hadden laten verleiden, om „zoo spoedig „van hem (God), die hen tot de genade van Christus ge„roepen had, over te gaan tot een ander evangelie," (Gal. I : 6) zoo sterk over het gedrag van Petrus te Antiochië; (Gal. II : 11—16) daarom verdedigt hij met zooveel klem en nadruk zijne eigene apostolische waardigheid, hen overtuigende, dat hij geenszins een discipel van Petrus was, (I : 19; II : 6) maar dat hij met even veel regt, als deze, zich een geroepen Apostel door God en Jezus Christus (I : 1) mogt noemen, die zijne kennis des evangelies te danken had aan de hem door God gegeven openbaring van Jezus Christus in hem. (I : 11, 12) Dit beroep der judaïstische leeraars op Petrus was wel tegen den geest van dezen en misbruik van zijnen naam; maar Petrus zelf had daartoe toch

aanleiding gegeven, gelijk zijn gedrag te Antiochië bewijst.

De Apostelen waren menschen als wij, niet vrij van menschelijke zwakheden. Nu zou men meenen, dat bij zulk eenen stand van zaken, als wij zoo even schetsten, zoo al geene verbittering, dan toch groote verwijdering tusschen deze twee Apostelen moest ontstaan. Evenwel zien wij niet alleen daarvan nergens eenig spoor, maar wij vinden ook de sterkste bewijzen van het tegendeel. Petrus en Paulus, hoe zeer zij uit een liepen in beschouwing van hetgeen toen de meest belangrijke vraag in de christelijke kerk was, hadden elkander hartelijk lief in den Heer, en zij droegen elkander opregte hoogachting toe. De christenen verdeelden zich wel in petrinische en paulinische christenen; de laatsten waren wel tegen Petrus, en de eersten nog veel meer tegen Paulus ingenomen; ja hunne namen werden als partijnamen gebruikt; maar de beide Apostelen zelven droegen daarvan zoo weinig de schuld, dat ieder van hen integendeel bij de zijnen achting en liefde jegens den anderen Apostel zocht op te wekken.

Daarvan geeft ons de eerste Brief van Petrus de schoonste en onwedersprekelijkste bewijzen. Wij vinden ze, wanneer wij letten èn op den inhoud van den brief, èn op het doel, waarmede, de omstandigheden, onder welke, en de gemeenten, aan wie Petrus schreef. Die omstandigheden, dat doel worden door Petrus aangeduid, als hij (V : 12) zegt: „Door Silvanus, die u een vertrouwd „broeder is, zoo ik acht, heb ik u kortelijk geschreven, „om u te vermanen en om u te betuigen, dat die genade „Gods, waarin gij staat, de ware genade Gods is.”

Wij ontmoeten hier Silvanus of Silas bij Petrus. Paulus moet kort vóór het schrijven van dezen brief als slagtoffer voor de zaak van Christus gestorven zijn. Dit maken wij met volkomen regt daaruit op, dat deze brief van Petrus gerigt is tot de christenen van Pontus, Galatië, Cappadocië, Azië en Bithynië, (1 Petr. I : 1) plaatsen, die alle tot den werkkring van Paulus behoorden, terwijl Petrus en Paulus elkander beloofd hadden zich niet in elkanders werkkring te zullen mengen. (Gal. IV : 9) Hierin was Paulus zeer naauwgezet, (Rom. XV : 20, 2 Kor. X : 16) en Petrus buiten twijfel niet minder; anders althans zou Silas zich niet aan hem hebben aangesloten. Silvanus toch was een getrouw vriend en medgezel van Paulus, die dezen Apostel innig liefhad en geheel met zijnen geest bezield was. Hoewel geenszins door Paulus tot het geloof in den Heer gebragt, (Hand. XV : 22) was hij echter geheel door Paulus gevormd en in zijnen geest, (2 Kor. I : 19; vergel. 1 Thess. I : 1 en 2 Thess. I : 1) ja ook in zijne dienst (Hand. XVII : 15) werkzaam. Wij kunnen hem daarom met regt een leerling van Paulus noemen. En nu — zóó spoedig reeds na Paulus' dood — zien wij dezen jonger en vriend van Paulus in de dienst van Petrus. Deze hoogachting van den Paulusjonger voor en zijne aansluiting aan Petrus — Petrus bevond zich in het verre Babylon; (1 Petr. V : 13) daarheên moet Silas dus gereisd zijn, om Petrus te bezoeken! — zij zijn voor ons de sprekende bewijzen, hoe Paulus, zelfs in zijne meest vertrouwde kringen, over Petrus moet hebben gesproken; en dat, in weerwil van het zielsverdriet, hem zeker het meest door den naam

van Petrus, maar toch ook door zijne twijfelende houding ten aanzien van de groote vraag van den apostolischen tijd veroorzaakt. Er moet geen zweem van jaloezij in de groote ziel van Paulus geweest zijn, hoewel de christenen van dien tijd Petrus over het geheel veel meer eerden dan hem, wien wezenlijk eene hoogere plaats toekwam. Wederkeerig aarzelt Petrus niet aan eenen Paulusjonger volkomen zijn vertrouwen te schenken, en wel zóó volkomen, dat Petrus door hem schrijft, (V : 12) en hem als eenen wèl vertrouwden bode rondzendt bij de gemeenten van Klein-Azië.

Vergelijkt nu hiermede het gedrag van die mannen, die meermalen met de Apostelen vergeleken worden, de Hervormers. Niemand zal hun den naam van groot in het koningrijk Gods, van helden des geloofs ontzeggen, niemand zal loochenen, dat zij gedreven werden door den Heiligen Geest. Maar hoe ver staan zij beneden een Petrus en een Paulus, als zij, de Hervormers, om verschil van meeningen, elkander de aangeboden broederhand weigeren, de verschilspunten breed uitmeten, zelfs smadelijk van elkander spreken en schrijven, en vergeten dat zij toch één zijn in Christus. De twee Apostelen daarentegen waren wederkeerig overtuigd, dat het den eenen zoowel als den anderen om de waarheid en om de zaak des Heeren te doen was, en daarom hadden zij elkander hartelijk lief.

Die eenheid des Geestes bij verschil van rigting heeft bij hen de allerschoonste vruchten gedragen. De Geest heeft hen in de ééne en zelfde waarheid geleid, zoodat alle verschil eindelijk verdween. Eigenlijk verschil van

denkbeelden, in dien zin waarin men *thans* van verschil spreekt, bestond er niet tusschen Petrus en Paulus. Want beschouwde Paulus het christendom als *nieuwe* schepping, Petrus als *voltooijing* des jodendoms, geen van beiden was zóó eenzijdig, om de waarheid der beschouwing van den ander te loochenen. Zij lieten, elk op zijn standpunt, aan dat van den ander regt wedervaren, (welke voorbeelden voor onzen tijd!) en konden daarom elk in zijnen kring werken zonder eene vijandige houding tegenover elkander aan te nemen. Petrus heeft nooit geloochend, wat Paulus leerde; maar hij dwaalde hierin, dat het hem aan de helderheid van geest of aan den moed ontbrak, om de waarheid, door Paulus geleerd en door hem zelven toegestemd, in hare volle kracht en beteekenis te laten gelden; en dit reeds was een betrekkelijk groot verschil van beiden. Toch bleven zij één in den Geest.

Petrus namelijk — al had Paulus hem te Antiochië harde waarheden gezegd — koesterde niet alleen volstrekt geen wrok, maar waardeerde de meerdere kennis en den grooten moed zijns Medeapostels hoog. De eerste Brief van Petrus is ons eene getuigenis, dat Petrus de schriften van Paulus, waar hij die vond, ijverig en met hooge belangstelling las. Deze brief vloeit over van plaatsen, die ons aan *woorden* van Paulus, en nog veeleer aan den *geest* en den *inhoud* zijner prediking doen denken, en het is niet te loochenen, dat de invloed van Paulus den godsdienstigen gezigtskring van Petrus zeer heeft verruimd. (1)

---

(1) Wat de woorden aangaat vergelijke men 1 Petr. 1 : 2 met 2

Dat zeer vele woorden uit de Paulinische brieven Petrus in het geheugen bleven, dat de stijl van Petrus in menig opzigt naar dien van Paulus gevormd schijnt, dat hij vele denkbeelden van Paulus in zich opnam — zietdaar zoovele bewijzen, hoe innig hij met de Paulinische schriften vertrouwd was.

Die gezindheid van Petrus ten aanzien van Paulus springt vooral in het oog, wanneer wij bedenken, aan welke gemeenten hij schreef. Onder anderen ook aan die van Galatië. (I : 1) Men zou zeggen: Hoe grievend, hoe krenkend voor Petrus, dat Paulus aan de Galatiërs zoo uitvoerig had geschreven over de veinzerij van hem (Petrus) te Antochie! Of was dit mogelijk aan Petrus onbekend? Maar 1 Petr. I : 5 doet denken aan Gal. III : 23; mogelijk ook 1 Petr. II : 10 aan Gal. V : 16, 17; en stellig is 1 Petr. II : 16 eene herinnering uit Gal. V : 13. Petrus moet alzoo ook dezen brief van Paulus hebben gelezen. Evenwel schrijft Petrus mede aan de Galatiërs, dat die genade Gods, waarin zij staan, de ware genade Gods is (dat was mede een hoofddoel van zijnen brief, V : 12), dat mitsdien Paulus — want hij schrijft aan Paulinische gemeenten — hun het ware, volle, zuivere evangelie had gepredikt, Paulus, die hem toch in het aangezigt wederstond. Het is zoo, genade beteekent hier,

---

Thess. II : 13 (uitverkoren in de heiligmaking des Geestes); I : 3 met Efez. I : 3 (Gezegend — geloofd — zij de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus); I : 21 met Rom. IV : 24; I : 22 met 1 Tim I : 5. en 2 Tim. II : 22 (liefde uit een rein hart); II : 1 met Kol. III : 8; II : 5, 6 met Efez. II : 19—21; II : 6 met Rom. IX : 33; enz. enz. den geheelen brief door.

evenmin als op eenige andere plaats, leer; maar genade — ik zeg het met de woorden van den Hoogl. J. H. Scholten (1) — „duidt hier, gelijk elders, metonymisch alles „aan wat de christenen door Gods genade genieten, „Joh. I : 16, Hand. XIII : 43, 2 Kor. VI : 1. Petrus „betuigt hier, dat hij het inzigt in de christelijke waar-„heid, waartoe de christenen vroeger gebragt waren en „waarin zij nu stonden, als ware genade erkent, met „andere woorden: voor waar houdt.” Zoo treedt Petrus dan na den dood van Paulus op, om het zegel te drukken op de prediking van hem, wien vele christenen van dien tijd als zijn tegenpartij beschouwden. Ja, door den geheelen inhoud van den Brief, die wel volstrekt geene slaafsche navolging is van de Paulinische schriften, maar die toch eenen Paulinischen geest ademt, legt hij de getuigenis af, dat hij geheel instemt met de vrije opvatting en prediking des evangelies van den grooten heidenapostel. Te vergeefs zoekt men in de geheele geschiedenis der kerk naar voorbeelden van mannen, die bij verschil van inzigt zich zoo door den Geest van Christus lieten leiden als deze Apostelen; mannen, wien het zoo weinig om eigen eer, zoo alleen om de waarheid en de eer van Christus en de zaligheid der menschen te doen was; mannen, die zoo spoedig en zoo geheel alles vergaten, wat persoonlijk was, alles, wat gewone menschen van elkander verwijdert of zelfs tegen elkander verbittert; die, wat er ook gebeurde, elkander bleven liefhebben en hoogachten, omdat zij van elkander geloofden, dat zij den Heer lief-

(1) Histor.-Kritische Inleiding, enz. Tweede Druk, bl. 353.

hadden. Dat is de kracht der waarheid (ik gebruik het woord hier in johanneïschen zin) op het wedergeboren gemoed. Door den Geest der waarheid, den Heiligen Geest, maakte Paulus zijne vertrouwdste vrienden ook tot vrienden van hem, wien hij anders welligt als zijnen tegenpartijder zou hebben beschouwd, gelijk velen deden. Door dien eigen Geest der waarheid gedreven was de eerste daad van Petrus na den dood van Paulus deze: eenen brief te zenden aan de Paulinische gemeenten, om ze te bevestigen in hetgeen Paulus haar gepredikt had en alzoo het werk van den heiden-apostel voort te zetten. Was het geene waarheid geweest, wat Paulus getuigde: „Ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij;" het ware hem onmogelijk geweest, na alles wat hij van de Joden en judaïstische christenen ondervonden had, dien man zoo hartelijk te blijven liefhebben, wiens naam zoo menigmaal genoemd werd om zijne prediking te verijdelen — en dit (wij zagen het) niet geheel zonder aanleiding van Petrus' zijde. Zonder opregte liefde tot de waarheid zou ook een Petrus geenszins, na het gebeurde te Antiochië, een geopend gemoed hebben behouden, om zich door Paulus te laten leeren, en om openlijk te getuigen van Paulus' evangelie, dat dit was de ware genade Gods.

Groot gewigt toch heeft deze getuigenis, door Petrus van Paulus afgelegd. Ik denk niet uitsluitend of bij voorkeur aan 1 Petrus V: 12, maar in verband met dit woord aan den geheelen Brief. Men bedenke slechts, dat er naar de wereld niets was, wat Petrus bewegen kon, om hulde te doen aan die prediking die Paulus zijn

evangelie noemde, tenzij alleen de allen tegenstand overwinnende kracht der waarheid op zijn waarheidlievend gemoed. Want al was dit zijn evangelie (van Paulus) niets anders dan de zuivere ontwikkeling van de groote waarheden, ook door Petrus zelven gedurig (onder andere in de apostelvergadering en in zijne toespraak aan Cornelius) uitgesproken, en de toepassing daarvan op het groote vraagstuk van zijnen tijd met eenen geestelijken moed, waardoor Paulus zich de bewondering van alle eeuwen waardig gemaakt heeft: — zoo zou evenwel Petrus in de eenzijdigheid, waardoor hij die toepassing aanvankelijk niet durfde maken, waardoor hij althans den moed niet had in het aangezigt van het bestaande Israël daarin zich zelven gelijk te blijven, gesterkt geworden zijn, indien hij ook maar eenigzins naar de stem van het vleesch gehoord had. Juist zijne overhelling tot het joodsche en zijne aansluiting aan de judaïzerende christenen verzekerden hem groote eer en aanzien, omdat de christenen over het geheel eene zekere overhelling tot dien judaïzerenden geest bezaten. Maar hulde doen aan de evangelieprediking van Paulus, dat was hetzelfde, als vrijwillig afstand doen van den eersten rang, dien de christenen van dien tijd hem boven Paulus toekenden; dat was de meerderheid van Paulus boven hem zelven openlijk erkennen. Ja, daarvoor zoo uit te komen, als hij in dezen Brief doet, en buiten twijfel ook in zijne prediking gedaan heeft, zich met de schriften van Paulus zoo ingenomen te betoonen, als uit dezen Brief blijkt, en ze buiten twijfel overal in de gemeenten ter lezing en behartiging aan te bevelen, dat was, zich bloot te stellen

aan het gevaar, dat die christenen, bij wie hij nu in hooge achting stond, hunnen tegenzin tegen Paulus op hem zouden overdragen. Mannen nu, op wier gemoed het evangelie zulk eenen veelvermogenden invloed oefende, dat zij niet alleen alle eenzijdigheid overwonnen, maar dat zij ook ontoegankelijk bleven voor de verzoeking tot jaloezij (Paulus), en voor de verlokselen van eerzucht naar de wereld (Petrus), die elkander met groote vrijmoedigheid de waarheid zeggen (Paulus), en haar — al is zij hard — in liefde van elkander aannemen (Petrus), mannen, die ook bij aanvankelijk verschil van rigting elkander volkomen blijven vertrouwen, en door den Geest van gemeenschappelijk geloof en broederlijke liefde volkomen tot elkander worden gebragt, mannen, die in alle opzigten in gedurige hoogere mate het beeld van den Heer Jezus Christus vertoonen — zulke mannen zijn tolken der goddelijke waarheid, die wel volkomen ons vertrouwen en den hoogen rang verdienen, dien de christelijke kerk hun, als uitverkorene getuigen van Christus, toekent. Beoordeelen wij hen naar den regel, door Jezus zelven ons gegeven: „Aan hunne vruchten „zult gij hen kennen; men leest immers van doornen „geene druiven, of van distelen vijgen? zoo brengt „ieder goede boom goede vruchten voort;” dan hebben wij op grond van hetgeen wij omtrent beiden gezegd hebben, volkomen regt om te getuigen: Paulus en Petrus waren beide mannen der waarheid, tot regte kennis en liefde der waarheid in de leerschool des Heiligen Geestes gevormd.

Hoe toch kwam Petrus er toe, om het evangelie, zoo

als het door Paulus gepredikt was tegenover alle judaïzerende rigtingen of inmengselen, het zuivere evangelie Gods te noemen? Immers wij hooren hem dit in de allersterkste bewoordingen verzekeren, als hij schrijft: „Ik heb u geschreven, om u te vermanen en om u „te betuigen, dat die genade Gods, waarin gij (de ge- „meenten, door Paulus gesticht en geleerd) staat, de ware „genade Gods is." Daartoe — ik zeg dit in de sterkste beteekenis des woords — kwam Petrus door de kracht des Heiligen Geestes. De Heilige Geest, deze alleen, had hem dit geleerd. De Heilige Geest had hem in deze waarheid geleid. Met andere woorden: Petrus kan alleen door die gemoeds- en levenservaring, die beide de vrucht en het kenmerk van den Heiligen Geest is, tot eene zoodanige overtuiging omtrent het Paulinisch evangelie zijn gekomen. Zegt men, dat Petrus — blijkens stijl, woorden, en inhoud van zijnen brief — door Paulus voorgelicht is, ik stem het toe; de Geest bedient zich van hen, in wie hij woont en werkt, als middelen om anderen voor te lichten; maar voorlichting alleen zonder eigen gemoeds– en levenservaring zou weinig hebben gebaat. Alleen door deze laatste nam Petrus het Paulinisch evangelie zelfstandig in zich op, en verwerkte hij het tot zijn eigen evangelie. Hij werd toch geen eigenlijke Paulusjonger, maar het paulinisch evangelie verkreeg bij hem een petrinische gestalte, gelijk voortreffelijk aangewezen is door den Hoogl. Scholten. (t. a. pl. 360 volg.) „Het verdient opmerking," zegt hij onder andere, „hoe „de schrijver van dezen (eersten) brief (van Petrus), wan- „neer hij denkbeelden van Paulus ontwikkelt, dit niet

„doet met Paulinische spreekwijzen, maar in zijnen eigenen „vorm. Wat Paulus met God verzoenen noemt, heet „bij Petrus tot God brengen; (II:18) wat Paulus noemt „der zonde sterven en Gode leven, (Rom. VI: 10) „heet bij Petrus gedood worden naar het vleesch „en levend gemaakt worden naar den geest. Wat „bij Paulus met nieuwe schepping, nieuwe mensch „en wedergeboorte uitgedrukt wordt, heet in den „brief van Petrus herboren worden." (I: 3, 23) Kon Paulus alleen door de kracht des Heiligen Geestes (dat is: door die eigen gemoeds- en levenservaring, die beide de vrucht en het kenmerk des Heiligen Geestes is) zoo volkomen zeker zijn van den goddelijken inhoud zijner evangelieprediking, dat hij niet schroomde te zeggen: „Daar is geen ander evangelie; maar ook, zoo wij, of „zoo een engel uit den hemel u een evangelie verkondigt, „anders dan hetgeen wij u verkondigd hebben, hij zij „vervloekt!" (Gal. I: 7, 8) alleen daarom is zijne prediking ook de prediking van Petrus en de andere Apostelen geworden, omdat zij klanken gaf aan hetgeen noodzakelijk de gemoeds- en levenservaring moet worden van allen, die zich laten leiden door den Heiligen Geest. Elk doordenkend verstand en diepgevoelend gemoed — namelijk van hem die gelooft — vindt vrede door het evangelie, zoo als dat door Paulus in het helderste licht is geplaatst. Maar die vrede is ook op geenen anderen weg te vinden voor hem, die zich zelven als verloren zondaar heeft leeren kennen. Ja, hoe meer wij van de waarheid van het Paulinische evangelie doordrongen worden, te volkomener zullen wij alles, wat daar buiten

omgaat en een ander evangelie is, als onnutten en schadelijken ballast van ons werpen. Zoo is het ook met Petrus gegaan. Paulus heeft hem niet door scherpzinnige redeneringen overtuigd; dat was onnoodig, daar Petrus zelf aan de groote waarheid van het Paulinische evangelie nooit getwijfeld heeft. Maar hoe meer Petrus opgroeide in Christus, te meer gaf ook de Geest van Christus getuigenis in zijn hart, dat al het andere onnut is, omdat er slechts één weg der behoudenis is voor allen: *regtvaardiging uit genade door geloof*, verzoening door het bloed des kruises.

XVII.

DE ZONDE TEGEN DEN HEILIGEN GEEST.

Welk eene ontzettende gedachte: de zonde, tot zulk eene hoogte gestegen, dat er geene plaats meer is voor vergeving. En dat verklaart Jezus van de zonde tegen den Heiligen Geest. Men zegt dat er bekommerde zielen zijn, die zich inbeelden, deze zonde te hebben gepleegd. Eene duidelijke voorstelling van den aard dezer zonde is het beste middel, om hen van dezen waan te verlossen. Doch juist dit heeft eigenaardige bezwaren. Men kan over eene zoo duistere zaak, als de zonde tegen den Heiligen Geest, eene meening hebben; maar men heeft op wetenschappelijk standpunt nog geen regt om van vaste overtuiging te spreken. Hetgeen omtrent deze zonde in de Schrift vermeld wordt, laat speelruimte open voor verschillende opvattingen. Alleen twee dingen staan vast: 1°. de zonde, die niet vergeven worden kan, moet wel de allerergste zijn; 2°. Jezus spreekt over haar naar aanleiding van het lasterlijk woord der Farizeërs, die zijne werken aan den duivel toeschreven. — Ziedaar de eenige vaste punten, van welke men kan uitgaan. Maar deze bakenen de grenzen van deze zonde niet zoo scherp af, dat niet ieder juist die zonde, welke naar zijne meening

de ergste is, zou kunnen voorstellen als zonde tegen den Heiligen Geest.

Volgens de twee eerste Evangeliën komt het woord van Jezus over de lastering van den Geest in dezen zamenhang voor. De Farizeërs zeggen van Jezus, dat hij de duivelen uitwerpt door Beëlzebul. (Matth. XII: 24. Mark. III: 22, 30) Dit geeft Jezus aanleiding om onder andere te verklaren, dat wel „alle zonde en lastering den men- „schen vergeven worden zal, maar dat de lastering tegen „den Heiligen Geest den menschen niet zal vergeven „worden. En wie een kwaad woord zegt van den Zoon „des menschen, het zal hem vergeven worden; maar „zoo wie kwaad spreekt van den Heiligen Geest, het „zal hem niet vergeven worden, noch in deze eeuw, noch „in de toekomende." Markus laat terstond hierop volgen: „want zij zeiden: hij heeft eenen onreinen geest." Daaruit besluiten wij, dat volgens dezen Evangelist de Farizeërs, ik zeg niet, zich aan deze zonde schuldig hadden gemaakt, maar dat zij op weg waren, om haar te plegen. Sommigen beweren, dat de Farizeërs inderdaad den Geest hebben gelasterd. Zij gaan verder, dan waartoe het verhaal hun regt geeft. Want hoewel het aangehaalde woord van Markus hunne meening begunstigt, zoo brengt de rede van Jezus, die Matthëus mededeelt, ons tot het besluit, dat wij de zonde der Farizeërs niet mogen beschouwen als dadelijke lastering van den Geest, maar wel als zulk eene zonde, die daartoe voeren kon. Immers, nadat Jezus door de gelijkenissen van het koningrijk, dat tegen zich zelf verdeeld is, (vs. 25 en 26) en van eenen sterke, wiens huis iemand niet berooven

kan zonder den sterke te hebben gebonden, (vs. 29) de ongerijmdheid der beschuldiging van de Farizeërs in het licht gesteld heeft, laat hij op leerenden toon volgen, dat de zonde tegen den Heiligen Geest niet vergeven worden zal; (vs. 31, 32) en eerst daarna rigt hij regtstreeks het woord der bestraffing tot de Farizeërs; (vs. 33 en volgg.) hij verwijt hun, dat zij booze dingen spreken omdat hun hart vol boosheid is, (vs. 34, 35) en hij verklaart, dat zij van ieder ijdel woord rekenschap zullen geven in den dag des oordeels. (vs. 36) In dit laatste vers beschrijft Jezus de misdaad der Farizeërs; want hetgeen hij hier zegt, is veel minder sterk, dan hetgeen hij (vs. 31, 32) reeds van de zonde tegen den Geest gezegd had. Ware het zijne bedoeling, dat de Farizeërs zich schuldig gemaakt hadden aan de zonde tegen den Geest, van welke hij verzekert, dat zij in eeuwigheid niet vergeven zal worden, dan is het onverklaarbaar, hoe hij, na die ontzettende verklaring, nog de veel zwakker betuiging kan laten volgen, dat zij van ieder ijdel woord rekenschap zullen afleggen. (vs. 36) Ook weet ik niet, waarom Jezus hen tot zich zou geroepen hebben, (Mark. III: 23) indien zij nu reeds schuldig stonden aan dat kwaad, en reddeloos verloren waren. De gang van deze strafrede is duidelijk, als wij aannemen, dat hetgeen Jezus van de zonde tegen den Geest zegt, eene ernstige waarschuwing is tegen het gevaar, hetwelk hen dreigde, wanneer zij op hunnen weg voortgingen.

Ook de zamenhang, waarin Lukas ons het woord van Jezus over de lastering van den Heiligen Geest medegedeelt, verspreidt eenig licht over deze zonde. Daar wordt

zij gesteld naast de verloochening van Christus voor de menschen. (Luk. XII: 9, 10) Christus voor de menschen verloochenen, dat doen zij, die uit vrees of schaamte of om andere redenen ontkennen, dat zij iets met hem te doen hebben. (verg. Luk. IX: 26) Tot deze soort van zonde behoort alzoo ook die tegen den Geest, hoewel de laatste veel erger moet zijn. Wie iemand lastert, weet dat hij liegt. Laster onderstelt boosaardig opzet, en een lasteraar is een verachtelijk wezen. Wie den Geest lastert, spreekt alzoo tegen beter weten kwaad van den Geest. Hij kan daarmede geene andere bedoeling hebben, dan om het werk van den Geest te verijdelen, en de harten van Christus te vervreemden. Volgens Lukas hebben wij alzoo te denken aan de ontzettende zonde van hen, die weten, dat hetgeen Jezus en de Apostelen spreken en werken, goed en heilig is, doch die uit boosheid niet alleen Christus verloochenen, maar zelfs zijne heilige werken tegen beter weten aan voor werken van den duivel verklaren, om daardoor de geloovigen te ergeren en te verleiden, of ook om hen, wier hart zich voor de waarheid opent, te verhinderen om in te gaan. Gelijk wij echter Luk. XII: 9 in onze gedachten moeten aanvullen: „tenzij hij zich bekeert," — immers Petrus heeft Jezus ook verloochend voor de menschen; maar omdat hij zich bekeerd heeft, heeft Jezus hem niet verloochend voor de engelen Gods — zoo ook moeten wij vs. 10 niet aan ééne enkele daad van lastering denken, maar aan verharding in de boosheid, zoo dat men voortdurend door lastering van den Heiligen Geest de kleinen, die gelooven, zoekt te ergeren, en het werk des Geestes te verijdelen.

Zoo lang er plaats is voor berouw, is er ook vergeving mogelijk; want het evangelie komt zonder voorbehoud tot alle menschen. Ook is het niet de grootheid der zonde, maar de onbekeerlijkheid van het hart, (Rom. II: 5) die aan de genade Gods een hinderpaal in den weg leggen kan. Jezus noemt de zonde tegen den Geest alleen daarom onvergeeflijk, omdat het gemoed van hem, die haar pleegt, dood is voor berouw en bekeering. Nu laat het zich niet met zekerheid uit deze plaatsen opmaken, hoe wij ons zulk een onbekeerlijk gemoed hebben voor te stellen. Wenschen wij alzoo tot oplossing van dit vraagstuk te komen, dan is er geen andere weg, dan dat wij pogen in te dringen in het wezen der zonde, zoo als wij dat uit het Nieuwe Testament, maar nog meer uit geschiedenis en ervaring kennen.

Wij kunnen in de zonde *drie* trappen onderscheiden, die echter in het leven niet scherp afgescheiden voorkomen.

I. Op den *eersten* trap van zonde beweegt de begeerlijkheid zich op het *zinnelijk* gebied. De zondaar zoekt bevrediging voor zijne zinnelijke neigingen. Zijne zonde vertoont nog niet een dadelijk *egoïstisch* karakter tegenover andere menschen. Hun draagt hij geen boos of nijdig hart toe. Wel vloeit menigmaal een zeker egoïsme onvermijdelijk voort uit de zucht om de zinnelijke neigingen te bevredigen; doch in dit geval is het egoïsme niets dan *gevolg*, en nog geen *beginsel* der zonde. Men moet op dezen, gelijk op iederen anderen trap van zonde naauwkeurig hier tusschen onderscheiden: of de zonde verschijnt als een meer of min onwillekeurige en

voorbijgaande beweging en handeling, dan of zij met bewustheid geschiedt; en in het laatste geval maakt het een belangrijk verschil, of er bij het plegen der zonde nog zulk een strijd en tegenspraak van binnen is, dat men zich tegen zijnen wil overheerschen laat door de begeerlijkheid, die door langere of kortere gewoonte overmagt op ons verkregen heeft, dan of men zich gewonnen heeft gegeven en nu — in weêrwil van de tegenspraak van binnen — met beslistheid en zelfstandig de zondige begeerlijkheden najaagt. Vaak brengen aanlokselen van buiten, die onze begeerten opwekken, ons in verzoeking, en wij willigen dan deze onze begeerten in, terwijl wij ons niet bewust zijn, dat wij in tegenspraak handelen met den wil van God. Dat verontschuldigt ons niet, omdat wij altijd aan den wil van God behooren te denken; ook zal het geweten ons schuldig noemen, zoodra wij beseffen wat wij hebben gedaan; maar wij zijn dan nog geen eigenlijk gezegde slaven der zinnelijkheid. De zinnelijke begeerlijkheid wordt echter door herhaalde inwilliging zulk eene magt in ons, dat zij, zonder bepaalde aanleiding van buiten, bij ons opkomt. Dan mag zij met regt „eene wet in onze leden” (Rom. VII: 23) heeten.

Alle zonde is tweespalt, strijd, disharmonie. Ieder zondaar is in tegenspraak met zichzelven, omdat hij zijn geweten geweld moet aandoen; maar hij is ook in tegenspraak met God, omdat zijn geweten getuigenis geeft van Gods wil; ja bijkans altijd is hij ook in tegenspraak met de menschenwereld, omdat iedere zonde eene aanranding is van de regten van anderen, of althans ten slotte daartoe leidt. Maar op het eerste

standpunt van zonde, dat der zinnelijkheid, is de mensch met bewustheid en wil alleen met zich zelven in tegenspraak, nog niet met God en de menschen. Dat hij ook in tegenspraak met God en de menschen komt, spreekt wel van zelf, maar is op dit standpunt nog maar enkel gevolg; het ligt nog niet in zijn beginsel. Ook is het volstrekt zijn doel niet, om zich tegen God aan te kanten, of om onregt tegen de menschen te plegen.

II. Ik behoef naauwelijks te zeggen, dat de zondaar, lang vóór dat hij slaaf der zinnelijkheid geworden is, ook nog een ander en erger beginsel van zonde in zich heeft opgenomen, hetwelk zich spoedig ontwikkelt, als hij leeft naar de begeerlijkheden der zinnelijkheid: want geen enkele zondige rigting blijft alléén staan, maar elke zonde voert tot nieuwe zonden. De zonde der zinnelijkheid stijgt namelijk tot die van egoïsme of bewuste zelfzucht — en dat is de tweede trap van het zondig leven. Dan wordt de zondaar liefdeloos en zoekt hij zichzelven tegenover en met uitsluiting van anderen. Dan poogt hij de betrekkingen, waarin hij tot anderen geplaatst is, dienstbaar te maken aan de verheffing van het eigen Ik — hebzucht, hoogmoed. Deze zonde is te gevaarlijker, omdat zij zelfs het godsdienstig leven in haren kring poogt te trekken. De egoïst zal, wanneer hij zich op godsdienstig gebied beweegt, exclusief en onverdraagzaam zijn tegenover de menschen. Ja ook tegenover God vertoont zijne godsdienst het karakter van eigene geregtigheid. In de Farizeërs zien wij, wat er van de godsdienst wordt, als zij staat onder de heer-

schappij van het egoïsme. Natuurlijk slaat het egoïsme, zoodra het tegengestreefd wordt, over in haat; ook in haat tegen God, zoodra het den egoïst openbaar wordt, dat zijne geregtigheid niets gemeens heeft met de ware vroomheid, die aan God behaagt, en dat deze laatste juist bestaat in het tegenovergestelde van egoïsme, in zelfverloochening. Op dit standpunt draagt de zonde een veel hatelijker karakter, dan wanneer zij zich alleen op het gebied der zinnelijkheid beweegt. In den slaaf der zinnelijkheid kan nog menige beminnelijke karaktertrek zijn; maar het egoïsme sluit al het beminnelijke buiten; de egoïst is veel minder voor bekeering vatbaar dan de dienaar der zinnelijkheid. Jezus zeide tot de eigengeregtige Joden (Matth. XXI; 31); „Voorwaar ik zeg u dat „tollenaars en zondaressen u voorgaan in het koningrijk „Gods." Op dit standpunt is de zondaar met bewustheid en wil in vijandschap met God en de menschen; maar tevens is hij in tegenspraak met zich zelven. Deze laatste tegenspraak draagt zeker een ander karakter dan op het standpunt der zinnelijkheid. Zij is niet zoozeer de strijd van zinnelijkheid en geweten; want vaak is het egoïsme (hebzucht, eerbejag, hoogmoed, eigengeregtigheid) eene kracht, die de zinnelijkheid beteugelt en aan zich onderwerpt, en de egoïst is menigmaal uit het oogpunt der zinnelijkheid onberispelijk. Maar wie God en de menschen niet liefheeft, hij moet de natuurlijke aandrift tot liefhebben, die God in elk menschenhart geplant heeft, geweld aandoen, en dan zondigt hij veel erger tegen de inspraak zijns gewetens dan de dienaar der zinnelijkheid. Zelfs als die aandrift tot liefhebben

uitgedoofd is, blijft er nog een spoor van die inwendige tegenspraak bestaan: want het haten is voor hem, die haat, een onaangenaam gevoel; en dat onaangename, wat is het anders dan disharmonie of gemis van vrede?

III. Het haten van God en de menschen is nog niet de hoogste trap der zonde. Er is nog een hoogere, waarvan ik echter evenmin durf bevestigen als ontkennen dat hij, als voortdurende toestand, in het menschelijk leven voorkomt. Die hoogste trap is volslagen onverschilligheid voor, en spottende verachting van al het goede, heerlijke en heilige. 't Is op deze wijze, dat wij ons den Satan voorstellen. Indien het persoonlijk bestaan van den Satan eene uitgemaakte zaak ware, dan zou het ook uitgemaakt zijn, dat deze hoogste trap van zonde, als voortdurende toestand, in de werkelijkheid bestaat. Is echter de Satan niet een persoon gelijk een mensch, maar een onpersoonlijke geest, gelijk de Dood, de Hel, (Openb. VI: 8) of de Zonde (Rom. VII: 17): dan kan men uit de leer van eenen Satan niet besluiten tot het wezenlijk bestaan van dezen hoogsten trap van zonde. Doch hoe dit zij, men mag deze zonde met regt satanische zonde, boosheid van den duivel noemen. Althans Paulus teekent (2 Thess. II: 3 en volgg.) dien toestand in den „mensch der zonde", die in vollen zin het beeld van den Satan draagt, (vs. 9, 10) in den „zoon „des verderfs, die zich verheft boven al wat God genaamd „of (als God) vereerd wordt." (vs. 4) Paulus noemt hem (vs. 8 volgens de Statenvertaling) „den ongeregtige", een woord, dat in 't oorspronkelijke beteekent: iemand

die zich aan geene wet van God stoort, voor wien de wet niet meer bestaat. Op dit standpunt heeft de vervreemding van God en de menschen haar toppunt bereikt in het (tot het uiterste gedreven) egoïsme of in die zelfvergoding, waarbij men geen haat tegen God en het goede meer gevoelt, maar daarvoor onverschillig is, terwijl men ook aan het bestaan van het goede en heilige in de menschen niet meer gelooft, ja dit uit waanzin of huichelarij verklaart. Op dit standpunt is men zedelijk dood; men heeft de tegenspraak van binnen overwonnen; 't is het standpunt van den Satan zelven. Men behoeft dan het geweten niet meer te onderdrukken of in het aangezigt te slaan; men heeft het overwonnen en lacht er meê. Dat standpunt kan men niet bereiken tenzij door helsche drogredenen, die men zoo geheel in zich opnemen moet, dat men ze zelf als waar beschouwt (de sofistiek der boosheid). Dezulken eeren maar éénen God, het eigen Ik, den geest, die werkt in de kinderen der boosheid. Waar het goede en heilige hun in den weg treedt, daar stellen zij er zich tegenover, niet met hartstogtelijken haat (van den hartstogtelijke is altijd nog iets goeds te hopen), neen, maar met satanische verachting en spot en met koude ironie; want in hunne oogen is het goede en heilige niet meer hatelijk, maar belagchelijk, hoewel zij zeer goed weten, wat goed en heilig is. Zoo is er in het leven eene godsdienstige verdraagzaamheid, die een gruwel is in Gods oogen. 't Is die van hen, die de godsdienst als eene beuzeling beschouwen. Er is eene zachtmoedigheid in het beoordeelen der zonden van anderen, die niet van liefde, maar van gemis van geweten getuigt.

De ware verdraagzaamheid is alleen daar, waar heilige belangstelling in de godsdienst, de ware zachtmoedigheid daar, waar teederheid van geweten is.

Is boosaardige ironie met het goede en heilige eene voorbijgaande daad, dan is de mensch nog geenszins, als volstrekt onbekeerlijk te beschouwen. Maar zulk eene daad moet toch een verwoestenden invloed op de ziel oefenen. Het laat zich naauwelijks anders denken of hij die zich daaraan schuldig gemaakt heeft, moet tot wanhoop aan verzoening vervallen, zoodra hij zich bewust wordt, welk een kwaad hij gepleegd heeft. Hij heeft God niet slechts gevloekt, neen, hij heeft hem veracht en boosaardig bespot of gelasterd, en dat is veel erger. Reeds in het Oude Testament wordt scherp tusschen de eene en andere zonde onderscheiden. Zoo iemand God had gevloekt, dan zou hij zijne zonde dragen, dan was hij schuldig; maar zoo iemand den Naam van God gelasterd had, dan moest hij met den dood gestraft worden. (Levit. XXIV: 15, 16) Is die boosaardige ironie niet eene voorbijgaande daad, maar de openbaring van eenen blijvenden toestand der ziel (gelijk Göthe dat niet ongelukkig geteekend heeft in Mephistopheles -- Satan zelf), dan is verzoening en vergeving volstrekt onmogelijk. Immers berouw en bekeering laten zich niet eens meer denken, zoodra de boosheid eene dergelijke hoogte bereikt heeft, dat er geene tegenspraak van binnen, geene wroeging des gewetens meer bestaat. Er is dan geen punt van aansluiting voor het goede, ook al is er een sidderen gelijk aan dat van de duivelen. (Jak. II: 19) Die ijskoude onverschilligheid ten aanzien van, die boos-

aardige spot en ironie met al het heilige en goede, waardoor men poogt dat goede ook uit het het hart van anderen te rukken, en die eerst dan eene duivelsche boosheid onderstelt, wanneer het heilige en goede op eene zoo goddelijk heerlijke wijze geopenbaard wordt, als dit in de woorden en werken van Jezus geschiedde — deze houd ik voor de zonde tegen of de lastering van den Heiligen Geest.

Wat het Nieuwe Testament daaromtrent leert, staat niet geheel op zich zelf. Wij vinden daarvan reeds onmiskenbare sporen in het Oude Testament. Meermalen wordt ook daar getuigd, dat zulke gewetenlooze ironie eene zonde is, die niet vergeven worden zal, en het bevreemdt mij zeer, dat zij, die over de zonde tegen den Heiligen Geest hebben geschreven, dit te veel hebben voorbijgezien. Zonder nogmaals te wijzen op de reeds aangehaalde plaats uit Leviticus, zoo is buiten twijfel de zonde, waarvan Mozes Deut. XXIX: 18—20 spreekt, zeer verwant met de lastering van den Heiligen Geest. Mozes beschrijft hem die haar pleegt, „als eenen wortel, „die vergift en alsem (1) voortbrengt," die alzoo anderen tot afval verleidt en in het verderf stort. En hoe doet hij dat? „Als hij de woorden van den vloek des Heeren „hoort, dan zegent hij zich zelven in zijn hart (dat is, „dan telt hij ze niet, dan drijft hij er den spot meê) „zeggende: „Ik zal vrede hebben, wanneer ik ook „wandel naar de boosheid mijns harten;" — „doch"

(1) Mede een vergift, naar de meening der Oosterlingen. Verg. Openb. VIII: 11.

zoo gaat Mozes voort, „Jehova zal hem niet willen „vergeven, maar de toorn en ijver van Jehova zal rooken „over dien man, en al de vloek, die in dit boek ge-„schreven is, zal op hem liggen, en Jehova zal zijnen „naam uitdelgen van onder den hemel." — Vergelijk ook Psalm X. — Dezelfde zonde beschrijft Jezaja (V: 18, volgg.): „Wee dengenen die daar zeggen: Dat Jehova „haaste! dat hij zijn werk bespoedige opdat wij het „zien!" en: „Dat de raadslag van den Heilige Israëls „nadere en kome, dat wij het vernemen!" „Wee den-„genen die het kwade goed noemen, en het goede kwaad!" Hen zal Jehova verdelgen „omdat zij het woord van „den Heilige Israëls bespotten." Nog sterker teekent Jezaja elders hetzelfde kwaad (XXII: 12 volgg.): „Te „dien dage zal de Heer Jehova der heirscharen roepen „tot geween en rouwklage en tot kaalheid en omgording „des zaks" (tot de diepste verootmoediging en boete-doening); „maar ziet" (in plaats dat zij zich veroot-moedigen) „is er vreugde en blijdschap; zij dooden run-„deren, en slagten schapen, en eten vleesch, en drinken „wijn, en juichen: Eten en drinken! want morgen „sterven wij." Zoo drijven zij met Gods woord den spot; „doch" zegt de Profeet, „Jehova der heirscharen „heeft zich geopenbaard voor mijne ooren: Indien ulie-„den deze ongeregtigheid verzoend wordt!"

Vatten wij nu het kwaad der Farizeërs in het oog. Zij schrijven de wonderen van Jezus aan den Satan toe. Waren zij overtuigd, dat Jezus een verleider was, dan mogten zij zijne wonderkracht aan Beëlzebul toeschrijven.

Mozes had hun geleerd dat ook valsche profeten wonderen doen en profeteren zouden. (Deut. XIII: 1—5) Ook Jezus zelf verzekert, dat er valsche profeten zullen opstaan, die groote teekenen en wonderen zullen doen, om de geloovigen afvallig te maken. (Matth. XXIV: 24; Mark. XIII: 22) Paulus verklaart dat de Satan „aan den mensch der zonde" het vermogen zal verleenen om krachten en teekenen en wonderen te doen en alzoo de menschen te verleiden. (2 Thess. II: 9, 10) Wij moeten dus de zonde der Farizeërs beoordeelen naar de denkbeelden van dien tijd. Naar het volksgeloof had de duivel wel de magt om te vernielen en te vernietigen, om te kwellen en te verderven, maar geenszins de magt om te herstellen, te genezen en zegen te verspreiden. Op dit standpunt oordeelde de schare met juistheid, toen zij op de beschuldiging van sommigen: „Hij „heeft den duivel en is uitzinnig; wat hoort gij hem?" ten antwoord gaf: „Dit zijn geene woorden eens be„zetenen; kan ook de duivel de oogen der blinden „openen?" (Joh. X: 20, 21) Dat was, zelfs naar de volksmeening, omgerijmd. Evenmin als woorden van wijsheid kunnen komen van den booze, die verstoken is van alle ware wijsheid, al weet hij de fijnste listen te spinnen, evenmin kunnen zoo heerlijke wonderen, en die zoo veel zegen verspreiden, het werk zijn van een wezen, dat alleen kracht en lust heeft om te verderven en te verstoren. Dat de Fariceërs de werken van Jezus aan Beëlzebul toegeschreven, was welligt op dien oogenblik inderdaad hunne meening, maar alleen omdat zij zich de moeite niet gaven, om over hunne woorden na

te denken, en zich door blinden haat tegen Jezus en tegen God (namelijk tegen dien God, dien Jezus openbaarde) lieten vervoeren.

De Farizeërs spraken alzoo in blinden haat tegen Jezus, en zonder nadenken. Daarom noemt Jezus hunne woorden ijdele woorden, waarvan zij rekenschap zouden geven in den dag des oordeels. (Matth. XII: 36) Eene kleine schrede nog, en zij zouden tot de zonde tegen den Heiligen Geest vervallen. Deze zonde zouden zij nu reeds hebben gedaan, indien zij zich volkomen bewust waren geweest, dat Jezus de duivelen uitwierp door den Geest van God; (vs. 28) maar hun haat tegen Jezus was te groot, om oog of hart te hebben voor het goddelijke, dat in de werken van Jezus openbaar werd. Gaven zij toe aan dien haat, — o! als het hun dan eens openbaar werd, dat er waarlijk goddelijke kracht in Jezus werkte, dan zouden zij welligt reeds te ver gegaan zijn, om terug te kunnen treden, (Hand. IV: 16, 17; V: 28) en dan liepen zij groot gevaar om tot de zonde tegen den Heiligen Geest te vervallen. Kajaphas en de zijnen waren niet ver meer van deze zonde. (Joh. XI: 47, volgg.) Wij moeten echter aannemen dat de Farizeërs zich niet aan dit onvergeeflijke kwaad hebben schuldig gemaakt, zoowel om de redenen, die wij bl. 307, 308 genoemd hebben, als ook en vooral omdat wij later Petrus hooren verklaren, dat Jezus' vijanden hem door onwetendheid hadden vervolgd en gedood, (Hand. III: 17) welke verklaring niet alleen door de bede van Jezus aan het kruis: „Vader! vergeef het hun, want zij weten „niet wat zij doen;" (Luk. XXIII: 34) maar ook nog

later door eene soortgelijke van Paulus (2 Kor. II: 7, 8) bevestigd wordt.

Niet alle onverschilligheid ten aanzien van het goede en heilige, niet alle verachting en bespotting daarvan mag lastering van den Heiligen Geest genoemd worden. Hoe vele duizende diep gezonken kinderen der wereld zijn er ook in onze dagen, die zich pogen te overreden, dat alle godsdienstige waarheid niets is, dan eene staatkundige uitvinding van listige menschen, om de menigte in toom te houden, of eene dwaze en zinledige inbeelding van zwakhoofden en dweepers. Hoewel er verwantschap is tusschen deze zonde en die tegen den Heiligen Geest, zoo zou men grootelijks dwalen, wanneer men deze lastering der waarheid Gods reeds als lastering van den Heiligen Geest beschouwde. Men zou dan vergeten, dat de meesten dier zondaars de hooge en heerlijke waarheid der godsdienst niet eens ten halve kennen, en dus de uitnemende waarde daarvan voor hart en leven niet kunnen inzien. Van hen geldt veeleer, hetgeen wij 2 Petr. II: 12 lezen, namelijk dat zij als redelooze dieren lasteren, wat zij niet kennen. Waar onwetendheid is, kan van lastering van den Heiligen Geest geen sprake zijn. Heeft men echter voldoende kennis van het goede en heilige, erkent men bij zich zelven dat de werken van Christus of de Apostelen en latere belijders zijns naams inderdaad werken zijn van den Heiligen Geest, en verklaart men ze dan voor werken van den Satan, niet omdat men in blinde drift zulk een woord zich laat ontvallen, maar omdat men het toppunt der

boosheid bereikt heeft, en volkomen onverschillig geworden is voor het goede en heilige, zoodat men in koude ironie, even als de Satan, er mede spot en speelt, dan lastert men den Heiligen Geest. In het woord laster ligt opgesloten, dat de lasteraar zich bewust is leugen te spreken: laster is opzettelijke leugen. Er zijn beroemde en diepzinnige geleerden, die beweren dat de consequente ontwikkeling der beginselen van het Jezuïtisme daartoe moet leiden. Men moet erkennen, dat dergelijke stellingen als: „Het doel heiligt de middelen;" of deze: „Het is geoorloofd eene meening, die gij voor waar houdt „en die ook de meest waarschijnlijke is, te verzaken voor „eene meening, die minder waarschijnlijk is;" (1) dat, zeg ik, zulke stellingen wel geschikt zijn om alle gevoel voor waarheid en heiligheid uit te blusschen. Men meene echter niet, dat dit Jezuïtisme alleen onder de Jezuïten schuilt. Een beroemd schrijver over de zedekunde zegt: „Ofschoon het Jezuïtisme in de Roomsche Kerk histo„risch en met name opgetreden is, zoo bestaat het ook „buiten haar al te zeer, en wel op het geheele gebied „der menschelijke vrijheid, onder Protestanten even goed „als onder Katholieken, zoowel in de Kerk als in den „Staat. In de politiek is het het ware erfkwaad. Maar „het vertoont zich ook in den omgang met bekenden „en onbekenden, en zelfs in den schoot der familiën. „Het is in het booze overal aanwezig. Alle zonde is „met leugen gemengd. De leugen der zonde, waardoor

(1) Letterlijk: „Liberum est probabiliorem opinionem, quam et credas „veram, deserere et adhaerere minus probabili."

„de zondaar liegt tegen zich zelven — ziedaar het Je-„zuïtisme.”

Niemand lastert den Geest uit lust om te lasteren. Wie zich aan deze zonde schuldig maakt, doet het met de boosaardige bedoeling, om het werk van den Geest te verijdelen, en de harten der menschen voor de waarheid te sluiten, of ze van de waarheid af te trekken, en dat is eene echt satanische boosheïd. De zonde van Elymas den toovenaar (Hand. XIII: 8) komt der lastering van den Geest nabij. Paulus noemt hem ook een „kind „des duivels, vol van alle bedrog en van alle arglis-„tigheid, een vijand van alle geregtigheid.” Hetzelfde geldt van de zonde van Judas den verrader, „den zoon „der verderfenis.” (Joh. XVII: 12) In welk een hatelijk licht vertoont hij zich bij de zalving van Jezus door Maria, (Joh. XII: 5) toen hij tegen zijne overtuiging sprak, (vs. 6) en het besluit, om Jezus te verraden, bij hem tot rijpheid kwam. (Matth. XXVI: 14; Mark. XIV: 10) Daar zien wij het reeds, waartoe hij in staat was. Het verraad zelf was moedwillige en openbare verzaking van zijne overtuiging aangaande Jezus; het was eene feitelijke lastering, waarvan het gevolg kon wezen (altijd alleen naar menschelijke berekening) dat het evangelie onder de hatelijkste verdenking kwam, en dat velen afvallig wierden: wat moest men denken van eenen leeraar, die door zijn eigen leerling verraden werd? Geen wonder, dat Jezus over Judas een oordeel uitspreekt, omtrent even gestreng als zijn oordeel over de zonde tegen den Heiligen Geest. Matth. XXVI: 24) Ook het berouw en de radeloosheid van den verrader stemmen overeen met hetgeen wij boven over

de zonde tegen den Heilige Geest gezegd hebben. Is echter de voorstelling, daar gegeven, de ware, dan volgt uit het berouw zelf, dat wij bij Judas nog niet van volstrekte onmogelijkheid van bekeering mogen spreken (1).

Er zijn eenige weinige plaatsen in het Nieuwe Testament waarin buiten tegenspraak eene eeuwig durende vergelding der boosheid geleerd wordt, al heeft men geen regt om het woord eeuwig in de Schrift op te vatten als eeuwigdurend. Zij zijn:

1°. het oordeel van Jezus over Judas, hetwelk wij reeds vroeger, in verband met zijn woord over de zonde tegen den Heiligen Geest, beschouwd hebben;

2°. de uitspraken van Jezus over de lastering van den Geest; en

3°. Mark. IX: 44, 46, 48: „Waar hun worm niet „sterft en het vuur niet uitgebluscht wordt" (2).

Is het nu niet opmerkelijk, dat ook Mark. IX: 42 en volgg. van eene soortgelijke zonde, als die tegen den Geest, gesproken wordt? „Zoo wie één van deze klei-„nen, die in mij gelooven, ergert (dat is, zoo wie „hem tot ongeloof en afval verleidt), het ware hem be-

---

(1) Met opzet spreken wij in dit opstel niet over de zonde tot den dood, waarover 1 Joh. V: 16, 17 gehandeld wordt, omdat de Apostel daar denkt aan zulk eene zonde, waardoor een christen (een broeder) afvalt van het geloof. In 't bijzonder denkt hij aan afgodendienst, (vs. 21) Deze zonde is dus van geheel anderen aard dan die tegen den Heiligen Geest.

(2) In de belangrijkste handschriften van het Nieuwe Testament wordt Mark. IX: 44 en 46 niet gevonden, zoodat als echt alleen vs. 48 overblijft.

„ter dat een molensteen om zijnen hals gedaan, en hij „in de zee geworpen ware." Welke verleiders bedoelt Jezus? Zulke als Saulus, die de christenen vervolgen? Immers neen: want Saulus deed dat onwetende, en daarom geschiedde hem barmhartigheid. (1 Tim. I: 13) De Heer bedoelt alzoo hen, die het tegen beter weten aan uit boosheid doen, dat is, juist dezelfden, die hij ook als lasteraars van den Geest veroordeelt. En als Jezus (vs. 43—48) volgen laat: „En indien uwe hand, „of voet, of oog u ergert, houw ze af, of werp ze uit: „het is u beter verminkt, of kreupel, of maar één „oog hebbende, tot het leven in te gaan, dan de twee „handen of voeten, of oogen hebbende, heên te gaan in „de hel, in het onuitblusschelijk vuur; waar hun worm „niet sterft en het vuur niet uitgebluscht wordt;" wie of wat bedoelt hij dan met de hand, (vs. 43) den voet, (vs. 45) het oog, (vs. 47) die ons ergeren? Men heeft zich door eene gelijksoortige uitspraak (Matth. V: 30) laten verleiden, om te denken aan booze begeerlijkheden, die ook Kol. III: 5 genoemd worden: uwe leden die op aarde zijn. Op de plaats in het Evangelie van Mattheüs is deze verklaring juist; maar hier gebruikt de Heer hetzelfde beeld in anderen zin. Althans ik vereenig mij met de overoude verklaring, volgens welke Jezus hier eene soortgelijke leer predikt als die van Mozes (Deut. XIII: 6—8): „Wanneer uw broeder, de zoon „uwer moeder, of uw zoon, of uwe dochter, of uwe „vrouw, of uw vriend die als uwe ziele is, u zal aan„zetten in 't heimelijke, zeggende: laat ons gaan en „dienen andere goden!.... gij zult hem niet te wille

„zijn en naar hem hooren; ook zal uw oog hem niet „verschoonen."

Zoo komen wij dan tot deze slotsom.

Het is, de geheele Schrift door, ééne en dezelfde zonde die onvergeeflijk genoemd wordt. Mozes beschrijft die zonde niet als lastering van God, maar als lastering van den Naam van God, dat is, van Gods openbare heerlijkheid en heiligheid, (Lev. XXIV: 15, 16) wat natuurlijk boosaardigen moedwil onderstelt. Op gelijke wijze moet de hoogernstige leer des Ouden Testaments verstaan worden, volgens welke wel God of Jehova zelf in de sterkste bewoordingen genoemd wordt een God die de zonden vergeeft, (Exod. XXXIV: 7; Num. XIV: 18, 19; Neh. IX: 17; Mich. VII: 18, Ps. CIII: 3; Jes. LV: 7; Ps. LXXXVI: 5; Dan. IX: 9), maar tegelijk van den Engel, (dat is, van de zich openbarende heerlijkheid Gods) gezegd wordt: „Hoed u voor „zijn aangezigt en wees zijner stem gehoorzaam en ver„bitter hem niet: want hij zal uwe overtredingen niet „vergeven, want mijn Naam is in het binnenste van „hem." (Exod. XXIII: 20, 21) Dat toch is boosaardige bespotting van God; want God zelf is wel verborgen, maar zijn Naam is openbaar. Gods Naam is die heerlijkheid Gods, die wij zelven zien en als goddelijk erkennen. Jezaja beschrijft dezelfde zonde als die opzettelijke boosheid, waardoor men met Gods oordeelen lacht, en met duivelsche ironie God uittart, het goede kwaad noemend en het kwade goed. (V: 18 vgg. XXII: 12 vgg.) Maar dit kwaad bereikt zijn toppunt in de lastering van

den Heiligen Geest, die daarom, als zij gepleegd wordt, niet vergeven worden kan, omdat zulk een boosaardig zondaar nooit meer tot berouw en bekeering kan komen. Of zij evenwel ooit gepleegd is, namelijk in den vollen zin van het woord, zoodat zij de openbaring was van eenen blijvenden toestand der ziel, ziedaar eene vraag, waarop ik niet gaarne een stellig of bevestigend antwoord zou geven.

XVIII.

DE GEEST, DIE DE WERELD OVERWINT.

> **In de wereld zult gij verdrukking hebben; maar hebt goeden moed: ik heb de wereld overwonnen. Jezus. Joh. XVI: 33.**

Ik ken geen schouwspel, zóó verheven, als dat van eenen mensch, die iedere schrede op zijnen levensweg naar een vast en heilig beginsel bestuurt. In hem regeert een koninklijke geest. Niets ter wereld vermag iets op hem tegen zijnen wil. Zelfs de omstandigheden zijn hem onderworpen: hij maakt ze dienstbaar aan het doel, hetwelk hij zich voorstelt. Komen ze van God, hij is vast besloten, aandachtig te luisteren naar de wenken, die de volmaakte Wijsheid hem geeft. Hij hoort naar, hij leert van den Vader; des Vaders wil te doen, dat is zijne spijze. Als eene andere Maria is hij gezeten aan de voeten van den Zoon des Vaders, zijn woord hoorende. Want niet de zonde, maar alleen het leven door en wandelen naar den Geest (Gal. V: 25) kan rusten op den ijzeren grondslag van eenen vasten wil, die de vrucht is van het leven door geloof. Voor de sirenentaal der verleiding sluit de man van beginsel oor en hart. De toejuiching der menigte beweegt hem niet, om te spreken naar het hart der menschen. Ook als zij roept:

„Weg met hem!” staat hij als op een rots; slagregens, waterstroomen, en stormwinden bewegen hem niet. De wereld ziet zijne werken; maar den Geest, die in hem woont, begrijpt zij niet. De vromen verheerlijken God in hem. Doch de wereld, wier zondig leven hij veroordeelen moet, sluit hem buiten hare kringen. Haar tegenzin openbaart zich in bespotting. Bespotting slaat over in laster, zoodra zij zich door hem belemmerd gevoelt. Ja, haar tegenzin stijgt tot vijandschap en vervolging, wanneer hij hare plannen verijdelt. Herodes zal Johannes vreezen, wetende dat hij een heilig en regtvaardig man is; hij zal hem in waarde houden; hij zal hem gaarne hooren; hij zal een tijd lang het dreigend gevaar van hem afwenden; maar hij doet geen enkelen stap om de boeijen te slaken, waarmeê hij dezen regtvaardige gebonden heeft. En is Herodes midden in de wereld, is zijne gewaande eer op het spel: het hoofd van Johannes moet vallen. Waarom zuchtte Johannes in den kerker? Waarom stierf hij door het zwaard? Omdat hij een man van heilige beginselen was; omdat hij niet, den Viervorst en zijne overspelige vrouw ten gevalle, het kwaad wilde verbloemen. Hij is gedood om der geregtigheid wil. In den laatsten profeet van het Oude Verbond is het woord van Jezus vervuld: „Alzoo „hebben zij vervolgd de profeten, die vóór u geweest „zijn.”

Jezus noemt ons zalig, als wij vervolgd worden om der geregtigheid wil, als de menschen ons smaden, en liegende alle kwaad tegen ons spreken om zijnent wil. Moet men dan juist vervolging en smaad ondervinden,

om der zaligheid deelachtig te worden? Voorwaar, zij die om hooger zaligheid te verwerven, streefden naar de martelaarskroon, handelden tegen den Geest van Christus. Zij stonden nog op het standpunt der wet, en leefden niet onder de genade. Ook dat lijden van smaad en vervolging beschouwden zij als een werk, en daarin stonden zij gelijk met de Joden, van wie de Apostelen zooveel smaadheid hadden te verduren; want in dat werk, namelijk het lijden voor de zaak van het geloof, behoefden de Joden niet voor de christenen onder te doen. 't Is bekend, dat duizende Joden liever wilden sterven, dan bukken voor de overmagt van Pilatus, toen deze de adelaars der romeinsche legioenen binnen de muren van Jeruzalem wilde planten. 't Is bekend dat duizende Joden liever de uitgezochtste martelingen verduurden, dan dat zij zich lieten dwingen om hunne godsdienstige overtuiging te verzaken. Maar ieder werk heeft alleen waarde bij God, voor zoover het de openbaring is van eene gezindheid des harten. Niet het lijden om der geregtigheid wil als werk, maar die kracht van geest door het geloof, maar die vastheid en beslistheid van wil in de dienst van Christus, maar die onwrikbare getrouwheid, die ook de zwaarste proeven zegevierend doorstaat — deze is het, waarover Jezus het „Zalig" spreekt. Immers als hij zegt, dat zij, die lijden om der geregtigheid wil, op ééne lijn staan met de Profeten Gods, dan kan hij niet meenen, dat gelijkheid van lot op zich zelf ons regt geeft om eene zaligheid als die der Profeten te verwachten; maar dit is zoo te verstaan, dat getrouwheid in weerwil van lijden de openbaring is

van dien zelfden Geest, waardoor de Profeten werden gedreven, en die hen gehaat maakte bij de zondige wereld, maar die hen de kracht gaf, om de wereld te overwinnen.

Niets ter wereld is heerlijker en verhevener, dan het beeld van den man, die voor een heilig beginsel zelfs zijn leven ten offer brengt; die in den strijd voor dat beginsel alléén staat tegenover eene geheele wereld; die, als hij eindelijk vallen moet, verzoend is met zijn lot, omdat hij verzoend is met zich zelven. Wie zóó gestorven zijn, „hunner," zegt de Schrift (Hebr. XI: 38), „was de wereld niet waardig." Het sterven van een mensch in zulk een strijd is een schouwspel, dat zelfs verheven moet zijn voor den aanblik der engelen. Op welk gebied de man van beginselen zich bewege, zijne vijanden zijn vele. Wel moet de overwinning van het goede beginsel eene bron van zegen worden voor de wereld; maar de wereld is blind voor haren eigenen vrede, zoodra men offers van haar eischt. Want de man van edele beginselen dringt aan op hervorming; hij kampt tegen het ingewortelde kwaad. Maar iedere hervorming vraagt offers, die lage baatzucht en blind vooroordeel en trage gewoonte niet bereid zijn te brengen. De man van beginsel kan met de wereld niet meêdoen. Hij is een man van regt en waarheid, omdat hij een man des Geestes is. Hij heeft van kunstelen, schikken en plooijen een afkeer. Hij kan niet naar het hart van allen spreken. Maar daarom ook wordt hij door velen veroor-

deeld, gehaat, vervolgd, en zijne ervaringen zijn aan die van Paulus gelijk, toen deze aan de Galatiërs, schreef: „Ben ik uw vijand geworden, omdat ik u de waarheid „zeg?" (Gal. IV: 6)

Er is geen ander beginsel, hetwelk dezen naam naam verdient, dan dit, dat wij leven door, en wandelen naar den Heiligen Geest. Daarom kan alleen hij, in den waren zin des woords, leven als een mensch van beginsel, die door het geloof in Jezus Christus verlost is van de zonde, wien de waarheid vrij gemaakt heeft. Want waar de Geest des Heeren is, aldaar is vrijheid. (2 Kor. III: 17) Hij zal het beeld dragen van den volmaakt Heilige. Daarom ook zal hij de waarheid ondervinden van hetgeen Jezus gezegd heeft: „Indien u de „wereld haat, zoo weet, dat zij mij eer dan u gehaat „heeft; indien zij mij vervolgd hebben, zij zullen ook u „vervolgen." Want Jezus zelf, de mensch Gods in den verhevensten zin van het woord, was in deze wereld de Man van smarten bij uitnemendheid. Aanschouwen wij in hem het goddelijk voorbeeld van een volmaakt, een heilig menschelijk leven: laat ons dan ook in hem zien welk lot zijnen trouwen discipel wacht. Hoe verheven is Jezus, als hij alle verzoeking afwijst in de bewustheid van des Vaders wil. Welk eene waardigheid, als hij alléén staat tegenover de vooroordeelen der schare, de eigene geregtigheid van den Farizeër, den hoogmoed van den Sadduceër. Welk eene majesteit en grootheid als hij zijne stem verheft en als magthebbende spreekt: „Ik zeg u!" Niets is in staat hem een vingerbreed te doen afgaan van den weg, dien hij naar Gods raad be-

wandelt. Hozanna's brengen de vastheid van zijn beginsel evenmin aan het wankelen als: Kruis hem's. Al wordt hij aan het kruis geslagen, de haat der menschen vermindert zijne liefde niet. In der waarheid, een meer verheven woord is nooit gesproken, dan zijn woord aan het kruis: „Vader! vergeef het hun; want zij weten „niet wat zij doen." Moet hij sterven, hij bukt niet uit nood. Hij is met zijn lot volkomen verzoend. Hij sterft voor het doel, voor hetwelk hij ook geleefd heeft. Ja, hij is met zijn sterven zoo volkomen verzoend, dat hij met het oog op zijnen kruisdood kan zeggen: „Nu is de Zoon des menschen verheerlijkt en God is „in hem verheerlijkt!" En wilt gij die verhevenheid ten top zien stijgen, hoort dan zijn woord tot zijne jongeren: „De Overste der wereld komt, en heeft aan „mij niets; maar opdat de wereld wete, dat ik den „Vader liefheb en alzoo doe, gelijk de Vader mij gebo- „den heeft, staat op, laat ons van hier gaan;" hoort dan zijn gebed tot den Vader: „Ik heb u verheerlijkt op „de aarde, ik heb voleindigd het werk, dat gij mij ge- „geven hebt om te doen."

Jezus was de meest verhevene, maar juist daarom de meest „onwaardige" der menschen. Verachtelijker straf dan die des kruises was er niet. Socrates moet den giftbeker drinken. Gods profeten worden vervolgd. Het hoofd van Johannes valt door het zwaard. Niets minder dan een kruis kan het einde zijn van Jezus' leven. Zoo is het met allen gegaan, die in de dienst en in den Geest van Jezus leefden en handelden. Stéphanus wordt gesteenigd: want hij verheelt het niet, dat tem-

peldienst en joodsche wet hebben uitgediend, nu het evangelie wordt verkondigd. Paulus wordt door Joden en joodsche christenen vervolgd; want geen ander der Apostelen was een man des Geestes als hij: daarom is er ook geen ander, die meer het beeld des lijdens van Jezus heeft gedragen dan hij, die zeggen kon: „Wij „lijden, en worden geslagen, en dolen om, en werken, „en zwoegen; wij worden gescholden, en wij zegenen; „wij worden vervolgd, en wij verdragen; wij worden „gelasterd, en wij bidden; wij zijn geworden als uit-„vaagsels der wereld, en aller voetwisch tot nu toe; „ja God stelt ons ten toon als tot den dood ver-„wezen: zoo zijn wij dan een schouwspel voor de geheele „wereld, voor engelen en menschen te gader."

En in onzen tijd? Wie zijn de mannen des Geestes? Ik betreed een gevaarlijk gebied, als ik de beantwoording dezer vraag beproef. Zien wij rondom ons, 't is vooral de kleine of grootere kring van gestrenge christenen, die door bespotting en laster worden vervolgd. Niets is meer gewoon dan de namen van bekrompenheid, kleingeestigheid, overdrijving, dweeperij, geveinsdheid, toegepast op hen, waaronder zoo vele ware vromen en kinderen Gods. Zij dan, zouden zij het zijn, die het beeld van Jezus' lijden dragen, omdat zij gedreven worden door zijnen Geest? Maar als wij ons begeven in hunne kringen: ach! hoe vinden wij ons teleurgesteld. Wij overtuigen ons weldra, dat ook daar, al is het in andere vormen, dezelfde zonden regeren als bij de overigen. Voor den laster van de wereld stellen zij zich schadeloos door onderlingen lof. Het arglistig

hart weet de doornenkroon der versmaadheid te herscheppen in een lauwerkrans. Ook in hunne kringen is niets meer gewoon, dan de namen van kinderen der wereld, ongeloovigen, natuurlijke menschen, toegepast op alle overigen buiten hen, op menschen waaronder ook vele ware vromen en kinderen Gods. Neen, zòò laat de wereld zich niet scheiden, als partijschap gewoon is. Aan de eene en andere zijde heerschen zonde en dwaling; maar ook aan de eene en aan de andere zijde vindt gij kinderen Gods, die Christus liefhebben in onverderfelijkheid. En van alle dezen geldt het woord van Paulus: „Zij zijn in hun gemoed ten volle verzekerd: dezen nemen dagen waar, en onthouden zich van „vele spijzen; maar zij doen het den Heer, en danken „God; genen achten alle dagen gelijk, en eten alle spij„zen; maar zij doen het den Heer, en danken God.”

Wie zijn het dan, die door den Geest de wereld overwinnen?

Gij zijt het, die uw godsdienstig leven bestuurt naar het beginsel der liefde tot Christus, dat in u is; die niet vraagt naar namen of partijen; die niet vreest voor de kwaadsprekendheid der wereld; maar die ook niet angstig zoekt, uwe geestverwanten te behagen; die toont, dat gij ook hunne veroordeeling niet vreest. Evenmin de lof der vromen: „Gij behoort tot de onzen!” als de smaad der wereld, wanneer zij uwe opregtheid in verdenking zoekt te brengen, kan u bewegen, om anders te doen, dan wat u geweten, door den Geest van God verlicht en geheiligd, u voorschrijft. Voorwaar, gij kunt niet zòò spreken, dat uwe taal altijd zijn zal naar het

hart van uwe vrienden. Daarom ook zullen de verzoekingen zich voor u vermenigvuldigen, vooral, als gij ondervindt, dat het hart van hen, die gij zoo innig liefhebt, jegens u verkoelt: want waarheid baart haat, ook bij hen, die zich vrienden der waarheid noemen, en die in ernst meenen, dat zij het zijn. Het woord van ongeveinsde waarheid, al komt het van liefde-ademende lippen, krenkt ten laatste ook die eigenliefde, die de fijnste vormen draagt.

Ja, christenen! wie in ernst wandelt naar den Geest, hij zal wel niet worden vervolgd in den letterlijken zin; maar hij zal toch grievende teleurstellingen moeten verduren. De teederste snaren zijner ziel zullen pijnlijk worden aangedaan, al zien de menschen niets van de smart, die hij gevoelt. Want al heeft hij ware vrienden, ook die vrienden zijn menschen, met zonde besmet; ook zij hebben nog veel, zeer veel, wat niet uit God, maar uit de menschen is. Het kan daarom niet anders, of hij, die de waarheid spreekt zonder aanzien des persoons en uit heilige liefde, zal ten slotte ook dezen kwetsen. Slechts weinigen zijn zoo groot van geest, om als zij zich gekwetst gevoelen, daarin als in een spiegel te zien, dat verborgen eigenliefde hunne ziel nog bevlekt. Bij de meesten zal de gekwetste eigenliefde zich wreken, is het niet door vijandige woorden of daden, dan zeker door iets dat nog smartelijker valt, namelijk door langzame verkoeling der liefde. Daar behoort moed toe, om zich met Jezus te verheffen boven hetgeen zulke menschen van ons denken, die wij liefhebben in den Heer; om ook dan, als getrouwheid aan hem ons bloot stelt

aan het gevaar, dat de liefde van onze vrienden in Christus jegens ons zal verkoelen, zonder vertraging (al is het met een weenend hart) voort te gaan, en alleen te denken aan hetgeen Gode behaagt. Wie dat doet, hij draagt het beeld van Jezus Christus. Hij onderwerpt de teederste neigingen van zijn hart aan den Geest van God. Hem heeft Christus gekocht, en gemaakt tot koning Gode en zijnen Vader. Wordt het van hem geeischt, om vervolging en laster en smaad te verduren om der geregtigheid wil, hij staat die vuurproef door; want hij is ééne plant met Christus in de gelijkmaking zijns doods.

„Maar dan," zegt gij, „heeft de mensch, die leeft „door en wandelt naar den Geest, dat is, in geregtig- „heid en waarheid, op aarde een treurig lot!" Ik stem het toe; het kan van hem gevorderd worden, dat hij het beeld moet dragen van den Man der smarten, dien hij zijnen Meester noemt. Maar heeft een discipel van Jezus reden zich daarover te beklagen? Wordt hij niet door lijden geheiligd? Moet hij niet gehoorzaamheid leeren langs den weg, waarop God hem leidt? Verblijdde Paulus zich niet, als hij leed om der geregtigheid wil? Een minder treurig lot alzoo, dan gij meent. 't Is immers uw dagelijksch gebed tot God, dat hij u meer en meer openbaar make aan u zelven, opdat de rijkdom der genade Gods zich overvloediger aan uw hart openbare. Nu heeft God met ieder onzer zijnen bijzonderen weg, om hem openbaar te maken aan zich zelven. Hij beproeft ieder naar zijne krachten. Kinderen in het geloof legt hij geen lasten op, die alleen de volwassene kan dragen. Er zijn verzoekingen, die wij volkomen overwinnen. Een christen

behoeft niet eens zeer hoog te staan, om te kunnen zeggen, dat hij tot de grovere zonden geene verzoeking meer heeft. Dan beproeft God ons op andere wijzen, welligt door ramp en tegenspoed, opdat wij het weten, aan wien ons hart meer toebehoort, aan hem of aan de wereld. Overwinnen wij in dien strijd, de Vader gaat voor met de vorming van zijn kind. Hij beproeft ons welligt in de teedere neigingen van ons hart, om de verborgen beginselen des kwaads, die daaraan nog deel hebben, al dragen zij den bedriegelijken schijn van het goede, aan het licht te brengen. Neen het lot van hem, die leeft, die naar het heilig beginsel des geloofs en der liefde is niet treurig: want, al stelt zulk een leven ons aan den haat der wereld bloot, al vervreemdt het misschien ten laatste het hart van onze lieve vrienden van ons, zie, de ervaringen, die wij langs dezen weg opdoen, leiden ons op tot God, en meestal zal tijdelijke verkoeling der liefde, als zij uit zulk eene oorzaak voortkomt, eindelijk tot inniger liefde leiden.

Hierin spreekt niemand mij tegen, dat besef van zonde en schuld de voorwaarde is, om voor de verlossing vatbaar te worden, en de genade Gods regt te waarderen. Nu is er tweederlei soort van schuldbesef. Er is een schuldbesef, waarbij men zich zelven ellendig noemt en van niets goeds in zich zelven hooren wil, maar waarbij toch de duizendmaal herhaalde betuiging: „Ik ellendig „mensch, ik arm en verloren zondaar!" niet de vrucht van innerlijke ervaring is. Zij is vaak niet veel anders, dan eene eigenaardige wijze, waarop het algemeene vroomheidsgevoel uitgesproken wordt. Dan gaat de diepste uit-

boezeming van ootmoed dikwijls met gemis van den waren ootmoed gepaard. Dan maakt het arglistig hart de treurige onderscheiding tusschen zonden in het algemeen en bepaalde zonden: in het algemeen, o zij erkennen gaarne, dat zij groote zondaren zijn; maar wijst men hen op bepaalde zonden, waaraan zij werkelijk schuldig staan, zij werpen die beschuldiging van zich af. Het is merkwaardig, hoe kwetsbaar juist zij dikwijls op het punt der eigenliefde zijn, die niet sterk genoeg kunnen betuigen, hoe diep zij hunne zonden gevoelen. Het ware zondegevoel bestaat in de erkenning van die zonden, die ons persoonlijk van anderen onderscheiden; daarin, dat wij de verkeerdheid erkennen van de verborgen roerselen onzer daden. Die verborgen zonde nu maakt God ons openbaar, wanneer wij handelen naar beginsel, omdat wij dan allerlei onaangenaamheden van de zijde der menschen ondervinden. Verandert onze gezindheid daardoor niet, dan was ons beginsel het ware; wij hebben gehandeld uit geloof en liefde. Kunnen wij ons boven dat onaangename niet verheffen, heeft het zulk eenen invloed op ons, dat wij nu ons naar de menschen schikken, dan was ons beginsel onrein; wij hebben ja voor de wereld goed gedaan; doch goed doende hebben wij niet den Heer, onzen God, maar ons zelven gezocht.

Voorwaar, zoo wij ons zelven beter kenden, wij zouden levendiger inzien, hoe zwak het beginsel van ware vroomheid nog bij ons is. Zelfs in onze schoonste werken, waarin wij ons zelven behagen, is zooveel menschelijks en verkeerds, dat de zedelijke waarde daarvan in Gods oogen wel zeer klein moet wezen. En wat het ergste is, ook

bij den besten wil, weten wij dat somtijds zelven niet, en zien wij voor zuiver christelijk aan, wat inderdaad uit verborgen eigene geregtigheid, uit zelfbehagen, uit hoogmoed ontspringt. Daarvan nu geeft God ons in onze ervaringen onder de menschen den schoonsten toetssteen. Vraagt gij, hoe? Zie, als onze vroomheid onverdeelden bijval vindt bij de menschen, zelfs bij hen die wij als vromen beschouwen, dan vooral moeten wij ons zelven wantrouwen. Wij zullen dat te meer doen, als wij ons herinneren, dat zelfs de getrouwste vrienden van Jezus zich gedurig aan hem ergerden, en dat zij, als hij hun den toestand hunner harten voor oogen hield, hem dikwijls niet wilden gelooven. Wanneer het ons toch te doen is, om ons zelven te leeren kennen, dan moeten wij niet vragen — gelijk velen doen, maar tot hunne eigene schade — hoe ons christelijk leven beoordeeld wordt door eene wereld, waarmede wij niet eens in oppervlakkige aanraking staan, of door menschen, die er voor uitkomen dat zij van andere beginselen uitgaan dan wij; neen, dan moeten wij veeleer vragen, welke onze ervaringen zijn juist in die bepaalde kringen, waarin wij zelven ons bewegen. En zoo wij daar den onverdeelden lof der menschen ontvangen — natuurlijk omdat onze vroomheid in alles het beeld van de hunne draagt — nogmaals, wantrouwen wij dan ons zelven zeer; wij staan dan op een gevaarlijk pad. Vragen wij dan ons zelven met ernst, of wij niet, welligt half onbewust, ons naar de menschen schikken, en prijzen wat zij prijzen, en laken wat zij laken, zonder dat de woorden van lof of blaam bij ons waarlijk openbaringen zijn van liefde tot Christus.

Want is liefde tot hem de beweegkracht van ons gevoelen en spreken en doen, wellen onze werken uit de bron van een hart, dat aan Christus toebehoort — gewis, onze levensweg onder de menschen, ook onder hen, die wij als vrienden van Christus beschouwen, kan niet effen zijn. Zoo lang als verborgen of openbare eigenliefde op den bodem van het hart der meesten ligt, zullen wij, als wij onwrikbaar met Christus wandelen, zonder naar het goeddunken der menschen te vragen, gedurig miskenning en tegenspraak ondervinden. Maar — dit legge men zich vooral aan het hart — men bedenke wèl, of die miskenning en tegenspraak ons waarlijk treffen alleen om der geregtigheid wil, en niet om eene nagebootste en zelfverzonnen godsdienst, als die der Farizeërs, ook niet om een stijfzinnig vasthouden aan eigen wil en eigene meening; of zij ons treffen om die standvastigheid, die geboren wordt uit waarachtig geloof in, en uit hartelijke liefde tot Christus, uit opregte ingenomenheid met het evangelie, met één woord: uit het geweten van Christus, die in ons woont. Zijn wij daar zeker van, zie, dan leert God ons door onze smartelijke ervaringen onder de menschen, hoe ver wij gevorderd zijn in geloof, maar ook wat er nog aan ons geloof ontbreekt.

Wil iemand de gunst van menschen zoeken, heeft hij er behoefte, aan dat allen wèl van hem spreken: hij kan die gunst vinden ook bij eene zekere mate van godsdienst. Alleen, hij zorge maar, dat zijn godsdienstig leven in zijn hart verborgen blijft, en dat de wereld zich niet aan hem ergere. Hij vergoelijke hare zonden. Hij noeme hare gebreken zwakheden. Hij spreke zoo veel hij kan,

als het maar niet te veel in het oog loopt, naar het hart der menschen. Of wil iemand de gunst niet van de wereld, maar van hen, die zich vrienden van Christus noemen, koopen tegen elken prijs: hij veroordeele de zonde, zoo veel als hij immer vermag; maar hij bepale zich bij het algemeene. Hij spreke over den weg der zaligheid, en over bekommeringen en gemoedsbezwaren; maar alleen over dezulke, die van algemeenen aard zijn. Doch hij hebbe vooral niet een te geopend oog voor bijzondere gebreken en zonden. Hij geve vooral niet toe aan den drang der liefde, die den broeder opmerkzaam maakt op zijne bijzondere verkeerdheden. Zoo zal hij er ligt in slagen, om een verdrag te sluiten met zijn eigen geweten, vooral wanneer hij zich vergelijkt met anderen, die geheel in de wereld leven. Zie, zoo handelden in Israël ook vele Profeten — de Schrift noemt ze valsche — en het gelukte hun wèl, wat zij bedoelden; men eerde hen, en zij waren de gunstelingen van koningen en volk. Of hij, die zoo handelt, ook vrede zal hebben, indien zijne ure daar is? Of hij blijmoedig zal uitzien naar den oogenblik, waarin hij het aangezigt van Jezus zal ontmoeten? Op die vragen moge zijn eigen geweten antwoorden.

3 2044 069 661 692

